I.D. Mușat

Războiul iobagilor vol.2

calibre 0.8.44

I.D. MUŞAT

RĂZBOIUL IOBAGILOR

VOLUMUL II

1956
EDITURA TINERETULUI

CAPITOLUL I

1

De mai multe zile plouă într-una, era o ploaie de toamnă, deasă şi rece. Drumul desfundat, acoperit cu o terciuiulă deasă de noroi, trece printre două dealuri păduroase. Pe acest drum, caravana neguţătorilor clujeni se mişca greoaie ca un balaur molâu, împotmolit într-un smârc.

Prin mijlocul drumului, hârtoape pline cu apă noroioasă făceau ca boii să se afunde până-n piepturi, opintindu-se în juguri; unii alunecau şi îngenuncheau. Bietele animale erau frânte de oboseală. De altfel, întreaga caravană părea sfârşită de puteri, chiar şi tălăngile atârnate la gâtul boilor, încărcate cu noroiul care se pusese pe ele, sunau dogit, obosit!

Moţăind în şei, bouarii mergeau pe lângă care în pas domol şi numai când cornul începea să sune prelung, dădeau pinteni cailor şi porneau în lungul caravanei înjurând straşnic, pocnind din bice pe deasupra boilor, silind mersul. Dar sudălmile şi larma lor nu ajutau la nimic – doar pădurea o făceau să răsune – boii înaintau tot încet, nepăsători, abia ridicându-şi picioarele din noroiul cleios!

Fără îndoială, plecarea spre Lemberg fusese o îndrăzneaţă încercare, căci deşi în ţară era linişte şi pace, drumurile nu mai prezentau siguranţa pe care o avuseseră cu un deceniu mai înainte, când bunele orânduieli ale regelui Matei se mai păstrau. Dar încercarea izbutise, mai aveau de mers vreo două zile şi se părea că vor ajunge cu bine în cetatea Clujului, cu carele încărcate, cu oamenii şi vitele nevătămate. Asta însemna mult!

Călătoria fusese liniştită, aproape o plimbare. La dus nu avuseseră nicio neplăcere, nicio încăierare, nicio încercare de jaf din partea tâlharilor sau din partea seniorilor pe domeniile cărora trecea drumul. Şi doar drumul era lung şi lăsat în părăsire, la voia bunului plac al seniorilor şi tâlharilor, aşa după cum erau lăsate aproape toate drumurile din ţară. Nesiguranţa domnea pretutindeni în Ungaria, fiecare senior fiind suprema autoritate pe domeniul său. Şi dacă drumul se întâmpla să treacă pe domeniul unui mare magnat, călătorii erau la cheremul lui.

Oraşele se mai bucurau de oarecare putere şi autonomie, îşi mai păstrau încă privilegiile câştigate cu multe stăruinţe şi jertfe, dar dincolo de zidurile lor, magnaţii stăpâneau pământul ţării, cu toată suflarea de pe el. Din pricina aceasta, neguţătorii nu mai îndrăzneau să părăsească oraşele, fiecare domeniu peste care trecea drumul fiind o primejdie. A trebuit un om curajos ca starostele Taill să ia iniţiativa, să opună forţa, forţei, pentru ca încercarea făcută de către neguţătorii clujeni să izbutească, aducând înflorire şi bogăţie în cetate.

Taill nu era numai mândru de reuşita întreprinderii sale, ci, ca un bun neguţător, el era şi mulţumit de afacerile pe care le făcuse; încheiase târguri strălucite şi dobândise câştiguri frumoase pentru el şi pentru ceilalţi tovarăşi din breaslă. Mărfurile pe care le dusese la târg se vânduseră ca pâinea caldă, iar de cumpărat, cumpărase minunăţii: catifea de la florentini, oţeluri de la şvezi, precum şi mărfuri aduse din Orientul Îndepărtat: mătăsuri, piei de marochin, mirodenii, droguri şi altele de la tătari. Aşa că toţi banii obţinuţi din vânzarea mărfurilor

aduse la târg, precum şi cei cu care plecase la drum, au fost schimbaţi în mărfuri străine – mărfuri mult căutate. Patruzeci de care, toate încărcate cu lăzi şi baloturi, se întorceau acuma spre casă. Şi în afara acestor nepreţuite bogăţii, starostele Taill mai aducea cu sine şi unele înţelesuri care preţuiau tot atât ca şi aurul pământului. El încheiase convenţii noi cu veneţienii, înnodase un fir comercial care fusese rupt de mult, luase arvune, stabilise întâlniri noi, schimburi de mărfuri. Fără îndoială, neguţătorii clujeni vor fi prea mulţumiţi de starostele lor şi niciunul nu va mai cârti contra lui, căci atuncea când Taill a fost ales staroste a întâmpinat multe greutăţi, şi dacă n-ar fi fost fiul fostului stăpân al Casei Taill, moştenitorul firmei şi scaunului de staroste, nimeni n-ar fi dat nicio coajă de ceapă pe el. Cu toate acestea, bărbile albe din sfatul breslelor tot se împotriviseră, căci spuneau ei: ,,Un vântură-lume să fie în fruntea noastră, doamne fereşte!'' Acum se vor convinge şi aceştia că fiul lui Frideric Taill merită să ocupe scaunul tatălui său.

,,Şi Demény… Demény ce va spune? se întreba Taill. Cu siguranţă se va umfla în pene şi tot meritul reuşitei îl va trece în seama sa. Nu-i nimic, e un om care m-a susţinut totdeauna, singurul care mi-a arătat prietenie din prima zi când m-am întors în oraş! Şi apoi, e un om deştept şi puternic – reprezintă Casa Fugger din Augsburg!''

Cine reprezenta Casa Fugger, reprezenta mult de tot, căci Fuggerii deţineau bogăţia şi puterea Europei centrale şi, ca şi Medicişi din Florenţa, ar fi putut da din familia lor soţii prinţilor şi regilor, şi ei înşişi ar fi putut ridica treptele tronului, dacă ar fi vrut să schimbe puterea banului cu puterea coroanelor princiare. A te bucura de prietenia împuternicitului Fuggerilor era un lucru care trebuia preţuit cum se cuvine!

Polgarmeşterul Demény şi starostele Taill formau o pereche tocmai. Potrivită pentru a sta în fruntea oraşului. Taill era tânăr, plin de avânt, întreprinzător; Demény era şiret, chibzuit şi un iscusit diplomat. Şi în împrejurările grele prin care treceau, asta preţuia mult. Cu aceste calităţi, ale unuia şi ale altuia, cu botine de fier să fi căutat şi o pereche mai potrivită de conducători nu găseai.

Dar oraşul mai avea un dregător însemnat – era primarul regelui, seniorul care făcea legătura între rege şi oraş. Acesta era domnul de Nyárád. A fi primar al regelui era mare lucru, şi pe timpuri nu orişice curtean putea ajunge în această mare demnitate, dar acum, de când cu domnia lui Ulászló al II-lea, domnul de Nyárád, primarul regelui pe lingă oraşul liber regesc Cluj, ajunsese un fel de a cincea roată la car. Domnul de Nyárád aproape nici nu se amesteca în treburile oraşului, era doar mulţumit să i se plătească simbria regulat şi să fie lăsat în pace. Totuşi, ca să-şi facă simţită prezenţa,. Amintea şi el din când în când, cu glas solemn, polgarmeşterului să nu uite că taxele regelui

trebuiesc plătite la timp!

Oraşul mai avea în fruntea sa un mare Sfat, ales de orăşeni. Sfatul oraşului Cluj era puţin cam pestriţ. Unii erau mai deştepţi, alţii mai puţin, unii mai învăţaţi, alţii mai neştiutori, dar cu toţii grijulii faţă de interesele lor mai întâi şi numai apoi şi faţă de cele ale cetăţii. Zâzania, se înţelege, îşi făcea uneori loc printre ei, fiindcă pricinile care se aduceau în faţa Sfatului erau felurite, aşa că trebuia să se ciocnească unii cu alţii, cum a fost şi în cazul cu caravana ce se întorcea acum pe drum greu acasă. Ceea ce convenea dubălarilor, nu convenea de multe ori cojocarilor. Dacă meşterii fierari veneau cu o propunere, se ridicau împotriva ei arămarii, aurarii şi argintarii. Meşteşugarii se hărţuiau cu neguţătorii, şi împreună, cu zarafii şi împrumutatorii de bani. Dar până la urmă tot ajungeau la un înţeles, şi buna armonie îşi lua locul, aşa după cum se cuvine într-o aşezare de oameni cu greutate.

Şi cum s-ar fi putut altfel, când în faţa lor – oameni cu ateliere şi dughene, cu case şi pământuri în afara cetăţii – sta mulţimea celor care munceau şi asudau pentru dânşii? Un pic, doar, să se fi clătinat buna înţelegere dintre ei, şi mulţimea îşi ridica nesăţioasă capul. Nu aşa s-a întâmplat cu un an în urma trimiterii caravanei? Şăoarii, curelarii, împletitorii au avut de lucru o lună încheiată cu calfele şi oamenii lor. Când calfele cereau una, când cereau alta: ba că vinul care li se cuvenea ca tain trebuie dat la sfântul Dumitru, din cel vechi, nu la sfântul Mihai, din cel nou; ba că postavul trebuie să fie mai altfel şi nu aşa cum li se dă. Iar în ceea ce priveşte plata săptămânală, cereau fără înconjur cinci mărci în loc de patru. Auzi, cinci mărci! Unde s-a mai pomenit asta? Se ştia doar din timpuri bătrâneşti că patru mărci e de ajuns pentru plata unei calfe de curelar, de dubălar sau împletitor. A cere mai mult e curată neobrăzare.

Aşadar în fruntea caravanei călăreau Gheorghe Doja şi starostele Taill. Ploaia se cernea într-una, măruntă, rece şi nesuferită. Nu era de aşteptat îndreptarea vremii; mergeau înainte, să ajungă odată la capătul călătoriei, ca greul să ia sfârşit. Calul lui Doja, obişnuit cu orice timp, o lua înainte cu câţiva paşi, din pricina asta cei doi călăreţi abia de-şi adresau unul altuia cîteva cuvinte. Starostele Taill avea mintea prea ocupată de complicate socoteli neguţătoreşti: bani, mărfuri, planuri pentru viitor. O încercare reuşită naşte pofta de altele noi. Mergea în pasul calului său cuminte şi plănuia: în primăvară, un drum spre apus, până-n Augsburg, centrul negoţului. În vară, un drum până la Lipsca. Schimb de mărfuri, bogăţie, bunăstare pentru oraş!

„Ah, dacă acest Gheorghe Doja ar fi om înţelegător şi n-ar umbla după năluci, ce n-ar putea face el! Oraşul i-ar ridica o aşezare într-unul din satele sale, ar deveni simbriaşul cetăţii, scutul, apărătorul ei. O să-l iau pe departe, o să-i propun din nou, într-o formă mai

ademenitoare. Ce dumnezeu, e aproape de bătrâneţe, ar fi timpul să se aşeze într-un fel!” vorbea cu sine Taill.

Doja îşi avea şi el gândurile lui: patruzeci de oameni şi aproape o sută de arme de foc nu-i mult. Nu, nu-i mult, dar e mai mult decât a fost! Ceea ae trebuie aşteptat, e un bun prilej!

Caravana înainta greoaie. Pădurea prin care trecea nu se mai sfârşea. Starostele Taill căuta să rupă tăcerea. Sili cu pintenii calul şi veni lângă Doja.

— Ne apropiem de casă, căpitane Gyuri, începu el. Mă gândeam la domnia ta. Eu am umblat jumătate lumea şi iată că m-am aşezat locului… şi nu mă pot plânge, nu-mi merge rău!

Doja îşi întoarse capul spre el.

— Fiecare cum i-i firea şi menirea în lume! răspunse Doja puţin supărat că fusese tulburat din gânduri, Pesemne menirea domniei tale asta ţi-a fost, să ajungi starostele neguţătorilor, să te îngrijeşti de treburile lor, să auzi laudele şi hula din gura lor! Mie…

— Eu mă gândeam… vezi… omul până la o vârstă… înţelegi? începu pe ocolite Taill.

— Cam bănuiesc eu la ce te gândeai domnia ta, răspunde Doja, pricepându-i gândul. Mi-ai mai vorbit parcă într-o seară, aşa într-o doară. Eu te întreb doar atâta: Domnia ta… ai lăsa o treabă începută şi neterminată? Nu! Vezi bine că nu! Atunci ce să mai vorbim degeaba!

Doja îşi struni calul, apoi lăsă frâul liber, şi calul o luă la goană. Taill rămase în urmă.

— Ce l-o fi apucat pe căpitanul Gyuri? şopti starostele Taill puţin dezamăgit şi opri calul în loc, căci se îndepărtase prea mult de capul caravanei.

Trecuseră de Văşcăpău, de Hida, şi acum străbăteau o pădure întunecoasă de fagi, urcând cu greu o colină. Drumul părea mai bunişor pe coasta în pantă uşoară. Dincolo de colină se deschidea valea Almaşului. O vale largă, nămoloasă, plină de trestii şi stufi prin mijlocul căreia se târa lin şi tulbure pârâul Almaşului.

Între vale şi poala colinei împădurite, drumul nu-i mai larg de patru stânjeni. Un loc primejdios, cel mai primejdios loc din tot lungul drumului. Starostele Taill ştie lucrul acesta. Dacă soarele s-ar arăta pe cer, ar zări pe culmea dealului, nu prea departe de locul unde se afla, vârful cetăţuiei Almaşului, stăpânită acum de Imre Werböczy!

La dus primejdia nu fusese prea mare. Caravana avea mărfuri din ţară, care nu-l interesau pe magnat, înapoierea era primejdioasă. Rar caravană care să se reîntoarcă din străinătate, să treacă prin raza cetăţuiei şi să scape nejefuită.

Cetăţuia stăpânea două drumuri principale. Din vârful turnului se vedea în depărtare, spre stânga, drumul Huedinului care tăia munţii şi se îndrepta spre Oradea, iar de acolo, către Buda şi oraşele nemţeşti.

Spre dreapta se vedea şerpuind drumul mai puţin umblat, care ducea spre Satu-Mare până la graniţa leşească, şi mai departe până-n oraşele mari, Lemberg, Varşovia şi porturile Balticii, drum pe care se înapoiau acum acasă carele clujenilor.

Starostele era puţin îngrijorat. Doja în schimb simţea o nelinişte prin tot trupul. De mult aştepta ziua răfuielii cu Werböczy, dar n-ar fi vrut însă ca acest lucru să se întâmple tocmai acum. Avea prea puţini oameni şi, în afară de asta, îl încurca şi Taill cu caravana lui. Nici locul luptei nu şi l-ar fi putut alege cum ar fi vrut, căci era forţat să se ţină în apropierea caravanei, mai ales că unul dintre care era încărcat cu lăzile în care se aflau armele sale, arme atât de mult râvnite.

Drumul intrase de mult pe domeniul cetăţuiei magnatului Werböczy. În marginea dreaptă a drumului, pe o ridicătură de pământ, se afla ruina postului de strajă. Din ceea ce fusese odinioară rămăseseră doar zidurile fără uşi, fără ferestre, cu acoperişul prăbuşit. Totul aducea aminte de o ordine apusă. Caravana înainta încet, greoaie, oamenii şi animalele abia urcau coasta colinei.

Norii se răriseră şi se lăsaseră în jos. De pe colină se vedea în depărtări… Parcă începea să se lumineze. Ploaia încetase, numai burniţa se mai cernea rar depunând bobiţe de apă, ca mici mărgăritare, pe saricele miţoase ale bouarilor. Pe văi se lăsaseră pături groase de negură. Singurătate înfiorătoare. Nu se arăta nicio pasăre, nicio vieţuitoare, se auzeau doar din când în când glasurile cocorilor ce alergau în stoluri şiruite pe deasupra norilor.

Caravana ajunsese deasupra colinei. Boii suflau din greu, nori de aburi le ieşeau pe nări, unii îngenun- cheaseră în jug. Vătaful bouarilor sună din corn. Se opri în loc toată caravana. Apoi cu greu carele se aliniară pe tăpşanul de deasupra colinei. Popasul. De data aceasta trebuia să rămână mai mult timp pe loc. Vitele erau prea obosite. N-aveau poftă de mâncare şi stăteau cu capetele plecate, fără vlagă. Oamenii îşi simţeau şi ei puterile sleite. Pe măsură ce se apropiau de casă, greutăţile îi împovărau. Noroc că timpul părea să se schimbe.

Focurile fură în grabă aprinse. Oamenii îşi primiră merindea. Cei pricepuţi în ale fiertului rămaseră să pregătească coleşa, mămăligă din făină de mei şi orz, hrana obişnuită la drum. Ceilalţi se îngrijiră de animale. Când mămăliga fu gata, se strânseră toţi în jurul focurilor, şi fiecare pârpălea la pară câte o bucată de slănină înfiptă în vârful unei ţepuşe. Începură să uite greul drumului; glumeau, povesteau, cântau. Cei mai tineri începură danţul, Sărind în joc, lovindu-şi cu palmele carâmbii cizmelor.

Oamenii lui Doja păstrau regula ostăşească; îşi curăţau şi frecau caii cu şomoioage de paie, mai dădeau şi cu ţesala pe ei înainte de a le împărţi hrana. Şeile, frâiele, le curăţară cu atenţie. Armele de

asemenea fură şi ele curăţate şi puse la îndemână: suliţa înfiptă în apropiere, scutul rezemat de ea. Arhebuzele, cele două cu care rămăseseră după bătălia din ostrov, le puseseră mai la o parte, gata de tragere.

După ce şi-au terminat munca, oamenii lui Doja îşi primiră şi ei hrana: pâine, carne uscată, afumată, slănină şi usturoi – merindea obişnuită a ostaşilor. Bándy avea grijă de împărţirea merindei şi nu se arăta nici de fel zgârcit. Iar la fiecare popas, Doja împărţea oamenilor rachiul care-i înviora. La masă începeau poveştile; unul spunea una, altul alta, frânturi din viaţa lor de mai înainte. Cei vechi în ceată povesteau întâmplări din iarna trecută, de pe timpul când fuseseră în tabăra din anropierea Dunării, despre vitejia lui Tomuş, despre Tureatcă, acel de care nu mai ştiau nimic, despre puternicul Keresztes şi neastâmpăratul căpitan Iovan Streţcu. Uneori, Sárkány şi Balhó îşi încercau spadele într-o luptă pe care o priveau toţi, încurajând cu strigăte când pe unul, când pe altul, ho- tărând izbânda de partea aceluia care luptase cu mai multă măiestrie. Alteori, Ferkó îi înveselea cu câte o năzdrăvănie de isteţ călăreţ, mai ales atunci când uita de Sári.

— Aşteaptă, Ferkó, mâine poimâine ne-om răfui noi cu măriile lor! căuta să-i abată gândurile Bándy.

Dar de câteva zile, la fiecare popas, Gheorghe Doja observă o oarecare nelinişte tăcută printre oamenii noi din ceată. Aceştia nu mai erau stăpâniţi de voia bună din timpul drumului spre Lemberg ; ,,Poate timpul acesta păcătos să fie de vină!" îşi spuse. Însă în curând se convinse că pricina trebuia căutată în altă parte. Între oameni pătrunsese ceva, ceva ascuns, nemărturisit, o nemulţumire poate.

Doja se făcu că nu ia în seamă nimic, spunându-şi că vor veni ei singuri să-şi arate păsul, însă zilele treceau, se apropiau de sfârşitul călătoriei, şi printre oamenii lui domnea aceeaşi nelinişte încordată. Ba ceva mai mult, chiar Bándy, Sárkány, Kulcsár şi valahii, parcă şi ei îi ascundeau ceva.

La popasul din ziua aceea, toţi păreau şi mai moro- cănoşi. Îşi vedeau de treburi ca şi când Doja nici n-ar fi trecut prin dreptul lor. Niciunul nu-şi ridică ochii să-l privească. Mormăiau şi înjurau, ceea ce nu mai făcuseră niciodată. Cineva îşi vârâse coada între ei, altcum nu se poate. Trebuia ruptă aţa şi asta cât mai în grabă.

— Bándy, ia vino repede încoa! îl strigă Doja în cele din urmă pe bătrânul ostaş.

— Porunceşte, căpitane Gyuri! spuse Bándy, oprindu-se.

— Ia mai adă o ploscă cu rachiu, cu vremea asta păcătoasă ne-au amorţit şi sufletele. Vreau să mai trag şi eu o înghiţitură înainte de masă.

Bándy stătu o clipă în loc, parcă ar fi vrut să spună ceva şi nu

îndrăznea. Se scărpină sub căciulă, îşi mai făcu de lucru cu mustăţile, mormăi câteva cuvinte neînţelese, şi dând din mână ca şi când ar fi vrut să alunge cine ştie ce, porni după ploscă.

— Ia veniţi cu toţii încoace, feciori! strigă Doja către ei.

Veniră în grabă Kulcsár, Costan, Ferkó, Sárkány şi tovarăşul său Balhó, veniră şi ceilalţi care se pregăteau să mănânce, veniră păşind agale, unul câte unul. În urmă de tot, bălăbănindu-şi mâinile lungi şi puternice, veni Gavriş, fostul haiduc. Când fu la doi paşi de ceilalţi începu a tuşi rar, înfundat, tainic.

Moş Petcu dădu pe cei mai tineri la o parte şi deschise locul între Doja şi Gavriş, care se apropiase. Doja avu o tresărire; ,,Ce-o fi vrând bătrânul de mi-l pune pe Gavriş în faţă?'' se întrebă el.

Oamenii veniseră cu pâinea şi slănina în mână, mân- cau. Costan îi întinse luii Doja o felie de pâine şi o bucată de carne pârpălită în foc. El îi mulţumi cu o căutătură prietenească, apoi începu să-şi taie bucăţele mici de pâine şi carne, mâncând cu poftă.

— Ia să-mi spuneţi ce-i cu voi. Hai, daţi-i drumul! începu Doja, după ce mai luă o înghiţitură.

Oamenii se uitau unul la altul şi nu îndrăzneau să-şi deschidă gura.

— Ce dumnezeu! Aţi amuţit cu toţii? Tocmai acum când s-ar putea să avem puţin de lucru! Bándy, Costane, Ferkó, ştiţi voi că suntem în apropierea celui care a trecut prin foc şi sabie tabăra noastră de lângă Dunăre?

— Ce să-ţi spunem toate nimicurile domniei tale? grăi domol Costan.

Doja se opri din mestecat, începuse să clocotească de mânie: ,,Cum, tocmai Costan să vorbească aşa?!''

— Deschideţi odată gura, mă scoateţi din sărite! A intrat necuratul printre voi? Vreau să ştiu tot! se răsti Doja.

— A intrat şi-l alungăm noi, rosti Bándy. Vezi-ţi domnia ta de treburi!

— Cât despre luptă, ar fi şi timpul, căpitane Gyuri, vorbi Kulcsár, scuturându-şi pletele.

— Bine, bine! se mai potoli Doja, crezând că între ei este vreo neînţelegere fără însemnătate şi toată neliniştea lui e fără temei. Ştiu că sunteti nerăbdători, dar n-am ce vă face, duşmanul în cale nu vi-l pot scoate. Aveţi răbdare, vine el şi nechemat!

— Să-i trimitem o scrisoare, ca lui Toroczkoy, glumi Ferkó de unul singur.

Râseră de mântuială. Dar în aer plutea mai departe apăsarea. Doja îşi fixă privirea asupra lui Gavriş, care stătea posac, sprijinit în spadă.

— Ce-i, Gavriş, parcă nu ţi-ar fi boii acasă?

— Nu! răspunse el şi-şi dădu drumul la vorbă, ca şi când atâta ar fi aşteptat. Şi ţi-oi spune-o verde, în faţă: la treburi de felul ăstora să nu

te mai înjugi, căpitane Gyuri, Ni s-a urât mergând în paşii cailor, privind sub cozile boilor. Asta nu-i treabă pentru noi, o vezi prea bine!

— La ce fel de treburi? Nu înţeleg! răspunse Doja încruntat, neînţelegând vorbele ocolite ale lui Gavriş.

— Ia, slugă la dârloagă, cum ne vârâşi, la neguţătorii ăştia! spuse apăsat Gavriş.

— Aha! Ascultă, tu ştii pentru ce-am făcut-o, o ştii tot aşa de bine ca şi mine, nu? vorbi, stăpânindu-şi mânia, Doja. Nu de plăcerea de a ne mâna caii prin Ţara Leşească, nu-i aşa?

— Ştiu, – făcu Gavriş puţin încurcat, – dar de înţeles nu prea înţeleg! Dacă era vorba pe cumpărate şi n-aveam bani, apoi bani găseam, numai să fi vrut. N-au pierit bogătanii din ţară şi nici târgurile nu s-au spart! Suntem patruzeci de oameni, tot unul şi unul, dacă domnia ta ai fi vrut, ehei!…

— Ce vrei să spui? îl fulgeră cu privirea Doja.

— Chiar şi caravana asta, ce mai încolo? Ce avem noi cu neguţătorii Clujului şi cu starostele lor? Sunt atâtea bogăţii în carele lor!…

— Aşaaa! Spune, hai, dă-i drumul! Nu te opri! îl îndemnă Doja, plin de mânie, gata să-şi iasă din fire.

— Dar, să zicem că suntem prieteni, să-l lăsăm pe staroste, de, prietenia nu se calcă cu uşurinţă! Însă, mă înţelegi, domnia ta, mai pe marginea drumurilor, mai prin pustă, mai prin codri, găseam noi bani mai mulţi decât ne trebuiau pentru nişte păcătoase de arme! Eu… de… m-am gândit că pornind pe altă cale… dar să zicem că domnia ta nu te-ai învoi… atuncea m-am gândit să iau vreo zece-cincisprezece oameni…

Doja nu mai putea răbda. Ceea ce auzea era de neînchipuit.

— Destul! strigă el şi mai să tragă spada şi să se repeadă la Gavriş.

— Tac, tac, căpitane Gyuri! dădu Gavriş câţiva paşi înapoi. Să am iertare… eu… vezi… m-am gândit…

Doja se mai potoli. Tăcu câteva clipe privindu-şi oamenii. Unii dintre cei noi îşi plecară capetele, ceilalţi se uitau cu ciudă la Gavriş.

— Ascultă, Gavriş, începu Doja liniştit, căci îşi dădu seama că situaţia nu poate fi aşa de gravă cum şi-o închipuise puţin mai înainte. Despre pustă, despre codri, cu noi nu poate fi vorba, m-ai înţeles? Când te-ai hotărât să rămâi cu noi, ai aflat ce vrem şi pe ce drum suntem porniţi. Erai încolţit si te-am ocrotit. Nu ţi-am cerut să rămâi, ai rămas de bună voie, şi te-am primit frăţeşte. Nu te-am întrebat nici cine eşti, nici de unde vii. Nu te întreb nici acuma, când trebuie să pleci dintre noi! Pusta-i largă, omule, codrul întunecos. Pleacă şi dumnezeu să-ţi ajute! Noi avem alte gânduri şi alte năzuinţi, le cunoşti, nu mai e nevoie să ţi le spun. Noi n-avem poftă de tâlhărit pe marginea drumurilor, prin pustă sau prin codri, pentru treaba asta o

să-ţi găseşti ortaci destui! Ar trebui să te pedepsesc fiindcă ai căutat, după cum am înţeles, să momeşti oamenii, dar n-o fac. Sunt mulţumit că n-ai aflat ascultare, că ademenirile tale nu i-au făcut să uite pe ce drum au pornit… înţelegi, Gavriş? Eu şi oamenii aceştia am luat în mână arma nu pentru a ne înavuţi tâlhărind!…

Gavriş tăcea. Îşi mişca doar umerii şi se uita în ochii lui Doja, nu fără oarecare trufie.

— Căpitane Gyuri, – începu el rar, apăsat, – domnia ta crezi că pe mine m-a pornit în lume pofta de tâlhărit şi nu greul iobăgiei? Crezi că inima mea nu-i însângerată de cât am pătimit şi de cât pătimesc fraţii mei iobagi? Crezi, domnia ta, că ura pe care o ai față de magnaţi e mai mare decât ura care-mi zbuciumă şi mie sufletul? Eu tot greul l-am simţit pe pielea mea, căpitane Gyuri! Când m-ai întâlnit, n-aveam o sfănţuigă în buzunar şi totuşi… cu trei zile înainte, nu mă sfiesc să ţi-o spun, jefuisem un neguţător de cai. Şi banii crezi că i-am băut? întrebă Gavriş care părea că nu mai are de gând să se oprească.

Doja îl privea acum pe Gavriş cu îngăduinţă, înţelegător. Dar poate nici nu se mai gândea la el, ci la un alt om. La unul care de asemenea era plin de zbucium, dar care ca şi Gavriş îşi avea gândurile lui. Da, Gavriş îi vorbise nu de mult despre popa Laurentius.

— Bine, Gavriş, te înţeleg, dar dintre noi trebuie să pleci! Şi dacă vreunul dintre voi vrea să-l urmeze, poate s-o facă! şi Doja îşi roti ochii pe feţele oamenilor lui, urmărindu-le fiecare mişcare.

— Să nu mă urmeze nimenea, căci nu vreau să fac zâzanie printre voi. Să nu-ţi închipui c-am vrut… am vorbit numai, am spus! strigă Gavriş, simţindu-se vinovat.

— N-o să fie niciun fel de zâzanie, fii fără teamă, spuse Doja. Apoi îl întrebă pe Bándy: Unde-i Valentin?

Bătrânul îşi întoarse capul jur împrejur, căutându-l pe Valentin. Tânărul nu era nicăieri, nu se afla acolo nici Iancu Gurău. Ferkó vârî două degte în gură şi fluieră ascuţit. Bándy începu şi el să strige, ducând palmele pâlnie la gură:

— Valentine! Valentiii-ne-ee!

— Unde naiba s-o fi dus? întrebă îngrijorat Doja.

— S-o fi afundat în codru cu Iancu, după cum au obiceiul. Iată, calul şi scutul îi sunt aici, spuse Ferkó, şi din nou vârî degetele în gură şi fluieră de mai multe ori.

Calul lui Valentin îi învăţase numele, şi când îl auzi strigat, ridică capul şi-şi ciuli urechile, apoi începu şi el să necheze, strigându-şi parcă stăpânul. Oamenii îşi întoarseră privirile spre armăsarul lui Valentin, mirându-se de deşteptăciunea lui şi de felul cum fusese dresat. În apropierea calului erau suliţa şi scutul lui Valentin – era acelaşi scut pe care bătrânul Drag îl purtase în nenumărate bătălii şi care avea zugrăvit pe el şoimul cu coroniţa pe cap şi spada în gheare.

Peste puţin se auzi fluieratul de răspuns al lui Valentin, şi apoi trupul zvelt al tânărului apăru din desişul pădurii, urmat la o mică depărtare de Iancu Gurău. Într-o mână Valentin ţinea arbaleta, iar în cealaltă spada cu teaca înainte. Alergase şi gâfâia puţin, parea neliniştit.

— Bădiţă Gyuri, suntem urmăriţi! Doi oameni se ţin prin pădure pe urmele noastre… aşa-i, Iancule? Sunt iscoadele cuiva! Am tras cu arbaleta în unul. Cred că l-am lovit, căci a luat-o la goană. Spre inima codrului şi l-am pierdut din vedere. Celălalt a întins arcul către mine, săgeata lui însă s-a înfipt într-un copac, lângă stânca pleşuvă din apropiere.

Iancu Gurău dădu de mai multe ori din cap în semn că aşa este.

Doja îl ascultase cu luare-aminte. Spusele tânărului păreau adevărate, de altfel era şi de aşteptat.

— Costane, du-te cu doi vânători de-ai tăi şi vezi ce-i cu povestea asta! ţinu Doja să aibă dovada.

— Nu-i poveste, bădiţă Gyuri! îl asigură Valentin, văzându-l totuşi pe Costan plecând.

Iancu Gurău interveni şi el, cerând parcă iertare:

— Ne-am dus să ne mai dezmorţim puţin! Eram în popas… şi nici nu ne-am afundat prea departe în pădure…

— Ne-am gândit că poate dăm peste vreo ciută! completă Valentin. Caii ni i-am pus la rând: i-am curăţat, i-am hrănit, n-aveam ce face!

— Şi punga cui ai lăsat-o? întrebă Doja.

— E atârnată la oblâncul şeii mele… Îţi trebuie punga? Ţi-o aduc pe dată! sări Valentin bucuros că scapă uşor de mustrare. El alergă la locul unde-şi avea şaua, luă punga şi întorcându-se cu ea în mână i-o dădu lui Doja. Poţi să numeri, sunt toţi banii, până la un pitac, căută să se dezvinovăţească, gândind că poate cineva l-o fi învinuit de lipsa unor bani.

Oamenii râseră, zâmbi şi Doja. În ultimul timp, Doja îl însărcinase pe Valentin cu purtatul pungii, cu ţinutul socotelilor. Dar ceea ce mai rămăseseră din obiectele de preţ erau tot în păstrarea lui Bándy. Valentin era mândru de însărcinarea aceasta şi căuta să nu piardă încrederea pe care Doja i-o arătase – purta socotelile cu multă pricepere şi chibzuială.

— Fă pe dată socoteala lui Gavriş, numără-i banii. El pleacă dintre noi! îi spuse scurt Doja.

— Slavă domnului! făcu Valentin, privindu-l printre gene pe Gavriş.

— Pentru ce slavă domnului, pentru ce te bucuri? îl întrebă surprins Doja.

— Nu mă bucur. Am zis slavă domnului, atât! răspunse Valentin, care ştia el ce ştia.

— Pentru ce n-ai venit să-mi spui? L-ai auzit şi l-ai văzut pe Gavriş

ce mocneşte, pentru ce mi-ai ascuns? îl luă din scurt Doja.

— Păi, credeam că… n-are rost să-ţi spunem domniei tale toate nimicurile! Aici îi baciul Bándy, şi ceilalţi, oameni vechi; erau ei în stare să-i abată gândurile lui Gavriş.

Doja îşi îndreptă din nou ochii spre Bándy, şi Bándy îi spusese cam aceleaşi cuvinte. Doja se mulţumi cu cele auzite, dar totuşi faptul că ascunseră vorbele şi gândurile lui Gavriş îl supăra.

— Vreau să ştiu tot, aţi înţeles? Niciun gând ascuns, nici din partea mea, nici din partea altcuiva! Numără-i banii lui Gavriş!

Gavriş se posomorî.

— Nu ne potrivim, voinicule, – spuse Bándy vrând parcă să-l mângâie, – firea omului îi ca iarba câmpului, amestecată! Noi avem rânduielile noastre şi drumul nostru. Nu-i cu supărare, fătul meu, pământul îi larg, dragule!

— Partea lui Gavriş face o sută optzeci de mărci şi câteva sfănţuigi, grăi Valentin. Preţul armelor să-l trag?

— Nu! Armele le primeşte din partea noastră. Numără-i până la două sute. Baciule Bándy, ia dă plosca ceea încoace!

Bătrânul îi întinse plosca. Faţa lui Bándy râdea de bucurie, ca şi a celorlalţi; parcă li se luase ceva de pe suflet.

— În sănătatea ta, Gavriş! ridică plosca Gheorghe Doja, şi după ce bău o înghiţitură, i-o întinse lui Gavriş.

— În sănătatea ta, căpitane Gyuri! răspunse acesta posomorât.

Gavriş bău pe nerăsuflate, bău mult, să se ameţească. Nu ştia ce avea de făcut mai apoi. Îi părea rău că trebuie să se despartă de tovarăşii alături de care trăise şi pe care îi aţâţase acum. Prin vorbe necugetate, împotriva lui Doja. N-o făcuse cu pornire, ci numai pentru că nu-l putea înţelege pe Doja; firea lui îl împingea pe alte căi. După ce-şi şterse mustăţile, începu prietenos:

— M-aş putea ruga de iertare, şi poate că până la urmă aş putea rămâne cu voi. Dar n-o fac, trebuie să plec. Recunosc, oamenii nu-s la fel, nici n-au aceeaşi fire, are dreptate baciul Bándy! Poate ne vom mai întâlni în viaţă, să nu fie nicio pricină de duşmănie între noi.

— Din partea noastră să nu ai nicio grijă! îi spuse cu blândeţe Doja.

Cei trimişi cu Costan să adeverească sau nu spusele lui Valentin se întoarseră. Nu întâlniseră pe nimeni, dar găsiseră în trunchiul unui arbore săgeata de care amintise tânărul. Doja luă săgeata şi-o cercetă. Avea vârf de oţel şi pană.

—Fiţi cu ochii în patru, nu vă îndepărtaţi de tabără! porunci el.

— Rămân şi eu până trece primejdia, grăi Gavriş. Altcum s-ar spune că mi-am primit partea pe degeaba, că v-am furat!

— Fă cum vrei! dădu din umeri Doja.

— Dacă trece primejdia, ne despărţim. Plec în drumul meu, pe unde văd cu ochii… la dreapta, la stânga, n-am hotar.

2

Starostele Taill stătea tolănit pe un pat de paie împletite, aşezat în apropierea focului. Îşi mai făcuse o dată socotelile în gând. Câştigul era mare, mai mare decât se aşteptase. De s-ar termina drumul acesta, devenit plictisitor o dată cu începerea ploilor, să se vadă acasă, în cetate, în mijlocul familiei, în tihna căminului. Ar fi vrut ca odihna boilor şi oamenilor să ia sfârşit cât mai repede, să vadă caravana pornită, să audă chiuiturile bouarilor, pocnetele bicelor. Larma îl distra, îi dădea senzaţia de stăpânire asupra lungului şir de care, asupra oamenilor care le însoţeau. Numai în mers, parcurgând în trap drumul în lungul caravanei, simţea că el e de fapt stăpânul.

Doja se apropia însoţit de Valentin. Era mulţumit de felul cum se dezlegase încurcătura cu Gavriş. Mai avusese Doja mici neînţelegeri cu oamenii lui, cu Streţcu pe timpuri, cu Bándy uneori, dar Gavriş era primejdios pentru unitatea cetei, iar gândurile, vorbele şi faptele lui puteau fi vătămătoare. Fusese puţin cam aspru. Dar nu, bine-a făcut! E un viteaz, Gavriş acesta, îi pare rău de pierderea unui om ca el. Dar vitejia lui, de multe ori îi spre rău şi nu spre bine. ,,Nu, nu, nicio părere de rău, viteji se găsesc destui, oameni de înţeles, chibzuiţi şi înţelepţi, mai puţini!'' îşi spunea Doja în drum spre Taill.

Valentin merge cu doi paşi în urma lui, nu vrea să-i tulbure gândurile cu întrebări.

— Valentine, – întrerupse Doja tăcerea, – tu eşti băiat cu carte şi din cărţi poţi afla multe. Deci s-ar putea ca în unele privinţe să ştii mai multe, deşi eşti mai tânăr ca mine.

Valentin căută să înţeleagă cuvintele lui Doja şi ce vrea de la el.

— Stau seara de vorbă cu starostele Taill, – continuă Doja, – vorbind despre cele văzute şi auzite în târgul Lembergului. Dracul îl ştie pe starostele meu, în ultimul timp parcă-mi vorbeşte păsăreşte, nu-l mai înţeleg! E drept, e un om umblat, dar mi le amestecă pe cele cunoscute mie cu cele necunoscute, şi oricât m-aş trudi, nu mă pot descurca în iţele pe care mi le mişcă cu vorbe meşteşugite. Aş vrea să ştiu un lucru: oare vom avea război? Eu am gândurile mele şi ele nu trec hotarul ţării, starostele însă aleargă nebuneşte peste ţări şi mări.

Dar asta n-ar fi nimic, însă uneori le întoarce şi pe o parte, şi pe alta, de nu mai pricep nimic!

— E un om umblat starostele, Gyuri baci! A văzut multe, ştie multe! începu sfios Valentin, parcă neîndrăznind să-şi spună părerea.

— Ştiu! spuse Doja năcăjit că Valentin nu-i răspunde deschis. Însă eu te-am întrebat pe tine!… Şi tu ai fost doar câţiva ani la Praga, printre străini, iar carte ştii mai multă ca el… Tu cam ce zici? stărui el.

— De, Gyuri baci… eu, ce să zic? Parcă aş crede, de… după câte îmi pot eu da seama, asupra celor auzite şi văzute în oraşul acela leşesc, aşa s-ar părea, că da! În primăvară, cu ajutorul lui dumnezeu, s-ar putea să pornim! vorbi Valentin cam nesigur de cele gândite de el.

— Va să zică, crezi şi tu că în primăvară s-ar putea să avem război! Dar nu te-ai întrebat cine să-l facă? Dobje-dobje?

— De, mai ştii, s-ar putea să-l facă şi el! Eu n-as putea să spun că el… sau altul… domnia ta, îl cunoşti doar pe Dobje-dobje, ştii mai bine ca oricare ce poate şi ce nu!

— Despre partea lui, pot duşmanii dormi liniştiţi! făcu un gest dispreţuitor Doja.

— Dar starostele Taill ce spune? îl întrebă Valentin.

— El le amestecă, le încurcă, cred că până la urmă nici el nu mai ştie ce spune şi ce crede.

Când îi văzu apropiindu-se, starostele Taill se ridică de pe patul împletit şi porni în întâmpinarea lor.

— Ce s-a întâmplat, frate Gyuri? Am auzit de Gavriş, iată ce înseamnă să-i faci omului bine!

— Cine ţi-a spus? îl întrebă Doja.

— Ei, n-are a face, fă bine şi aşteaptă rău. Văzuşi? Îl scăpai în Lemberg, îmi pusei obrazul pentru el, şi drept mulţumită râvnea la bogăţiile mele.

Într-adevăr, Gavriş făcuse o boroboaţă în oraşul leşesc. Se încăierase într-o crâşmă, lovise, iar când străjile târgului încercaseră să pună mâna pe el, trăsese spada. Starostele Taill pusese o vorbă pentru el, altcum l-ar fi închis.

— N-am venit pentru asta, îi tăie pofta de vorbă Doja. Cu Gavriş am terminat, ce s-o mai lungim.

— Ştiu, foarte bine ai făcut! Ce zici, frate Gyuri, am putea scurta popasul? schimbă Taill vorba.

— Nu! O să-l prelungim, răspunse Doja. Boii şi caii, – începu el să-l lămurească, — trebuie să fie bine odihniţi. Eu ţi-aş spune să-ţi chemi vătaful aici, ca să-i spun câteva cuvinte. Trebuie să avem grijă până coborâm coasta, şi o bucată bună de mers chiar dincolo de coastă, să fim cu ochii în patru. El să ţină carele strânse, unul în spatele celuilalt, să nu poată trece nici câinele printre ele!

— Crezi cu adevărat că s-ar putea întâmpla ceva? se arătă îngrijorat Taill.

— Bănuiesc! îi întări Doja teama. E mai bine ca până la popasul următor, până ajungem pe valea Nădăşelului, carele să meargă aşa după cum spun eu, iar oamenii să se ţină pe lângă boi, gata să dea o mână de ajutor, în caz de trebuinţă!

— Să-l chem pe vătaf? întrebă starostele galben la faţă.

— Mai lasă-l până îşi termină boii hrana, căuta Doja să nu-l sperie prea mult.

— Mă bizui pe domnia ta, căpitane Gyuri. Ce să-ţi mai spun, ai şi domnia ta interesul ca şi mine. S-ar bucura măria sa de lăzile domniei tale… Nu crezi? întrebă cu înţeles Taill.

— Cred! Dar să-şi pună pofta-n cui! Cu măria sa am eu o socoteală veche. De mi l-ar scoate dracul în cale, n-ar fi rău!

— Să ţi-i socoată d-altă dată, zău, nu mai cobi! surâse îngheţat Taill. Lajos, Lajos, — începu starostele să strige, – măi nebleznicule, ia vino mai repede! Adă ceva de mâncare şi urciorul cu vin, avem oaspeţi! Hei, drag-dragoste! Valentine, dacă aş fi o fată frumoasă şi nu starostele neguţătorilor, m-aş îndrăgosti de tine!

Lajos, omul care-l servea pe Taill, veni în grabă cu un urcior cu vin şi trei cancee. Aduse cârnaţi leşeşti şi şuncă afumată, aşeză toate bunătăţile pe o tavă şi se trase mai la o parte, râzând.

— Ce râzi, mă? îl întrebă starostele.

— Ei, râd şi eu aşa, râd de căpitanul Gyuri.

— Râzi ca prostul, cară-te de aici! îi porunci Taill.

Lajos râdea de păţania lui Doja. În Lemberg, starostele îl ospătase cu carne de castor şi picioruşe de broască. Doja mâncase fără să ştie ce mănâncă, dar când i se spuse mai târziu, se mâniase foc şi-l sudui şi pe Taill, şi pe servitor că nu i-au spus.

— Ai grijă, căpitane Gyuri, îi strigă Lajos înainte de a pleca. Starostele îţi dă şuncă de urs afumată! Să nu mă burduşeşti iarăşi!

— Ascultă, staroste Taill, începu Doja, făcându-se că n-a auzit cele spuse de Lajos. Să nu te superi că îl adusei şi pe Valentin cu mine, ca să stăm puţin de vorbă, dar acum că ne întoarcem acasă, hai să judecăm în trei. Oare după cele văzute şi auzite în târgul Lembergului, ce-o fi?

— După cum văd, numai la asta te gândeşti, căpitane Gyuri! L-ai adus şi pe Valentin, foarte bine ai făcut, mă bucur. Îi tot spun căpitanului Gyuri, – se adresă starostele tânărului, – şi el tot nu vrea să mă înţeleagă! Hai să-i cântăm amândoi.

— Începe domnia ta cântecul, grăi sfios Valentin.

— Foaie verde patrafir, vrea papa să facă război, ăsta-i cântecul, spuse Taill pe nerăsuflate. Dar n-o să iasă nimic din asta, sau poate o să iasă o încurcătură să se ducă pomina!

— Lasă gluma, staroste, şi să vorbim serios. Crezi că vom avea sau nu vom avea războiu? întrebă Doja, dornic să se dumerească o dată.

— Ce te interesează pe domnia ta atâta războiul, zău nu pricep! Dar să vorbim, că alta n-avem ce face! Când îşi vâră popii nasul şi când neguţătorii stau la spatele lor cu pungile doldora de bani, să ştii că războiul îi gata! Deci judecând după semnele acestea, vom avea războiu. Însă astăzi, la noi, războiul n-are cine-l face. Deci s-ar putea să nu avem războiu. Totuşi, după câte am înţeles din cele auzite în Lemberg, s-ar putea ca papa să mai găsească pe cineva, spre pildă prostimea!

— Vezi, asta am vrut să ştiu! Va să zică, papa cheamă norodul, prostimea cum îi spui domnia ta, la războiu. Ei bine, credeţi că papa, cu popii lui, cu tămâie în loc de praf de puşcă, poate face războiu? Domnia ta trebuie să ştii! Valentine, prin cărţi nu stă scris? O poate face?

— Cum să n-o poată! răspunseră amândoi deodată.

— Doar în Ţara Leşească asta făcea! Chema norodul la războiul contra păgânilor! mai completă starostele Taill.

— Bine, până aici îi bine! Va să zică chema norodul la războiu. Şi, se înţelege, regele trebuie să dea oamenilor arme, nu-i aşa? Sau papa se îngrijeşte şi de asta? întreba Doja, urmărindu-şi firul gândului său.

— Stai mai încet, spuse Taill. Că dacă privim pe partea cealaltă a monedei, dispare papa şi-i vedem pe neguţători.

— Iar o încurci! mormăi Doja. Până acum era vorba de papa, acum îmi vii cu neguţătorii.

— Da, vezi bine, căci ei stau în spatele papei! Şi-am să-ţi explic pentru ce: păgânii s-au întins ca o pecingine, au ocupat porturile mărilor, au lovit tot negoţul, ei bine, aşa nu mai poate merge!

— Vezi, aici nu te pot eu înţelege, zise Doja. Bine, să zicem că domnia ta ai dreptate, şi un fapt îţi vine în sprijin: la Lemberg neguţătorii blestemau pe turci, dar vorbeau mai puţin despre războiu. Despre războiu vorbeau şi predicau popii. Ce amestec au popii în treaba asta?! Îţi aduci aminte de ziua când un stol de călugări au năpădit în târg? Tot târgul a stat în loc! Iar când cel înalt şi slab, galben ca o frunză veştedă, îmbrăcat în haina vişinie, a început să vorbească, parcă lumea înnebunise! Toţi se foiau de colo-colo: unii îşi strângeau şatrele, iar alţii au plecat chiar atunci!

— Cum să nu-mi amintesc, era unul dintre cardinalii trimişi de papă.

— Dracu' să-l ia, fie şi cardinal! Călugărul acela cu nasul coroiat ca de vultur, cu glasul piţigăiat, ţi-l mai aminteşti?

— Vezi bine, ţi-am spus doar. Era cardinalul amiral, îl cheamă Cosini. În trecut a fost un pirat mai sângeros ca Cerneiaga. Acum e cardinalul amiral al papei Leon al X-lea. Venea din Baltica. Vezi, căpitane Gyuri, asta-i politica… asta înseamnă politică! Neguţătorii

din Veneţia, din Florenţa şi din alte cetăţi neguţătoreşti din miazăzi şi miazănoapte chiar, nu pot porni războiul pe faţă împotriva turcilor, ar însemna să-şi taie şi ultima cracă de sub picioare. Atuncea ce fac? Asmut pe alţii, dar mai întâi îl vâră pe papa în combinaţia asta. Fără el, ştiu ei prea bine că nu pot face mare ispravă. Papa, bineînţeles, are şi el interesele sale. Dacă suferă negoţul, suferă şi visteria lui, aşa că interesele neguţătorilor cu ale papei se leagă laolaltă. De aceea veneţienii şi ceilalţi s-au gândit să pornească un război împotriva turcilor cu ajutorul papei.

— Ai priceput ceva, Valentine?

— Cât şi domnia ta, Gyuri baci! zâmbi Valentin cu înţeles.

— Ia să ne lămurim, staroste Taill. Noi venim din Lemberg, din Ţara Leşească, nu din Veneţia şi nici din Roma. Călugării căutau să-i ridice pe leşi împotriva turcilor. Ce-mi vorbeşti domnia ta de veneţieni, de papa şi mai ştiu eu de cine? şi Doja se uită întrebător la Valentin, aşteptând parcă aprobarea acestuia.

— Păi asta-i politica, frate Gyuri! izbucni în râs starostele atotştiutor. Să scoţi fierul din foc cu mâna altuia! Nici papa şi nici cetăţile neguţătoreşti nu au oameni cu care să poarte războiul. Oameni, dragul meu căpitan Gyuri, avem noi şi leşii. Nu m-aş mira dacă ajunşi acasă am găsi la noi în cetate o altă ceată de călugări, cu alt Cosini, care ar propovădui războiul. După câte am înţeles, în Lemberg, acolo, li se spunea că noi suntem de mult gata.

— Asta am înţeles-o bine. Am auzit-o cu urechile mele! spuse Doja sigur pe ce ştia. Dar mă mir că nu văd nimic la noi în ţară. N-am întâlnit în drum nici oşti, nici oameni porniţi spre tabere, nimic.

— Nici să nu întâlnim! zise scurt Taill. De război ne arde nouă?

— Ar fi un bun prilej, murmură mai mult pentru sine Doja şi se ridică.

Starostele începu să râdă cu şiretenie:

— Stai, stai, grăi el şi turnă vin în cancee. Bănuiesc la ce te gândeşti, îi făcu cu ochiul Taill. Dar, prieteneşte îţi spun că e cam greu. Mai întâi, magnaţii care se vor opune. Ştiu ei pentru ce. O ştim şi noi, nu? Iar Dobje-dobje, ce să mai vorbim! Aşa că, frate Gyuri, prilejul… Eu aş zice că tot sub scutul unei cetăţi ar trebui să te pui. Spre pildă, chiar cetatea noastră. Crezi că dacă aş pune eu o vorbă în faţa Sfatului cel mare nu s-ar prinde? Ai rămâne pe unul din domeniile cetăţii, ca un senior şi ne-am ajuta unul pe altul.

— Să mă războiesc pentru voi, cam asta ai vrea, spuse Doja ironic.

— Şi de ce nu? Doar asta ţi-i meseria! Nu crezi că-i o cinste destul de mare să fii apărătorul unui oraş bogat? Cât despre ţară… s-o lăsăm!

— Hei, staroste Taill, iată că nici domnia ta nu le poţi înţelege toate.

— Nu, nu pot! Cum să pot pricepe ceea ce-i de nepriceput? Să ne

vedem fiecare de-ale noastre, să nu ne batem capul cu treburile ţării. Aşterne-ţi bine patul tău şi nu te gândi cum or dormi ceilalţi!

— Lasă, staroste Taill, nu ne pricepem unul pe altul! Ştiu eu ce am de făcut, numai să văd odată păsările acelea negre croncănind şi prin părţile noastre…

— Mari primejdii bănuiesc că vrei să înfrunţi! grăi cu gravitate Taill. De o sută de ori mai mari ca acelea pe care le-ai înfruntat până acum!

— Dar domnia ta, domnule staroste Taill, – intră în vorbă cu avânt Valentin, – când te-ai hotărât să porneşti la drum spre Lemberg, ce-ai făcut altceva decât să înfrunţi o primejdie mare? Să înfrunţi o putere!

— Mă copilule, eu îl am alături pe căpitanul Gyuri… şi primejdia totuşi nu-i prea mare! Şi în afară de asta, eu nu sunt numai starostele Taill, sunt trimisul unui oraş liber, al unei cetăţi! Voi ce sunteţi?… Noi avem oraşul, cetatea noastră, mai avem oarecare stare, avem şi bani. E drept, suntem ca nişte ostroave în mijlocul unei mări duşmănoase, dar zidurile noastre rezistă încă la loviturile valurilor, înţelegi?

Burniţa încetase. Soarele începu să lumineze pâlcurile de nori. Un vânt uşor sufla din miazăzi împrăştiind norii, făcându-i să alerge pe cerul înseninat. Pădurea începuse să freamăte.

— Despre războiul acesta, căpitane Gyuri, – începu iarăşi Taill, – nu pot spune multe. Şi mai ales nu pot face proroci ri, să aşteptăm!…

Vătaful bouarilor se apropia de el. Şfichiuia cu biciul bălăriile veştede, rotindu-şi ochii spre norii care alergau pe cer. Era un om totdeauna posomorit, vorbea răstit cu toţi şi nici faţă de starostele Taill nu-şi schimba vorba – numai cu Doja îşi mai muia glasul.

— Pregătiţi-vă de plecare! Prindem în juguri, plecăm! spuse stăpânindu-şi vocea.

— Căpitanul Gyuri vrea să-ţi spună câteva cuvinte. S-ar putea să avem de furcă pe aici, pe aproape. Ascultă ce-ţi spune şi nu speria pe bouari, îi atrase atenţia Taill.

— Ştiu eu despre ce-i vorba, nu te îngriji domnia ta. Hai, căpitane Gyuri, poate am şi eu să-ţi spun câte unele.

— Dă semnalul şi nu mai lungi vorba, îi porunci starostele Taill.

Omul se dădu câţiva paşi mai la o parte, puse cornul la gură şi începu să sune prelung. Boii îşi ridicară capetele, se opriră din rumegat, se auziră câteva mugete, unii se ridicară chiar, căci cunoşteau semnalul. Bouarii alergau pocnind din bice, prindeau boii de coarne, ridicau jugurile, înjugau. În curând caravana era gata de plecare.

Călăreţii lui Doja se aruncară în şa. O opinteală în juguri şi caravana porni la drum însoţită de strigăte şi pocnituri de bici.

3

Se luminase bine de tot, pâcla se împrăştiase. Mirosul de baltă şi putreziciune luă locul miresmelor pădurii, de coajă de arbore şi hribi. Valea băltoasă se întindea sub poala colinei. Mai departe, în zare, munţii se profilau în seninul care limpezise cerul. În dreapta, pe culmea cea mai înaltă, se vedea turnul rotund al cetăţuiei Almaşului. Caravana înainta în şir strâns, car după car; bouarii nu mai îndemnau, nu mai pocneau din bice.

Deodată, un cârd de raţe sălbatice se roti pe deasupra caravanei, măcăind speriate. ,,Cineva le-a stârnit,'' îşi spuse starostele Taill, şi-şi opri îngrijorat calul. Inima starostelui începu să bată năvalnic. El îşi roti ochii în jur şi-l strigă pe Doja:

— Gyuri, frate Gyuri!

Doja întoarse capul, trezit din gânduri. Bătu uşor cu palma gâtul calului, vorbindu-i prieteneşte. Animalul sforăi şi-şi ridică ţanţoş capul, ciulindu-şi urechile.

— Na, na, ce-i, ce-i cu tine? îi vorbi Doja. Apoi, întorcându-se către staroste, îi spuse: Parcă m-ai strigat, staroste!

— Mi se pare că ne aţine cineva calea, spuse îngrijorat Taill.

— Ei şi?… Cam cine crezi, domnia ta, c-ar putea fi? întrebă Doja, arătându-se netemător.

— Hai, hai, nu te mai face, ştii, domnia ta, mai bine ca mine!

— De mi l-ar scoate diavolul în cale, aş spune că am noroc… i-aş plăti o veche datorie.

— Las-o dracului de datorie, să i-o plăteşti când n-oi fi eu de faţă!

— Te temi? îl întrebă Doja ironic.

— Nu mă tem, dar nici nu pot spune că-mi fac plăcere asemenea răfuieli. Zi mai bine doamne fereşte! şi Taill făcu câteva cruci.

— Ba, dă doamne! râse Doja.

— Mă faci să cred că ţi-ar părea bine dacă tâlharul ne-ar ieşi în cale, spuse Taill, râzând şi el de data aceasta.

— Şi cum încă! strigă Doja atingând cu pintenul burta calului. Sultan făcu o săritură şi porni în galop, lăsându-l în urmă pe staroste. Valentin porni şi el în galop în urma lui Doja.

Drumul cotea şerpuitor coborând spre baltă. Era locul cel mai potrivit pentru un atac din partea celor ce stăpâneau cetăţuia care se zărea pe vârful dealului. După câteva sute de paşi, la o nouă cotitură, drumul era închis. Doi arbori doborâţi de-a curmezişul drumului

închideau trecerea caravanei.

Doja încetini fuga calului, apoi se opri şi-şi trase spada din teacă.

— Spusu-ţi-am! se auzi glasul lui Valentin.

— Rămâi în urma mea, spuse Doja şi păşi prevăzător înainte. Deodată, o săgeată zbârnâi ca un bondar, trecând pe deasupra capului său. O altă săgeată i se opri în pieptarul de sârmă împletită pe care-l purta. Doja întoarse capul fără grabă, descălecă şi-i porunci lui Valentin: Du-te şi cheamă opt oameni. Să aducă şi una dintre arhebuze. Vezi, şi nu-l speria şi mai tare pe staroste!

Călăreţii sosiră repede în apropierea lui, împreună cu arhebuza. Doja se apropie de arborele doborât, apoi strigă din toată puterea:

— Cine a zvârlit săgeata aceasta? Să vină s-o ia!

— Cine sunteţi voi? se auzi o voce puternică în apropiere.

— Vino şi vezi! tună vocea lui Doja.

— Faceţi la dreapta şi vedeţi-vă de drum, n-avem nimic cu voi! Ai cui războinici sunteţi? se auzi din nou glasul celui ce se afla dincolo de copacul doborât.

— Cine întreabă? strigă Doja.

— Stăpânul meu, măria sa domnul Werböczy! veni răspunsul.

— Spune-i să-şi arate faţa!

— Pleacă-ţi fruntea când îi auzi numele! şi o nouă săgeată zbârnâi pe la urechea lui Doja.

— Isten veled[1], răsună vocea lui Doja. Era strigătul lui de luptă.

Atuncea arhebuzierul scăpără cremenea. O bubuitură puternică făcu să se ridice caii în două picioare. Crenguţele arborilor doborâţi, ce împiedicau drumul, săriră puzderii în aer. Patru ostaşi, sărăcuţ îmbrăcaţi, ieşiră şi o luară la fugă spre trestiile din baltă. Valentin îşi încordă arbaleta şi trase — unul dintre ostaşi căzu săgetat. Doi călăreţi dădură pinteni cailor şi porniră în urmărirea celor rămaşi. După o scurtă luptă, ostaşii lui Werböczy fură prinşi şi legaţi fedeleş.

Deodată se auziră două focuri de arhebuză trase unul după altul. Adevărata luptă se încinsese în urmă, cu cei ce rămăseseră să străjuiască caravana.

— E glasul lui Piti! strigă Valentin. Cunoştea după bubuitură uşoara lor arhebuză care rămăsese la caravană.

— Glasul ei, într-adevăr, dar şi un glas străin! După mine, voinici! strigă Doja din toată puterea.

[1] Isten veled – dumnezeu cu tine. (N.A.)

Ajungând la locul luptei, fură nevoiţi să descalece, şi împreună cu

ceilalţi, în rând strâns, să dea lupta cu spadele. Gavriş, care nu plecase, era în frunte. Spada lui grea lovea fără milă. Vocea lui puternică se auzea tot mereu. Valentin căută să scoată din bătaie arhebuza atacatorilor. Ascuns după trunchiul unui copac, el descărcă în plin arbaleta lui de vânătoare. O armă scumpă, cu arcul de oţel, cu tir precis şi bătaie lungă.

Oamenii seniorului nu erau luptători încercaţi. Luptau de mântuială, mai mult pentru a-şi apăra vieţile. Erau de altfel şi slab înarmaţi şi se mişcau greoi, fără să cunoască regulile luptei. Se vedea cât de colo că nu erau deprinşi cu mânuirea armelor. Dar în centrul cetei lui Werböczy erau câţiva luptători buni, conduşi de doi mici nobili, după câte se părea, vasali. Lângă ei se afla o arhebuză grea. Valentin îşi îndreptă atenţia asupra ei şi din trei descărcări de arbaletă scoase din luptă pe arhebuzieri.

Câţiva dintre oamenii lui Doja se retraseră din luptă şi starostele Taill le lega rănile. Doi cai căzuseră şi stăteau acum răsturnaţi, cu burţile despicate. Un bouar lovit de o schijă de arhebuză se văita ca broasca în gura şarpelui. Căzuseră şi trei boi, loviţi de plumbii arhebuzelor.

După un ceas, încăierarea luase sfârşit. Doja şi oamenii lui se reîntoarseră la caravană, aducând cu ei mai mulţi prinşi, între care şi pe unul dintre cei doi nobili. Werböczy nu se arătase, ceea ce-i dădu de gândit lui Doja şi-l nelinişti pe Taill. Se mai puteau aştepta la neplăceri, poate chiar la un nou atac.

Doja îl iscodea pe micul nobil prizonier:

— Spune, câine, unde ţi-i stăpânul? strigă el mânios.

— Cum vorbeşti cu mine aşa, ca un păgân! Sunt ostaş! Sunt cavaler ca şi tine, te văd purtând zale! încercă să-l îmbuneze prinsul, arătându-şi starea.

— Eu nu sunt cavaler, eu sunt Gheorghe Doja, ti- călosule! Unde ţi-i stăpânul? Asta te-am întrebat!

— Doja?! strigă înspăimântat micul nobil.

— Chiar eu, ce te miri aşa? Răspunde: unde ţi-i stăpânul, nu-l slăbi Doja.

— Cer iertare domniei tale… n-am ştiut! Crede-mă că n-am ştiut, altfel nu-ţi stăteam în cale. Stăpânul meu a plecat de-o săptămână, a fost chemat la voievod.

— Atunci, cum ai îndrăznit, nemernicule? scrâşni Doja.

— Am avut poruncă să vă ţinem calea. Stăpânul nostru ştia că veţi trece pe aici, răspunse vasalul lui Werböczy, tremurând. Înainte de a pleca spre Alba, v-a pândit el însuşi. Apoi a venit chemarea voievodului şi ne-a lăsat pe noi să prindem carele şi să le ducem în curtea cetăţuiei, fără să ne atingem de mărfuri. Aţi văzut prea bine cu ce oameni am atacat. Steagul şi călăreţii, cei mai buni ostaşi pe care îi

avem, sunt plecaţi cu măria sa.

— Pe omul acesta ar trebui să-l luăm cu noi, spuse starostele Taill. Werböczy nu se va lăsa cu una, cu două, ne va pârî voievodului, poate chiar regelui. Va cere despăgubiri pentru oamenii pierduţi. Sunt sigur că ne va învinui pe noi, el socotindu-se în dreptul său să ne jefuiască. Ştii prea bine, Gyuri, seniorul are dreptul să ia tot ce cade pe drumul care trece pe domeniul lui. Dacă am fi pierit în luptă, sau am fi fugit părăsind caravana, el era în dreptul lui să pună stăpânire pe tot.

— Legaţi-i rana! porunci Doja, arătându-l pe micul nobil.

— Pe ceilalţi oameni care au scăpat cu viaţă, vă rog să-i lăsaţi în pace. Eu merg cu voi bucuros şi voi mărturisi cinstit cum s-au petrecut lucrurile, chiar dacă m-ar trage stăpânul în ţeapă, adăugă liniştit micul nobil, văzându-l pe Doja mai binevoitor faţă de el.

Un ostaş dintre cei prinşi ceru îngăduinţa să taie o halcă de carne din trupul unui bou ucis.

— Stăpânul nu vă hrăneşte? îl întrebă Doja, privindu-l lung.

Omul ridică din umeri şi-şi pironi privirea rugătoare pe faţa lui Doja.

— Boii ucişi să fie ai voştri, ca să ştiţi şi voi pentru ce v-aţi luptat. Staroste Taill, dacă ai vreo pretenţie, o pui în socoteala mea!

— Drept ce mă crezi, căpitane Gyuri? Ai lor să fie! aprobă Taill şi-şi văzu mai departe de treabă, legând rana lui Valentin, care fusese puţin rănit la braţul stâng.

— Doare? îl întrebă pe tânăr în timp ce-i spăla rana cu rachiu tare.

— Dă-i drumul mai repede şi nu mă mai întreba, nu doare! răspunse Valentin, care deşi îl durea, voia să se arate bărbat.

— Ai răbdare, ai răbdare, voinicule! Ei, cum ţi-a plăcut? căută Taill să-l ia cu vorba.

— Dar dumitale? întrebă Valentin.

— Straşnic! Aproape uitasem că nu sunt decât un biet târgoveţ, starostele neguţătorilor dintr-un oraş liber!

— Al dracului de liber! strânse din dinţi Valentin, căci starostele îi pusese pe rană o alifie roşie, usturătoare.

— Liber, vezi bine, magnaţii n-au nicio putere în oraşele noastre. Cu voi e cu totul alta! mai spuse Taill puţin cam îngâmfat.

— Ai avut chiar acuma dovada, şi totuşi vorbeşti? Ce, oraşele dumneavoastră nu sunt aşezate pe pământul ţării? Dincolo de zidurile lor e apa mării? Cred c-ai văzut că nu-i aşa, da sau ba? îl luă repede Valentin, ca să-i mai taie îngâmfarea.

— Stai, tinere, ia-o încet, nu te răţoi la mine. Stai liniştit, să-ţi oblojesc rana!

Valentin începu să râdă. El vorbi plin de satisfacţie:

— Noroc de oameni ca Werböczy, ei vă mai aduc aminte dumneavoastră, târgoveţilor, că lumea nu se sfârşeşte la marginea

zidurilor cetăţii domniilor voastre!

— De data asta ai dreptate! recunoscu Taill care continuă să se ocupe de rana lui Valentin. Aşa, strâng mai tare, ca să-ţi opresc sângele. Nu te doare?

— Doare, Valentine? îl întrebă Doja, venind în apropierea tânărului.

— O zgârietură, nimic mai mult! răspunse nepăsător Valentin şi schimbă vorba: Uite cum s-a înfierbântat Sultan, curg spumele de pe el. Uite cum bate pământul cu copitele!

— Aşa-i el! Cum simte că-i vorba de luptă, nu-l mai poţi ţine locului! spuse Doja.

— Ca şi domnia ta, căpitane Gyuri, rosti starostele Taill.

4

Două zile după sosirea caravanei fu convocat Sfatul cel mare al oraşului Cluj, pentru a hotărî în legătură cu trei pricini de mare importanţă.

Domnul Demény, polgarmeşterul ales de cetăţeni, împreună cu domnul de Nyárád, primarul regelui, stăteau în faţa primăriei, aşteptând sosirea juraţilor, a staroştilor breslelor şi a cetăţenilor fruntaşi care formau Sfatul.

Aliniaţi la spatele lor stăteau zece alebardieri din garda permanentă a primăriei. Zece lungani mustăcioşi, îmbrăcaţi cu mundire vărgate roşu cu albastru, cu nădragi roşii şi cizme de iuft, cu pinteni groşi pe călcâie. În mâna dreaptă, fiecare ţinea alebarda, iar pe capete cu toţii, afară de decurion, care avea o pălărie, purtau bonete de faldin galben.

Cei doi primari erau şi ei îmbrăcaţi în haine de mare gală. Domnul Demény purta un caftan din catifea de culoare vişinie, îmblănit cu blană de biber. Era încălţat cu botfori lăcuiţi, cu turetcile răsfrânte. Pe cap avea a bonetă pleoştită, tivită cu fir de argint. Mijlocul lui, rotund ca o bute, era încins cu o centură lată, iar pe paftaua ei era gravată stema oraşului. De centură îi atârna o sabie încovoiată de care se împiedica la tot pasul. Domnul de Nyárád purta costumul curţii regale, ca reprezentant al regelui, iar înfipt în bonetă avea un penaj bogat din pene de cocor, ce-i atârnau în jos, gâdilându-i uneori nările şi făcându-l să strănute. Când strănuta, toţi cei zece lungani mustăcioşi

strigau în cor: ,,La mulţi ani, măria ta!''

În faţa primăriei, în colţul pieţei, trâmbiţaşii şi toboşarii, îmbrăcaţi în uniforma străjilor orăşeneşti, îşi arătau măiestria chinuindu-şi instrumentele, făcând o larmă asurzitoare, întrecându-se cu clopotele catedralei sfântului Mihail. Clopotele sunau şi ele de zor, bătute după tactul unui cântee bisericesc, de către fratele Luca, clopotarul beţiv, şontorog şi slut al catedralei.

Domnul Demény, polgarmeşterul, eră vesel, bine dispus. Şi una, şi alta i se citeau pe faţa bucălată. Nu tot acelaşi lucru s-ar fi putut spune despre domnul de Nyárád, primarul regelui. Condamnat să-şi ducă viaţa departe de curte, printre târgoveţii îngâmfaţi de ştiinţa lor meşteşugărească şi buchiile cărţilor pe care le citeau – îndeletniciri nedemne de un nobil – el se simţea un exilat în mijlocul acestei lumi, străine lumii sale.

În ziua aceea, polgarmeşterul Demény părea mai mândru ca un sultan întors dintr-o mare bătălie. Şi de fapt, pentru el şi pentru cetăţenii oraşului, îndrăzneaţă întreprindere care reuşise într-un mod atât de fericit, revărsând bogăţie şi bunăstare asupra oraşului, fusese o mare bătălie. Înfruntarea lui Werböczy de către Doja îi dăduse domnului Demény şi mai mult curaj în purtarea sa îngâmfată. El privea cu semeţie viitorul oraşului şi abia avea bunăvoinţa să-şi îndrepte privirea spre domnul Nyárád, reprezentantul regelui. Se înţelege, întreg meritul întreprinderii şi-l atribuia sieşi, rar când se mai gândea la starostele Taill, iar cât despre secuiul Doja, nici nu putea fi vorba.

Domnul de Nyárád tuşi de două ori, ca să-i atragă atenţia domnului Demény că şi el era acolo. Dar polgarmeşterul se făcu că nu aude şi continua să se fo- iască de colo-colo, prin faţa alebardierilor, ca un cocoş împintenat. Primarul regelui îl plictisea, şi Demény începuse să-l privească ca pe o povară pusă în spinarea oraşului. Fără să-şi mărturisească gândurile, polgarmeşterul socotea că ar fi timpul să scape de această povară care îngreunează fără niciun folos socotelile oraşului.

Întoarcerea cu bine a caravanei avu un rezultat neaşteptat şi asupra cetăţenilor de rând. Chiar şi calfele, şi lucrătorii ajutători se bucurară, căci munca reîncepea şi cu ea li se asigura pâinea zilnică. Fruntaşii oraşului, când auziseră cum fusese înfrânt marele magnat Werböczy, prinseră curaj şi speranţe într-un viitor mai bun, căci dacă negoţul se va putea face de acum în voie, îşi vedeau averile înzecite. Îmbrăcaţi cu haine de sărbătoare, se mişcau veseli prin piaţa oraşului şi prin uliţele cu dughene. Reuşita întreprinderii le dase din nou încrederea în puterile lor. Vorbeau cu voce tare, se opreau locului, mişcau într-una din mâini, se simţeau stăpâni în oraşul lor.

În faţa taberelor care înconjurau măreaţa catedrală era o forfoteală

ca în zi de târg, deşi neguţătorii nu începuseră vânzarea mărfurilor, ci făceau numai pregătiri, desfăcând lăzile şi baloturile. Numai cei doi neguţători de droguri şi mirodenii, de parfumuri şi dantele, nu mai putuseră aştepta. Jupânesele nerăbdătoare îi siliseră să înceapă vânzarea mult râvnitelor mărfuri, dornice să aibă cât mai repede minunatele nimicuri aduse din depărtări.

Toamna parcă se întorsese şi ea, aducând vreme caldă şi însorită. Cerul senin, cu soare vesel, era parcă mai frumos ca oricând. Şi dacă n-ar fi fost ştirile îngrijorătoare de război care se şopteau, cetăţenii Clujului s-ar fi putut socoti în ziua aceea oameni pe deplin fericiţi.

În această atmosferă de bună dispoziţie şi încredere se ţinu şedinţa Sfatului cel mare al oraşului liber regesc. Hotărârile luate erau adevărate acte de curaj şi demnitate civică.

La început fură puse în dezbatere cererile mult timp amânate ale marilor nobili Bánffy şi Teleky. Grefierul prezentă aceste două cereri ca fiind una singura, cu acelaşi obiect. Hotărârea ce trebuia luată urma să fie o hotărâre principală, care nu viza nominal persoanele, ci pe nobili în general. O altă cerere care făcea şi ea parte din punctul întâi al ordinei de zi, fiind în legătură cu un cetăţean onorabil al oraşului, a cărui fiică se lăsase furată de un nobil scăpătat, căpătă o altă rezolvare.

Marii magnaţi Bánffy şi Teleky cereau să li se acorde dreptul de a cumpăra pământ în vatra oraşului şi îngăduinţa de a clădi aici case în care să se aşeze atuncea când vor avea plăcere. Cererea aceasta era o îndrăzneală de neînchipuit. Un oraş liber regesc îşi avea legile lui, drepturile lui, oastea lui, justiţia şi celelalte instituţii autonome. Avea dreptul să se întărească cu ziduri şi asupra lui nu dispunea nimeni în afara Sfatului cel mare, nici chiar regele. Orăşenii erau oameni liberi şi toţi trebuiau să aibă o meserie şi să facă parte dintr-o breaslă. Îndrăzneala celor doi magnaţi nu se datora decât timpurilor grele prin care trecea oraşul Cluj de la moartea regelui Matei.

Sfatul nu cutezase până atunci să le respingă cererile, ci le tot amânase aşteptând timpuri mai bune, un prilej mai potrivit. Şi, slavă domnului, prilejul se ivise acum, datorită înfruntării cu succes a seniorului Werböczy.

Grefierul, bătrânul cărturar Paulus Veg, îşi întrerupse cronica la care lucra şi de două zile îşi tot frământa mintea, împreună cu polgarmeşterul Demény, pentru a redacta cele trei hotărâri pe care Sfatul urma să le voteze în ziua aceea. Fusese o muncă grea, căci se cerea multă pricepere şi diplomaţie. Bătrânul pusese toată ştiinţa şi şiretenia, dar şi fusese răsplătit cu multă dărnicie pentru strădania lui. Maestrul Paulus Veg căpătase un butoiaş de două vedre cu vin de Aiud, bun, vechi, precum şi opt coţi de stofă cărămizie pentru un nou anteriu, cel vechi se rărise ca sita şi doar venea iarna.

Cei doi primari aşteptau în faţa primăriei. Grefierul se învârtea tipa-tipa cu papucii lui de pâslă prin camera unde Sfatul urma să ţină şedinţa, aşezând pe masa lungă, la care trebuia să ia loc cei doi mari demnitari şi magistri, clopoţelul, călimara, penele şi ulcica cu apă. În sală intraseră câţiva dintre membrii Sfatului, dar bătrânului cărturar nu-i păsa şi-şi văzu mai departe de treabă. Dacă n-ar fi el, Paulus Veg, oraşul acesta cu toate hrisoavele lui, cu toate privilegiile care dau dreptul să se numească oraş liber regesc, oraş în care regele nu are decât un primar de formă, iar voievodul niciun cuvânt de spus, n-ar însemna nimic. El, Paulus Veg, va face cunoscută generaţiilor următoare şi chiar lumii întregi existenţa oraşului, şi nu târgoveţii aceştia gălăgioşi, care-şi fac însemnările pe răboj, deşi mulţi dintre ei se laudă cu ştiinţa de carte.

În sfârşit, cei doi primari intră în sală. Asistenţa se ridică în picioare şi se apleacă ceremonios în faţa lor. Aşa se cuvine: să cinstim pe marii demnitari! Bătrânul Paulus Veg ocupă şi el loc la masa de pe podină, mai la o parte, dar oricum sus, alături de cei puternici.

Polgarmeşterul Demény, grav şi solemn, deschise şedinţa şi dădu citire hotărârilor care urmau să capete aprobarea Sfatului.

— Aducem la cunoştinţa tuturora, – începu Demény, – că cererile domnilor magnaţi Bánffy şi Telecky se resping. Se resping ca fiind o încercare ocolită de a încălca drepturile şi privilegiile oraşului nostru liber.

— Arde-i, Pista! şopti starostele fierarilor, ghiontind cu pumnul său butucănos pe tăbăcarul Schill, un uscăţiv totdeauna pornit împotriva nobililor.

Tăbăcarul ar fi răspuns cu un bobârnac, aşa după cum se obişnuia, dar polgarmeşterul se încruntă la ei şi, lovind cu ciocanul în clopotul de pe masă, continuă:

— Nu putem lua în seamă asemenea cereri. Primindu-le, ne-am tăia craca de sub picioare. Am deschide o portiţă şi mâine-poimâine ar trebui ca noi să părăsim oraşul şi să-l lăsăm nobililor, aşa după cum iobagii şi chiar ţăranii liberi îşi părăsesc delniţele strămoşeşti. Noi, la un loc cu nobilii, nu putem trăi. Ştie fiecare cetăţean cum sunt nobilii: lipsiţi de carte, fără înţelegerea legilor cetăţeneşti, neobişnuiţi să trăiască în societate paşnică şi bună înţelegere cu alţii. Sunt hrăpăreţi, porniţi pe harţă, îngâmfaţi. Dispreţuiesc pe meşteşugari şi meşteşugurile, nu se supun legilor şi-şi fac singuri dreptate. De aceea, cinstiţi cetăţeni, ţinând seama de toate cele înşirate şi având în vedere privilegiile de care ne bucurăm, cererile lor au trebuit să fie respinse.

Domnul de Nyárád, primarul regelui, a ascultat absent, posomorât. S-ar fi ridicat poate în apărarea nobililor şi ar fi protestat pentru cuvintele jignitoare spuse la adresa lor, dar nu mai avea tăria s-o facă,

nu se mai bizuia pe nimic, era acolo doar ca o urmă a trecutului.

Trâmbiţaşii şi toboşarii ieşiră pe balcon şi anunţară cetăţenilor că una dintre hotărâri fusese luată.

Domnul Demény citi mai departe:

— În privinţa numitului Tecsy, nobil scăpătat, devenit prin furtişag ginerele meşterului Szabó, cârnăţarul, ţinând seama de interesele breslaşului Szabó şi de lipsa de minte a fetei sale, am hotărât: numitul Tecsy, ginerele lui Szabó, să fie primit în oraş, printre noi, dar numai cu următoarele condiţiuni. În primul rând să se lepede în faţa obştei de toate privilegiile nobiliare, care şi aşa nu mai preţuiesc nicio ceapă degerată, întrucât Tecsy, după cum se ştie, nu mai are nicio avere. În al doilea rând, să îmbrăţişeze meseria socrului său şi să-i slujească în mod cinstit şi cu supunere, timp de doi ani. Iar a treia condiţiune e ca socrul său, cârnăţarul Szabó, să verse în casa oraşului o sută de mărci, ca să se înveţe minte, şi altă dată să ştie cum să-şi păzească fetele. Îndeplinite fiind aceste condiţiuni, numitul Tecsy va fi primit în mijlocul nostru ca cetăţean al oraşului, iar breasla măcelarilor îl va putea înscrie printre breslaşi.

Un timp se glumi pe seama cârnăţarului Szabó, pe seama fiicei sale Sári şi pe seama nobilului scăpătat Tecsy. Apoi Demény lovi cu ciocanul de mai multe ori clopotul şi se făcu din nou linişte.

— Ne-am sfătuit îndelung, – citi în continuare polgarmeşterul, rar, autoritar, privindu-l din când în când pe domnul de Nyárád, – şi gândindu-ne că aceasta ar fi şi dorinţa înălţatului nostru rege Ulászló al II-lea şi ascultând şi sfaturile dumnealui, maestrului Bastyány, arhitectul, am hotărât să se refacă în mare grabă zidurile cetăţii noastre, zidurile turnurilor şi bastioanelor. Să se desfunde şanţurile înconjurătoare şi să se refacă punţile. Toate să fie aşa precum au fost pe timpul gloriosului rege Sigismund, când ni s-au dat drepturile şi privilegiile de care ne bucurăm ca oraş şi ca cetate regească!

Domnul de Nyárád dădu să se scoale şi să spună că pentru treaba asta s-ar fi cuvenit să fi cerut mai întâi îngăduinţa regelui, dar renunţă şi începu să bată cu degetele în masă ca într-o darabană. Fierbea fără să dea în clocot.

Polgarmeşterul Demény se făcu că nu observă neliniştea primarului regesc şi citi mai departe:

— Tot în legătură cu întărirea cetăţii, am hotărât turnarea în grabă a zece tunuri de tuci, ferecate cu inele de bronz în trei locuri: la gură, la mijloc şi la broască. De asemenea se vor cumpăra douăsprezece arhebuze noi, mari, de cetate, din Augsburg. Plata tuturor acestor cheltuieli se va face din lăzile breslelor, după măsura pe care o va hotărî Sfatul starostilor, şi din lada oraşului, în care, după cum spune vistiernicul şi arată socotelile din condică, şi după cum ştim şi noi, se află câţiva guldeni de aur, mai mult chiar decât ar fi de trebuinţă. În

ceea ce priveşte munca braţelor, dumnealui, Bastyány, arhitectul, va întrebuinţa pentru toate muncile pe iobagii noştri din satele oraşului. Juzii valahi vor scoate pe iobagi la muncă, fiecare jude cu satul lui; fiecare sat va da câte cincizeci de perechi de braţe. Iar noi, ţinând seamă de greutăţile iobagilor din satele oraşului, pentru acest an, să-i scutim de cincizecime, ca să ştie şi ei că noi suntem creştini cu frica lui dumnezeu, nu haini, ca seniorii.

— Doamne ajută! se auzi un glas în sală.

Atuncea toată lumea care lua parte la Sfat se sculă şi-şi făcu semnul crucii. Crainicul ieşi pe balcon şi puse trâmbiţaşii şi toboşarii să sune.

Veni la rând a treia hotărâre, care a cerut multă chibzuială şi adâncă gândire din partea polgarmeşterului şi grefierului şi, în afară de acestea, şi multă şiretenie.

După ce trâmbiţaşii şi toboşarii îşi făcură datoria, se auzi iarăşi glasul lui Demény. De data aceasta parcă vorbea un cleric pios, nu polgarmeşterul băţos de mai înainte, care plănuia să refacă zidurile cetăţii şi să toarne tunuri.

— Glorie şi slavă prea fericitului nostru părinte, papa Leon al X-lea! spuse el şi-şi făcu smerit semnul crucii.

— Amen! răspunse întreaga sală. Toţi plecară capetele spre pământ şi-şi făcură şi ei semnul crucii.

— Noi, cetăţenii acestui sărman oraş liber regesc, luând în dezbatere cererea trimisului papal şi a arhiepiscopului nostru din Esztergom, cerem îndurare şi iertare… Cu toată dorinţa noastră cucernică, nu ne-am putut aduna mai în grabă, pentru a da un răspuns cuviincios. Avem şi noi multe necazuri şi de aceea am fost nevoiţi să ţinem pe numitul trimis, dominicanul Pállfy, departe de oraş, dar bine găzduit pe seama noastră în claustrul din Mănăştur. Acum, după ce ne-am întrunit şi-am hotărât, îi îngăduim numitului Pállfy, trimisul prea sfântului părinte papa Leon al X-lea şi al arhiepiscopului din Esztergom, Tamás Bakács, să intre în oraş şi în toată libertatea să predice, după dorinţa papei, războiul sfânt împotriva păgânilor.

Noi, însă, ţinem să se ştie: în oraşul nostru nu sunt vandori[1] şi nici oameni fără căpătâi. Tot omul îşi are rostul lui şi trăieşte cinstit, slăvind pe dumnezeu şi pe sfântul părinte papa Leon al X-lea! Aşadar, nu vedem cum ar putea aduna dominicanul Pállfy în oraşul nostru, oameni pentru războiul sfânt! N-ar putea-o face, fiindcă nu are de unde! Totuşi, fiindcă sfântul părinte şi arhiepiscopul l-au trimis în oraş pentru a predica cruciada, noi nu ne opunem. Ştim însă că toată strădania îi va fi în zadar. Să-i

[1] Vandori – vagabonzi, golani. (N.A.)

îngăduim deci ca duminică să predice în piaţa mare, şi să ne îngrijim să ridicăm un podium şi să îndemnăm mulţimea pentru a veni şi a-l asculta cu bunăvoinţă şi smerenie. Însă, totuşi, după cum am mai spus, ştim: strădania îi va fi zadarnică!

În privinţa contribuţiei noastre în bani şi oameni înarmaţi, ostaşi pentru cruciadă… cu mare părere de rău şi cu sufletele întristate trebuie să spunem răspicat trimisului sfântului părinte papa Leon al X-lea că nu putem da nici de unele. Mai întâi, oameni nu avem. Valahii, din cele câteva sate iobăgeşti pe care le avem, n-au ce căuta în Oastea Crucii, căci ei sunt schismatici, ba am putea spune chiar că ei nu sunt nici de fel creştini. Dacă i-am amesteca cu bunii creştini catolici, am face un mare păcat, şi păcatul ar apăsa greu asupra noastră, asupra sufletelor noastre neprihănite, ca stăpâni ai lor. Noi am spus lucrul acesta şi dominicanului Pállfy, dar el ne-a înfruntat spunându-ne: ,,Cine porneşte la luptă împotriva păgânilor, acela e bun creştin''. Noi zicem, poate! Nu ne împotrivim cu vorba fiindcă nu cunoaştem canoanele, dar inimile noastre de adevăraţi creştini ne îndeamnă să nu îngăduim iobagilor noştri schismatici să plece spre tabere.

Totuşi, ne întoarcem şi zicem: dacă ar fi, după cum spune dominicanul Pállfy, şi porunca regelui ca toată suflarea din regatul măriei sale să pornească împotriva păgânilor, noi, fireşte, nu ne punem stavilă. Deci, dacă aşa stau lucrurile, să încerce dominicanul Pállfy să predice şi iobagilor noştri schismatici. Ştim însă dinainte că printre ei nu se găsesc dornici care să plece spre tabere. Ş-apoi… chiar dacă s-ar afla, noi ţinem să spunem şi regelui nostru: Măria ta, noi am plătit la tiimp birul măriei sale, nu mai avem niciun ban cu care să îmbrăcăm ostaşii. Noi suntem un oraş sărman, şi lada noastră de bani, de mulţi ani e goală!

Sala tăcea chitic. Polgarmeşterul îşi şterge fruntea asudată, parcă ar mai fi vrut să spună ceva, dar nu-şi aduce aminte ce şi dădu să se aşeze. Atunci domnul de Nyárád, nemalputând răbda, se sculă şi strigă cu voce solemnă:

— Glorie sfântului părinte papa Leon al X-lea! Glorie regelui Ulászló al II-lea!

— Uitasem, mormăi polgarmeşterul Demény.

Uitase, într-adevăr, că aceasta era formula de închidere a dezbaterilor Sfatului.

Trâmbiţaşii şi toboşarii sunară şi mai zgomotos, anunţând ridicarea şedinţei Marelui Sfat.

Orice s-ar spune, a fost o zi frumoasă şi veselă, şi ar fi rămas în istorie prin grija lui Paulus Veg ca o zi fericită, dacă toate s-ar fi sfârşit aşa după cum fuseseră plănuite. Însă hotărârile luate, deşi întocmite

cu chibzuială şi diplomaţie, avură darul de a nemulţumi pe doi seniori puternici, pe un nobil scăpătat, şi, mai mult ca pe oricare, pe trimisul papal. Nu mai vorbim de domnul de Nyárád, care clocotea de mânie.

Aşadar, sfătoşii din oraşul liber regesc întărâtaseră pe toată lumea împotriva lor. După şedinţă, la câte un canceu de vin sau o cană de bere, deveniseră lăudăroşi şi trufaşi; ar fi înfruntat toată lumea, pe toţi puternicii pământului. Cât despre regele Ulászló, toţi făceau glume pe seama lui, ba începuseră curajoşii să se salute, adresându-şi unul altuia porecla regelui: Dobje-dobje!

Fruntaşii oraşului merseră în corpore la ,,Pisica cu ghemul'', crâşma cea mai mare, cu han, din oraş. Iz- bânda trebuia sărbătorită după cuviinţă; vinul şi berea curseră în valuri, muzicanţii îi înveseliseră cu cântecele lor. Balada celor trei eroi orăşeni — cizmarul, croitorul şi butnarul – fu cântată în cor, în trincăt de cancee. În clădirea primăriei nu mai rămăsese decât garda alebardierilor şi bătrânul cărturar, maestru Paulus Veg, care se aşezase la pupitrul său şi scria fără grabă cronica oraşului, pentru ca generaţiile viitoare să ştie că în anul domnului 1513, Clujul avea un Sfat şi capul Sfatului era polgarmeşterul Demény, care a înfruntat pe marii magnaţi Bánffy şi Teleky şi chiar pe papa Leon al X-lea!

5

Se înserase. Seară de toamnă târzie, linişte şi pace în oraş. Străjile fuseseră rânduite în turnurile de pază, făcliile de răşină luminau porţile cetăţii. Străjuirea pe străzi o făceau oamenii din breasla cojocarilor. Breaslă săracă, oameni slabi, cu staroste beţiv şi cârcotaş.

Starostele breslei, care trebuia să răspundă în noaptea aceea de paza oraşului, se înfundase într-o crâşmă în tovărăşia fratelui Luca, clopotarul catedralei sfântului Mihail, şi ca de obicei beau vârtos amândoi dintr-o singură oală, pe rând, grăbindu-se ca nu cumva unul să rămână în urma celuilalt.

În timpul acesta, în biserica franciscanilor, abatele Pállfy, trimisul papal şi omul de încredere a lui Tamás Bakács, primatul Ungariei,

fierbea de mânie. Fusese ţinut în afara oraşului,. În claustrul din Mănăştur, iar hotărârea pe care o luase Sfatul, prin care i se îngăduise, abia după o săptămână, intrarea în oraş, îl scosese din sărite. O asemenea cutezanţă din partea unor orăşeni era de neînchipuit pentru un prelat venit cu o misiune atât de importantă. Atât abatele Pállfy, cât şi călugării dominicani care-l însoţeau erau foc şi pară. Abia aşteptau ca slujba religioasă să ia sfârşit pentru a-şi da drumul furiei. Erau hotărâţi ca prin blesteme şi anateme să răstoarne totul în oraşul acesta cu un Sfat şi un polgarmeşter atât de cutezători. Pállfy avea de gând să dea o lecţie de pomină vulpoiului de polgarmeşter. O asemenea întoarcere după deget nu întâlnise trimisul papei în niciun oraş pe unde umblase până atuncea propovăduind în numele papei Leon al X-lea, războiul sfânt împotriva păgânilor, cum o să îngăduie tocmai unei vulpi ticăloase şi anticriste ca Demény?

Biserica era ticsită de lume. Jumătate din oraş venise să-l asculte pe trimisul papal. Din faţa altarului şi până afară, mulţime de bărbaţi şi femei ascultau slujba religioasă, aşteptând clipa când dominicanul se va urca la amvon şi va aduce la cunoştinţă bula papei, cuvântul lui dumnezeu. Mulţimea era nerăbdătoare să audă din gura lui adevărul, căci în ultimele zile, în timpul cât polgarmeşterul îl ţinuse în afara zidurilor oraşului, umblaseră numai zvonuri, care mai de care mai îngrijorătoare.

Fum gros, iz de trupuri înghesuite amestecat cu miros puternic de tămâie, atmosferă înăbuşitoare. Ultimele note groase ale orgii se pierdură în murmurul credincioşilor ce intonau şoptit un imn pentru slava Mariei. Slujba se sfârşise şi o dată cu ea şi murmurul mulţumii.

În liniştea apăsătoare ce se făcuse în biserica înaltă, cu coloane şi pilaştri ridicaţi spre bolta cu ornamentaţii aurite, dominicanul Pállfy urca rar, una câte una, treptele amvonului. La fiecare trei trepte se oprea şi-şi rotea privirea pe deasupra capetelor credincioşilor, îndreptate spre el. În ochii bulbucaţi, negri ca tăciunele, ai dominicanului, se citea numai mânie şi ură. Pe faţa lui, zbârcită ca un pergament învechit de vreme, se întipărise puternic dispreţul nemărginit ce-l avea pentru mulţimea celor strânşi ca să-l asculte.

— Blestem asupra voastră, turmă necredincioasă! fură primele lui vorbe şi toată lumea se cutremură.

Unele femei începură să ţipe, altele se văicăreau în şoaptă, bărbaţii îşi plecară capetele, făcându-şi semnul crucii. Cei ce rămăseseră în picioare încercară să îngenuncheze, dar nu putură din cauza înghesuielii.

Pállfy îşi întinse în lături mâinile, mânecile sutanei îi atârnau largi, păreau aripele unui diavol negru ce vrea să-şi ia zborul. El îşi mişcă de două-trei ori, ritmic, braţele în sus şi-n jos, pentru a opri plânsetele femeilor şi a ţintui locului pe cei ce mai încercau să îngenuncheze.

Mulţimea rămase încremenită şi îngrozită, cu capul în pământ. Dominicanul îşi începu predica. Vorbea de dumnezeu, de singurul dumnezeu, de sfântul părinte papa Leon, de războiul sfânt, cruciada care trebuia să mântuie lumea creştină de plaga păgânilor cotropitori. Aminti chiar şi de locurile sfinte şi accentuă asupra datoriei fiecărui credincios de a-şi da avutul şi viaţa pentru această cauză sfântă. Îngeri şi demoni, iadul şi raiul. Focul arzător al gheenei îi aşteaptă pe cei care se dau în lături. Grădinile raiului, pajiştile minunate cu izvoarele lor cristaline dătătoare de viaţă veşnică îi aşteaptă pe cei ce dau totul pentru cruciadă. Cuvinte tari, imagini înfiorătoare se amestecau rând pe rând în predica sa.

După aproape un ceas de încordare, când mulţimea ascultătorilor devenise o masă înfierbântată, gata să ia foc, începu atacul împotriva Statului oraşului şi a polgarmeşterului Demény. Polgarmeşterul fu numit diavolul cu chip de om, necuratul care pune beţe în roate carului de luptă al creştinătăţii, Anticrist!

Demény nu se afla în biserică. Era acasă la el unde, cu porţile grele de stejar zăvorâte, îl aştepta pe Gheorghe Doja şi pe starostele Taill. Ideea de a se întâlni şi a sta de vorbă fusese a lui Taill – era vechea idee a starostelui de a-l apropia pe Doja, sub o formă oarecare, de oraşul Cluj. Demény şi-o însuşise cu însufleţire şi-o considera acum, după cum avea obiceiul, ca ideea sa proprie. Se înţelege, lui Doja nu-i spusese despre ce-i vorba. Se sfătuise cu Taill să-l ia cu binişorul, pe departe; erau siguri că până la urmă îl vor îndupleca.

Doja primise să vină, cu atât mai mult, cu cât ar fi vrut să vorbească şi el cu trimisul papal, să se informeze direct despre cele plănuite de papa Leon. Habar n-avea de hotărârea Sfatului şi de conflictul dintre polgarmeşter şi dominican. Îşi închipuia că dominicanul va fi găzduit în casa polgarmeşterului, aşa după cum se obişnuia. Acolo îl va întâlni, îi va vorbi şi se va putea informa îndeaproape despre tot ce se pune la cale în legătură cu cruciada. Aşteptase atâta un prilej potrivit şi iată că pe neaşteptate, şi de unde nici nu visa, el ise ivise.

Planurile polgarmeşterului Demény erau mari, nu se opreau numai la repararea zidurilor, la desfundarea şanţurilor cetăţii şi la turnarea câturva tunuri. El dorea să ridice oştirea oraşului, să-i dea un comandat vrednic şi cu experienţă în treburi ostăşeşti. Să ridice puterea militară a oraşului pe aceeaşi treaptă cu a marilor oraşe-cetăţi.

După părerea lui, Doja putea fi convins. Şi trebuia convins pe orice cale, rămânea hotărât. Mai erau unele forme care trebuiau îndeplinite, dar în privinţa aceasta se sfătuise cu magistrul oraşului şi căzuseră repede de acord. Doja va fi legat de mâini şi de picioare, ca să nu-şi poată lua avânt şi să uite că nu-i decât un simplu simbriaş al oraşului, şi totul va merge de minune.

Doja întârzia să se arate. Demény rămas singur acasă îl aştepta. Jupânesele, copiii, calfele şi ucenicii lui erau eu toţii în biserica franciscanilor, unde ascultau îngroziţi tunetele şi fulgerele dominicanului, toate îndreptate împotriva polgarmeşterului.

Pe uliţă nu se auzea niciun zgomot, niciun glas, nici chiar al paznicului, care din sfert în sfert de ceas striga din turnul primăriei: ,,Te văd, te văd!"

Întârzierea lui Doja şi liniştea neobişnuită care domnea în oraş îl înspăimântă puţin pe polgarmeşter şi-l făcu să se întrebe: nu cumva s-a întâmplat ceva? Singurătatea din jur îi insuflă teama de necunoscut, de neprevăzut. Frica începu din ce în ce să pună stăpânire pe el. Toate gândurile lui în legătură cu planurile măreţe îi zburară din minte. Când o cucuvaie începu să se tânguie, el îşi opri respiraţia, ascultând-o cu sufletul la gură. Vaietul păsării nu se repetă, dar polgarmeşterul nu mai putea sta locului. Începu să umble nervos prin cameră până îi veni în gând că n-ar fi rău să bea un păhărel cu vin. Deschise dulapul greoi, cu încrustături încărcate, şi scoase trei cupe de argint, le aşeză pe masă şi-şi turnă într-una vin. Bău cupa până la fund. O umplu din nou, sorbind de data asta vinul pe îndelete. Simţi o fierbinţeală în obraji şi parcă începu să se simtă iarăşi stăpân pe sine, tare şi puternic — polgarmeşterul de mai înainte. Tăcerea domnea mai departe. Asta îl făcu să-şi încingă sabia şi să iasă afară, în uliţă, ca să vadă ce se petrece şi de ce nu mai vin Doja şi Taill. Când puse mâna pe ivărul uşii, lovituri puternice de ciocan făcură clopotul porţii să răsune. Tot atuncea auzi gălăgie în apropierea casei. Se duse la poartă şi când o deschise îl avu în faţă pe starostele cojocarilor şi pe fratele Luca, clopotarul. Mai la o parte zări una dintre străjile cojocarilor. Atuncea auzi şi glasul paznicului din turnul primăriei: ,,Te văd, te văd!"

— Dracul să vă ia, beţivani îndrăciţi, ce vreţi cu mine? îi întrebă domnul Demény, supărat că în loc de cei aşteptaţi avea în faţă pe cei doi beţivani şi straja zdrenţăroasă a cojocarilor.

— Nu te îngâmfa, polgarmeştere! Nu te îngâmfa! strigă printre sughiţuri starostele cojocarilor, ameninţându-l cu degetul. Sabia arhanghelului stă deasupra capului tău!

— Chinurile iadului te aşteaptă! strigă şi clopotarul Luca. Ai nemulţumit pe dumnezeu cu trufia ta. Ai înlăcrămat pe sfânta Fecioară! Antieristule! Husitule! Umileşte-te în faţa noastră, dacă vrei să. Afli îndurare!

— Ce tot trăncănesc beţivii aceştia? întrebă Demény pe cei din straja cojocarilor, apropiindu-se de ei.

— Polgarmeştere, – începu cel ce părea să fie conducătorul străjii, — noi i-am scos din crâşmă şi i-am adus în faţa domniei tale. Nu te uita în gura lor, ascultă ce-ţi spunem noi: am venit să te anunţăm că la poarta dinspre Feleac aşteaptă o trupă de călăreţi trimisă de voievod.

Trupa vrea să intre în oraş. Ce facem, polgarmeştere? Ne daţi cheile, sau nu ni le daţi?

Polgarmeşterul n-avea nicio cheie. Ea se afla la paznicul turnului, dar aşa era tradiţia; cerându-i cheile, însemna că cere învoire primarului de a intra în cetate. Oraşul, ca toate oraşele libere regeşti, avea şi privilegiul cheii, dreptul de a opri intrarea în oraş a oricui, chiar şi a regelui.

— Ce vor? Cine-i comandă? întrebă Demény.

— Nu ştiu! Un nobil foarte nerăbdător. Ne-a suduit de mama focului şi ne-a ameninţat că sfărâmă porţile, dacă nu deschidem pe dată.

— Cum aşa? făcu indignat Demény. Şi voi v-aţi speriat? Sunt mulţi? întrebă el puţin mai prevăzător.

— Nu sunt prea mulţi, două steaguri, cam optzeci de oameni. I-am numărat şi eu, şi paznicul din turn, spuse conducătorul străjerilor.

— Nu deschidem, – hotărî polgarmeşterul cu oarecare teamă, – căci optzeci de călăreţi însemna o adevărată oştire.

— Atuncea ce facem? întrebă iarăşi capul strajei.

— Dacă încearcă să forţeze porţile, atunci străjerii din turn să deschidă focul asupra lor! porunci Demény.

— Păi străjerii n-au cu ce să deschidă focul, n-au pulbere de nu mai ţin minte de când! Doar dacă ne-am desface încărcăturile tunurilor, altcum, cu arhebuzele n-avem ce face, răspunse conducătorul străjii.

— Du-te şi sună alarma, beţivane! se răsti către Luca. Bate clopotul cel mare, bate-l în dungă, rar şi apăsat, ca să se trezească toţi beţivanii ca de-alde voi! O să le arătăm noi ce înseamnă să forţeze porţile unui oraş care se bucură de privilegii!

— Alarma?! Ce, ai căpiat, domnule polgarmeştere? Doar nu vin tătarii! se arătă speriat clopotarul.

— Mişcă-te şi nu te mai zgâi la mine aşa! strigă Demény, zgâlţâindu-l pe clopotar.

Starostele cojocarilor privea buimac, apoi deodată trezindu-se începu a zbiera:

— La clopot, fraţilor! şi-l împinse pe fratele Luca spre biserică.

Straja cojocarilor o luă la goană spre poarta oraşului, ca să ducă porunca polgarmeşterului.

Demény rămase singur în faţa casei sale, mai nervos şi mai nerăbdător ca să-i vadă pe cei aşteptaţi.

Clopotul cel mare începu să sune. Suna rar, dangătele urmau unul după altul, pe măsură ce ecoul lor se stingea în depărtări Sunetul lui puternic, însoţit de vibraţiile care se stingeau încet, răsună sinistru în noaptea înstelată. Oamenii dădură buzna pe străzi. Câinii începură să urle înfiorător. Porumbeii ce se adăposteau în turnul catedralei ieşiră speriaţi de sunetul clopotului, neobişnuit la vremea aceea. Ei zburau

în stol pe deasupra pieţei, neîndrăznind să se aşeze pe acoperişul catedralei.

Din biserica franciscanilor ieşeau valuri de oameni; alergând pe lângă ziduri, se îndreptau spre piaţa oraşului. Toţi se întrebau speriaţi: ce s-a întâmplat? Dar nimeni nu putea da un răspuns liniştitor.

Un călăreţ veni în goana calului, înconjură catedrala şi trase de-a dreptul la poarta lui Demény. Era Gheorghe Doja.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă pe polgarmeşter. Am văzut alergând o strajă.

— Nimic deosebit, pofteşte în casă! îi spuse Demény, neliniştit dar curtenitor. De când cu nebunia asta a papei, toţi şi-au pierdut capul! Dau buzna la porţile oraşului, vin, pleacă, parcă oraşul ar fi un sat fără câini! Bine c-ai venit, căpitane Gheorghe Doja, te-am aşteptat cu nerăbdare. Pofteşte, intră!

Doja agăţă frâul calului de grilajul de fier al ferestrei şi păşi pragul. Demény îl urmă. Nu mai zăvorî poarta, căci acum era cu Doja şi se simţea din nou puternic.

Intraţi în camera mare, cu tavanul scund, boltit, Demény începu să-şi frece mâinile mulţumit:

— Îmi pare bine să te am oaspe, căpitane Gheorghe Doja, îmi pare tare bine! Ia, bea un vin bun, vechi! Vezi, starostele Taill întârzie cu breslaşii, cu dracu' mai ştie cine, totdeauna îşi găseşte câte ceva, numai unde trebuie să fie la timp nu-i. Noroc! Eu am mai băut, mi se urâse singur aşteptând. Căpitane Gyuri, vrem să punem la cale un lucru mare, mare de tot, şi ne-am gândit la domnia ta! Oameni care poartă o spadă sunt destui, dar noi te vrem pe domnia ta, numai pe domnia ta! E o cinste pe care ţi-o face această cetate şi oraş liber, o mare cinste!

Doja îl privea surprins. Afară larma se înteţise.

— Trimisul papal vine astă-seară la domnia ta în casă? îl întrebă Doja, nerăbdător să stea de vorbă cu dominicanul.

— Trimisul papal?! făcu mirat Demény. Ce să caute? Ce-ţi închipui, căpitane Gyuri, când te aşteptăm pe domnia ta, cum aş fi putut aduce în casă străini, cu care n-avem nimic de-a face? Abia aştept să văd oraşul scăpat de ei… închipuie-ţi, papa ne cere oameni şi bani! Dar şi-a găsit omul! şi polgarmeşte- rul începu să râdă.

— Şi regele? Regele ce spune? întrebă Doja.

— Dobje-dobje? El… se spune că şi-ar fi dat îngăduinţa. Dar asta nu ne priveşte pe noi. I-am plătit darea, sănătate bună! Suntem oraş liber, căpitane Gyuri, nu ne porunceşte nimenea, nici papa, nici regele, nici voievodul! Aici eu, polgarmeşterul, sunt stăpân! Şi, bineînţeles, Sfatul cel mare! se umflă în pene Demény.

— Aş fi vrut să stau de vorbă cu trimesul papei, credeam că-l întâlnesc în casa domniei tale, grăi necăjit Doja.

— Ce ai, domnia ta, cu trimisul papei? Eu te-am chemat, eşti în casa mea, stăm de vorbă amândoi! După cum îţi spuneam, vrem să facem un lucru mare, să-i dăm acestei cetăţi puterea care i se cuvine… Tresări căci auzise poarta deschizându-se în lături, larmă şi tropote de paşi grei prin gang. ,,Ce dracu' poate fi?'' se întrebă polgarmeşterul înspăimântat. Să ştii… n-apucă Demény să-şi termine vorba, că uşa se deschise brusc. În cameră dădură năvală vreo zece ostaşi cu lănci şi alebarde, cu toţii întinseră lăncile spre pieptul lui Doja, împingându-l spre perete. O voce puternică strigă de la spatele lăncierilor:

— Gheorghe Doja, dă-te prins! De te împotriveşti, îţi pierzi viaţa! Era vocea nobilului Bornemisza, care aflase de la paznicii porţii că Doja se îndreptase spre casa polgarmeşterului.

Doja dădu să-şi tragă spada, dar nu-şi mai putea mişca mâna, era ţintuit la perete. Privi uimit în toate părţile, apoi îşi opri ochii pe faţa polgarmeşterului – îi venise gândul unei trădări din partea acestuia, dar îşi dădu seama pe dată că nici vorbă nu putea fi de aşa ceva. Demény era înspăimântat, alb ca varul.

După câteva clipe, seniorul Bornemisza, trimisul voievodului, se apropie de Doja. El îşi scoase foarte politicos pălăria şi salută întâi pe polgarmeşter, apoi pe Doja, spre marea mirare a acestuia.

— Domnul Gheorghe Doja este prizonierul voievodului, grăi către polgarmeşter.

Demény îşi şterse fruntea năpădită de sudori şi începu să se bâjbâie, dair mai apoi îşi recăpătă glasul şi întrebă:

— Cum aţi ajuns domniile voastre aici?

— Am dat în lături poarta foarte slab apărată şi-am intrat în oraş! răspunse zeflemitor Bornemisza.

— Aţi călcat privilegiile oraşului! strigă Demény, căruia îi revenise curajul. Apoi îşi puse mâinile în cingătoare şi deveni bătăios: E o încălcare nemaipomenită, nici regele n-ar fi îndrăznit s-o facă! Veţi răspunde pentru asta, căci îmi închipui, voievodul n-a putut să-ţi dea o poruncă care ar nesocoti drepturile şi privilegiile noastre. Vă rog să părăsiţi pe dată casa mea şi oraşul, aţi înţeles?

— Cer iertare pentru privilegiile încălcate! făcu o plecăciune Bornemisza. Vă rog să binevoiţi, domnule polgarmeşter, a primi salutul şi urările de bine ale măriei sale voievodul Ioan Zapolya, atât domnia voastră, cât şi cetatea şi oraşul liber Cluj! spuse şi se înclină până la pământ, obligându-l pe Demény să facă acelaşi lucru. În numele voievodului, cer găzduire pentru mine şi oamenii mei! Cât despre nobilul Gheorghe Doja, aveţi asigurarea mea, niciun fir de păr nu i se va clinti de pe cap. E o chestiune care trebuie lămurită, dar până atuncea e prizonierul nostru.

— Domnule, căpitanul Gheorghe Doja este oaspetele meu şi al oraşului, – începu polgarmeşterul, – nimeni nu are dreptul să se atingă

de el! Deci, vă rog, să luaţi cunoştinţă; ar fi a doua mare încălcare a privilegiilor noastre, dacă l-aţi ridica din casa şi oraşul nostru pe căpitanul Gheorghe Doja! Există vreo vină pe care voievodul o pune pe seama căpitanului Doja? Să o aducă la cunoştinţa noastră, avem magistraţi! O vom judeca după legile oraşului nostru! îi tot dădea cu gura Demény, vorbind cu ton grav.

— Vă cer pentru a doua oară iertare! zise Bornemisza, întinzând mâinile în lături, în gest de neputinţă. Eu sunt ostaş, nu ştiu ce vrea voievodul cu nobilul Gheorghe Doja. Am poruncă să-l ridic, îl ridic… cât despre vină, vă pot asigura, vina îi foarte mică! şi privi spre Doja, încruntându-şi puţin sprâncenele.

Doja stătea ţintuit, lipit de perete, cu vârfurile a zece lăncii în piept; dacă ar fi făcut o mică mişcare de împotrivire, ar fi fost pierdut. „Fără îndoială e din pricina lui Toroczkoy sau a lui Werböczy, gândea Doja. Şi dacă cel puţin aş putea încerca să scap.”

— Te rog să nu faci nicio mişcare, grăi Bornemisza păşind, apropiindu-se de Doja. Îţi iau spada, Gheorghe Doja! ridică tonul nobilul Bornemisza.

Doja se încruntă, închise ochii. Niciodată, nici rănit grav, nu se despărţise de spada sa. După câteva clipe îşi întredeschise puţin pleoapele şi-l privi pe nobil, îşi privi apoi spada de care se despărţea! Inima i se strânse de durere. Încercă să-şi mişte braţul drept, ar fi vrut să facă un efort desperat, cum mai făcuse şi altădată, dar ostaşul care-i imobilizase braţul, simţind el parcă gândurile care îl frământau, apăsă din toată puterea cangea alebardei, mai să-i străpungă muşchiul braţului. Era peste putinţă orice mişcare. Singuri ochii şi-i mai putea mişca. Aruncă o privire cruntă nobilului Bornemisza. Acesta părea nepăsător. Îi desprinse spada din încheietori, o cântări în mâini satisfăcut. Apoi trase puţin lama din teacă:

— Frumoasă spadă! Grea, vitează! grăi Bornemisza şi, ridicându-şi ochii, se adresă lui Doja: O vei căpăta înapoi, căpitane Gheorghe Doja!

Doja se încruntă, apoi îşi plecă privirea spre pământ, încleştându-şi fălcile, mai să-şi sfărâme dinţii din gură.

— Sunt sigur de asta, ştiu ce spun! Şi Boremisza continua curtenitor: Te rog să mă ierţi, căpitane Gyuri, dar privindu-te, îmi dau seama că voi fi nevoit să-ţi leg şi mâinile. Ştiu, nu se obişnuieşte faţă de un nobil, dar domnia ta nu eşti omul care să înţeleagă o situaţie impusă de jocul politicii curţii, de aceea o fac. Altfel ai fi în stare să-ţi iei zborul pe dată ce ţi s-ar ivi prilejul şi, crede-mă, n-aş vrea să mă văd pus în încurcătură faţă de cancelarul Martinuzzy şi de voievod!

Doja îl auzea vorbind, îi vedea buzele mişcându-i-se, dar în afară de faptul că se simţea în puterea lui Bornemisza, nu înţelegea altceva. Bunăvoinţa pe care i-o arăta nobilul o privea ca pe o viclenie obişnuită – cât despre curte, despre Martinuzzy şi voievod, de care amintise

Bornemisza, la ce s-ar fi putut aştepta din partea lor? Ah, dacă cel puţin oamenii lui ar putea afla! De bună seamă, nobilul acesta, împodobit cu atâtea zorzoane, nu poate avea cu el mai mult ca o sută de călăreţi; i-ar da uşor peste cap ceata lui, numai de-ar afla!

Un ostaş aduse o funie, şi lăncierii apăsară şi mai tare vârfurile lăncilor pe pieptarul de zale al viteazului. Bornemisza trecu spada ostaşului şi se apropie de Doja ca să-i lege el însuşi mâinile.

— Fă-mi plăcerea şi te supune, lasă-mă să-ţi prind mâna, n-aş vrea să-i duc cancelarului numai capul domniei tale, ceea ce l-ar întrista mult pe cancelar, după câte îmi dau eu seama! grăi Bornemisza surîzând.

De altcum, vorbele lui erau fără rost, deoarece Doja n-ar fi putut încerca nicio împotrivire. Bornemisza trecu funia mai întâi pe încheietura mâinii drepte, apoi la cea stângă, trase, strânse, făcu un nod.

— Bine, îţi mulţumesc! zise Bornemisza şi se înclină, râzând satisfăcut.

Când erau gata de plecare apăru şi Taill. La început, starostele nu-şi dădu seama ce se petrece în casa polgarmeşterului. Surprins de prezenţa ostaşilor, fu şi mai surprins când îl văzu pe Doja legat fedeleş, iar pe Demény, galben la faţă, parcă atunci ar fi ieşit din mormânt.

— Ce se petrece aici? strigă deodată Taill.

— Starostele Taill, dacă nu mă înşel? întrebă Bornemisza puţin nesigur dacă nu face o confuzie.

— Da, ne cunoaştem! spuse răspicat Taill.

Răspunsul starostelui căuta să amintească nobilului o întâmplare care îi adusese din partea lui Taill un dar însemnat.

—După cum vezi căpitanul Gheorghe Doja e prizonierul voievodului. Dacă ai de gând şi domnia ta să protestezi în privinţa privilegiilor oraşului, ţin să-ţi spun c-ai întârziat. A făcut-o polgarmeşterul Demény. Iar eu, în numele meu şi-al măriei sale, mi-am cerut iertare.

— Aş vrea să stau de vorbă cu domnia ta puţin, numai puţin! îi spuse lui Bornemisza, dându-şi seama că pe baza privilegiilor oraşului nu poate ajunge la niciun rezultat.

— Cu plăcere! Sutaş, – se adresă Bornemisza celui care comanda pe lăncieri, – du-l pe căpitanul Gheorghe Doja până în bastionul unde sunt adăpostiţi oamenii noştri. Ai grijă de el.

Sutaşul făcu semn ostaşilor şi-l conduse pe Doja spre uşă. Înainte de a ieşi, Bornemisza îi puse mâna pe umăr:

— Domnule Gheorghe Doja, te rog să-l urmezi liniştit pe sutaş, opunerea e zadarnică! îi spuse Bornemisza.

Cele zece lănci se aplecară. Sutaşul porni împreună cu Doja. ,,Voi vedea eu ce-o mai fi'', îşi spuse Doja şi păşi pragul.

— Nici nu mi-am putut închipui că va merge aşa de uşor, grăi Bornemisza mulţumit.

Demény mormăi câteva cuvinte neînţelese, îşi turnă vin şi bău; devenise din nou neliniştit.

— Vreau să ştiu despre ce-i vorba. Dau oricât, numai să-l văd pe căpitanul Doja scăpat. E în legătură cu Toroczkoy? întrebă Taill.

— Nici vorbă! Toroczkoy e prea slab. Iar de scăpat nici nu poate fi vorba! Voievodul şi domnul cancelar Martinuzzy vor să stea de vorbă cu Doja. Pentru ce? Numai ei ştiu!…

— Poate Werböczy? întrebă Taill.

— În oarecare măsură s-ar putea, grăi Bornemisza. Dar nu fiţi îngrijoraţi, n-o să i se întâmple nimic. Nu ştiu ce v-a apucat şi pe domniile voastre, zău de mai înţeleg ceva! Toată lumea ţine la ţăranul acesta! Înţeleg, iobagii, dar domniile voastre, dar domnul Martinuzzy!

— Domnule Bornemisza, ştii foarte bine… cred că ţi-am făcut dovada… sunt destul de larg la mână, nu? începu din nou, cu înţeles, Taill.

— Vai de mine! Îţi mulţumesc şi-ţi făgăduiesc să fac tot ce îmi va fi cu putinţă… dar ca să-l fac scăpat, asta nu! Mi-aş aprinde paie în cap cu cancelarul!

În timpul acesta sosi jupâneasa polgarmeşterului, calfele şi ucenicii care plecaseră de la biserică, în- spăimântaţi de afuriseniile lui Pállfy; cu toţii începură să spună, încurcându-le, cele auzite din gura dominicanului. Se liniştiră când Demény, nepăsător, porunci să se servească masa pentru el şi pentru oaspetele lui neaşteptat, pe care polgarmeşterul îl opri, ca şi pe Taill, la masă.

În mănăstirea franciscanilor, dominicanul Pállfy îşi continua predica înflăcărată, aţâţând spiritele. O dată cu dangătul clopotelor, o parte dintre ascultători ieşiseră în curtea mănăstirii. Aici, alţi călugări, şi mai înverşunaţi împotriva polgarmeşterului, începură şi ei cu predicile şi îndemnurile de răzvrătire. Nobilul scăpătat Tecsy le ţinea hangul, strigând şi el din toate puterile împotriva lui Demény.

Văzând atitudinea lui bătăioasă, un călugăr îl îndemnă să ridice sărăcimea oraşului. Tecsy nu aşteptă să i se spună de două ori. Ros de răzbunare, supărat de hotărârea umilitoare luată de Sfat în legătură cu el, porni cu larmă mare, însoţit de câţiva. Prilejul era binevenit – gândea el – nu numai să se răzbune pe Demény, ci să-şi creeze şi o situaţie în oraş. Răsturnând pe cei care erau în fruntea oraşului, ar putea să se cocoţeze el sau în cel mai rău caz socrul său, cârnăţarul.

Tecsy răscoli marginile oraşului, bătu la porţile caselor sărăcăcioase şi în curând strânse în jurul său o mulţime destul de mare cu care se îndreptă spre piaţa oraşului.

Între timp alergaseră la Demény oamenii din breasla argintarilor şi fierarilor, cu toţii bine înarmaţi. Ei străjuiau acum poarta lui Demény, şi deşi nu erau prea mulţi, Tecsy n-avu curajul să-i atace. Dimpreună cu cei cu care venise, se îndreptă din nou spre mănăstirea franciscanilor.

Aici găsi aceeaşi fierbere pe care o lăsase. Dar mulţimea şovăia. Oameni din breslele sărace: cojocari, dubălari, ţesători nu îndrăzneau să se ridice contra polgarmeşterului. Erau legaţi băneşte de zaraful şi argintarul Demény. Unii luaseră daca nu arvune pentru mărfurile pe care le produceau, cel puţin împrumuturi, aşa că nu puteau să-şi dea frâu liber urii pe care o avea contra polgarmeşterului şi fruntaşilor care-l susţineau. Călugării plecau peste câteva zile, ei însă rămâneau să trăiască mai departe împreună cu Demény şi cu ceilalţi care formau Sfatul cel mare al oraşului. Îl vor răsturna poate pe Demény, îl vor ucide, poate, dar oare cu asta s-a sfârşit totul? Şovăiau.

Trebuia ca o autoritate mult mai mare decât aceea a călugărilor să pună mulţimea în mişcare. Şi această autoritate fu găsită; cineva aduse vestea: ,,Au intrat oştile voievodului Zapolya în oraş!''

Dominicanul Pállfy căută să se folosească pe dată de această veste, dând o tălmăcire personală acestei ştiri. El predică: trupele voievodului au venit pentru a-l pedepsi pe polgarmeşter, pe hainul, pe anticristul care şi-a bătut joc de cuvintele sfântului părinte papa Leon al X-lea şi trimişii acestuia!

Lesne crezătoare, mulţimea luă cuvintele dominicanului de bune. Se ridicau acum două puteri contra polgarmeşterului: papa şi voievodul! Situaţia se schimbase. Mulţimea îl şi vedea pe polgarmeşter în lanţuri, târât în faţa voievodului, poate chiar până şi în faţa papei! În sfârşit vor scăpa de el şi de ai lui.

Pállfy prinse freamătul mulţimii şi îşi înteţi îndemnurile. Polgarmeşterul şi Sfatul trebuiau răsturnaţi. În locul lui Demény pus nobilul Tecsy, în Sfat — oameni din mulţimea credincioşilor. În forma aceasta, gândea dominicanul, va avea oraşul la picioarele sale, va putea face recrutări pentru cruciadă şi va dispune după plăcere de lada cu guldeni a oraşului.

Tecsy, încurajat de Pállfy şi de freamătul mulţimii, trase spada şi se puse în fruntea ei.

Mulţimea porni tumultoasă. Ameninţările şi blestemele la adresa celor care conduceau oraşul erau strigate în gura mare. În mijlocul gloatei se aflau călugării împreună cu Pállfy. Înaintau intonând cântece religioase, ridicând ameninţători spre cer torţe arzânde, afurisind pe necredincioşi şi trufaşi.

În mijlocul pieţei fu adusă o masa. Pállfy ajunse deasupra ei ca ridicat de un duh nevăzut. După ce făcu un semn ca mulţimea să-i dea ascultare, se închină şi desfăcu sulul cu bula papală, chemarea la

luptă, în cruciadă împotriva pagânilor. Bula se adresa poporului, nobililor, prinţilor. Şi prin ea, toţi erau chemaţi să se ridice cu armele împotriva pagânilor, pentru a elibera creştinătatea.

Oamenii au rămas împietriţi când au auzit grelele cuvinte, blestemele zvârlite de papă împotriva acelora ce se vor opune şi nu vor da tot ajutorul pentru cruciadă.

— Blestem mamele care şi-ar împiedica fiii! tuna glasul lui Pállfy, citind textul bulei papale. Blestem femeia care şi-ar opri bărbatul de a porni la luptă! Blestem stăpânul care şi-ar opri slugile de a intra în oastea creştinătăţii! Blestem principele care şi-ar împiedica supuşii! Blestem asupra tuturor celor ce nu vor asculta cuvântul şi nu se vor ridica! Blestem oraşul acesta în care trimişii sfântului părinte papa Leon al X-lea au fost umiliţi! Blestem pe nemernicii care s-au pus în calea sfântului părinte! Blestem pe polgarmeşter şi întregul Sfat al acestui oraş păcătos!

După fiecare blestem, călugării ce înconjuraseră masa pe care Pállfy era urcat întăreau în cor afuriseniile lui:

— Amen! Amen! Amen!

Glasurile lor profunde răsunau înfiorător în liniştea şi seninul nopţii.

Mulţimea înfricoşată se înfioră, se mişcă în loc ca unduirile unei ape şi fiecare începu să se văicărească.

La auzul numelui lui Demény, un iureş năvalnic împinse mulţimea fanatizată spre casa lui. În câteva clipe, porţile fură sfărâmate, apărătorii casei călcaţi în picioare, polgarmeşterul prins, strivit, adus în fata mesei înconjurată de călugări. Demény abia se mai putea ține pe picioare, şi fiindcă împrejurarea era potrivită şi nimeni nu avea să răspundă de moartea polgarmeşterului, călugării hotărâră ca mulţimea să-l spânzure, ceea ce şi făcu. Apoi aprinseră câteva case ale notabililor, partizani ai lui Demény.

Pe la miezul nopţii, mulţimea se potoli şi se împrăştie. În urma ei rămaseră rugurile caselor aprinse ce-şi ridicau fumul spre înaltul cerului senin întunecându-l.

De prin colibele şi bordeiele satului aşezat pe culmea dealului, oamenii începură să iasă în miez de noapte. De sus, de la banul de pe marginea drumului, puteau privi ca într-o căldare oraşul din mijlocul căruia se înălţau spre cer limbi de foc.

Ştirile născocite vin parcă aduse de vânt. Undeva s-au ridicat satele, ard grajdurile nobililor, ard şi castelele! Vârcolacii încep să ronţăie din lună. Anticrist a pornit cu paşi mari să cutreiere pământul, tropăind cu cizme de fier înroşit. Doi împăraţi mari se vor înfrunta în luptă crâncenă. Oşti se vor încleşta în bătălii şi mare vărsare de sânge va fi pe pământ. Focul va cuprinde lumea şi poate, până la urmă, dreptatea lui dumnezeu se va revărsa asupra lumii.

Acum lumea s-a aprins, au încins-o flăcările. Las-o să ardă! Asta-i lume? Sfântul ei de lume!

— Ei, jupâne, arată-ţi nasul!

Dar uşa hanului rămase închisă, obloanele grele lăsate pe ferestruicile joase. Jupânul n-are gând să-şi arate nasul. A pus drugi groşi la uşă. Inima îi bate să-i spargă coşul pieptului, şi-i ţâţâie ca şoarecele prins în capcană.

— Deschide, jupâne! Deschide ori spargem, dăm foc! Loveşte, fârtate, loveşte! Loveşte că s-a aprins lumea! Lumea arde şi tu îţi numeri aurul, ticălos ce eşti!

— Poftiţi, oameni buni, poftiţi! Aveţi răbdare, aveţi răbdare, doar nu dau tătarii! Iată că deschid! se auzi un glas sfios de dincolo de uşă.

— Nu dau tătarii, da' arde lumea! Arde lumea, jupâne! Ieşi afară şi vezi cum arde!

— Măi creştini, luaţi-o mai încet, ce va apucat? Băgaţi omul în sperieţi, aţi bolunzit? Nu mai ştiţi de nimic, nici de dumnezeu, nici de bătrâni? spuse judele satului, care se afla şi el printre oameni.

— Tacă-ţi gura, jude! Nu te vârî unde nu-ţi fierbe oala c-o păţeşti! Ia adă mai bine hrisoavele celea bătrâne, scrise pe piele de câine, vrem sa ştim cum stăm, acum când începe să se aprindă lumea!

— Mă, mă tândală, nătângule! Până nu afli despre ce-i vorba, ţineţi gura. Ţi s-a făcut de ştreang? Arde în piaţa Clujului… şi ce-i dacă arde? Se spune că s-ar război împăraţii… lasă-i să se războiască, ce te doare pe tine? A pornit Anticrist pe pământ… lasă-l să pornească sănătos, n-a ajuns până aici. Când o ajunge, vom vedea noi ce avem de făcut! îl mustră pe îndrăzneţ judele.

— Ai dreptate, moş Petre! Ai dreptate, moşneagule, şi eu tot aşa zic, când o fi să fie, vom vedea noi ce avem de făcut! Da în hanul jupânului tot intrăm!

— Păi vezi bine că intrăm, râse bătrânul jude, ară- tându-şi gingiile fără dinţi. Dacă am venit până aici, intrăm. De ce să nu intrăm? Dar la

cine plăteşte, te-ai gândit?

— Cu ce? Când arde lumea, nu se mai plăteşte!

— Ei, nu-i aşa, nu arde lumea noastră, satul nostru! Jupâne, adă aici la oamenii aceştia de omenie şi crestează la răboj că judele plăteşte! Niculiţă! Măi Niculiţă, – strigă judele Petru, – ian du-te până la baba mea, spune-i să-ţi dea taşca cu hârţoage. Adă-le aici să le scuturăm de molii! Noroc, jupâne! Să dea dumnezeu şi bine.

— Să te audă dumnezeu, jude! răspunse crâşmarul, termurând tot de spaimă.

— Bună noapte, oameni buni! Arde, ha? Arde? se vârî între iobagi Gavriş.

— Lasă-l în turbă să ardă! răspunse judele satului. Încotro, măi Gavriş, vomicule, încotro în miez de noapte?

— Înspre încolo! Unde mă duc ochii! Poate spre vale, poate spre munte, poate nicăieri în noaptea asta, răspunse Gavriş.

— Te-ai despărţit de Doja? îl întrebă judele, care îl ştia în ceata acestuia.

— El s-a despărţit de mine, nu eu de el. Nu mă vezi, nu-i vezi? Uite-l pe Valentin, uite-l pe bătrânul Bándy, se ţin după mine ca umbra! Măi Valentine, ce-ai fi având tu cu mine? Se întoarse spre tânărul care sosise în faţa hanului dimpreună cu Bándy.

— Ce să am? Am veni şi noi să privim cum arde Clujul!

— Nu te speria, fiule, nu vă fur nimic, nu vă iau nimic! Jude, parcă era vorba de un răboj pe aici, pe la jupânul ăsta cinstit?

— Era, şi ce-i dacă era? clipi din ochi judele.

— Păi dacă era, spune-i jupânului să nu mai cresteze, plătesc eu în noaptea asta! Gavriş plăteşte, sfântul ei de lume! spuse el printre dinţi. Nu te-ai întrebat ce face Doja în oraşul care arde?

— Nu-i purta dumneata de grijă! i-o tăie Valentin.

— Optzeci de călăreţi s-au dus după el. Viu sau mort îl vor duce în faţa satanei şi voi vă ţineţi după coada mea!

— Taci, măi omule, cine îţi are baiul! intră în vorbă şi bătrânul Bándy.

— Mai bine ne-am arunca în şei şi ne-am duce să vedem ce-i pe acolo, mai spuse Gavriş.

— Vezi-ţi tu de drumul tău şi dă-ne bună pace, ştim noi şi Doja ce avem de făcut! căută să pună capăt vorbelor Bándy.

Valentin aflase de trecerea lui Bornemisza şi a trupei comandată de el. Aceasta îi dăduse de gândit. Doja era în oraş. Bănuitor, trimisese un om de ispravă ca să-l caute pe Doja, să treacă pe la Taill, să întrebe, să iscodească, dar omul nu se reîntoarse, şi erau îngrijoraţi. Cât priveşte Gavriş, începuse să li se pară ciudat. Haiducul îşi tot amâna plecarea. Nu părea nici de fel hotărât să se despartă de ceată. Şi încă un fapt îi pusese pe gânduri. De cu seară dispăruse Piţi, arhebuza lor uşoară şi

trei oameni din ceată, printre care Iancu Gurău, gornistul. Tocmai el! Asta îl scotea din sărite pe baciul Bándy, mai ales că Iancu era unul dintre cei mai apropiaţi bătrânului ostaş. Bándy nu vrea nici în ruptul capului să creadă c-ar fi o întâmplare ca oricare alta, că n-ar fi nimic neobişnuit la mijloc. Bándy şi Valentin îl învinuiau în taină pe Gavriş de furtul arhebuzei şi, de, s-ar putea ca tot el să le fi sucit capul şi celor trei. Iancu Gurău şi ceilalţi doi porniseră de cu seară la vânătoare de mistreţi; porniseră fără să spună, de teamă ca să nu fie opriţi de către bătrân sau Valentin.

Intrară cu toţii în han şi se aşezară la masa lungă şi îngustă. Jupânul toarnă vin în cancee; îi cam tremură mâna, dar nu de teamă că nu şi-ar vedea banii, doar plăteşte Gavriş, ci de învolburarea vremei ce se simţea. În han cu toţii strigă, se veselesc.

Arde lumea!

Judele deschise taşca cu hârţoage şi ca prin farmec se făcu linişte de nu se mai auzea nici musca. Slovele nu le cunoaşte judele Petru, dar el ştie pe dinafară tot ce-i scris în ele. Ţine sulul deschis şi silabiseşte ca şi când ar citi. Iobagii îi ascultă pentru a suta oară cuvintele silabisite. În taşca bătrânului jude se află şi o copie a vestitului document încheiat pe dealul de la Bobâlna, în anul 1437, vreme de mult trecută, dar de care oamenii îşi amintesc ori de câte ori ajunge cuţitul la os şi nu mai pot răbda nelegiuirile.

Bătrânul jude trece peste unele rânduri. O face cu bună ştiinţă, are el socotelile lui, citeşte după cum suflă vântul, după cum stau timpurile, nu zvârle vreascuri pc foc înainte de a se înălţa para. Uneori se mai încurcă şi silabiseşte un rând pe care ar fi vrut să-l treacă cu vederea, însă ascultătorii, iobagii satului, cunosc în întregime documentul tot aşa de bine ca şi el, doar le fusese silabisit de nenumărate ori. De data aceasta, când bătrânul jude căută să sară rândul în care li se părea lor că fuseseră stabilite drepturi încălcate, Săriră ca arşi:

— Aiii, ticălos bătrân! Fă bunătate şi întoarce-te înapoi, ia-l de la câbla de bucate.

— No, no, ce v-a apucat? Unde am rămas? Aşa da, de la câbla de bucate! şi bătrânul începu să silabisească: Fiecare casă va dă o câblă de bucate pe an pentru fiecare holdă. Nobililor să nu li se mai dea none. Tot iobagul are dreptul de strămutare de pe o moşie pe alta, dintr-un sat în altul!

— Dintr-un comitat în altul! completă cel mai gălăgios.

— Da! Şi dintr-un comitat în altul! Dar… ascultaţi numai! Dar mai întîi să-şi plătească tragiul[1].

— Păi cum vine asta? Pământul rămâne acolo şi tu să-i plăteşti darea! Din ce şi cu ce? se răsti altul la bătrân.

— Ce mă întrebi pe mine? Aşa stă scris, aşa citesc! se încruntă

nemulţumit judele Petru şi se opri din silabisit.

— Bine, moş Petre, asta o s-o vedem noi, citeşte mai departe!

1 Tragiu – dare de pământ. Corect: teragiu – impozitul agricol. (N.A.)

— Aşa da, asta o s-o mai vedem noi! dădu din cap judele. Nobilii care pe nedrept vor încerca să-i oprească pe iobagi de a se strămuta de pe pământ…

— Cum pe nedrept? Cum vine asta? se înfurie din nou cel care tot întrerupea silabisitul bătrânului.

— Pe nedrept! Asta vine cam aşa, măi Lupane, dacă nu vrea domnul, nu poţi pleca. El hotărăşte dreptul sau nedreptul. Ce te răţoieşti la mine? Ai auzit de atâtea ori ce glăsuieşte documentul şi nu te-ai înfuriat ca acum.

— Păi acum nu vezi dumneata, arde!

Valentin asculta în tăcere şi privea peste umărul bătrânului jude. Tânărul se mira de faptul că deşi judele nu ştia latineşte, totuşi el silabisea cu precizie, în româneşte, ca şi când ar fi tradus textul latinesc. Şi nu greşea. Nu făcea decât greşeli voite, din motive cunoscute numai de el.

— Ai o minte straşnică, îi spuse Valentin. Ştii ce, fă totul sul şi spune protocolul ca pe tatăl nostru, ş-aşa nu-ţi stau ochii pe el, în zadar îl ţii desfăcut în faţa dumitale!

— S-ar putea asta?! făcu nemulţumit judele. Şi începu din nou să silabisească. Toţi îl ascultau cu religiozitate.

Gavriş asculta silabisirile judelui, urmărindu-i cuvintele cu multă atenţie. Uneori da din cap aprobând. De cele mai multe ori mârâia nemulţumit. După spusele lui Valentin, el ridică canceul şi sorbi prelung băutura, apoi îi zise uitându-se în ochii lui Valentin:

— Bătrânul cântă ca un huhurez!

— Nu-ţi place cânteeul? îl întrebă tânărul.

— Să-i ia dracul, prostii! îmi place, dar mai bine le-ar putrezi hrisoavele, prea se bizuie pe ele. Eu ştiu un lucru… dreptatea nu se face citind hârţoage!

— Fă-i şi pe ei să gândească la fel cu tine! îi spuse Valentin.

— Hm! Hm! mormăi Gavriş.

— Sufletul tău neîmblânzit dă-l lor. Nu te gândi la drumuri, la pustă, la codru!

— Fraţilor, – strigă Gavriş, acoperind silabisitul judelui, – ce-i scris acolo a murit de mult. A murit o dată cu vitejii de la Bobâlna.

Judele se opri, îşi îndreptă faţa spre Gavriş şi-l privi mirat:

— Slova nu moare niciodată! spuse el.

— Slova omoară dreptatea, moşule! Uite aici, şi Gavriş îşi lovi cu palma minerul spadei. Asta-i pana cu care se scrie slova dreptăţii!

— Cu spada se apără! răspunse bătrânul. De scris, se scrie cu pana de gâscă, fără ură şi fără pizmă, dacă vrei să ştii! Dar de mult nu se mai scrie aşa!

— Dacă vreţi să vă apăraţi dreptatea, veniţi cu mine, îi îndemnă Gavriş pe iobagi. Veniţi să vă arăt eu cum se face dreptate.

Iobagii tresăriră. Toţi tăcură şi-l priviră lung pe Gavriş.

— Dreptatea a murit o dată cu Matei! se auzi glasul lui Bándy.

— La dracul! Dreptatea şi-o face omul! trânti Gavriş pumnul pe blana groasă a mesei.

Făclia de răşină fumega împrăştiind o lumină pâl- pâitoare. Iobagii îl priveau pe Gavriş cu ochi sticloşi.

— Dacă sufletul nu vi-i frânt, vă mai puteţi face dreptate! Iată, dă domnul şi începe să ardă, să se aprindă focurile! Începe ici, trece dincolo, ies pribegii de prin păduri, oamenii se strâng, se adună şi pun mâna pe topoare, pe ţăpoaie. Sufletele voastre ce fac, au amorţit?

Valentin nu-l auzise niciodată vorbind ca acum, părea să nu fie Gavriş pe care ei îl cunoşteau, ci cu totul altul, un Gavriş necunoscut.

— Bagă hrisovul în taşcă, jude Petre, lasă-1 acolo să putrezească, şi-a trăit traiul, acum trebuie scris altul. Iată că se face ziuă. Cine vrea să vină cu mine, să nu se gândească mult! strigă Gavriş, ridicându-se de la masă.

Se ridică încet, greoi, nesfârşit. Făclia îl lumina din dreapta. Umbra lui, îngrămădită pe perete, se ridică şi ea, iar când ajunse la tavan, se frânse deodată şi trecu jumătate pe tavanul spoit cu var. Gavriş stătea drept, cu pieptul umflat, trăgea aerul cu toată puterea plămânilor, ca un taur. Hangiul se chirci în colţul unde se aciuase.

— Doamne! se minună el privind umbra lui Gavriş. Şi fără să vrea şopti: Anticrist!

Iobagii se ridicară şi ei. Dădură canceele peste cap, bând până la ultima picătură. Gavriş îşi goli canceul, apoi îl trânti de pământ, sfărâmându-l în bucăţi

— Hai, cine vine cu mine? Să nu mai aşteptăm zorile! Apoi îşi strânse cureaua de care-i atârna spada şi-şi vârî mâinile în mânecile sumanului, care până atuncea îi stătuse atârnat pe umeri.

— Dumnezeu să-ţi ajute, Gavriş! strigă Valentin.

— Să vă ajute şi vouă! Să-ţi piară din gând năpasta pe care mi-o faci. Nu eu am furat-o pe Piţi! Nici nu vi i-am ademenit pe cei trei oameni! Să-i spui asta lui Doja! îi zise lui Valentin când fu în pragul uşii.

Toţi cei din han ieşiră o dată cu Gavriş. Câţiva erau hotărâţi să-l

urmeze, alţii ieşiseră fiindcă nu mai era cine plăti băutura şi jupânul sas nu dădea pe datorie.

Ieşise şi Valentin, şi baciul Bándy. Tânărul căută să-l îmbuneze pe Gavriş şi spuse:

— Iartă-mă, Gavriş, acum văd bine că nu ne-ai putut fura arhebuza, nici ademeni oamenii! Îi părea rău că-l năpăstuise. Dar trăieşti cu omul timp îndelungat şi tot nu-l poţi cunoaşte, iar când nici nu te gândeşti şi ţi-ai făurit o icoană despre el, iată că deodată vezi că te-ai înşelat.

Hotărât lucru, Gavriş era altfel decât şi-l închipuise. Dar oricum, fiecare cu drumul lui. Doja nu-l mai vrea în ceată. Doja vede mai bine ca el. Cel puţin să nu se despartă supăraţi unul de altul.

— Gavriş, te-am rugat să mă ierţi, te năpăstuisem! încerca Valentin să se apropie de el.

— Cât aveţi de gând să staţi în satul acesta? îl întrebă Gavriş, neţinând seama de rugămintea lui.

— Până se întoarce Gheorghe Doja!

— Şi dacă nu se mai întoarce? La asta nu te-ai gândit?

— Nu cobi, Gavriş, cum poţi vorbi în felul ăsta? grăi bătrânul Bándy şi se opri în loc cutremurat. Îşi trăgea mereu mustăţile, punea mâna streaşină la ochi, privea în josul drumului, spre cetate.

— Hai, fraţilor, cine vrea să vină cu mine, să mă urmeze!

Gavriş părăsi grupul şi cu el plecară şi câţiva iobagi, nu prea mulţi, căci ceilalţi aveau ochii aţintiţi asupra bătrânului Petru Oană, judele satului.

Judele îşi purta ochii de la unul la altul, spunând parcă fiecăruia: staţi pe loc, staţi binişor, măi oamenilor, uite aici, în taşca asta-i dreptatea noastră! El strângea cu amândouă mâinile taşca cu hrisoave, o apăsa pe piept, în dreptul inimii, s-o simtă parcă mai bine. Ehei, arde! Asta înseamnă c-o să-i vină şi lui timpul! cugetă bătrânul jude. O să le citească el nobililor seniori documentul, o să le spună pe şleau c-au fost călcători de jurământ, că s-au legat la una şi alta când le-a fost sabia iobăgească la grumaz şi-au călcat în picioare, apoi, toate cele hotărâte paragraf de paragraf.

— Lup de şapte hotare! glăsui judele, când Gavriş se îndepărtase binişor.

— O fi! Te întrebăm însă pe tine, jude, noi ce facem?

— Dăm de ştire satelor: unul s-o ia călare pe valea Micuşului în jos, până la Petreşti, altul în sus spre Vălişoara. Mâine în zori de ziuă să se strângă satele iobăgeşti aici. Om vedea noi ce avem de făcut! Dumneavoastră, voinicilor, ce aveţi de gând? se adresă judele bătrânului Bándy şi lui Valentin.

Dar n-apucară cei doi să răspundă şi iată că după cotitura drumului apăru un grup numeros de călugări pribegi. Unde fuseseră noaptea

trecută, cine-i găzduise, nimeni n-ar putea spune. Erau pribegi, cerşetori îmbrăcaţi în anterie peticite. În urma lor la câţiva paşi venea o ceată de milogi, unii fără un picior, alţii fără o mână, toţi plini de plăgi, îmbrăcaţi în zdrenţe. Târgurile săptămânale sau târgurile de ţară, când se ţineau, erau pline de astfel de oameni şi nu numai cu prilejul lor, ci ori de câte ori vreo întâmplare neobişnuită avea loc, călugării aceştia pribegi apăreau şi ei.

La răsărit, cerul devenise de aramă. Se arăta o zi frumoasă de toamnă. După câtva timp se ivi de după coasta dealului şi soarele, roşu ca vâlvătaiele ce se înălţau din oraş. Iobagii se descoperiră în faţa soarelui, iar grupul călugărilor pribegi şi al milogilor începu să murmure un cântec religios, tărăgănat şi monoton.

Un călăreţ venea în goana calului dinspre oraş. Era omul trimis de Valentin. El aducea vestea că Doja fusese prins.

Cei doi rămaseră fără glas: Doja prins!

— Nu-i adevărat! se răsti la călăreţ Bándy, căruia nu-i venea să creadă. Trebuia să-l fi trimis pe Ferkó, nu pe nepriceputul ăsta. Sau să te fi dus tu însuţi! îl dojeni pe Valentin.

— E aşa după cum vă spun, credeţi-mă! căută omul să-i convingă. În oraş se petrec lucruri mari! Polgarmeşterul a fost spânzurat. Oraşul întreg mişună de pribegi. Abia am putut răzbate. Dacă nu credeţi, mergeţi şi vedeţi!

— Mă duc! grăi cu greu Bándy, parcă i s-ar fi tăiat răsuflarea. Valentine, ai grijă de oameni! Pe starostele Taill nu l-ai văzut? îl întrebă pe călăreţ.

— Ce staroste? făcu omul. Parcă mai îndrăzneşte vreun bogătan să-şi scoată nasul afară din casă?!

— Nu spuneţi nimic, oamenilor! porunci Bándy, grăbind pasul spre văioaga unde ridicaseră corturile.

Valentin mergea îngândurat, căuta să se ţină pe urmele lui Bándy, care grăbea paşii tot mai mult. Gândurile i se învălmăşiseră: ,,Bădiţa Gyuri! Tocmai acum! Tocmai acum când ţara începe să se învolbureze! Ce ne facem fără el?'' îngâna tânărul. ,,Oare baciul Bándy ar putea să-l înlocuiască? Dar Gavriş? O, Gavriş! În Gavriş numai sângele clocoteşte, cât despre minte!''…

Când ajunseră la corturi, oamenii dormeau încă. Bătrânul se opri locului în dreptul unui foc aproape stins:

— O să-ţi iau calul, Valentine, îi spuse tânărului.

— N-ar fi mai bine să mă reped eu? întrebă Valentin, căci n-ar fi vrut să-şi dea calul.

— Nu, du-te şi adă calul! îi reteză Bándy orice împotrivire.

Dar când Valentin veni cu calul înşăuat, bătrânul începu a mormăi:

— Nu-mi trebuie şaua ta, nu mi se potriveşte! Şi de unde la început părea tare grăbit, acum se codea.

— Trece timpul, baciule! îi spuse neliniştit Valentin.

— Vezi-ţi de treabă, copilule! mormăi baciul Bándy, apoi se apucă să desfacă chinga şeii.

Dădu şaua lui Valentin jos şi singur se duse să şi-o aducă pe a lui. O potrivi încetişor, îi încercă chinga, o suci, o învârti, tot oprindu-se în loc, parcă ar fi vrut să-şi mai aducă aminte de ceva. Valentin stătu ca pe spini, aştepta să-l vadă zvârlindu-se în şa, însă bătrânul nu părea nici de fel grăbit. Îşi trase spada din teacă, trecu degetul pe ascuţişul ei, apoi o vârî la loc, părând mulţumit de ea. Gata de plecare, puse piciorul în scară şi se azvârli, dar calul nu-l cunoştea — feri în lături şi se ridică pe două picioare. Bătrânul Bándy mormăi o sudalmă, şi mai iute de se aştepta Valentin, se azvârli din nou. Tânărul îl văzu deodată în şa, cu pintenii înfipţi în burta calului. ,,Naiba să-l ia de bătrân, iată-l de ce-i în stare!'' era gata să strige tânărul, însă baciul Bándy i-o luă înainte.

— Ai grijă de oameni! Staţi gata! Nu vă mişcaţi din loc până nu primiţi veşti de la mine! porunci el şi dădu drumul calului, care se avântă în galop.

— Vezi unde-i, află cum i-am putea veni în ajutor! strigă Valentin în urma baciului Bándy.

7

Oraşul fierbea. Sărăcimea, calfele, cei fără lucru, vagabonzii, iobagii satelor învecinate mişunau pe străzile strâmte. Călugării cruciaţi aţâţau focul: ură şi patimă! Cuvântul lor scosese de prin cocioabele mărginaşe şi de prin bordeiele ca nişte vizuini ale satelor toată gloata flămândă şi zdrenţoasă.

Călugării aceştia murdari, bărboşi, cu plete miţoase împâslite, cu opincile sau sandalele ferfeniţate, cu anteriile în zdrenţe, hoinari care băteau drumurile ţării, erau cerşetori şi tâlhari şi nu la puţini dintre ei se aflau ascunse sub anterie cuţite lungi, bine ascuţite.

Un grup mai numeros mergea cântând prin uliţele oraşului, însoţit de schilozi, care-i acompania. Unii îşi întindeau în văzul mulţimii braţele ciuntite de securea călăului sau bontite de lepră. Cântau monoton, cu tânguiri, stârnind revolta mulţimei contra celor care îi adusese în starea aceasta.

În fruntea grupului păşea întunecat popa Laurentius. Timpul nu-i schimbase prea mult înfăţişarea. Avea aceeaşi barbă de ţap roşcată, aceiaşi ochi vii, roşcaţi şi ei, aceeaşi cruce de alamă strălucitoare pe piept — numai îmbrăcămintea ce o avea pe el părea mai laică.

Fusese poate în oraş în noaptea aceea, ascuns, nevăzut de nimeni, sau poate poposise într-unul din satele învecinate şi venise în zori, deodată cu ceilalţi, nu s-ar putea şti. Din când în când se oprea şi propovăduia mulţimii. Cuvintele lui zguduiau gloatele nu prin ceea ce însemnau, ci prin felul cum erau spuse. Vorbirea lui era un amestec din care cu greu S-ar fi putut pricepe ceva. Mulţimea însă îl asculta si se agăţa de prorocirile lui ca de ultima nădejde. Ogorul lui dumnezeu era lumea visată, lumea dreptăţii, lumea săracilor: plivitul ogorului era văditul îndemn la răscoală.

— Spus-a domnul… — se auzea glasul popii Lau- rentius, iar călugării care-l însoţeau şi milogii se trânteau cu faţa la pământ, înspăimântaţi, – mai uşor va trece funia prin urechile acului, decât va intra bogatul în împărăţia cerurilor. Fraţilor, aţi fost umiliţi, chinuiţi, batjocoriţi, pâinea de la gura copiilor v-a luat-o făptura necuratului, bogatul, puternicul, iată că acum păgânul vine să vă ia şi sufletele închinate Mântuitorului! N-am venit să propovăduiesc pacea şi împăcarea, ci lupta, urgia, pustiul, căci sfârşitul e aproape!

Pilde naive, parabole împrumutate de la toate sectele. Dumnezeu care şi-a însămânţat ogorul cu sămânţă bună, curată, dar iată că pe urma Atotputernicului a venit pe furiş necuratul şi şi-a cuibărit şi el sămânţa, şi din sămânţa necuratului au răsărit puternicii, bogaţii – neghina ogorului lui dumnezeu.

Acum predica cu subînţelesuri, pentru cruciadă s-ar fi părut, dar după îndemnul: sculaţi-vă! mai punea câteva cuvinte, pe care fiecare le înţelegea cum voia şi cum îi convenea.

Oraşul continua să fiarbă ca un cazan în clocot, totuşi, în afară de spânzurarea şi arderea pe rug a polgarmeşterului Demény, de aprinderea câtorva case şi spargerea unor hambare mai puţin bine păzite de străjile breslelor, fapte mai grave nu se întâmplaseră. Dar o dată cu ivirea acestor călugări pribegi şi a popii Laurentius, mulţimea devenea tot mai înverşunată. La aţâţarea călugărilor pribegi se mai adăugau şi cuvintele sfătoase ale juzilor săteşti. Vorbeau de drepturi încălcate, de hrisoave vechi, de regele Sigismund, de Matei, de tot neamul Corvineştilor şi mereu despre cincizecime. Cincizecimea se plătea în trecut regelui. Acum satele devenite proprietatea oraşului, o plăteau oraşului, iar pe lângă ea fuseseră obligaţi să presteze şi munci aşa după cum era stabilit faţă de seniori, ceea ce, pe timpul când aparţineau regelui, nu erau obligaţi să facă. Toată ura care mocnise până atuncea în sufletele lor de oameni năpăstuiţi şi nedreptăţiţi era pe cale să izbucnească pustiitoare. Jurii dezgropau amintirile luptelor

din trecut. Printre ei se mai aflau bătrâni care îşi aduceau aminte de Bobâlna, de răscoala din timpul acela când gloatele iobăgeşti, conduse de Nagy Antal şi căpitanul Mihai Valahul, bătuseră oştile nobililor şi ale episcopilor şi ocupaseră Clujul.

Un călăreţ mergea prin oraş în pasul calului, urmat de-o ceată de iobagi călări şi ei, înarmaţi cu furcoaie şi topoare. El străbătu mulţimea, îndreptându-se spre locul unde popa Laurentius îşi ţinea predica. Ajuns lângă el, sări de pe cal, îşi trase spada şi se adresă popii:

— Binecuvântează-mă, părinte! zise el, aplecându-se pios.

— Binecuvântat să fii, ostaş al domnului! Noroc, frate Gavriş! Pe ogorul lui dumnezeu sau în Oastea Crucii? îl întrebă Laurentius, clipind şiret din ochi în timp ce-şi strângeau mâinile.

— Tu ce spui, popă?

— În Oastea Crucii, ş-apoi pe ogorul lui dumnezeu! Şi…

— Şi una, şi alta deodată?

— Una fără alta nu se poate! Nu mă mai întreba atâta… cum ai prins de veste că mă aflu aici?

— A trecut un corb în zbor şi mi-a spus! Ascultă, părinţele, ce facem acum?

— Eu ţi-aş spune să te îndrepţi pe vale în jos, spre Gherla, şi mai departe… aici n-ai ce face. Orăşenii ăştia au intrat în sperieţi, dar îs tot trufaşi, fiindcă-s mulţi şi-s la ei acasă. Ia-o pe vale, Gavriş, şi strânge satele după tine, se înţelege, în Oastea Crucii! Pe la Crăciun ne-am putea întâlni în Târgul Mureşului!

— Crezi c-ar fi bine aşa? întrebă privindu-l lung Gavriş.

— N-ai ce face aici, ţi-am spus. Eu ramân să mă întâlnesc cu trimisul tartorului de la Roma, o să iau o împuternicire şi pentru tine, ca să poţi vorbi în numele papei, ş-apoi, ştii tu…

Starostele Taill se frământa neputincios. El îşi dădea seama că trebuie să facă ceva în cea mai mare grabă. Altfel o nouă furtună ar fi putut să se dezlănţuie. Una cu mult mai vijelioasă decât cea prin care trecuse oraşul. Mulţimea, în cea mai mare parte străină de oraş, putea deveni o haită turbată pornită pe jaf şi omor, pe foc şi distrugere. Oraşul trebuia mântuit, autoritatea restabilită. Mulţimea alungată dincolo de ziduri. Dar cum? Cu forţa nu s-ar fi putut. Ar fi însemnat să grăbească dezlănţuirea vijeliei. Şi cu cine? Oamenii s-au învălmăşii, breslele s-au spart. În casa străjilor sunt optzeci de ostaşi ai voievodului, tot acolo se află nobilul Bornemisza şi prizonierul său Gbeorghe Doja. Ar putea cere ajutorul lui Bornemisza, dar ar avea vreun rezultat? N-ar fi numai o întărâtare zadarnică? Doja, poate…! Dar Doja e acum prizonier şi nobilul nu l-ar mai da din mână pentru nimic în lume.

El ieşi din casă gata să înfrunte primejdia. Se furişă prin locuri

dosnice şi reuşi să se strecoare până la primărie. Acolo nu era nimeni, numai domnul Paulus Veg, bătrânul grefier, care stătea nepăsător la pupitrul său şi-şi ascuţea penele, parcă nimic nu s-ar întâmpla în oraş. Ba părea chiar mulţumit, bucuros că poate să înregistreze în cronica sa şi fapte mai puţin obişnuite ca cele de obicei.

Când intră starostele Taill, grefierul tocmai se pregătea să se apuce de scris. Începea un nou capitol al cronicii sale: un capitol zbuciumat. Merită să-ţi freci mâinile mulţumit pentru un asemenea subiect! Dar înainte de a începe munca, n-ar strica să mai arunce ochii pe fereastră, spre piaţa plină de golănime.

— Minunat! murmură Paulus Veg.

Când se întoarse dădu cu ochii de starostele Taill.

— Ce dracu faci dumneata aici? îl întrebă neliniştit Taill.

— Mă pregătesc de scris! Fii te rog bun şi vâră un butuc în cămin, nu mă pot apleca, mă cam dor şalele! spuse plângăreţ grefierul.

— Dracul să te ia, de scris îţi arde acum? îl repezi Taill supărat.

— Hei! Fiecare cu treburile lui, staroste Taill. Zi, nu vrei să vâri butucul în foc? Mă laşi să mă chinuiesc eu, om bătrân! Hain mai eşti la suflet, staroste!

Bătrânul îşi strânse anteriul în jurul trupului uscat ca o scândură şi păşi spre cămin legănându-se, îndreptându-şi din mers şalele.

Taill trecu la fereastră şi privi piaţa plină de lume străină. El îşi dădu seama că soarta oraşului se află acum în mâna popii Laurentius şi a călăreţului acela ce venise cu ceata de iobagi înarmaţi după el. Nu-l recunoscuse pe Gavriş.

Paulus Veg se apucase de lucru. Murmura silabisind ca şi când şi-ar fi dictat singur. Asta îl scoase din sărite pe Taill.

— Ascultă, omule, mă faci să-ţi arunc hârţoagele jos şi să le calc cu picioarele! Cască gura, spune ceva, dă-mi un sfat! strigă mânios Taill.

Bătrânul părăsi pupitrul şi se apropie de staroste.

— Un îndemn, oricât de neînsemnat, din partea hoţului de popă şi tot oraşul vostru ar fi dat pradă flăcărilor şi jafului, grăi cu nepăsare domnul Paulus Veg. Nici nu ştiu unde mi-aş putea ascunde hârtiile, doar dacă nu le-aş duce cu mine.

— Satul arde şi baba se piaptănă! Dumneata la hârtii te gândeşti?

— La ce să mă gândesc dacă nu la hârtiile mele, la cronica mea? Mă mir şi eu ca şi dumneata că îndemnul din partea popii nu vine încă. Pesemne plănuieşte ceva, aşteaptă pe cineva?

— Bestia aceea de Pállfy, omul papei, unde dracul s-o fi ascuns? Pentru ce nu se arată în mijlocul mulţimii, s-o înscrie, s-o îndrepte spre tabere, să facă ce l-o îndemna necuratul cu gloata asta de golani zdrenţăroşi?

— Se răzbună amarnic pe voi! surâse ironic grefierul.

— Da, aşa se pare, ticălosul! aprobă Taill, care nu-şi mai lua ochii

de la mulţimea în fierbere.

— Sărmanul Demény! Şi când te gândeşti cu câtă grijă întocmisem hotărârea aceea cu papa! Cine şi-ar fi putut închipui să ajungeţi aici? Aşa-i, scris i-a fost să pătimească moarte de martir pentru dibăcia lui! râse uşurel Paulus Veg, cărturarul.

— La dracul cu dibăcia voastră! strigă Taill pradă furiei. Vă zgârciţi unde nu trebuie. Uite unde am ajuns cu dibăcia voastră. O să ardem cu toţii ca nişte şobolani închişi în şură. Ar trebui trimis cineva spre turnul unde s-a adăpostit trimisul voievodului, poate ne-ar veni în ajutor.

— Nu ştiu, nu mă priveşte! spuse Paulus Veg, dând din mâini în semn de împotrivire. Treaba voastră. Eu rămân aici, lângă hârţoagele mele. Când va veni noul polgarmeşter, să-i pot arăta protocoalele, asta-i datoria mea!

— Ai înnebunit pesemne! Care polgarmeşter?

— Cojocarul!

— Ţine-ţi gura, nu mai vorbi asemenea bazaconii. Te-ar putea auzi cineva. Cum poţi crede ca oraşul nostru să încapă pe mâna acelui beţivan?

Deodată starostele îşi aminti de primarul regelui, de domnul de Nyárád. Nu cumva salvarea ar putea veni de la el?

— Rămâi şi-ţi vezi de treabă. Dacă mă caută cineva, să-i spui că m-am dus la domnul de Nyárád, ai înţeles, maestre?

— Mai bine ţi-ai vedea de treabă, dacă vrei să nu te întâlneşti cu ştreangul şi rugul ca şi Demény. Ce poate să-ţi facă domnul de Nyárád? Sunt sigur că se află acum tocmai în fundul pivniţei, şi ca să fie şi mai ferit, o fi pus ca să-i zidească intrarea! Ş-apoi, staroste Taill, cum o să poţi străbate prin mulţimea aceasta? E de ajuns să te zărească oamenii cojocarului şi s-a sfârşit cu dumneata!

— Nu te îngriji de mine! spuse Taill şi păşi spre uşă. Dar când o deschise, se lovi piept în piept cu Párkány, fierarul, care tocmai se pregătea să intre.

— Bine că te-am găsit, staroste Taill. Of! Abia am răzbit până aici! Ei, ne-au făcut-o popii, ce zici?

— Intră şi spune-mi repede ce se petrece în oraş. Ce-i prin părţile voastre, s-a întâmplat ceva?

— Aproape nimic, fii pe pace! Mi-am strâns oamenii, sunt cu toţii în curtea mea. Ştii prea bine cum suntem noi, fierarii, unul şi unul, şi nicio haimana printre noi! Au venit şi căldărarii, şi turnătorii. Toţi suntem înarmaţi bine. Aşteptăm porunca cuiva, dar naiba ştie ce-i pe aici, nimeni nu porunceşte!

— Ce-i cu scrisoarea aceea? îl întrebă Taill, căci omul ţinea un sul de-a lungul spadei.

— Ce să fie? O carte de la Buda, pentru asta am venit să te caut. A

adus-o crainicul care venea de la Oradea. A descălecat în faţa potcovăriei şi-a întrebat de domnia ta.

Starostele luă scrisoarea. Abia atuncea îl văzu mai bine pe Párkány. Fierarul îşi cususe pe piept o cruce mare, galbenă. Taill începu să râdă cu hohote, neputând să se oprească.

— Ce râzi, staroste? îl întrebă fierarul nedumerit. Ce, mi-au crescut coarne?

— Cine naiba ţi-a cusut crucea aceea galbenă pe mundir? zise Taill.

— Nevastă-mea, cine altul! Trebuia să ajung cumva la dumneata! Te-am căutat şi pe acasă. Mi-au spus c-ai plecat: erau tare îngrijoraţi. Trimite-le vorbă prin cineva că te afli bine, nevătămat. Despre cei de-acasă să n-ai nicio grijă, am trimis zece oameni bine înarmaţi să-ţi păzească familia.

— Îţi mulţumesc, frate Párkány. Pe drum nu s-a dat nimeni la dumneata?

— Nu! Nimeni n-a îndrăznit când m-a văzut cu crucea pe piept. După cum am înţeles eu, cine se dă cu cruciaţii nu păţeşte nimic. Aşa-i acum în oraşul nostru! Dumneata râzi de mine, să-i vezi însă pe toboşarii şi trâmbiţaşii noştri: stau acolo, în colţul pieţei… toţi au câte o cruce mare pe piept.

— Să-i ia dracul! Au înnebunit cu toţii! râse din nou Taill, bucuros că totuşi lucrurile nu sunt aşa de grave pe cum par.

Rupse pecetea şi desfăcu sulul. Scrisoarea era trimisă de Ambrus Szaleresi, neguţător de postavuri în cetatea Budei şi în acelaşi timp agentul Veneţiei. Taill fusese prieten cu Szaleresi. Împreună cutreieraseră lumea, iar acum făceau acelaşi negoţ cu postavuri şi întreţineau. Strânse legături de afaceri.

Citi şi nu-i veni să creadă. Szaleresi îi cerea să dea tot concursul cruciadei! Reciti scrisoarea. Se opri asupra unor cuvinte, căutându-le înţelesul cam tainic, surise şi deodată faţa i se lumină: ,,A naibii treabă! Szaleresi!… Hm!”

Scrisoarea era ticluită ca să se poată citi printre rânduri şi isteţului Taill nu-i fu greu să-i afle înţelesul; Szaleresi vorbea de veneţieni, de drumuri, de negoţ, de toate cele ce formau preocupările mai noi ale oraşelor, şi nu erau uitaţi nici acei ce stăteau de-a curmezişul intereselor orăşeneşti, marii nobili cu privilegiile lor. Cuvintele, în aparenţă uşoare, loveau greu în aceştia.

Taill îşi mai aruncă odată privirea pe sfârşitul scrisorii: *,,De aceea nu mai sta pe gânduri şi pe dată ce primeşti scrisoarea mea, dă tot ajutorul celor care fac recrutări pentru cruciadă. Oraşul vostru e un oraş bogat, dezlegaţi-vă băierile pungilor şi înarmaţi o trupă cât mai numeroasă. Oraşele trebuie să-şi spună răspicat cuvântul, şi nu vor putea-o face decât în cazul când trupele orăşeneşti vor atârna greu în cumpănă. Eu voi veni în Ardeal peste o lună, caută să ne întâlnim. Îl însoţesc pe Tamás Bakács,*

arhiepiscopul, conducătorul cruciadei. Fii om cu cap, frate Taill. Mă bizui pe tine!”

Taill rămase câteva clipe pe gânduri. La toate s-ar fi aşteptat, numai la o astfel de scrisoare din partea lui Szaleresi nu! Dar scrisoarea îi veni în ajutor, îndemnându-l la acţiune:

— Párkány, dă-mi crucea ta galbenă, îţi dau şase coţi de stofă pe ea.

— Ţi-o dau şi fără şase coţi de stofă… Ce vrei să faci?

— Nu mă mai întreba! Hei, maestre Veg, un ac şi aţă nu se găsesc prin hârţoagele dumitale? întrebă sigur de ceea ce vrea să facă.

Bătrânul scotoci sertarul pupitrului şi-i întinse un ac lung şi gros, prin urechile căruia putea trece chiar şi o sfoară.

— Te dai cu popii, îmbrăţişezi cauza lui Tamás Bakács, a papei, poate vrei să dai chiar cu mâna ta foc oraşului? mormăi bătrânul.

— Da, chiar aşa o să fac! Iar pe dumneata o să te ard pe rug ca pe un eretic ce eşti, să nu mai ticluieşti în viitor hotărâri neghioabe de felul celei scrise deunăzi!

Párkány îi cusu cu sfoară groasă crucea galbenă pe piept. Taill îşi îndreptă umerii şi-şi scoase pieptul voiniceşte în afară. Cu mâna strângea mânerul spadei; începuse să-şi simtă sângele prin vine. În urma scrisorii primite înţelesese că singura cale pentru a salva oraşul, singurul pas chibzuit pe care l-ar putea face, ar fi, aşa după cum îi cerea şi Szaleresi, să îmbrăţişeze cauza cruciadei, să devină el însuşi un cruciat.

Deşi avea crucea cusută pe haina sa, încă nu vedea cum ar putea face primul pas, cum ar putea pătrunde în mulţime, cum s-ar putea apropia de popa Laurentius. Dacă Pállfy nu s-ar fi ascuns în claustru, l-ar fi chemat pe el, şi, cu autoritatea trimisului papal, ar fi încercat. Cu toate că semnul de cruciat se vedea pe pieptul lui, tot îi venea greu să coboare.

Jos, în piaţă, aceeaşi fierbere. Sub ferestrele primăriei cineva cânta acompaniindu-se cu lăuta. Taill prinse versul. Astfel de cântec nu mai auzise. Nu era o baladă eroică, un vers de jale sau de voie bună, nici ceardaşul săltăreţ. Era, cântat, un îndemn răspicat la revoltă.

— Párkány! strigă Taill şi se opri în faţa fierarului, nemaiştiind ce să-i spună.

— Spune, staroste Taill, spune odată, ce vrei? Dacă trebuie să-i retez dintr-o lovitură capul călugărului aceluia roşcat, o fac cu plăcere! Nu ştiu însă cum ne-om descurca apoi!

— Tocmai la asta m-am gândit şi eu, ce-o să iasă pe urmă!

— A dracului încurcătură! mârâi Párkány.

— Spune şi dumneata ceva, se răsti fierarul către Paulus Veg. Pentru ce naiba te mai plătim, dacă nu eşti în stare nici să dai un sfat când trebuie!

Bătrânul ridică degetul arătător în sus şi grăi:

— Du-te şi dă poruncă toboşarilor şi trâmbiţaşilor să sune din tobe şi trâmbiţe, asta ar însemna un început de autoritate! Mulţimea aşteaptă să vadă că cineva porunceşte în oraşul acesta nenorocit.

Cei doi se priviră în tăcere, apoi îşi îndreptară ochii spre Paulus Veg, care îşi reluase liniştit lucrul, ca şi când ar fi fost singur în camera aceea cu boite şi pereţi goi.

— Cred că ai dreptate, maestre Veg, dar pentru asta ar trebui să-l avem pe cojocar, cel puţin pînă scăpăm din încurcătură, vorbi Taill.

— Ai venit la vorba mea, staroste. Dar dacă vrei să încerci ceva, încearcă fără el. Mulţimea aşteaptă pe cineva care să întruchipeze autoritatea oraşului, forţa şi puterea cetăţii. Aşteaptă un om puternic. Îl aşteaptă pentru a-l asculta sau pentru a-l sui în ştreang; totul atârnă de cum va şti să se prezinte şi, poate, şi de un pic de noroc. Încearcă dumneata, staroste, pari să fii un om norocos! glăsui bătrânul, clipind din ochii lui gălbui, plini de neînţeleasă linişte.

— Încercăm? se întoarse Taill spre Párkány.

— Putem! spuse apăsat fierarul, strângând cu putere mânerul spadei sale lungi şi grele.

— Nu te bizui pe spadă, fierarule! îi spuse Paulus Veg Lasă-l pe staroste s-o ia înainte, e o vulpe destul de încercată! Şi dacă vreţi să faceţi ceva, nu vă mai socotiţi mult. În astfel de împrejurări, clipele preţuiesc mai mult ca ceasurile.

Taill păşi hotărât spre uşă, Párkány îl urmă. Dar neţinând seama de sfatul lui Veg, îşi trase spada din teacă, hotărât să moară luptând în cazul când vor fi atacaţi.

Deodată, toboşarii şi trâmbiţaşii începură să sune din tobe şi trâmbiţe. La sunetul lor, ca la o comandă, alebardierii oraşului ieşiră din pivniţa unde se ascunseseră şi împreună cu decurionul[1], se strecurară pe lângă ziduri, ajungând în colţul străzii unde Taill şi Párkány, înconjuraţi de trâmbiţaşi şi toboşari, ţineau spadele ridicate în sus.

[1] Decurion – căpetenia unei trupe de zece soldaţi. (N.A.)

Mulţimea rămase surprinsă: se auziră murmure. Apoi oamenii tăcură şi cu toţii îşi îndreptară capetele spre colţul pieţei. În liniştea care se lăsase asupra oraşului, sunetul tobelor şi trâmbiţelor se auzea şi mai răsunător. Popa Laurentius îşi întrerupse predica, milogii şi schilozii milogeala cântată monoton. Cântăreţul opri şi el cântecul de îndemn la răscoală.

„Acum e clipa când totul atârnă de un fir de păr!” îşi spuse

starostele Taill. În gând îi veniră cuvintele lui Veg: ,,Să te asculte, sau să te atârne în ştreang”. Starostele simţi cum sângele îi îngheaţă în vine, cum degetele i se răcesc şi cum picioarele încep să-i tremure. Dar parcă se trezi, îşi scutură cu putere capul şi-şi potrivi mai bine cingătoarea de care-i atârna spada. Făcu semn decurionului să treacă în dreapta sa, cu spada trasă. Fierarul Párkány trecu în stânga. Trâmbiţaşii şi toboşarii tăcură. Atuncea cei trei păşiră cu hotărâre spre mijlocul pieţei. Alebardierii îi urmau ţinându-se cu zece paşi în urma lor, formând un scut de apărare al spatelui.

Mergeau spre locul unde se afla popa Laurentius înconjurat de călugării pribegi şi de cerşetori. Mulţimea se dădea la o parte, deschizându-le un drum destul de larg. Nu se auzea niciun murmur, numai paşii celor trei şi tropotul cizmelor greoaie ale alebardierilor. Oamenii aşteptau cu încordare cele ce vor urma. Taill îşi dădu seama că, în ciuda semeţiei lor, erau mult prea slabi pentru a-şi impune cu forţa autoritatea. Trebuia să găsească pe dată un mijloc pentru a-l câştiga pe popă de partea lor. Când ajunseră în dreptul lui, starostele Taill făcu o plecăciune şi singur, fără ceilalţi doi, îngenunche cerând binecuvântarea.

Gestul starostelui aduse cu sine un murmur de uşurare. Feţele se luminară, pumnii se descleştară. Taill înţelese că prin umilinţa lui câştigase pe jumătate bătălia. Cei doi se priviră câteva clipe, înfruntându-se. Taill cu faţa zâmbitoare, Laurentius cu fruntea încreţită. Şi fiindcă popa n-avea de gând să întrerupă tăcerea, Taill începu:

—Dumnezeu să vă ajute pe drumul pe care aţi pornit! Şi se opri, aşteptând răspunsul lui Laurentius. Acesta îşi lăsase capul pe umărul drept şi-l privea pe staroste pieziş, printre gene, cu ochii aproape închişi, cu buzele strânse.

— Hm! mormăi popa.

— Şi noi vă vom ajuta după puterile noastre, continuă starostele Taill, prefăcându-se că nu i-a auzit mormăitul. Suntem şi noi cu creştinătatea, oameni care trudim pentru pâine. Nu facem rău nimănui, nu asuprim pe nimeni. Avem şi oarecare bunăstare şi putem ajutora. Unde mergeţi voi, acolo mergem şi noi, duşmanii voştri sunt şi duşmanii noştri!

— Hmm! mormăi din nou popa Laurentius, ridicându-şi capul, fără să-şi deschidă complet ochii.

Mormăielile nu erau un semn îmbucurător, dar starostele Taill nu-şi pierdu curajul. Privi în lungul drumului deschis prin mijlocul mulţimii. Alebardierii se aliniaseră pe o parte şi pe alta. Spate în spate, cu alebardele întinse de-a curmezişul, opreau mulţimea şi ţineau drumul deschis.

— Spuneţi ce vreţi de la noi şi vă dăm tot ce vă putem da! vorbi cu

braţele întinse în lături Taill.

Popa Laurentius continua să tacă. Îşi plecă doar bărbia pe piept, privindu-l pe sub sprâncene pe staroste. Taill simţi mânerul spadei lui Párkány apăsat în coastă. El începu atuncea să vorbească iarăşi, abia stăpânindu-şi mânia:

— În oraş se află trimisul sfântului părinte papa Leon al X-lea. El e singurul în măsură să strângă oameni în oraşul nostru; poate ai aflat lucrul acesta? Şi nu ştiu dacă ştii… tot în oraş se află şi mai multe steaguri de călăreţi ai voievodului. Eşti tu pentru Oastea Crucii, sau vrei să porneşti gloata pe o altă cale?

— Hm! mai mârâi odată popa Laurentius, pironindu-şi ochii însângeraţi pe faţa starostelui.

— Te văd purtând la şold o spadă ca şi călugării ostaşi, şi mai văd pe pieptul tău o cruce. Dacă eşti pentru Oastea Crucii, suntem fraţi!

Popa Laurentius îşi roti capul pe deasupra mulţimii, apoi vorbi duşmănos:

— Poporul vrea dreptate!

— Ştiu! încuviinţă repede starostele, bucuros că în sfârşit l-a auzit grăind. Asta vrem şi noi, dreptate!

— Noi mergem pe calea dreptăţii, pe calea domnului!

— Şi încotro duce calea voastră? Nu spre tabere? întrebă Taill.

— Poate! Norodul va hotărî! răspunse Laurentius.

— Atunci nu văd pentru ce v-aţi oprit în oraşul nostru, noi înşine suntem nedreptăţiţi! Căutăm şi noi dreptatea şi n-o găsim nicăieri!

— Hmm! Căutaţi voi dreptatea şi n-o găsiţi nicăieri? Căutaţi-o cu arma în mână!

— Ştim, am mai auzit vorbele acestea… dar acum e vorba de cruciadă! Bănuiesc că şi voi tot pentru asta aţi venit. Poate nu din îndemnul papei, ci din îndemnul vostru lăuntric, ca buni creştini iubitori de Cristos şi de norod. Dacă ăsta ţi-i gândul, noi îţi întindem mâna şi-ţi dăm tot ajutorul! Iată, alegeţi din mulţime două sau trei sute de voinici care vor să te urmeze în cruciadă, iar noi, orăşenii, ne obligăm pe cinstea şi crucea noastră, să-i îmbrăcăm, să-i înarmăm şi să le plătim simbria!

Laurentius îşi descreţi fruntea. Cu palma stângă îşi netezea barba roşcată, părea mulţumit de propunerea starostelui:

— Vreţi voi să faceţi asta, sau vreţi să faceţi cu mine ceea ce-aţi făcut cu Gheorghe Doja?

— Doja! se miră starostele. Doja e prietenul nostru!

— L-aţi vândut ca Iuda, voievodului! scrâşni Lau- rentius.

— Nu-i adevărat! protestă Taill. Du-te şi stai de vorbă cu el, cred că se mai află în cetate! Îţi va spune cu gura lui cum a fost prins!

— Mă trimiţi în ghearele lui Bornemisza? se încruntă popa Laurentius.

— Trimite să-l cheme! Cum aş putea să-ţi dovedesc că te înşeli? Ai atâţia oameni, mulţimea îţi ascultă cuvântul, trimite-o să-l elibereze.

Numele lui Doja trecu de la unul la altul şi mulţimea, care până atuncea stătuse liniştită, începu să freamăte şi să se mişte, gata să treacă peste alebardieri. Starostele îngălbeni, şi din nou începu să simtă sudoarea năpădindu-i părul de sub pălăria ţuguiată.

Fierarul Párkány avu o tresărire. Prin mintea lui fulgeră un gând: trupa voievodului era la marginea oraşului, cantonată în cele două bastioane; în grajdurile alăturate îşi aveau ostaşii voievodului caii. Ce-ar fi să încerce? El ridică spada şi strigă din toată puterea:

— Cine vrea să lupte pentru Doja? Hai, voinicilor, luaţi-vă după mine!

Strigătul acesta neaşteptat tăie firul discuţiei celor doi.

Mulţimea avea nevoie de o destindere, îndemnul lui Párkány era bine venit. Popa Laurentius şi chiar Taill vrură să-l oprească, dar fierarul Párkány nu mai ţinu seama de nimic. El îşi făcuse planul şi-l găsise potrivit, de aceea începu să strige ca un smintit:

— După mine, fraţilor!

Oamenii, săturaţi de predici şi de milogelile cerşetorilor din suita lui Laurentius, auzeau un om care-i îndemna la luptă, care începea cu fapta, care se punea în fruntea lor. Toţi care aveau o armă în mână, o furcă, un topor, se luară după fierarul Párkány. Din piepturile lor ieşeau strigăte nesfârşite, huiduieli şi înjurături către voievod şi ostaşii săi.

Curând, trei sferturi din mulţime alerga după fierar, ridicându-şi armele, îndreptându-se buluc spre marginea zidurilor care se aflau la oarecare depărtare de centrul oraşului. Piaţa rămase aproape goală. Plecaseră mai toţi străinii. Rămăseseră numai câţiva cetăţeni, alebardierii, trâmbiţaşii şi toboşarii, precum şi popa Laurentius cu suita sa de călugări cerşetori şi milogi.

Când piaţa se goli, apărură orăşenii ce stătuseră baricadaţi în dosul porţilor. Toţi oamenii lui Demény ieşiră acum la iveală. Cei neînarmaţi se înarmară în grabă. Când începură împuşcăturile în apropierea bastioanelor unde se aflau călăreţii voievodului, părăsiră curtea lui Párkány şi în goană mare veniră şi ocupară piaţa. Orăşenii prinseră curaj. Formară cete înarmate şi ocupară toate celelalte porţi ale oraşului, precum şi zidurile, pregătind apărarea. Numai poarta dinspre Feleac, pe unde urma să fie alungată sărăcimea, rămase liberă. În faţa pericolului de pustiire, acum când situaţia se schimbase spre bine, duşmănia dintre cele două partide ale breslelor fu uitată. Chiar şi cojocarii cu starostele lor veniră şi dădură o mână de ajutor la alungarea celor străini de oraş.

Fierarii, armurierii, argintarii, oameni toţi bine înarmaţi, formară cete şi porniră pe urmele mulţimii spre poarta dinspre Feleac, hotărâţi

s-o împingă din spate, s-o zvârle dincolo de ziduri.

Frica lui Bornemisza contribui la realizarea planului lui Párkány. Văzând gloata năvălind spre bastioane, Bornemisza dădu în grabă ordinul de plecare. Trupa încălecă şi ieşi din cetate în largul câmpului, trăgând mereu focuri de arhebuză. Mulţimea furioasă, călăuzită de fierar, năvăli asupra lor, ieşind de asemenea dincolo de ziduri. Párkány rămase în urmă. Între timp sosiseră cetele fierarilor, armurierilor şi ale celorlalţi breslaşi. Ei zăvorâră porţile, ocupară zidurile şi puseră armele în poziţia de bătaie. Abia când fură porţile închise şi când pe ziduri începură să se arate, cu armele în mâini, noii stiăjeri, îşi dădură seama iobagii şi mulţimea săracilor străini de oraş de şiretenia lui Párkány.

Orice încercare de a mai pătrunde în oraş era zadarnică. Renunţând la urmărirea trupei voievodului şi la eliberarea lui Doja, mulţimea se strânse în apropierea porţii neştiind ce să facă: să atace sau să se împrăştie?

Popa Laurentius îşi dădu seama că devenise prizonierul lui Taill. Nu-i cunoştea gândurile, dar se dumeri pe dată, din felul cum îl privea, că acesta era hotărât să-şi ţină cuvântul şi să se folosească de el.

— Acum putem sta liniştiţi de vorbă, rosti Taill. Popă, ostaş, haiduc, orice ai fi, eşti un om care merită o soartă mai bună. Vei avea cei trei sute de oameni făgăduiţi! Ce zici? Primeşti târgul?

— Ne-am înţeles, răspunse zâmbind de data aceasta roşcatul.

— Bine! Însă ceea ce trebuie să facem, s-o facem după toată rânduiala. Vom chema aici pe trimisul sfântului părinte şi-l vom ruga să te înscrie în capul listei ostaşilor pe care-i dă pentru cruciadă oraşul nostru. Tu vei fi comandantul lor, îţi vei alege şutaşi şi decurioni; chiar şi pe ostaşi, tot tu îi vei alege. Vei purta steagul nostru, cu stema oraşului nostru. Dumnezeu să-ţi ajute! Şi-i întinse mâna… Du-te la poarta dinspre Feleac şi-ţi alege oameni, dar un lucru să ştii: răspunzi cu capul pentru ei, noi nu ne jucăm!

Fără să mai aştepte răspunsul, Taill îi întoarse spatele şi porni spre primărie.

Laurentius se uită mult timp după el. Iar când ceilalţi călugări, cerşetori şi milogi începură tânguiala lor tărăgănată, presărând-o cu blesteme, Laurentius îşi trase spada din teacă şi se zborşi la ei:

— Pieriţi din faţa mea, spurcăciunilor!

Îşi îndesă căciula pe cap şi cu spada în mână, cu paşi mari de uriaş, păşi spre poarta cetăţii, ca să-şi aleagă pe cei trei sute ce urmau să formeze oştirea cruciată a oraşului Cluj.

În timpul acesta, baciul Bándy îl căutase pretutindeni pe Taill: fusese pe la locuinţa acestuia, pe la Casa breslei neguţătorilor, pe la magazia cu mărfuri a starostelui Taill – acolo se aflau depozitate şi

armele, lor aduse din Târgul Lembergului aşa că cercetă lăzile: erau întregi. Deci în privinţa aceasta nicio grijă. Dar unde naiba se ascunde starostele Taill?

Bătrânul ostaş încăleca şi se îndreptă spre Casa oraşului. Când ajunse în piaţă, mulţimea dispăruse, numai câţiva oameni împrăştiaţi grăbeau spre uliţele mărginaşe. Mirat, Bándy opri calul în faţa catedralei: Hm, ce s-o fi petrecând pe aici? Acum un ceas piaţa era ticsită de oameni de nu puteai străbate… Ce dumnezeu s-a întâmplat? În faţa primăriei zări străjerii de pază cu alebardele pe umeri. Hai spre primărie, s-ar putea ca starostele să fie acolo!

Într-adevăr, întrebând pe decurion, acesta îi întări presupunerea că starostele Taill era sus. Descălecă, legă frâul de belciugul porţii şi urcă scările. Cum deschise uşa dădu cu ochii de Taill. Starostele era singur căci Paulus Veg se duse pe balcon. Ieşise ca să privească întorsătura pe care o luaseră întâmplările. Rezemat de marginea balconului privea în lungul străzii, urmărind paşii popii Laurentius care se pierdu în depărtare. Când bătrânul cărturar vru să intre în sală, îl văzu pe Bándy care vorbea agitat cu starostele şi nu mai intră. Rămase tot pe balcon, privind piaţa goală, urmărind zborul porumbeilor care roteau pe deasupra catedralei.

Starostele Taill căuta să-l facă pe Bándy să înţeleagă:

— Nu mai stărui, nu mai stărui şi, vă rog pentru binele căpitanului Gyuri, nu încercaţi nimic! Îi pierdeţi capul, vă spun! Am vorbit cu nobilul Bornemisza, care comanda trupa voievodului… N-o să i se întâmple nimic. Dar dacă încercaţi, nobilul va fi nevoit să-i taie capul! Eu cred că-i mai bine să-l ştim viu, în mâna voievodului, decât mort, cu capul în traista vreunui ostaş, înţelegi?

Bándy nu se lăsa uşor înduplecat. Taill, după atîtea încercări prin care trecuse, îşi pierdu cumpătul:

— Ascultă, baciule Bándy, nu mă scoate şi dumneata din sărite! Dac-ai şti câte am avut de tras intr-o zi şi o noapte, nu te-ai încăpăţâna!… Parc-ai fi băietanul cela, Valentin! Eşti un om bătrân, ostaş care ai trecut peste multe, înţelege! Într-un fel sau altul, tot o să-l scăpăm pe căpitanul Gyuri, dar nu acum. Acum în niciun caz. Încercând, i-am face cel mai mare rău… mai e nevoie să-ţi repet de-o sută de ori asta? O să încercăm pe toate căile, ce nu se va putea pe una, se va putea pe alta, şi… mai e şi banul!

— Bani aproape nu mai avem! grăi, puţin mai liniştit, baciul Bándy, dându-şi seama că starostele avea dreptate. Oricum, atât timp cât Doja e în viaţă, se mai poate nădăjdui.

— Ei, bani s-or găsi, dacă va fi nevoie! Hai, hai cu mine acum, şi-l împinse uşurel de spate, îndreptându-se spre uşă.

Paulus Veg se scutură înfiorat şi intră înăuntru, părăsind balconul. Ţopăi de câteva ori cu papucii lui de pâslă de la un capăt la altul al

camerei, apoi, înfundând căminul cu lemne, oftă. Mai strănută de câteva ori şi, păşind spre pupitrul lui, prinse pana în mână şi începu să scrie grăbit în cronica sa cele întâmplate în ziua aceea.

CAPITOLUL II

1

Voievodul părăsi fereastra prin care privise un timp în curtea palatului, unde câţiva tineri nobili începuseră o luptă cavalerească. Îl pătrunsese frigul şi se apropie de căminul în care ardeau butuci groşi. Era ceasul la care în mod obişnuit îşi începea lucrul – primea pe curteni sau semna documentele prezentate de cancelarul Martinuzzy. Munca aceasta îl plictisea, o făcea în silă, dar n-avea încotro, trebuia să se supună unei reguli introduse de Martinuzzy, din cuvintele căruia nu ieşea.

Zapolya purta o haină scurtă, din catifea stacojie, fără podoabe, încheiată doar cu un rând de bumbi de aur. Nădragii albi, strânşi pe pulpe, şi cizmele roşii din piele de marochin, cu carâmbii răsfrânţi, îi înălţau statura, făcându-l să pară mai înalt decât era.

Ca podoabe nu avea decât colanul compus din şaptezeci şi şapte cărăbuşei de aur, iar medalionul din mijlocul colanului nu era o decoraţie, o distincţie, ci un amulet purtător de noroc, de care nu se despărţea niciodată.

Voievodul nu era din fire un om rău, nici răzbunător, dar ca toţi oamenii lipsiţi de voinţă făcea totul la întâmplare, chiar şi cele mai josnice fapte, şi uita cu uşurinţă totul. Îi plăcea luxul şi pompa mare şi era nemulţumit că soarta îi dăduse numai acest mic voievodat al Ardealului, care nu putea să-i satisfacă întru totul dorinţa sa de fast şi mărire.

Căuta să ţină pasul, în privinţa aceasta, cu prinţii din apus. La curtea sa puteau fi întâlniţi chiar şi câţiva cărturari, clerici sau mireni. Iar alchimistul şi astrologul, ca absolut necesari, erau printre cei mai preţuiţi slujbaşi ai curţii. Mai ales astrologul, care era în acelaşi timp şi bărbierul voievodului, putea fi luat drept unul dintre sfetnicii cei

mai apropiaţi – horoscoapele lui fericite îi dădeau lui Zapolya siguranţa şi încrederea.

Voievodul era tânăr, chipeş, avea faţa frumoasă, puţin cam palidă, dar paloarea se pierdea în strălucirea ochilor săi vii, scânteietori şi neastâmpăraţi, care contrastau cu firea sa şovăielnică.

Heralzii[1] anunţaseră de mult intrarea lui Zapolya în camera de lucru, însă audienţele nu începuseră. Voievodul aştepta sosirea cancelarului său pentru a-i aduce la cunoştinţă cele petrecute în ţară. Domnul cancelar Martinuzzy se lăsa aşteptat. El se afla în camera de lucru a principesei Elisabeta, unde punea la cale de mai mult timp o ambasadă la Ţarigrad. Voievodul ştia taina, însă nu se amesteca. Soţia sa era o principesă adevărată, pricepută în treburile politice care depăşeau graniţele voievodului. Această ambasadă era taina principesei şi a domnului Martinuzzy.

Întârzierea cancelarului îl supără puţin, aşa că după ce se încălzi bine la para focului, păşi spre uşa unde aşteptau cei anunţaţi pentru audienţă.

În lungul sălii de aşteptare, pe băncile de pe lângă pereţi, se aflau diferiţi curteni, precum şi străini. Erau acolo comandanţii călărimii şi ai arcaşilor. Într-un colţ, singuratic, stătea Ignatio Martini, condotierul[2] căruia îi

1 Herald – crainic de curte. (N. A.)

2 Condotier – căpitan de soldaţi mercenari. (N.A.)

lipseau urechile şi care purta tot timpul pe cap casca de metal cu două aripi lăsate în jos în dreptul urechilor. Îi plăcea să istorisească diferite poveşti în legătură cu pierderea urechilor, dar nu-l asculta nimeni, căci toţi îl urau. Tot singuratici păreau şi cei doi neguţători veniţi din Augsburg, unul lung ca o prăjină, altul scurt ca o butie pe picioare. Oamenii aşteptau de zece zile şi tot nu ajunseseră să vorbească cu voievodul. Sprijinit de un pilastru stătea Gheorghe Doja, străjuit de nobilul Bornemisza.

Stând în picioare în văzul tuturor, Gheorghe Doja atrăsese privirile asupra sa. Unii se uitau la el cu duşmănie, alţii cu simplă curiozitate. Doja îşi fixase privirea spre fereastra înaltă, gotică, dincolo de care lumea se mişca în voie, liberă; un singur gând îl frământa: libertatea! Dar deşi mâinile îi erau slobode şi se bucura de multă bunăvoinţă din partea lui Bornemisza, nu găsise încă nicio cale pe care să poată ajunge la libertate.

Despre oamenii lui şi despre cele ce se petreceau în ţară nu avea

nicio ştire. Cei cu care se întâlnea îşi ţineau gura. Nu-şi pierduse însă nădejdea. „Vântul stârnit de călugări nu se poate să nu aducă furtună. Va fi nevoie de mine! îşi spunea Doja. Totul e ca să nu-mi pierd prosteşte capul, tocmai acum, când toate semnele arată că ceea ce am aşteptat atâta a sosit!"

Bornemisza, căutând să-I intre în voie, începu să-i dea în şoaptă desluşiri asupra celor ce se aflau în sală. Doja dădea din cap absent.

— Da, înţeleg, înţeleg! murmura el din când în când.

Zapolya spuse ofiţerului care veghea la uşă să-l introducă pe condotier înaintea tuturor. Invidioşi, curtenii tuşiră în pumn. Condotierul pătrunse în sala de lucru a voievodului zornăindu-şi pintenii. Coiful nu şi-l scoase de pe cap, făcu doar o plecăciune şi-şi apasă mâna dreaptă pe piept, aşteptând să fie întrebat.

— N-am nimic deosebit. Am vrut doar sa te văd şi să te întreb de sănătate!

— Mulţumesc, monseniore, sănătatea mea, ca totdeauna, de fier!

— Ştiu, ştiu! făcu Zapolya. Ai vreo plângere împotriva cuiva? Ţi s-a dat la timp furajul şi hrana oamenilor?

— Nimic, monseniore, toate sunt în cea mai bună ordine! M-am abătut prin cetate ca să vă văd şi să vă urez fericire şi izbândă împotriva duşmanilor!

— Mulţumesc! Aş fi vrut să fie aici Martinuzzy. Mă gândeam că înainte de căderea iernii să poposeşti un pic în apropierea Braşovului, pentru câteva săptămâni. Martinuzzy bănuieşte că saşii sunt în legătură cu împăratul nemţilor. Şi mie îmi vine să cred, prea se arată făloşi în ultima vreme. Ar trebui vârâţi puţin în sperieţi, ce zici?

— Aştept poruncile senioriei noastre!

— Bine, vom vorbi la masă, eşti oaspetele meu astăzi. Când ieşi, spune majordomului să mi-l trimită pe Bornemisza.

— Prea bine, senioria voastră! Condotierul se înclină şi ieşi.

Zapolya rămase câteva clipe pe gânduri. Nu avusese nimic deosebit cu condotierul. Într-adevăr, se gândise să-l trimită ca să poposească cu cei două mii de mercenari în apropierea Braşovului. Dar asta era o treabă spinoasă, braşovenii erau tari, nici nu voiau să audă de suveranitatea voievodului. Adevărul e că primindu-l întâi pe el, căutase să-l ridice pe condotier în ochii curtenilor şi, măgulindu-l, să şi-l aservească. Tot sprijinul lui era Martini şi trupa de mercenari, căci în oastea nobililor nu se prea putea încrede.

— Ei, l-ai adus pe haiducul nobil? îl întrebă voievodul pe Bornemisza când intră.

— Adus, măria ta, e aici, în sala curtenilor. Dacă doriţi să-l vedeţi, vi-l pot aduce!

— Nu, nu, nu, Martinuzzy nu-i aici, şi chiar dacă ar fi, nu-i Werböczy! Ascultă, Bornemisza, cum arată? Am auzit că-i furios ca un

leu întărâtat! Ai avut mult de furcă cu el? Mie, drept spunând, mi-a dat atâta bătaie de cap, încât m-aş scăpa bucuros de el… Însă cancelarul Martinuzzy!… îşi dădu Zapolya mâinile în lături, într-un gest care exprima neînţelegere şi plictiseală.

— Măria ta, îl cunosc acum pe ţăran mai bine ca oricare… are dreptate domnul cancelar! Face să vi-l apropiaţi!

— Oare? făcu mirat Zapolya.

— Face! Ş-apoi e nobil şi el, fost căpitan de oaste!

— Aşa! Parcă dracul l-a pus pe Dobje-dobje să-l înnobileze, ca să-mi facă mie bătaie de cap! O să mă stric cu Werböczy, Bornemisza!

— Werböczy… ştiţi foarte bine ce râvneşte!

— Hmm! Ai dreptate, i-ar trebui scaunul meu, ticălosul! L-am trimis în săcuime, la comitele săcuilor… N-am vrut să fie aici când am auzit că vii cu ţăranul. Chiar şi Martinuzzy a fost de părere şi cred că s-a gândit bine. Ascultă. Eşti sigur că unelteşte?

— Ca toţi marii magnaţi de sânge, măria ta! răspunse Bornemisza.

Zapolya prinse medalionul purtător de noroc şi-l juca în palmă gânditor. Bornemisza avea dreptate. Familia Zapolya nu era decât o familie ridicată prin meritul armelor bunicului, pe vremea Corvineştilor. Tatăl său slujise familia Hunyadi şi pe regele Matei. Jurase chiar regelui Matei că-i va susţine fiul din flori la tron. Dar după moartea regelui îşi călcase jurământul, ca să se pună bine cu partida marilor magnaţi, care unelteau pentru Jageloni. Zapolya fiul urmă politica tatălui, susţinând partida marilor feudali. Însă cu toate serviciile făcute de tată şi fiu, magnaţii nu uitau că au servit Corvineştilor şi că Zapolya nu-i decât un parvenit. Bornemisza avea dreptate: Doja ar putea fi folositor cândva; fusese şi până acum, înfrângând uneori cerbicia magnaţilor.

Voievodul stătea în cumpănă. Politica îl plictisea. El ar fi vrut ca lucrurile să meargă pe o linie dreaptă. O autoritate o dată stabilită, trebuia să rămână aşa pentru veşnicie. Intrigile îi complicau viaţa şi, pe cât putea, se ţinea departe de ele.

— Nu, nu, nu vreau să mă pun rău cu Werböczy! Până la judecată, închide-l pe ţăran! În curând se va întoarce Werböczy şi atuncea voi isprăvi într-un fel oarecare treaba asta. Voi vedea ce va spune şi Martinuzzy. Să i se dea mâncare de la curte şi să vă purtaţi bine cu el, asta e tot ce pot face!

— Cum doreşte măria voastră! se înclină Bornemisza.

— Ei, ce se aude pe la Cluj? Am auzit că se petrec lucruri neobişnuite pe acolo.

— Da, o mică răscoală… polgarmeşterul a fost spân- zurat! răspunse indiferent Bornemisza.

— Nu mai spune! Târgoveţul acela bucălat, argintarul?

— Da, măria ta, Demény!

— Bine i-au făcut! spuse Zapolya mulţumit. Anul trecut mi-a cerut o groază de bani pentru plăşile de vânat… cred că m-a încărcat la socoteală! Cum s-a întâmplat?

Bornemisza începu să-i povestească faptele, ocolind adevărul, prezentându-l pe Demény ca pe un caraghios, ca pe un târgoveţ care ar fi vrut s-o facă pe seniorul şi nu i-a mers. Zapolya râdea satisfăcut.

— Nemaipomenit cu orăşenii aceştia! Aşa ar trebui să păţească şi jupânul Cristof din Braşov. O să-l trimit totuşi pe Martini să stea prin preajma Braşovului! se hotărî el.

Condotierul şi mercenarii voievodului erau o sperietoare pentru oameni. Un senior încăpăţânat sau o cetate neguţătorească, ai cărei conducători vorbeau prea mult de privilegiile lor, aveau repede ocazia de a vedea mărşăluind trupa condotierului prin preajma lor.

— Răscoala au provocat-o călugării, monseniorul Pállfy, trimisul sfântului părinte! continuă Bornemisza.

— Aşa! Omul lui Tamás Bakács! Ascultă Bornemisza, ce-i cu călugării aceştia? Nu s-ar putea să-i potoleşti? Am auzit că răscolesc lumea în numele zănatecului de arhiepiscop şi-i tot dau cu cruciada! Ce, de asta ne arde nouă acum?

— Da, măria voastră, omul lui Tamás Bakács, arhiepiscopul! Dacă-mi daţi voie, măria voastră…

— Spune! îl încurajă la destăinuiri voievodul.

— Nu crede măria voastră că Tamás Bakács are şi alte planuri? Îl cunoaşteţi doar! N-a putut ajunge papă… n-ar vrea cumva acum să ajungă rege? Călugării lui aţâţă pe neguţători şi pe iobagi, poate aţi auzit, toată partea de miazănoapte a ţării fierbe!

— Nu, nu, nu vreau să cred! Prea ar fi de tot. E un ambiţios, ştiu, dar până acolo nu cred să năzuiască! Văd că ai început să te vâri în politică, nu te sfătuiesc! Ia exemplu de la mine! Oricum, bine că mi-ai spus, o să vorbesc cu Martinuzzy.

— Şi ăştia… din familia Werböczy… ştie măria voastră?

— Da, da, ştiu! Uneltesc, asta vrei să spui? şi Zapolya începu să se joace gânditor cu medalionul purtător de noroc. Bine, Bornemisza, bine. Vezi ce se mai aude printre curteni. Comandantul arcaşilor, bătrânul Bethlen, mi se pare cam ursuz în ultima vreme, poate coace ceva, ce zici? Aşa crede şi Martinuzzy!

— Nu, măria voastră, nu! Bătrânul Bethlen, nu! Nicio grijă, măria voastră! Eu am auzit câte ceva despre valahul Kendeffy, răspunse arătându-şi bănuiala Bornemisza. Nu credeţi că nu are niciun rost chemarea atâtor banderii senioriale? Aproape trei mii de călăreţi cu comandanţii lor! Acum, când pacea domneşte pretutindeni.

— Cine? Valahul?! Doamne fereşte! E om al casei noastre, Bornemisza! Eu am încuviinţat chemarea banderiilor, ştii foarte bine lucrul acesta!

— Da, aveţi dreptate, măria voastră a încuviinţat, dar aţi făcut-o la repetatele lui stăruinţe. Şi dacă vă mai amintiţi, domnul cancelar Martinuzzy n-a fost de părere. Şi-a dat învoire numai cu jumătate gură, când n-a mai avut încotro.

— Crezi cu adevărat c-ar fi în stare? îl întrebă îngrijorat Zapolya.

— Cred! răspunse scurt Bornemisza, ca să-l îngrijoreze şi mai mult. Tocmai prin faptul că se ştie că-i valah şi că n-are vechime! Vrea să se pună bine cu puternicii!

— Ai spus ceva! Ţine-te pe urmele lui, şi când afli vreun lucru nou, vino şi spune-mi. Vino în orice timp ar fi, scoală-mă din pat, dacă ar fi nevoie. O să-i spun bănuiala ta şi lui Martinuzzy.

— Aveţi toată încrederea, măria voastră! se închină Bornemisza.

— Iar cu secuiul… Vezi, ai grijă de el! Dar fă aşa fel ca Werböczy să creadă că-l ţii în temniţă neagră, cu pâine şi cu apă.

— Prea bine, măria ta!

O uşă laterală care dădea în coridorul ce ducea spre locuinţă voievodală se deschise şi un copilaş în vârstă de cinci-şase ani intră însoţit de un om tânăr, îmbrăcat cu haine de catifea neagră. Copilaşul făcu o plecăciune, însoţitorul se înclină uşor în faţa voievodului. Zapolya deschise larg braţele şi faţa lui frumoasă se lumină. Copilul alergă în braţele sale.

— Bine, Bornemisza, prea bine. Fă aşa după cum ţi-am spus! spuse voievodul şi-i făcu semn să plece.

Bornemisza ieşi înclinându-se până la pământ în faţa omului în haine negre de catifea şi mai puţin în faţa voievodului.

— Cum ai dormit, micul meu George? întrebă alintător Zapolya.

— Bine, foarte bine! Tăticule, tu mi-ai făgăduit o mică arbaletă şi nu mi-ai dat-o!

— O arbaletă? N-ai uitat încă? îl întrebă Zapolya, strângându-l la piept.

— Nu! Şi vreau să mi-o dai neapărat, strigă copilul, dând din mâini.

— George! Aşa vorbeşti cu senioria sa? îl mustră Martinuzzy.

— N-a spus nimic rău! zise voievodul tot cu ochii la copil.

— Sigur! Nimic rău, senioria voastră, dar unui copil de sânge princiar nu-i sunt îngăduite…

— Ei, lasă, lasă, Martinuzzy, copilul mă iubeşte! Ce vrei, nu uita că suntem aici într-o ţară pe jumătate sălbatică!

— Arbaleta! Vreau arbaleta mea! strigă copilul, încurajat de cuvintele tatălui.

Zapolya se uită la Martinuzzy ca şi când i-ar fi cerut o încuviinţare. Omul în negru înclină uşor capul.

— O vei avea, puiule, o vei avea! Fii liniştit până isprăvesc treburile. Ei, va să zică te-ai hotărât? Îi primim pe cei doi din Augsburg? Nu-i mai putem face pe oameni să aştepte, ori avem nevoie

de armele şi banii lor, ori n-avem nevoie! Nu mai putem ţine oamenii încurcaţi, au şi ei cheltuieli. Oricât ar fi de bogaţi Fuggerii, tot nu pot zvârli banii fără niciun rost.

— Astăzi e ultima zi, senioria voastră. Putem sta de vorbă cu ei. Mi-au sosit toate ştirile de la Buda; Casa Fugger s-a angajat într-un joc periculos. Susţine cu bani şi cu arme acţiunea papei Leon al X-lea, sau mai bine zis a lui Tamás Bakács, căci Fuggerii nu doresc să treacă graniţa imperiului lor de afaceri şi să se pună în conflict cu familia Medicis. Ca să-l îmbrobodească pe gloriosul nostru rege, i-au acordat un împrumut de cincizeci de mii mărci aur. Iar pentru acţiunea lui Bakács, dau o sută de mii şi arme în valoare de altă sută! Înţelegeţi acum?

— Să ne dea şi nouă! spuse voievodul. Dacă Dobje-dobje primeşte cincizeci de mii, noi preţuim de două ori atâta.

Martinuzzy îşi încruntă fruntea nemulţumit. Asemenea ieşiri, nepotrivite pentru un prinţ, erau de neîngăduit. El dorea să scoată cât mai mult, dând în schimb cât mai puţin, dar voia ca trimişii lui Fugger să plece cu credinţa că au stat de vorbă cu un adevărat suveran, un monarh de sine stătător, nu cu un vasal sau prinţ scăpătat care abia aşteaptă să vadă banii, ca să se repeadă asupra lor.

— Un prinţ suveran nu primeşte bani în orice condiţii! E o regulă pe care şi-o impun toţi suveranii ce se respectă! vorbi Martinuzzy, punând o notă solemnă în glasul său.

— Uiţi un lucru, Martinuzzy, eu nu sunt un prinţ suveran! îi atrase atenţia voievodul.

— V-am spus, e o chestiune de timp, nu sunteţi, dar puteţi deveni! Ardealul prezintă toate condiţiile care îi dau dreptul să râvnească la suveranitate!

— Independent şi suveran? Ei, nu, oricât nu m-aş pricepe eu în chestiunile politicii înalte, asta fără îndoială n-o să se întâmple! îi răspunse neîncrezător Zapolya.

— În oarecare măsură, independent şi suveran! Oricum, mai independent şi mai suveran ca în trecut! spuse cu toată seriozitatea şi siguranţa cancelarul, dezvăluindu-şi în parte tainicile năzuinţi.

— Crezi că sultanul va îngădui lucrul acesta?

— Da, va îngădui! răspunse sigur Martinuzzy.

— Hm! Asta ar putea fi considerată ca o trădare faţă de regele meu! Cred că mă împingi prea departe, Martinuzzy!

— Nu! Suntem vecini cu sultanul… buna vecinătate trebuie păstrată. Chiar dacă află regele, nu poate spune nimic. Ş-apoi, ambasada nu are un caracter oficial, o solie care merge la înalta Poartă… treburi în legătură cu vecinătatea! Săptămâna viitoare pleacă la drum, s-a hotărât!

— Cum? S-a şi hotărât? Aşa de repede? întrebă Zapolya cu vădită

nemulţumire.

— Da! De când cu frământările care bântuie lumea, graba nu strică. După cum v-am amintit, darul principal rămân tot cei doisprezece şoimi dresaţi, zâmbi Martinuzzy.

— Sărac dar! fu de părere Zapolya.

— Alteţa sa a renunţat la unele lucruri preţioase din zestrea sa, pentru a completa darul trimis padişahului. E un sacrificiu dar oricât de mare ar fi el, nu reprezintă nimic faţă de fiinţa ţării şi viitorul ei!

— Zău de mai pricep ceva!… Bine, fie aşa după cum aţi plănuit cu principesa, nu mă amestec. Ce facem acum cu trimişii lui Fugger?

— Senioria voastră va discuta cu ei despre arme, iar mai târziu voi trata eu chestiunea bănească şi a concesiunilor. Veţi vedea ce vă prezintă. De arme vom avea nevoie cât de curând. De cele mai noi şi mai bune arme! După cum sunt informat, Casa Fugger ni le poate da, şi ni le va da. Vom renunţa la sare şi-i vom asigura lui Fugger transportul sării pe Mureş până la Tisa.

— Mă faci să râd, chicoti voievodul mulţumit de siguranţa pe care i-o dădeau cuvintele lui Martinuzzy. Ce să facă Fugger cu sarea noastră de la Uioara?

— Foarte uşor de explicat, senioria voastră! S-o vândă turcilor!

— Şi regele ce-o să spună?

— N-o să spună nimic. Noi vindem lui Fugger, Fugger îi neguţător, el vinde mai departe celui care plăteşte. Dar vă rog să nu vă neliniştiţi în privinţa regelui, noi vom transporta sarea până la vărsarea Mureşului în Tisa… mai departe o vor transporta-o oamenii regelui, zâmbi Martinuzzy.

— Nu mai pricep nimic! spuse cu toată sinceritatea voievodul Zapolya.

— Nici nu trebuie să vă mai trudiţi mintea cu afacerea aceasta, e prea puţin importantă! se înclină Martinuzzy. Voi spune să fie introduşi trimişii lui Fugger. Veţi avea bunăvoinţa să discutaţi cu ei despre arme. Eu ar trebui să plec. George, salută frumos pe senioria sa, noi mergem!

— Lasă copilul, ştii foarte bine că oamenii au adus în dar lui George arbaleta pe care o râvneşte atâta! vorbi aproape rugător voievodul.

Martinuzzy binevoi să îngăduie rămânerea copilului.

— Ce facem cu ţăranul? întrebă voievodul, când Martinuzzy era la uşă. Cancelarul îl privi lung. Cu Gheorghe Doja! preciză Zapolya.

— Aaa! I-am spus lui Bornemisza, aşteptăm! răspunse Martinuzzy, care aştepta ca unele lucruri puse de el la cale să ia o întorsătură prielnică planului pe care îl avea în legătură cu Doja.

Majordomul introduse în camera de lucru pe cei doi trimişi ai Casei Fugger din Augsburg.

La vederea lor, băieţaşul se trase în apropierea lui Martinuzzy. Cei doi neguţători străini purtau pe umeri mantăi cu glugi, care pe lungan îl făcea şi mai înalt, iar pe burtos şi mai bondoc. Pălăriile cu borurile late pe care le aveau în mâini le legănau în faţa voievodului, aplecându-şi capetele pletoase şi bărboase spre pământ – toate acestea îl speriară pe copil.

Voievodul râse uşor, încurajându-şi băieţaşul, dar privindu-i şi el mai bine pe cei doi, începu să râdă de-a binelea.

— Mi-aţi speriat copilul! spuse prieteneşte.

Cei doi râseră şi ei şi-şi îndreptară feţele spre copil. Cel scund şi voluminos îşi ţuguie buzele, apoi plesni din limbă. Făcu întocmai aşa cum făcea acasă când voia să-şi îmbuneze copilul. Băieţaşul zâmbi. Cel înalt scoase de sub manta o cutie frumos lustruită şi apropiindu-se de copil, o deschise.

— Oooo! Arbaleta! Arbaleta mea! strigă bătând din palme micul prinţ.

Era o armă mică cu arc de oţel, cu patul încrustat în aur, o bijuterie periculoasă în mâna lui de copil.

— Tolba cu săgeţi! Unde-i tolba cu săgeţi? strigă copilul. Atunci burtosul începu să râdă şi, învârtindu-se ca un titirez, făcând o mişcare de scamator, scoase si tolba cu săgeţi, o cutie lunguiaţă de fildeş, atârnată de o cureluşă cu catarama de aur.

Martinuzzy nu mai putea îngădui această lipsă de etichetă. El făcu o plecăciune şi, luând copilul de mână, ieşi din cameră.

— Poftiţi, domnilor, spuneţi! îi îndemnă Zapolya după plecarea cancelarului.

Cei doi se priviră unul pe altul, ghiontindu-se. Cel burtos începu:

— Senioria voastră! Casa Fugger vă oferă cele mai desăvârşite arme albe şi de foc, ultimele noutăţi. Noua noastră arbaletă e neîntrecută. Are un arc puternic de oţel, scoc de direcţie, cocoş frânat, coardă din sârmă de oţel în trei fire. Are bătaie sigură la două sute de paşi, o armă minunată! Avem gata împachetate o mie cinci sute asemenea arbalete. Vi le putem trimiie imediat.

— Peste numărul celor ce urmează să le predaţi primatului Ungariei, arhiepiscopului Bakács? întrebă voievodul.

Agenţii rămaseră surprinşi.

— Da, – zise voievodul, – câte arbalete urmează să daţi arhiepiscopului de Esztergom?

— Niciuna! răspunseră amândoi agenţii într-un glas.

— Cum îndrăzniţi să tăgăduiţi? îi întrebă răstit Zapolya.

— Niciuna, senioria voastră, aşa să ne ajute dumnezeu! Într-adevăr, livrăm familiei Medicis din Florenţa trei mii de arbalete, dar nu arhiepiscopului! Cu arhiepiscopul n-avem nimic! S-ar putea ca Medicişi, la stăruinţa sfântului părinte papa Leon al X-lea, să cedeze

aceste arbalete arhiepiscopului Bakács, pentru cruciada pe care o pregăteşte. Noi însă nu avem niciun amestec. Noi facem negoţ cu sultanul şi n-avem niciun interes să ne punem rău cu el… mai ales acum, când puterea padişahului e atât de mare!

— Aşa! Va să zică Medicişi… papa! Bine, atunci îmi veţi aduce mie, în cea mai mare grabă, trei mii de arbalete! Nu vreau să ştiu cum şi pe ce cale… până-n primăvară vreau să le am!

— Senioria voastră… familia Medicis… sfântul părinte… plătesc cu bani gata!

— Ştiu! Banii indulgenţelor[1]. Dar sarea pe care vreţi s-o vindeţi sultanului nu preţuieşte mai mult decât banii de pe indulgenţele papei? vorbi Zapolya, arătându-se jignit. Frumoasă afacere faceţi voi, ăştia din Augsburg! Ce va spune sultanul când va afla rostul armelor date lui Bakács?

— Noi nu dăm nicio armă arhiepiscopului! Nicio livră de pulbere! căutară să se dezvinovăţească agenţii lui Fugger.

— Nu! Vezi bine, voi vindeţi Medicişilor! Și papa Leon cine-i? Credeţi că-l veţi putea trage pe sfoară pe sultan?

[1] Indulgenţe – una din şarlataniile papilor: un fel de certificate vândute cu preţuri mari, prin care se asigura izbăvirea de orice păcat şi fericirea în ceruri. (N.A.)

Vreau cele trei mii de arbalete. Treaba voastră cum vă veţi descurca cu papa şi cu Bakács!

— Avem cea mai grozavă arhebuză cunoscută până astăzi. Senioria voastră ar putea să renunţe la două mii de arbalete în schimbul a cinci sute de arhebuze, pe care vi le vom putea livra în cea mai scurtă vreme.

— Vreau şi aceste cinci sute de arhebuze, vreau şi arbaletele, şi mai vreau şi o mie cinci sute de culevrine, pentru cavaleria mea uşoară! spuse răspicat Zapolya.

— Sarea nu poate acoperi costul atâtor arme! îndrăzni lunganul.

— Vă dau şi minele de plumb, ce mai vreţi? le spuse Zapolya.

— Minele de plumb şi aur le avem, ni le-a arendat majestatea sa regele! Nu dispune senioria voastră de ele?

— Da? Îndrăzniţi? Minele se află în munţii mei, nu în Buda, unde stăpâneşte regele, căută să-şi arate voievodul puterea.

Cei doi neguţători se priviră din nou: lunganul plecându-şi privirea spre ochii bondocului, acesta în- dreptându-şi ochii în sus, cătând privirea însoţitorului său. Nu se aşteptaseră la greutăţi din partea voievodului. Cu regele Ulászló încheiaseră târgul foarte uşor; regele era grăbit să pună banii în buzunar. În actul încheiat nu prevăzuseră

greutăţile care se vor ivi. Într-adevăr, regele stăpânea în Buda, dar băile erau în Ardeal. Şi Zapolya începea, condus de Martinuzzy, să-şi afirme din zi în zi tot mai mult suveranitatea, surpând-o pe a regelui.

—Nobilul Mayláth se afla acolo când am încheiat târgul, şi după cum ştim, munţii în care se află băile sunt, conform dreptului seniorial, sub jurisdicţia sa, spuse lunganul, care era şi consilierul juridic al Casei Fugger.

— A! Mayláth! făcu voievodul supărat. Duceţi-vă la Mayláth să vă dea şi sarea, pentru ce-aţi mai venit la mine? N-am nevoie de armele lui Fugger, le voi găsi în Nűrnberg, mai ieftine şi tot aşa de bune!

— Senioria voastră, nu vă supăraţi, – începu lunganul să-l ia cu binişorul pe Zapolya, – noi am venit aici, la senioria voastră… ştim cine-i stăpânul aici: regele şi-a arendat băile de aur şi plumb, dar am putea face un act complimentar şi cu senioria voastră.

— Să vă arendez şi eu băile regelui? chicoti voievodul.

— Da! Aceleaşi băi! Un târg pentru aceleaşi băi… şi pentru iobagii care vor lucra în ele. Acum când lumea se frământă, răscolită de papa Leon şi de arhiepiscopul Bakács, ce-am face noi aici, în Ardeal, fără sprijinul senioriei voastre? Chiar acum, mulţi au părăsit băile şi-au plecat să se înroleze. O poruncă din partea senioriei voastre şi recrutorii papei nu-şi mai pun piciorul prin munţi. Iar dacă aţi avea şi bunăvoinţa să trimiteţi la Zlatna şi Abrud două steaguri, cu doi comandanţi buni, treburile ar merge după cea mai bună rânduială. Băile nu valorează nimic, dacă n-avem oameni care să muncească în ele! Strângând pe pribegi, restabilind buna rânduială, oare nu plătesc toate aceste binefaceri mai mult decât preţul de arendă plătit regelui?

Zapolya începu iarăşi jocul cu medalionul purtător de noroc, aşa după cum făcea totdeauna când se afla într-o încurcătură; el avea credinţa că amuleta aceea îi luminează mintea.

— Vorbiţi cu Martinuzzy, eu nu mă amestec, însă armele vreau să le am cât mai repede cu putinţă. Spu- neţi-mi, ce se aude prin lume, ce se spune despre cruciada papei şi-a arhiepiscopului Bakács? Sunt vârâţi numai veneţienii? Augsburgul, Nűrnbergul, Hansele, ce zic? Nu se amestecă? Dar împăratul?

— Nu ştim, senioria voastră! Noi nu ne amestecăm, aşa să ne ajute dumnezeu, dacă ne amestecăm! vorbi lunganul, făcând doi paşi îndărăt.

— Nu vă amestecaţi, dar daţi arme, şi pulbere, şi bani. Cum vine asta, cinstiţi neguţători?

— Nu dăm nici arme, nici pulbere, nu dăm nici bani, noi vindem! Vindem familiei Medicis, în primul rând. Ce fac ei cu mărfurile, nu ne priveşte! Ce socoteli au ei cu veneţienii şi cu sfântul părinte, treaba lor, noi nu ne amestecăm!

— Şi lumea?… Aţi străbătut atâtea ţări… ce se aude?

— Cu voia senioriei voastre, vă spunem: Ţara Ungurească e în mare fierbere şi nici Ardealul nu-i liniştit! Tot aşa-i şi prin Boemia, Slovacia – toţi se frământă, oraşele cu orăşenii, satele cu ţăranii şi iobagii, ce-o ieşi din asta, numai bunul dumnezeu ştie! Noi încheiem târguri, vindem mărfuri bune; asta-i a noastră… Unde vom ajunge?… Omul ridică din umeri îngrijorat, apoi continuă: Pretutindeni, pe drumuri, cete de ţărani, chiar şi târgoveţi. Nenumăraţi călugări, nobili fără nicio para în buzunar, o lume întreagă pornită la voia întâmplării! Merg spre tabere, spun ei, dar tabere după câte ştim nu sunt nicăieri. Nu-i nicio regulă, nicio rânduială în toate acestea. Comandanţi nu sunt. Seniorii stau deoparte, iar cei care sunt în preajma regelui organizează jocuri cavalereşti, petrec cu regele şi nimeni nu se ocupă de ceea ce s-a pus la cale, numai arhiepiscopul cutreieră ţara cu ceata sa de recrutori. În Cluj, poate că ştiţi, a fost o răscoală. La Oradea, mii de oameni înconjoară palatul episcopal, cer arme pentru a pleca în cruciadă. Dincolo de Tisa, pusta clocoteşte a vijelie, iar prin târguri şi prin oraşe, oamenii lui Szaleresi răscolesc breslele. Ce-o ieşi din asta, să ne ferească dumnezeu!… Pretutindeni apă tulbure, senioria voastră!

Zapolya căzu pe gânduri. Într-adevăr, auzise atâtea de la unul, de la altul, de la Bornemisza, numai Martinuzzy nu-i spusese niciun cuvânt: ,,Nu cred să fie chiar aşa, Martinuzzy mi-ar fi spus", caută să se liniştească voievodul.

— Bine, domnilor, rămânem înţeleşi. Armele pe care le-aţi adus pentru probă le vom încerca mâine în tabăra lui Martini. Cred că voi veni şi eu acolo. Şi, – îi asigură Zapolya, – să n-aveţi nicio teamă! Lumea n-a fost niciodată mai liniştită ca acum. Voi, neguţătorii, prea vă speriaţi şi de umbra voastră! Încheiaţi în grabă socotelile şi întocmiţi actele cu Martinuzzy. Eu vreau armele în cea mai scurtă vreme; până la începutul primăverii să le am aici!

— Prea bine, senioria voastră, ne vom înţelege cu domnul Martinuzzy!

Cei doi din Augsburg se retraseră.

Rămas singur, Zapolya îşi făcu în gând socotelile. Rezultatul fu îngrijorător. Sarea era singura lui sursă de venituri mai de preţ; abia acum când rămase singur începu să-şi dea seama de asta. Celelalte venituri nu reprezentau mare lucru. Darea pe care trebuiau s-o plătească iobagii voievodului nu aducea aproape nimic, oamenii sărăciseră cu totul. Şi iată că acum s-a terminat şi cu sarea! De unde naiba va mai scoate bani? Principesa nu vrea să ştie de nimic: curtea mare, lux!… Şi tot acum, ambasadă la Constantinopole! ,,Unde dracu vrea să mă ducă Martinuzzy? se întrebă cu glas tare Zapolya. O să ajung în starea de a nu-l mai putea plăti pe Martini şi soldele mercenarilor, şi ce mă fac fără ei? Auzi! Mayláth! Câinele coace ceva în Buda împotriva mea; fără îndoială, ar vrea să-mi ia locul! Ce dracu

mai poate fi şi cu ambasada şi cu îndemnul principesei şi al lui Martinuzzy de a mă pune rău cu regele? izbucni iarăşi Zapolya. Doamne, complicată devine uneori viaţa!”

Intră episcopul de Alba, monseniorul Iosif de Kuty. O umbră înveşmântată – ochi vii, faţă măslinie, nasul coroiat. Omul asupra căruia Zapolya îşi îndrepta cu plăcere glumele.

— Ah! bine că venişi, îl întâmpină voievodul bucuros, uitând toate necazurile care-l frământaseră câteva clipe mai înainte. Ce-i cu papa, nu-şi mai încape în piele?

Monseniorul de Kuty îşi înălţă capul, făcu un pas înapoi, apoi buzele lui uscate murmurară câteva cuvinte de slavă pentru papa Leon şi spuse:

— Nu mă aşteptam ca să aud tocmai din partea măriei voastre cuvinte aşa de puţin respectuoase la adresa înalt prea sfântului nostru părinte papa Leon al X-lea!

— Ei, lasă, n-am spus nimic supărător! Dar parcă dracul îl pune tocmai acum să răscolească lumea!

— Senioria voastră! făcu episcopul indignat.

— Ce-i, iar te-ai supărat? Ce ai astăzi, omule, nu te mai recunosc! Ia să vedem despre ce-i vorba?

— Am venit pentru a vă cere întărirea unei hotărâri pe care am luat-o, şi monseniorul de Kuty scoase din mâneca sutanei un sul. De drept, nu suntem obligaţi, însă… fiindcă măsurile pe care domnul cancelar le-a luat în ultimul timp, în numele măriei voastre, opreşte executarea capitală, în judecăţile aduse de către seniori, fără întărirea măriei voastre, m-am supus şi-am venit!

Monseniorul de Kuty îi întinse sulul cu hotărârea de condamnare la moarte, pentru aţâţare la răscoală, a doisprezece iobagi. Zapolya citea cuvânt de cuvânt, episcopul îi traducea, căci hotărârea era scrisă în limba latină. Când ajunse pe la jumătatea textului, poate de plictiseală, poate ca să-i facă voia episcopului, sau poate numai din uşorul spirit de împotrivire ce-l nutrea în suflet cancelarului său, luă pana şi semnă.

Monseniorul de Kuty strânse în grabă sulul, îl vârî în mâneca sutanei şi se înclină, grăbit de plecare.

— Pleci aşa de repede? îl întrebă voievodul.

— Mai aşteaptă şi alţii, măria ta, răspunse episcopul şi ieşi.

— Of, of! făcu voievodul trecându-şi mâinile prin păr. Ar fi plecat şi el, s-ar fi dus spre grajduri, spre curtea dinlăuntrul cetăţuiei, unde cavalerii la ceasul acela făceau exerciţii de luptă călare, împlătoşaţi şi înzăoaţi, dar obligaţiile erau obligaţii şi trebuia să şi le îndeplinească.

2

Voicu, fiul judelui Nicoară din Inău, împreună cu alţi unsprezece iobagi din sat, stăteau închişi în una din subteranele reşedinţei episcopale, aşteptându-şi pedeapsa. În ziua aceea, prin semnătura voievodului, li se pecetluise soarta: moartea prin tăierea capului!

Vina lor nu era prea mare, însă monseniorul de Kuty vrea să dea o pildă, şi când e vorba de aşa ceva, totul e îngăduit unui mare senior.

Oamenii parcă mai nădăjduiesc. Voicu caută să-i încurajeze pe cei mai slabi, însă spre seară apăru schingiuitorul episcopului, călugărul Calist. Oamenii îl priviră miraţi. Stătea în prag şi rânjea. De data aceasta n-avea la el niciunul dintre instrumentele de tortură, ci ţinea în mână o făclie.

— Talpa iadului vă aşteaptă, ticăloşilor! le zvârli în faţă, printre buze, Calist. Şi începu să citească la repezeală textul latin al sentinţei.

Era o formalitate pe care n-o îndeplinea niciun senior, însă episcopul de Kuty, om al ierarhiei bisericeşti, căuta să păstreze formele în toate împrejurările, chiar şi atuncea când era vorba de condamnarea la moarte a unor iobagi.

Iobagii, deşi nu pricepeau o boabă, simţiră despre ce era vorba. Se aşteptau la o pedeapsă grea, dar nu la tăierea capului. Calist spuse câteva cuvinte şi pe limba lor; ei ascultau cu ochii largi deschişi, fixaţi asupra lui Calist, şi nu le venea să creadă. Erau toţi tineri… ar mai fi avut mulţi ani de trăit. Câţiva se îngroziră şi începură să se tânguiască. Tânguiclile stârniră mulţumirea lui Calist. El începu să râdă drăceşte, frecându-şi mâinile de bucurie.

— Tăceţi odată! răcni Voicu.

Oamenii amuţiră. Calist se încruntă, îşi roti ochii ca să descopere în întunericul subteranei pe cel care strigase. Voicu îi ieşi în faţă.

— Câinilor, o să vă vină şi vouă rândul! îi strigă lui Calist. Cu mâna dădu să-i prindă călugărului poala sutanei şi să-l tragă în jos. Calist feri înapoi, trânti uşa grea, o zăvorî şi porni, afurisind, în lungul gangului.

Faptele se petrecură în toamnă. Anul fusese slab, seceta arsese ogoarele, fânul din crânguri. Ceea ce rămăsese fusese strâns şi îndrumat spre hambarele episcopiei; oamenii nu mai aveau aproape nici cu ce să se hrănească, mâncau poame pădureţe, fierte în apă. La iarnă se gândeau să macine ghindă sau coji de arbori. Singura lor nădejde le erau viile, care rodiseră bine, iar seceta în loc să, le strice, le ajutase. Oraşul era în apropiere, vor vinde ceea ce le rămâne din

vin, iar cu banii obţinuţi îşi vor acoperi din nevoi.

Dar tocmai în timpul culesului năpădiră satul oamenii episcopului, în frunte cu intendentul. Alergau de la o vie la alta, strângeau bărbaţi şi femei pentru munci pe un domeniu ce-l avea episcopia în josul văii Mureşului. Oamenii îşi văzură şi ultima nădejde spulberată.

Când cei strânşi auziră despre ce-i vorba, trimiseră pe judele Nicoară să-l înduplece pe intendent, prin cuvinte potolite, că nici vorbă nu poate fi de părăsirea viilor tocmai în timpul culesului, că anul a fost rău pentru bucate, că tot ce-a rodit pământul a intrat în hambarele episcopiei, iar singura lor nădejde le-a rămas în puţinul vin pe care-l vor face.

Pe măsură ce judele vorbea, intendentului îi creştea furia. Nu-l mai lăsă pe jude să-şi termine cuvântarea potolită, îl lovi cu biciul peste cap, strigând călugărilor ostaşi care-l însoţeau:

— Mânaţi-i! şi dând pinteni calului porni în galop în susul satului, cotind dealul către Alba.

Judele Nicoară rămase aplecat, cu capul prins în palme, printre degete i se prelingea sângele din rana făcută pe faţă cu şfichiul biciului. Oamenii începură a striga şi a se văita întârziind plecarea.

Călugării căutară să pornească mulţimea îndărătnică împingând-o cu alebardele, strigând mereu:

— Porniţi, porniţi!

— Staţi pe loc! Nimeni nu mai face un pas! se auzi deodată vocea puternică a lui Voicu, fiul judelui.

Călugării ostaşi, vreo douăzeci la număr, se simţeau tari, aveau arme, alebarde lungi şi spade la şold. Cel mai mare peste ei căută să pună mâna pe Voicu El îşi făcu loc printre iobagi lovind cu alebarda pe cei care-i stăteau în cale. Când fu în apropierea lui Voicu, dădu să-l agaţe de cămaşă cu cangea alebardei şi să-l tragă în mijlocul călugărilor. Voicu prinse cu mâna stângă alebarda şi repezindu-se spre călugări, cu dreapta îi prinse mânerul spadei şi-o trase afară din teacă; apoi lovi cu tăişul mâna cu care călugărul ţinea alebarda, zdrobindu-i osul. Înarmat cu armele călugărului, se repezi spre ceilalţi ostaşi. Bărbaţii, şi mai ales femeile, dădură buzna spre călugări strigând; parii fură smulşi de prin gardurile de curpeni şi pe dată se încinse o bătălie straşnică între iobagi şi călugări.

Voicu lovea cu spada, împungea cu alebarda; trânti la pământ doi dintre călugări. Înfierbântat de luptă, cu inima zvâcnindu-i de ură, lovea icnind. Dar în curând nu mai putu face nimic, îi era peste putinţă să străbată prin vălmăşeala care se încinsese. Oamenii şi femeile puseseră mâna pe călugări şi-i snopiră în bătăi, luându-le armele.

Intendentul se îndepărtase mult. Grăbea spre oraş fără să bănuiască măcar cele petrecute în urma lui. Numai într-un târziu când îşi aruncă

ochii înapoi, în lungul drumului, şi nu văzu convoiul venind de către sat, bănui că s-a întâmplat ceva neprevăzut. ,,Tâlharii, – mormăi el, – te pomeneşti c-au împânzit dealul şi crângul, apucând-o care încotro!'' Mai aşteptă puţin, şi fiindcă drumul spre sat rămânea tot pustiu, întoarse calul, înapoindu-se.

Până în dreptul bisericii catolice nu întâlni pe nimenea şi de aceea căzu pe gânduri. Cunoscându-i pe cei din Inău, totdeauna gata de împotrivire, se gândi s-o ia la sănătoasa. Totuşi, înaintă în pasul calului, cu ochii în toate părţile. Deodată se pomeni c-o ploaie de pietre, lemne, bulgări de pământ, însoţită de huiduieli şi înjurături. Înspăimântat, dându-şi seama că în sat s-a petrecut iar o mică răzmeriţă, întoarse calul şi porni în fugă spre oraş.

După-amiază se întoarse cu o ceată numeroasă, înarmată şi cu două culevrine.

Iobagii se mai potoliseră. Judele trimisese femeile pe la colibele lor. În faţa bisericii catolice rămăseseră numai bărbaţii şi ceata călugărilor goi. Celor răniţi li se legaseră rănile. Erau în aşteptare – bănuiau că lucrurile nu vor rămâne aşa, că monseniorul de Kuty nu va lăsa nepedepsită o asemenea răzvrătire.

Când îl văzură pe intendent venind cu o nouă ceată mult mai numeroasă, oamenii vrură să se împrăştie, dar vocea puternică a tânărului Voicu îi ţinu în loc:

— După ziduri, în curtea bisericii, fraţilor! îndemnă el.

Înarmaţi cu armele călugărilor, iar alţii cu pari groşi, ei intrară în curtea bisericii, baricadând porţile şi aşteptând cu înfrigurare.

Judele Nicoară ar fi vrut să rămâna dincolo de zid, să încerce o împăcare, însă fiu-său, Voicu, îl trase înăuntru, luând cu dânşii şi pe călugării prinşi.

Biserica catolică n-avea nicio legătură cu satul deoarece satul era valah. Biserica fusese ridicată acolo de către episcopie ca o momeală pentru schismaticii din sat şi de prin împrejurimi şi ca un punct de sprijin şi apărare împotriva satului; tot din pricina aceasta i se ridicaseră şi ziduri înconjurătoare.

Se înţelege, opunerea era zadarnică, dar nici cu uşurinţă nu puteau fi scoşi de acolo. Ceata intendentului înconjură zidurile somându-i să se predea. Deschise foc cu cele două culevrine aduse cu ei pentru a-i înfricoşa. Drept răspuns, de după ziduri, intendentul auzi o voce puternică:

— Dacă nu încetaţi focul, călugării pe care îi avem prinşi vor fi ucişi!

Intendentul aproape că uitase de călugări. Vorbele auzite îl puneau într-o grea încurcătură. Nu mai putea hotărî cu de la sine putere, trebuia să aducă la cunoştinţa episcopului cele întâmplate. Lăsă totul în seama unui mic nobil supus episcopului, iar el alergă din nou spre

reşedinţa episcopală.

Se întoarse numai a doua zi, însoţit chiar de monseniorul de Kuty.

— Nu vă apropiaţi, ar fi în stare să vă zvârle vreo săgeată în piept! îl făcu atent intendentul pe episcop, când ajunseră în apropierea bisericii.

— Au şi arcuri? întrebă surprins monseniorul de Kuty.

— S-ar putea să aibă! răspunse fără siguranţă intendentul.

În sat urlau câinii, se auzeau plânsete de copii; unele femei mai cutezătoare le ieşiră înainte ameninţându-i. Monseniorul de Kuty fu înspăimântat. Pornise de la reşedinţa episcopală hotărât să termine odată pentru totdeauna cu acest sat, în care răzmeriţele se repetau an de an, dar acum îşi dădea seama c-ar fi fost foarte greu s-o facă. În primul rând erau cei douăzeci de călugări prizonieri pe care la o încercare de represiune i-ar fi pierdut fără doar şi poate. Apoi satul care aducea venituri frumoase, căci pământul era rodnic. Cu cine-l va munci în viitor? Ş-apoi viile… viile dădeau cel mai bun vin! E drept, jumătate din vin rămânea iobagului, dar jumătatea episcopiei însemna peste o mie de vedre, căci oameni pricepuţi ca în Inău la treburile viilor nu se prea găseau pe celelalte domenii ale episcopiei.

— Să vină judele! porunci el.

— Judele se află în mijlocul lor! răspunse intendentul.

— Cum?! Şi el e cu ei? Nu-mi vine să cred! Du-te la poartă şi strigă, spune-le că sunt aici, c-am venit să văd, să le fac dreptate! Spune-le să-l lase pe jude afară până nu mă răzgândesc, aşa să le spui!

Intendentului îi era teamă să se apropie prea mult, totuşi n-avu încotro şi se duse.

— Înalt prea sfinţia sa monseniorul de Kuty se află aici, nu-l supăraţi prea mult dacă ţineţi la vieţile voastre, ale femeilor şi copiilor voştri! Daţi judelui drumul să iasă, să vină să se închine înaintea sfinţiei sale.

— Să vină prea sfinţia sa aici, să stăm de vorbă, îl aşteptăm! se auzi o voce puternică.

O cascadă de afurisenii ieşi din gura monseniorului de Kuty când auzi, repetate de intendent, cuvintele lui Voicu.

— Să-i ţineţi înţărcuiţi aici până or muri de foame şi de sete! hotărî episcopul, gata să facă calea întoarsă.

— Ce-ar fi dacă am strânge femeile şi copiii, vieţile lor poate i-ar îndupleca? îşi dădu cu părerea intendentul.

Monseniorul de Kuty îşi supse buzele. Cu barba rasă, dusă înainte, cu nasul coroiat, părea o pasăre de pradă.

— Fă-o! spuse el, mulţumit de ideea propusă.

Intendentul dădu poruncile cuvenite şi parte dintre ostaşi se împrăştiară prin sat, scotocind colibele, strângând toate femeile, copiii şi bătrânii. Până şi pe popa valah, bătrân de peste o sută de ani, îl

aduseră în faţa monseniorului de Kuty, tot îmboldindu-l de la spate.

Începură să-i chinuie pe toţi. Ţipetele şi vaietele se auzeau înfiorătoare, străpungând inimile celor de după zidurile bisericii. Răspunseră şi ei la fel, schingiuind pe călugării prinşi. Dar îşi dădură seama că nu uşura cu nimic chinul la care erau supuşi cei apropiaţi lor. Aşa că după câtva timp hotărâră ca judele să se predea, numai monseniorul de Kuty să înceteze schingiuirile femeilor şi-al celor lipsiţi de apărare.

Judele Nicoară ieşi de după ziduri şi îngenunche în faţa episcopului. Îi ceru îndurare. Vorbi de greul vieţii lor, de anul care fusese rău, de vii. Aminti episcopului că jumătate din vin aparţine episcopului, că a zecea parte o aşteaptă pivnicerul voievodului. Aminti pe ocolite şi de drepturile de care se bucurau în trecut şi cum toate acestea s-au uitat. Monseniorul de Kuty îi asculta tânguirile. L-ar fi lovit cu cizmia în cap, l-ar fi călcat în picioare, însă ştia că toate acestea nu duc la niciun rezultat. Îşi descarcă doar mânia şi nimic mai mult. Îi trebuia ceva care să rămână pentru veşnicie în mintea iobagilor şi nu numai din satul Inău, ci tuturor care trăiesc pe domeniile episcopiei.

— Scoală-te! îi porunci el. Am nevoie de doisprezece dintre ei. Capii, ai înţeles? Pe ceilalţi îi iert, vreau să fiu îndurător cu voi! Rămâneţi şi vă culegeţi viile, nimeni n-o să vă mai mişte din loc! Dar vreau doisprezece dintre ei, hai, du-te!

Judele aruncă o privire asupra mulţimii de femei, copii şi bătrâni înconjuraţi de ostaşi. În mijlocul lor îl văzu pe popa bătrân, o umbră de om. Toţi stăteau împietriţi, căci schingiuirile încetaseră cât timp judele fusese îngenuncheat. Judele scoase un oftat diin adâncul sufletului şi porni spre zid.

— Voicule, alegeţi unsprezece ortaci şi dumnezeu să vă ajute! zise el când fu în mijlocul iobagilor, apoi se prăbuşi în braţele feciorului său.

3

Haita se întorcea de la dresaj. Optzeci de copoi de Nyárád, mai iuţi ca cerbul, şi patruzeci de dogi puternici în stare să doboare zimbrul, formau haita de vânătoare a voievodului. Zece gornici îngrijitori se ţineau pe o parte şi pe alta a haitei, iar în frunte călărea picherul Ian

Klepka, un husit eretic aciuat la curtea tatălui voievodului. Zapolya ţinea foarte mult la el, căci îşi petrecuse copilăria în apropierea lui. Ian Klepka îl iniţiase în arta vânătoarei cu câini şi şoimi, şi tot el îl învăţase să ţintească cu arcul şi să călărească pe un armăsar sălbatic, fără şa şi fără frâu. Ian Klepka era un bătrân pişicher şi un beţivan înrăit. Deşi trecut de şaizeci de ani, se ţinea numai dş şotii. Voievodul făcea haz de el şi-i trecea toate cu vederea. Cehul nu putea suferi feţele bisericeşti catolice şi de multe ori, cu prilejul vânătorilor organizate de Zapolya, la care lua parte şi episcopul de Alba, monseniorul Kuty, husitul făcea câte o poznă episcopului stârnind râsul vânătorilor.

Ian Klepka nu era singurul husit din cetate. Pe uliţa curelarilor mai locuiau câteva familii de armurieri cehi care aveau aceeaşi credinţă. Fuseseră aduşi de către voievod o dată cu introducerea în oştire a armelor de foc purtate de oameni. Condiţiunea principală fusese ca ei să nu se amestece în treburi bisericeşti, să nu încerce să facă prozeliţi şi, dacă se poate, să-şi uite schisma. Cu toate acestea însă, husiţii îşi arătau în orice împrejurare dispreţul lor faţă de clerul roman, iar cel mai înverşunat era Ian Klepka.

Episcopul de Alba, monseniorul Iosif de Kuty, împreună cu suita sa, se întorcea de la execuţia capitală care se făcuse sub ochii săi. Cei doisprezece iobagi, în frunte cu Voicu, feciorul judelui Nicoară, fuseseră decapitaţi. La execuţie fuseseră aduşi iobagi de pe toate domeniile episcopiei, precum şi toţi oamenii din satul Inău. Judele Nicoară şi fiica sa Ilina, o copilă abia trecută de şaisprezece ani, erau şi ei acolo.

În timpul execuţiei, monseniorul de Kuty zărise fata. Era singura în mulţimea aceea de bărbaţi. Ilina nu-l slăbea din ochi. Monseniorul de Kuty se gândi ca fata să-i fie adusă la castel, dar renunţă. Să mai treacă oleacă de vreme, prea pare îndurerat judele Nicoară!

Valentin împreună cu baciul Bándy şi cu Ferkó se îndreptau călări spre poarta cea veche a oraşului Alba. Veneau să afle veşti despre Doja şi să se întâlnească cu starostele Taill, care urma să sosească şi el.

Cei trei călăreţi trebuiau să treacă prin dreptul locului de execuţie, unde se aflau stâlpii şi butucii călăilor. Când ajunseră acolo văzură strânşi o mare mulţime de iobagi cu lacrimi în ochi. Episcopul şi suita sa priveau cu plăcere cum zburau capetele retezate de securea călăului.

— Ptiuu! scuipă Ferkó, indignat peste măsură de purtarea monseniorului de Kuty.

— Stai binişor, mă Ferkó! mormăi baciul Bándy.

— Mare ticăloşie! scrâşni şi Valentin.

— Ssst! făcu baciul Bándy, căutând să-şi ascundă mânia care-l cuprinsese.

Ilina se apropiase până la zece paşi de monseniorul de Kuty. Nu plângea, nu părea nici înspăimântată, era doar cu privirea aţintită pe faţa măslinie a episcopului şi uneori tresărea. S-ar fi repezit şi şi-ar fi înfipt degetele în gâtul episcopului; ar fi muşcat şi sfârtecat grumazul lui lung şi uscat pe care fugea în sus şi-n jos, ca un şoricel ascuns sub piele, mărul lui Adam, însă picioarele i se păreau de plumb şi nu le mai putea mişca din loc.

Monseniorul de Kuty râdea, glumea şi uneori ochii lui lacomi se întorceau spre fată şi-i oprea câteva clipe asupra ei: îi plăcea din ce în ce mai mult.

Valentin privea şi el fata… o privea însă cu alţi ochi. Buzele îi tremurau, ochii îi lăcrimau. Îşi dădea seama că fata trebuie să fie fiica sau sora vreunui condamnat, ceea ce-l făcea pe Valentin să nu-şi mai ia ochii de la Ilina. Îi plăcea atât frumuseţea cât şi dârzenia înverşunată cu care-l ţintuia pe episcop.

Când toboşarul anunţă sfârşitul execuţiilor, monseniorul de Kuty mai aruncă o privire asupra Ilinei frecându-şi bărbia, şi mai-mai să facă semn ca fata să-i fie adusă la castel, dar şi de data aceasta îşi alungă gândul. Ba îşi făcu şi semnul crucii, ca să alunge ispita. Apoi întoarse spatele sângeroasei privelişti şi, înfigând pintenii în coastele calului, porni spre oraş, urmat de aproape de suita sa.

Nu se îndepărtase prea mult – o sută sau cel mult două sute de paşi. Suita era în urma lui. Zece oameni: cinci călugări şi cinci mici nobili de curte, supuşii episcopiei. Oamenii erau mai puţin tari de fire ca monseniorul. Spectacolul sângeros la care luaseră parte făcuse să le năvălească în minte nenumărate gânduri negre: ceea ce s-a întâmplat cu cei doisprezece iobagi în ziua aceea, li se putea întâmpla şi lor. Mergeau tăcuţi în trapul cailor şi unii îl blestemau în gând pe stăpânul lor.

Dar iată că haita voievodului se apropie de locul execuţiei. Mirosul sângelui cald, vederea trupurilor însân- gerate şi a bălţii de sânge în care pluteau capetele celor decapitaţi întărâtă câinii, încât gornicii abia îi mai puteau stăpâni. Dogii începură să urle şi să latre scurt, copoii să schelălăiască ameninţător. Gornicii îi strigau pe nume pe cei mai înverşunaţi, căutând să-i liniştească, dar cu toată stăruinţa nu reuşeau.

Ian Klepka, picherul beţiv şi eretic, opri calul în faţa butucilor şi băltoacei de sânge. Toată ura lui împotriva catolicilor izbucni clocotitoare. Injurii nelegiuite de eretic husit ieşeau valuri-valuri de pe buzele sale uscate. Ba chiar şi îndemnuri adresate iobagilor, care aşteptau să ridice trupurile celor decapitaţi, zvârli în nesocotinţa sa. Deodată îi veni în minte, cu cugetarea lipsită de respect faţă de înaltele feţe bisericeşti, o idee năstruşnică, o idee de beţivan pişicher! Duse cornul la gură şi sună atacul, goana. Haita cunoştea semnalul,

aşa după cum cunoaştea şi glasul picherului. Cei o sută douăzeci de câini ridicară capetele adulmecând şi toţi îşi îndreptară ochii spre Ian Klepka. Bătrânul husit făcu un semn spre monseniorul de Kuty, care se îndepărta în pasul calului. Iar buzele lui uscate dădură drumul cuvintelor de asmuţ: ţo! ţo! ţo!

Haita porni cu furie sălbatică. Trecu printre iobagii înmărmuriţi de spaimă, trânti câţiva la pământ, muşcă mai mulţi dintre ei şi, înnebunită, turbată, porni în goană nebună asupra suitei episcopului. Monseniorul de Kuty dădu pinteni calului, luându-o la goană. Călăreţii ceilalţi se împrăştiară pe câmpia îngheţată pentru a desface haita şi a se putea mai bine apăra. O căţea de dog se avântă într-un salt sălbatic şi se căţără pe spinarea calului sfinţiei sale, îşi înfipse colţii în gluga mantăii monseniorului şi-l doborî la pământ.

Iobagii fugiră ca puii de potârniche, luând-o pe câmp care încotro. Ilina rămase locului privind. În apropierea ei, Ian Klepka râdea ca un beţivan smintit care nu-şi dă seama de isprava făcută. Râdea, şi nici gând n-avea să potolească haita de câini, deşi câteva cuvinte şi un sunet de corn din partea lui ar fi oprit-o în loc. Pe el îl ascultau, doar el îi crescuse, el îi dresase, dar gândul acesta nu-i trecea prin minte lui Klepka.

Judele Nicoară fusese luat de gloata iobagilor înspăi- mântaţi; Ilina rămăsese singură cu cei trei călăreţi din ceata lui Doja, care nu-şi părăsiseră locurile nici ei. Fata privi spre picher, privi şi spre cei trei, cerând parcă ocrotire. Întâlnind ochii lui Valentin, se îndreptă spre el. Îl rugă din ochi s-o ocrotească.

Ian Klepka porni şi trecu ţanţoş prin faţa celor trei călăreţi. Nici nu se uită la fată. Plin de isprava lui, mai mândru ca oricând, îşi dădu mustăţile lungi şi subţiri pe după urechi şi chicoti:

— Să ne vedem în Tabor[1], voinicilor!

Vorbe fără rost, al căror înţeles nu-l pricepură călăreţii. De unde să ştie ei că au în faţă pe un bătrân husit!

— O s-o păţeşti, meştere! îi strigă bătrânul Bándy. Şi nu se putea ghici din vorbele lui Bándy dacă glumeşte sau o spune în serios. Aleargă mai bine şi îngenunchează în faţa sfinţiei sale… Fă ce-ţi spun eu, şi asta cât mai în grabă, dacă vrei să-ţi mai simţi mâine capul pe umeri!

[1] Tabor – oraş tabără. Salut husit, având sensul: Să ne vedem, să ne strângem în tabăra noastră. (N. A.)

— Oho! La dracii! Nu se teme bătrânul Ian KIepka, răspunse ţanţoş picherul şi făcu cu ochiul spre cetatea de pe culme.

Gornicii săriseră în ajutorul monseniorului de Kuty, alungaseră cu ciomegele câinii, îl ridicară de pe pământ, îi şterseră hainele, îi puseră

tichia pe cap. În timpul acesta, Ian Klepka ajunsese şi el în dreptul episcopului. Când îl văzu, furia monseniorului de Kuty nu mai cunoscu margini. Începu să înjure ca un grăjdar, apoi scrâşni din dinţi:

— Blestematule! Zilele tale sunt numărate, o să-ţi tai capul, o să te jupoi de viu, eretic păcătos!

Bătrânul Ian KIepka râdea ca un smintit, ceea ce-l întărâta şi mai tare pe monseniorul de Kuty.

– Lighioană necredincioasă! zbieră el. O să te ard de viu! O să-l afurisesc şi pe stăpânul tău. O… dar se opri.

Valentin împreună eu cei doi tovarăşi ajunseseră în dreptul lui. Când monseniorul de Kuty văzu fata cocoţată pe crupa calului, la spatele lui Valentin, căci tânărul ca s-o scape din locul acela îi venise în ajutor luând-o pe cal, mânia lui se îndreptă turbată împotriva celor trei:

— Tâlharilor, daţi jos fata de pe cal! Hoţilor de drumul mare, cum îndrăzniţi? Hei, Calist, Gábor, Joska! începu să strige pe cei din suita sa. Laşilor, m-aţi lăsat în mijlocul drumului, pradă acestor tâlhari?

Cei strigaţi grăbiră spre el; unul îi aducea calul. Monseniorul de Kuty sări imediat în şa.

— Daţi-l jos din şa pe acest bătrân eretic! porunci el. Tăiaţi-i capul ticălosului de husit!

— Oho! Şterge-te pe buze, sfinţia ta! îi dădu bătrânul cu tifla, şi înfigând pintenii în burta calului, porni în galop spre cetate.

Oamenii episcopului nu îndrăzniră să se ia după el. Înconjurară însă pe cei trei călăreţi şi cu toată împotrivirea lui Valentin reuşiră s-o smulgă pe Ilina de pe cal. Valentin şi Ferkó îşi înfrânară caii gata de luptă, însă bătrânul Bándy interveni liniştindu-i. El îşi scoase căciula şi se adresă episcopului:

— Măria ta, iartă unor drumeţi. Mânia te face să păcătuieşti faţă de nişte călători paşnici ca noi. N-avem nimic eu vânătorul voievodului, nici cu câinii lui. Fata asta a venit la noi ca s-o ocrotim. Nu ne împotrivim să ne fie luată, deşi nu s-ar cădea ca ea să fie dusă la castelul măriei tale, cu tot dreptul pe care-l ai asupra ei. Nu se cade, măria ta, nefiind un nobil mirean!

Episcopul de Alba simţi năpădindu-i sângele în creştet. Ilina stătea acum liniştită şi-l privea din nou cu aceiaşi ochi pătrunzători, plini de ură.

— Daţi-l jos de pe cal! La spânzurătoare cu tâlharul acesta cutezător! strigă monseniorul, strângând frâul calului.

Valentin trase spada, făcu la fel şi Ferkó, şi amândoi se pregătiră de luptă. Bătrânul Bándy îi fulgeră cu privirea, apoi îşi împinse calul înainte.

— Măria ta, nu te lua după tinereţele astea, ascultă-mă pe mine că sunt om bătrân, ascultă-mă şi judecă-ne: Noi stăm şi priveam la

legiuirile măriei tale… fata a venit la noi… n-aveam nimic cu ea! N-am vrea să iasă cu vărsare de sânge din atâta lucru de nimic! Dă poruncă să nu ni se pună nimeni în cale, că n-am pornit de acasă ca să ne hărţuim cu lumea. Noi avem drumul nostru şi rămânem slugi vrednice ale voievodului şi ale domnului nostru Isus Hristos!

— Cine sunt tâlharii aceştia? întrebă episcopul, adre- sându-se unui nobil din suita sa.

— Cine sunteţi voi, ostaşi? îi întrebă nobilul.

— Oameni liberi din scaunele secuieşti de răsărit, domnule. Avem treburi la curtea voievodului, atâta doar! răspunse bătrânul Bándy.

— Să lase fata şi să-şi vadă de drum! hotărî monseniorul de Kuty.

Nobilul şi încă alţi doi din suita episcopului dădură să se apropie, dar Valentin şi Ferkó ridicară spadele pentru atac. Ilina începu să strige, parcă atunci s-ar fi dezmeticit dintr-un vis:

— Nu mă lăsaţi! Nu mă lăsaţi, oameni buni! Nu mă lăsa căpcăunului! se ruga de Valentin.

Spada tânărului scânteie, dar bătrânul Bándy îi prinse mâna:

— Stai locului, măi băiete, nu pentru treburi de felul acesta am, pornit la drum! Băgaţi pe dată spadele în teacă! se răsti la ei. Sfinţia ta, – se adresă din nou episcopului, – o să te ajungă odată blestemul celor doisprezece, nu-ţi mai încărca sufletul şi cu pângărirea copilei acesteia. Hai, mergem, băieţi! Bándy înfipse puternic pintenii în burta calului, care sforăi şi se ridică în două picioare.

— Staţi pe loc! strigă monseniorul. Aţi văzut nelegiuirea pe care mi-a făcut-o ereticul acela? îl întrebă pe bătrânul ostaş.

— N-am văzut, n-am auzit! Eram deoparte şi aveam gândurile noastre. Dă poruncă să nu ne stea nimeni în cale, altfel ne deschidem calea singuri, şi nu ştim cine va avea să-şi oblojească rănile!

— Oameni buni, nu mă lăsaţi! se ruga Ilina.

Dar bătrânul Bándy nu voia să mai audă de nimic, nici nu se uită la ea, îşi struni calul şi se răsti către Valentin:

— Ţine-te după mine şi lasă fata în pace! Vom, vedea ce-o mai fi!

De drept, canoanele interziceau seniorului cleric de a face uz de dreptul primei nopţi, însă monseniorul de Kuty era tânăr, nu se încurca în canoane, iar fata judelui Nicoară îi stârnise, în împrejurarea aceea sângeroasă, poftele. Privirea ei plină de ură îi răscolise întreaga fire. Ura îi dăduse fetei o frumuseţe de sălbăticiune, o frumuseţe cu totul deosebită. Monseniorul simţea nevoia de a o stăpâni, poate chiar de a o canoni, de a o frânge. Sângele vărsat nu-i săturase pofta de nimicire. În privirile ei străpungătoare vedea privirile tuturor acelor care-l urau de moarte şi care l-ar fi sfâşiat dacă ar fi avut puterea.

Bătrânul Bándy părea hotărât să-şi ducă la îndeplinire ameninţarea. Se legăna în şa, cu spada sprijinită de greabănul calului. Monseniorul cunoştea pe secui şi ştia că atuncea când aveau o armă în mână, erau

în stare să se hărţuiască şi cu necuratul, dacă li s-ar fi pus în cale. El se întoarse către cei din suita sa, care aţineau calea voinicilor, şi-şi vărsă mânia asupra lor.

— Laşilor, oricine poate să mă insulte în bună voie. Nu sunteţi în stare să vă aparaţi seniorul, o să vă scopesc, o să vă vând pagânilor ca fameni, să le păziţi haremurile; doar pentru asta sunteţi buni! Ce vă uitaţi aşa la mine? Puneţi pe umerii fetei o manta şi trageţi gluga pe cap, cum vreţi să intru în oraş cu asemenea sălbăticiune neacoperită?

Cei trei porniră. Fata se lăsă cu greu înfăşurată în manta. Gluga mare de franciscan îi acoperi capul în întregime; strigătele ei abia se mai auzeau. Monseniorul de Kuty, episcop de Alba, porni în pasul calului spre oraş. Faţa îi era zgâriată de labele căţelei, umărul încolţit în două locuri… abia acum începu să simtă durerile arzătoare. Figura sfrijită a picherului îi apăru din nou în faţa ochilor.

,,Ah! Câinele de dalmatin, tot răul numai din partea lui vine. Voievodul ar fi un mieluşel, dacă n-ar fi acest venetic ticălos, Martinuzzy! El sprijină toate ereziile la curtea voievodului''.

— Calist! Caiist! strigă de două ori monseniorul. Apropie-te, ticălosule!

Omul strigat se apropie, aşteptând porunca.

— Apropie urechea… apropie-te odată, ticălosule!… Ascultă, Calist, de astăzi în trei zile, – scrâşni monseniorul, – tâlharul acela de bătrân husit… m-ai înţeles?

— Pe ce cale? întrebă Calist, schingiuitorul.

— Treaba ta! Atâta vreau, capul ticălosului! răspunse scurt.

— Am înţeles, sfinţia ta!

Episcopul îşi îmboldi calul cu pintenii şi porni în galop spre oraş.

4

Uliţa curelarilor se termina într-o fundătură, un fel de piaţă închisă. O latură a pieţei era ocupată de faţada barocă a hanului ,,Pelerinul'', pe cealaltă latură, clădit în acelaşi stil greoi, se afla hanul ,,Cornul Vânatorului''. Mijlocul, cu mult mai lat, era ocupat de faţada hanului ,,Sfântul Andrei''. La ,,Pelerinul'' erau găzduiţi oaspeţii străini veniţi cu treburi la curtea voievodului. ,,Sfântul Andrei'' era hanul breslaşilor şi parterul era ocupat de dughenele neguţătorilor şi cancelaria breslelor. ,,Cornul Vânătorilor'' era hanul drumeţilor, micilor nobili de

ţară, al ţăranilor liberi înstăriţi. Meşteşugarii din oraş, când doreau şi ei să petreacă mai zgomotos, veneau de asemenea la ,,Cornul Vânătorului'', căci taraful de ţigani care cânta în han era renumit în întreg Ardealul.

Uliţa curelarilor era cea mai lungă şi mai îngrijită uliţă din oraşul voievodal, şi cine locuia aici putea fi socotit un orăşean cu bunăstare. De altfel locuitorii uliţei, în marea lor majoritate, erau meşteri curelari şi şelari, meserie bănoasă, căutată. Numai în ultimul timp, de când cu întrebuinţarea armelor de foc în măsură mai mare, se aciuaseră şi câţiva armurieri. Erau spaima vecinilor. Ei vindeau şi pulbere de puşcă şi, ferească dumnezeu, cine ar putea şti, ce se mai poate întâmpla! Băştinaşii uliţei protestaseră pe lângă voievod când dăduse casele acestor meşteri, dar Zapolya nu ţinuse seama de protestul lor.

În dughenele-ateliere lucrau toată ziua şi chiar o parte din noapte meşterul, calfele şi ucenicii. Mai mult ca în oricare oraş, neînţelegerile între meşteri şi calfe erau aici mai dese diin pricină că pe lângă regulile aspre ale breslei se mai afla şi stăpânirea voievodului, care se făcea greu simţită ori de câte ori sărăcimea îndrăznea să ridice capul.

În oraşul voievodal dările erau mari, dar orăşenii erau mai în siguranţă. Numai cu conducătorii oraşului nu se prea împăcau locuitorii, căci ei neavând niciun cuvânt de spus în treburile publice, stăteau la cheremul oamenilor puşi de voievod să-i administreze. Şi deşi oraş de scaun, nobilii însărcinaţi cu treaba aceasta îşi făceau de cap. Când plângerile orăşenilor ajungeau la urechile voievodului, ceea ce se întâmpla rar de tot, nobilii slujbaşi erau schimbaţi. Veneau însă alţii şi mai hămesiţi şi treburile continuau mai rău ca înainte.

Ceea ce doreau şi cereau locuitorii oraşului, era ca pe lângă slujbaşii voievodului să aibă şi ei un sfat, sau cel puţin un delegat al lor în conducerea oraşului. Însă cu toate stăruinţele şi cu toate darurile făcute n-au ajuns la niciun rezultat. Dar orăşenii nu se lăsau cu una, cu două – când li se ivea un nou prilej, îşi reînnoiau cererea, iar în sfaturile breslelor totdeauna numai despre asta vorbeau.

Starostele Taill, de curând sosit în oraşul Alba-Iulia, cunoştea năzuinţele locuitorilor oraşului voievodal. Venise în oraş ca să vadă ce s-a întâimplat cu Doja, să pună o vorbă bună pe lângă puternici, să dea un plocon acolo unde trebuie. Dar imai venise şi pentru a se întâlni cu Ambrus Szaleresi care-l însoţea pe arhiepiscopul Tamás Bakács cu care cutreiera ţara în vederea cruciadei. Taill lucra acum intens pentru cruciadă. Clujul ajunsese să aibă trei banderii de călăreţi, două sute de pedeştri şi un comandant cruciat care purta cu multă semeţie steagul cu stema oraşului. E foarte adevărat, fruntaşii oraşului cam strâmbau din nas şi cădeau pe gânduri când îi vedeau trecând pe cruciaţi – toţi părând mai mult haiduci fioroşi, decât cruciaţi cu frica lui dumnezeu. Dar dându-le tot ce le trebuie, ostaşii

popii Laurentius se purtau cu supunere. Dacă bogătaşii se uitau la ostaşii cruciaţi ai oraşului chiorâş şi îngânduraţi, în schimb nevoiaşii, calfele şi ceilalţi locuitori imai puţin avuţi îi priveau cu mândrie şi-şi puneau în ei toate nădejdile. Era, oricum, o oaste a lor, mulţi dintre ei aveau fii, fraţi, prieteni înrolaţi în oaste de Laurentius. E drept, cea mai mare parte dintre oamenii popii erau iobagi din afara cetăţii, dar oare soarta lor, a orăşenilor nevoiaşi, era cu mult mai bună decât a iobagilor?

Taill dăduse întâlnire celor trei voinici din ceata lui Doja la ,,Cornul Vânătorului'', el însă găzduise la ,,Sfântul Andrei'', hanul breslaşilor.

,,Cornul Vânătorului'' avea în dos o curte mare, înconjurată de ziduri înalte. Două porţi făceau să se poată trece din piaţă, prin curte, până în uliţa din spatele hanului, unde se afla clădirea reşedinţei episcopale. Întâmplarea făcuse ca cei trei voinici să ocolească şi să treacă prin faţa palatului episcopal intrând în curtea hanului prin poarta din dos, iar monseniorul de Kuty şi suita sa să parcurgă uliţa curelarilor în lung şi, trecând prin poarta din faţă a hanului, să-i întâlnească pe cei trei în curte.

Valentin a mai putut s-o vadă o dată pe fată, să-l vadă pe monseniorul de Kuty şi pe Calist. ,,Orice s-ar întâmpla, – gândi Valentin, – voi face tot ce-mi stă în putinţă şi voi scăpa fata din ghearele căpcăunului''!

În oraşul voievodal, cu năzuinţele locuitorilor niciodată împlinite, atmosfera era prielnică cruciadei. Starostele Taill găsi cu uşurinţă oameni gata să susţină cruciada.

În sala mare a hanului ,,Cornul Vânătorului'', cei trei oameni din ceata lui Doja: baciul Bándy, Valentin şi Ferkó ocupaseră loc la una dintre mesele aşezate în colţul cel mai întunecos, în apropierea uşii care da în curtea din spatele hanului. Sala era aproape goală, cei trei se simţeau stingheri, totul li se părea străin şi duşmănos. Stăteau cu spadele la îndemână, aşteptând parcă un duşman care poate răsări de oriunde, în orice clipă. Tăceau. Bándy îşi rumega gânduirile cum ar putea să-l scape pe Doja din ghearele voievodului? Nenumărate planuri înnoda batrânul Bándy în mintea lui de om păţit, trecut prin ciur şi sită. Scăpase din atâtea împrejurări primejdioase, el şi căpitanul lui, vor scăpa oare şi acum? Planurile bătrânului se spulberau însă unul după altul, aşa după cum, se şi înfiripau. Cetatea voievodului are ziduri înalte şi groase, bine păzite; slabele lor mijloace şi nici chiar şiretenia cea mai dibace nu le poate străbate! Cum naiba să facă ei, o mână de oameni? Nu, nu, nici şiretenia, nici puterea. Şi diavolul acela de staroste Taill nu mai vine, deşi a făgăduit că încearcă şi el, ba chiar vorbea la sigur! Dracul să-l ia, pesemne nu poate nici el nimic. Nu trebuia să se lase înduplecat atuncea, în Cluj, trebuia să încerce. Să fi luat urma trupei voievodului, să fi atacat şi fără îndoială ar fi reuşit

să-l smulgă pe căpitanul Gyuri din mâinile nobilului Bornemisza. Şi dacă n-ar fi izbutit, ar fi murit cu toţii şi poate ar fi fost mai bine; ce rost mai are viaţa aceasta când Doja nu mai e cu ei? Gânduri negre, izvorâte din neputinţă. Dar bătrânul Bándy nu era omul care să se lase copleşit aşa de uşor de gânduri. ,,Ei, cât timp Gyuri îşi mai are capul pe umeri şi noi suntem aici, aproape de el, nimic nu-i pierdut!''

— Valentine, – strigă bătrânul, alungându-şi gân- duirile, – ar trebui să mâncăm ceva, măi băiete. Ce stai îngândurat? Ia mai descreţeşte-ţi fruntea şi adă desagii cu merinde!

— Să-l aşteptăm mai întâi pe staroste. Dracul are poftă de mâncare acum! spuse morocănos Valentin.

— Îl putem aştepta şi sătui. Mă Ferkó, tu ce zici? Nu te-a răzbit foamea?

— Nu mi-i foame, tresări Ferkó şi-şi îndreptă din nou privirea spre colţul din fund al sălii.

Acolo, la o masă, stăteau trei oameni, care după îmbrăcămintea lor păreau să fie târgoveţi. Trei târgoveţi, sărăcuţi, căci purtau haine nu prea arătoase. Ferkó nu le dăduse la început nicio atenţie. Dus pe gânduri, el îşi rotea privirea prin sală, pe tavanul cu grinzile afumate, pe pereţii încărcaţi cu trofee de vânătoare prăfuite de vreme. Atâtea capete de cerbi cu coarnele răşchirate, de mistreţi colţoşi şi de capete de bouri cu privirile fioroase, nu mai văzuse Ferkó niciodată. Privea minunăţiile acestea şi se gândea bineînţeles şi el cum ar face să-l poată scăpa pe căpitanul Gyuri. Tot uitându-se când la un trofeu, când la altul, prinse privirile pe care cei trei le tot aruncau spre masa lor, şi devenind bănuitor, nu-i mai slăbi din ochi. Într-un târziu îi şopti la Bándy:

— Cei trei de colo au pus ochii pe noi. Mare lucru dacă nu sunt iscoadele cuiva!

Bándy tuşi, îşi trase mustăţile şi-şi îndreptă şi el privirea într-acolo Privirea sa se încrucişă cu a unuia dintre cei trei. Bándy se încruntă hărţăgos, pufni pe nări şi puse mâna pe mânerul spadei. Atuncea omul se ridică de la masă şi păşi spre ei. Odată ajuns în faţa lor îşi scoase pălăria de pe cap şi se înclină. Bándy mormăi, tuşi înfundat de două ori, apoi se ridică; nu-i spuse niciun cuvânt, ci îl întrebă doar din ochi, încruntat şi provocător.

Omul nu se sinchisi de această privire duşmănoasă. Aştepta un cuvânt din partea lui Bándy, şi fiindcă bătrânul ostaş tăcea, fu nevoit să vorbească el întâi:

— Bine că v-a adus dumnezeu… Sunteţi oamenii căpitanului Doja? întrebă în taină.

— Să zicem! răspunse Bándy bănuitor.

— Vă aşteptăm de câteva zile. Noi suntem meşteri aurari, de aici, din oraş. Borzo ne-a dat de ştire. Şi-a închipuit că veţi veni şi ne-a

trimis vorbă să vă stăm în ajutor. Ce-aţi aflat despre căpitanul Doja?

— Mai nimic, răspunse baciul Bándy tot neîncrezător.

— Căpitanul Doja trăieşte, să nu fiţi îngrijoraţi… trăieşte şi-l vom scăpa din mâna duşmanilor!

— Hm! Mare lucru spui domnia ta!... Hai, stai jos, să te auzim… Dacă spui că sunteţi prieteni cu Borzo, apoi să ne spui domnia sa ce face? Cum o mai duce cu bătrâneţile? grăi iscoditor Bándy.

— Lăsaţi la o parte neîncrederea! Ştiţi bine că Borzo nu-i bătrân, doar aţi stat în casa lui atâta vreme! Să vorbim mai bine deschis şi să ne socotim cum să-l scăpăm pe căpitanul Gyuri. Borzo a plecat prin sate, pe la munte, pe câmpie, prin săcuime, pretutindeni unde-i cunoscut. În ziua târgului va fi aici, în oraş, şi nu singur, ci cu câteva mii de oameni.

— Doamne, doar nu vă trece prin minte să asmuţiţi norodul împotriva voievodului?! Asta ar însemna să puneţi capul căpitanului Gyuri în primejdie! spuse cu spaimă prefăcută baciul Bándy.

— Nu-i vorbă de asmuţit, îi vorba de a cere voievodului să-l sloboadă pe Gheorghe Doja…

— Şi dacă nu-l sloboade? întrebă Valentin.

— Voievodul se teme de norod!

— Oare? făcu baciul Bándy, privindu-l pe străin cu mai multă încredere, căci, oricum, cele spuse arătau că sunt şi alţii care se gândesc la eliberarea lui Doja.

— Da, se teme! Şi în afară de asta, după câte am aflat noi prin iscoadele noastre, voievodul n-ar vrea să-i facă pe plac lui Werböczy şi să-i dea acestuia capul lui Doja, după cum doreşte magnatul. Nu credeţi că asta vine în sprijinul nostru?

— Şi mai e şi starostele Taill din Cluj, pe care-l aşteptăm noi aici, spuse şl Valentin.

— Ştim şi asta, – grăi aurarul, – avem la curte omul nostru, care ne-a spus toate. Încearcă şi starostele Taill cu bani şi daruri. Darurile şi frica înduplecă şi pietrele, nu numai pe un slăbănog ca voievodul nostru! Aşadar, iată ce aveţi domniile voastre de făcut, acum că ne-am cunoscut: încălecaţi şi porniţi în grabă la drum. În ziua târgului, să fiţi aici cu toţi oamenii bine înarmaţi. N-o să fie nevoie să ne folosim de arme, dar e bine să ajungă la urechile voievodului că norodul poate glăsui şi altfel, înţelegeţi?

— Vezi bine! îşi răsuci Ferkó mustăţile, fericit că-şi va putea purta calul prin faţa palatului voievodal. Pune mâna pe inimă şi jură că tot ce-ai spus e adevărat! spuse el aurarului.

— Jur! făcu aurarul, ducându-şi mâna la piept.

— Bea cu noi un canceu, îl îmbie baciul Bándy.

— Mulţumesc! Om bea după ce l-om vedea pe căpitanul Doja slobod. Va să zică, ne-am înţeles?

— Aş vrea să stau da vorbă cu Borzo. Unde l-am putea întâlni, că la aşezarea lui, după cum spuseşi, nu se află, fiind plecat.

— Baciule, n-am cum sa-ţi spun, nu-i cunosc drumurile. Dar fii fără grijă, aţi fost împreună în greul luptelor, îl cunoaşteți poate mai bine; când îşi pune ceva în gând, o face!

— Fie aşa! Noi om fi în ziua târgului aici! întări Bándy.

Clopoţelul de deasupra uşii sună şi în han intrară doi curteni: unul bătrân, îmbrăcat într-un anteriu vişiniu, tocit de vreme; avea barbă albă, stufoasă, plete mari şi o bonetă de catifea jerpelită pe cap. Celălalt, un om în floarea vârstei, înalt, cu faţa roşcovană bine rasă, cu îmbrăcămintea îngrijită, purta spadă la şold, iar pe cap avea o pălărie lucioasă, în care era înfipt un penaj bogat.

Bătrânul se îndreptă spre o masă din apropierea tejghelei hangiului, tânărul făcu semn spre hangiu, care se grăbi să-i servească, aducându-le un urcior cu vin şi două cupe de cositor.

După ce turnă vin în cupe, tânărul căută să străbată cu privirea obscuritatea sălii, cercetând fiecare ungher.

— Nu se vede? întrebă bătrânul.

— Nu! Mă tem că nu iese nimic din treaba aceasta! zice tânărul, privind mai departe cercetător.

— Fii pe pace, e un om serios! Stai, aşteaptă, are omul şi alte treburi, răspunse bătrânul. Aşa, Francisc, după cum îţi spuneam… — reluă bătrânul firul unei discuţii întrerupte la intrarea în han, – ca să facă aur, nu-i lucru mare. O poate face orice alchimist dispus să-şi vândă sufletul necuratului. Iată, pentru asta, dragul meu, n-o fac, şi cu toată stăruinţa voievodului, n-o fac! Sunt om bătrân, mi-am păstrat sufletul curat până acum. Spune: pot s-o fac acum, la bătrâneţe? Şi pentru ce? Pentru o simbrie păcătoasă care abia îmi ajunge de azi pe mâine? Nu vezi, n-am o haină ca lumea pe mine, vine frigul, n-am o blană. Spune dacă n-am dreptate!

— Fă-o liniştit, voievodul are nevoie de aur. Toată lumea are nevoie de aur! răspunse tânărul, ciocnind cupa.

Băură amândoi, apoi bătrânul începu din nou:

— Uşor de zis! Dar sufletul meu? Sufletul e acela care preţuieşte! Ţi-ai dat sufletul necuratului, focul gheenii te aşteaptă până la învierea de apoi! Uşor ţi-i ţie, astrologule! Faci un horoscop, o întorci când pe o parte, când pe alta… când stăpâneşte Jupiter cu zodia Berbecului, când Marte cu zodia Ţapului. Şi de va tuna în numărul Ţapului de apă, atuncea ploi vor fi multe şi pace vor avea împăraţii şi voievozii iar de va tuna în numărul Vărsătorului de apă, războaie şi tăiere de oameni va fi… Aşa, Francisc, uşor ţi-i ţie! Numai vorbe! Dar în meseria mea se cere lucru pozitiv. Po- zi-tiv! Ştii tu ce-i asta?

— Ştiu! Dracul să-l ia pe starostele dumitale din Cluj, nu mai vine! se arătă neliniştit Francisc.

— Vine, fii pe pace! Lasă-l în plata domnului pe voievod, doar nu i-a crescut barba în câteva ceasuri. Aşadar, aşa-i cu aurul, Francisc, treabă grea, condamnată de canoane! Trebuie să lucrezi în noaptea de înviere, cu sângele a şapte salamandre şi argint viu de şaptezeci şi şapte de ori greutatea sângelui celor şapte salamandre, pui de asemenea tot atâta plumb, amesteci bine şi spui formula magică. Atuncea apare dumnealui, necuratul! Îl priveşti în faţă, fără teamă, şi-i spui: ,,Îţi dau sufletul!'' El îţi spune: ,,Ai aur!'' Apoi amesteci bine de tot, pui oala deasupra focului şi-o laşi de şapte ori şapte minute, o iei de pe foc, o laşi să se răcească şi când răstorni ai aur! Dar sufletul ţi l-ai pierdut!

Bătrânul se scutură înfiorat. Îşi turnă în cupa de cositor vin şi sorbi încet, privindu-şi tovarăşul. Acesta bătea nervos cu degetele în tăblia mesei.

— Nu mai vine! repetă Francisc fără să fie atent la spusele bătrânului alchimist.

— Fii liniştit, va veni! Asta înseamnă pozitiv, Francisc, lucru pipăibil, nu vorbe!

— Maestrul nostru, Nicolae Copernicus, decanul astrologilor din lume, spune şi el la tot pasul: ,,pozitiv''! Ceea ce înseamnă că şi meşteşugul nostru e tot aşa de pozitiv ca şi al vostru, răspunse Francisc, văzând că nu mai poate scăpa de vorbăria bătrânului.

— Mă faci să-mi pierd firea! păru indignat bătrânul alchimist. Spune Cupernicus! Frumos! Ce spune Cu- pernicus? Spune că-i rotund şi că se învârte! Ha, ha, ha, se învârte şi-i rotund! râse tremurându-şi barba bătrânul.

— Da! Pământul îi rotund ca un glob şi se învârte! Dar dracul să-l ia pe starostele dumitale, nu mai vine!

— Nu fi neghiob, Francisc, spunând asemenea vorbe e ca şi când ţi-ai vinde sufletul necuratului! Unde-l laşi pe dumnezeu? Ereticule!

— Dumnezeu? Păi dumnezeu rămâne! El mişcă totul!

— Cum aşa? sări bătrânul plin de harţag.

— Uite aşa! Pământul – spune maestrul nostru Copernicus – e rotund ca un glob mare, mare de tot, şi se mişcă! Bun, se mişcă… Cine-l mişcă? Copernicus nu spune, dar o spun eu! Îl mişcă dumnezeu! Prin mijlocul pământului trece degetul lui dumnezeu! Dumnezeu învârte pământul după deget, prin faţa soarelui. Când o jumătate de pământ îi luminată de soare, se cheamă că pe partea aceea avem zi, iar în partea cealaltă noapte… şi tot aşa! înţelegi acum? Pozitiv!

— Dracul să vă ia cu ştiinţa voastră, aţi devenit toţi eretici! S-a pierdut adevărata credinţă din lume, asta e!

— Dacă vine starostele, crezi c-o să ne dea banii? întrebă în şoaptă Francisc astrologul.

— Sigur! E un om de cuvânt. Numai vezi să nu te încurci. Să-i spui

c-ai vorbit cu voievodul şi că voievodul ţi-a făgăduit c-o să-l sloboadă pe tâlharul acela de Doja. Eu o să-i spun că alteţa sa principesa mi-a dat toate asigurările. Fii liniştit, e un neguţător care plăteşte înainte!

— Totuşi, – continuă astrologul, care avea unele mustrări de cuget pentru înşelăciunea pusă la cale de bătrân, – trebuia să vorbeşti cu alteţa sa principesa, pentru dumneata era cu mult mai uşor, femeile sunt mai înţelegătoare!

— Nu puteam, Francisc, zău nu puteam! Când i-am dus elixirul, era acolo Martinuzzy. Ticălosul mi-a luat sticluţa din mână, a privit-o în zare, apoi i-a spus principesei: ,,Nu vă recomand, acesta e un elixir pentru brune!'' şi mi-a făcut cu ochiul. Nu ştiu ce sfântul are cu mine dalmatinul, totdeauna mi se pune în cale!

— Fiindcă mereu ţi-ai călcat cuvântul. Aur nu i-ai făcut voievodului; praf de puşcă nu i-ai făcut; nici unsoarea pentru păstrat pieile nu ţi-a reuşit; cum mai vrei să aibă încredere în dumneata?

— Aşa! După cum văd şi tu mă duşmăneşti, spuse cu amărăciune bătrânul.

— Nu te duşmănesc, dar ce-i drept, îi drept!

— Cu toţii râvniţi la bucăţica mea de pâine, asta e! Dar la cine-l apără de primejdii pe voievod nu vă gândiţi? Cine i-a pregătit piatra apărătoare de sabie, pe care o poartă în punguliţa atârnată de gât? Ehei, dacă n-aş fi eu, de mult i s-ar fi întâmplat cine ştie ce nenorocire! Crezi că horoscoapele tale mincinoase îl apără?

— Ştii ce, – îi tăie vorba Francisc, – mai bine să nu ne certăm. Iată, ca să-ţi dovedesc că ţin la dumneata, mâine, când îl bărbieresc, o să-i amintesc că ai nevoie de o blană, că vine iarna şi că eşti bătrân şi friguros. Bine? Sunt sigur că vei căpăta blana!

Bătrânul surâse împăciuitor, turnă vin, ciocni cupa de cupa tovarăşului său şi-i spuse mulţumit:

— Eşti băiat bun, Francisc, am ştiut totdeauna lucrul acesta. Noroc! Cât despre Cupernicus, n-are dreptate!

— Ei, lasă, uite că vine starostele! sări deodată astrologul şi porni în întâmpinarea lui Taill, care deschisese uşa şi se oprise în loc cercetând întreaga sală.

Bándy, Valentin şi Ferkó se ridicară, iar străinul cu care şopotiseră până atuncea porni spre masa la care îşi lăsase tovarăşii.

Starostele Taill, trecând pe lângă cei trei voinici, puse o mână pe umărul tui Bándy şi le făcu semn cu cealaltă să se aşeze, să-l aştepte. Ajuns în faţa bătrânului alchimist, Taill făcu o plecăciune şi se aşeză pe scaun. Bătrânul începu pe dată să-i îndruge verzi şi uscate. Francisc, astrologul, îi ţinea isonul. Minţeau amândoi cu neruşinare. Starostele Taill crezu pe jumătate spusele lor şi, fiindcă datoria lui era să plătească, scoase o pungă şi-o puse pe masă. Bătrânul o strecură cu repezeală în mâneca largă a anteriului. Apoi, starostele se aşeză la

masa celor trei voinici:

— Am nădejdi bune, le spuse el. Am dat daruri nobilului Bornemisza, am dat daruri pentru voievod şi principesă. Aştept ca mâine, sau poimâine, când se va întoarce Werböczy, să fiu chemat de măria sa. Bornemisza m-a asigurat… să aşteptăm. I-aţi văzut pe cei doi? Sunt nişte curteni de vază, unul e bărbierul voievodului, celălalt e un fel de vraci la care principesa ţine foarte mult. I-am plătit pe amândoi ca să pună şi ei câte o vorbă bună. Aşa că, fiţi fără grijă, îl vom scăpa pe căpitanul Gyuri!

— Să te audă dumnezeu! grăi baciul Bándy, făcându-şi cruce.

— Ce-ai făcut până acum, staroste, după câte am înţeles, nu-i prea mult! Noi credeam c-ai vorbit cu voievodul şi când colo… îşi arătă dezamăgirea Valentin.

— Tinere, crezi că se poate vorbi cu voievodul cum vorbeşti tu cu mine? spuse cu aerul unui atoateştiutor Taill. Ca să ajungi la dumnezeii trebuie să te pui bine cu sfinţii, nu-i aşa, baciule Bándy?

— De, aşa-i! încuviinţă baciul Bándy. Cu căpitanul Gyuri, aşa trebuie să facem: dumneata să încerci portiţa, noi poarta şi zidurile. Eu una o ştiu şi-o cred: asupra capului omului viteaz nu se aduce cu uşurinţă hotărâre de moarte şi nici securea gâdelui nu-l taie cu lesniciune! Deci, nădăjduim, staroste, schimbă vorba bătrânul ostaş. Mai e ceva de care ne doare inima… dumneata nu ştii despre ce-i vorba, poate nu te-ar durea nici dacă-i afla, dar pe noi ne doare.

— Hai, dă-i drumul, îl îndemnă starostele Taill.

— Hm! e vorba despre tâlharul de episcop, doamne iartă-mă! A făptuit o mare nelegiuire, poate c-ai aflat. Nu mai vorbesc de cei doisprezece sărmani cărora le-a tăiat capetele… morţii de la groapă nu se mai întorc, dar pentru asta o să dea el seama! Ne gândim însă la o pângărire care poate încă nu s-a înfăptuit: e vorba de o fată a unui jude sătesc.

Valentin tresări. Uite-l pe baciul Bándy! El nu îndrăznise să-şi mărturisească până atuncea cugetul, dar tot timpul se gândise la Ilina. Vezi bine, bădiţa Gyuri trebuie scăpat, dar nici fata nu trebuie lăsată în ghearele căpcăunului! Iată că şi baciul Bándy cugetă la fel.

— De fete îţi arde dumitale, moşule? râse starostele Taill.

— De, ce să-ţi spun, jupâne, ţinem şi noi! N-ai vrea să ne dai o mână de ajutor? Dacă nu-i altă cale, am răscumpără fata!

— Zornăiţi-i bani sfinţiei sale în faţă, şi vă dă şi pe maica Precistă, glumi Taill.

— Ştim! E în stare diavolul s-o facă. Eu m-am gândit să te rog pe dumneata să te târguieşti cu el, dar mai întâi să ne spui dacă nu s-ar putea şi pe altă cale, ce zici?

Taill ocoli răspunsul şi se adresă lui Valentin:

— Îţi mai aduci aminte de cuvintele pe care mi le-ai spus când ne

întorceam de la târgul din Lemberg? Eu m-am gândit mult, în ultimele zile, la cuvintele acelea. Ai avut dreptate, şi tu şi căpitanul Gyuri: nici noi nu locuim pe o insulă, într-o cetate înconjurată de ape. Ei bine, acum se pare c-a sosit vremea!

— Te gândeşti la cruciadă? îl întrebă Valentin.

— Şi la cruciadă, şi la ceea ce ne doare pe toţi. Lumea se mişcă... Voi ce aveţi de gând să faceţi? se adresă tuturor Taill.

— Să-l vedem întâi liber pe căpitanul Gyuri, apoi vom vedea noi! Dar nu te abate, staroste, spune-mi ce-am putea face cu fata?

— Grăbit mai eşti, baciule Bándy! Înţeleg… Valentin…

— Să ne întoarcem la treburile noastre, zise bătrâneşte Valentin, sehimbând vorba. Eşti sigur că darurile dumitale îl vor îndupleca pe voievod?

— Sigur! Cum aş putea fi sigur? Nădăjduiesc, doar atât! Am vorbit cu unul, am vorbit cu altul, am făgăduieli. Dar toţi sunt o apă! Şi aici îi vorba tot de politică, iar dacă interesele voievodului cer ca Doja să fie pus în libertate, apoi va fi pus. Nobilul Borneimisza aşa-mi spune, că voievodul se pare că ar avea nevoie de Gheorghe Doja! După câte am mirosit eu, între magnaţi sunt frecuşuri, interese opuse. Am putea să-l strecurăm pe căpitanul Gyuri printre ele, asta nădăjduiesc! Am de gând să stau în oraş mai multe zile, îl aştept aici pe arhiepiscopul Tamás Bakács, s-ar putea să am şi din partea lui o mână de ajutor. Staţi şi voi liniştiţi şi aşteptaţi, alta n-aveţi ce face!

Baciul Bándy tuşi de două ori şi-l privi pe Valentin. Ferkó îşi răsuci mustăţile.

— Noi plecăm în noaptea asta, spuse Valentin.

— Abia aţi venit! Nu aşteptaţi să vedeţi ce putem face pentru căpitanul Gyuri?

— De, poate c-avem şi noi pus un fier de foc. O să ne întoarcem peste patru zile, în ziua târgului! răspunse Valentin.

— Aşa! Tot la nebunii vă stă mintea? Dacă-i vorba pe asta, eu nu mă mai amestec!

— Nu-i vorba de nicio nebunie, spuse baciul Bándy, căutând să-l liniştească, căci starostele părea supărat pentru cele afirmate de Valentin. Domnia ta mergi pe calea domniei tale, noi om mai vedea ce-avem de tăcut!… După cum văd, taxa rămâne numai în seama noastră, ai?

— Fata! Fata! făcu Taill pierzându-şi cumpătul. De glume ne arde nouă, acum, baciule Bándy?

Starostele Taill se ridică, dădu mâna cu fiecare, luându-şi rămas bun, dar când fu să plece, i se adresă lui Bándy:

— Dacă aveţi nevoie de bani, spuneţi-mi. O să mă socotesc eu cu căpitanul Gyuri.

— Mulţumim, cât ne trebuie mai avem, răspunse Bándy.

— Mă rog! Deci ne întâlnim peste patru zile, iar până atuncea s-ar putea să am veşti mai sigure şi mai bune. Cât despre fata dumitale, baciule Bándy, – zâmbi Taill, – las-o în plata domnului, nu te mai încurca la bătrâneţe cu treburi de felul acesta.

Taill nu mai lungi vorba, le întinse mâna, îşi roti privirea prin sală, apoi porni grăbit spre uşă.

Astrologul şi alchimistul de la curtea lui Zapolya, cât timp Taill stătuse de vorbă cu cei trei voinici, căutaseră să tragă cu urechea. Mirosiseră o nouă şi buna afacere. Cum ieşi Taill pe uşă, Francisc, astrologul, nu mai avu răbdare şi se îndreptă spre masa lor:

— Nobili ţărani, ce vânt vă aduce pe la noi? îi întrebă, salutându-i prietenos. Sunteţi chemaţi la oaste?

— Un vin bun şi-o odaie în care să ne odihnim, îi răspunse Valentin, căutând să-i taie de la început pofta de iscoadă.

— Poate aveţi ceva pe la curte, vreo pără, vreo hotărnicie? N-aveţi cumva nevoie să vi se facă în scris vreo jalbă? stăruia astrologul.

— Nu, mulţumim duimitale, domnule! Hai, fraţilor, să ne vedem de treburi, rosti Bándy şi se ridicară.

Francisc se întoarse la masa lui plouat.

— Nimic? îl întrebă bătrânu] alchimist.

— Nişte ţărani încăpăţânaţi! Nimic! răspunse astrologul şi, ridicând cupa de cositor, dădu de duşcă ultimele picături. Ar fi timpul să ne întoarcem, fără îndoială măria sa a trimis după mine să mă caute!

5

Înzorzonaţi de plecare, cu şube noi, cu cizme roşii din piele de capră, cu cuşme de samur pe cap, împodobiţi cu lanţuri şi paftale de aur, cei patru soli aşteptau să fie văzuţi de către voievod şi, bineînţeles, şi de către Martinuzzy.

Darurile pe care urmau să le ducă la Stambul se aflau aşezate în ordine pe o masă din aceeaşi cameră: erau zece cuşti de argint frumos cizelate, fiecare având în ea un şoim – darul pentru sultan. Alte două cuşti cu şoimi mai puţin arătoase erau pentru Seimen-Paşa, maestrul de vânătoare al padişahului. Douăsprezece perechi de mănuşi pentru vânătoare cu şoimi, lucrate din piele de zimbru, cu garda înflorată frumos, erau pentru curtenii sultanului. Un alt dar, asupra căruia

credea Martinuzzy că sultanul va binevoi să-şi arunce ochii, erau cele două arcuri străvechi, cu tolbele lor de fildeş – pentru panoplia sultanului. Martinuzzy auzise că marele stăpânitoir e un colecţionar priceput. Şase şei de vânătoare ţintuite cu aur şi argint, cu frâie late, cu zăbale de argint erau pentru paşale. Din zestrea principesei se sacrificase o casetă de aur încrustată cu pietre scumpe, o salbă de perle, câteva ţesături cu fir de aur şi alte lucruri de mai mică valoare. Toate pentru favorita sultanului. Nu erau prea bogate darurile, dar nici nu era bine să fie; poftele celor puternici nu trebuiesc stârnite!

Cei doisprezece şoimi purtau clopoţei de argint la gât şi capişoane pe cap. În moţul capişoanelor se afla câte un mărgăritar strălucitor. Păsările îşi ţineau capetele puţin aplecate pe umeri şi priveau dintr-o parte pe cei patru soli – poate se mirau de cei patru oameni care nu-şi vorbeau, care se priveau chiorâş unul pe altul!

Cel mai bătrâu dintre soli era marele senior, domnul de Mikes. Tânărul era nobil mic din partida nobililor noi ridicaţi şi un duşman bine cunoscut al marilor seniori. Al treilea era un cleric, abatele Antoniu, duhovnicul principesei, un preot îmbrăcat în mătăsuri, om subţire care nu putea suferi grosolănia şi brutalităţile nobililor. Cel de al patrulea era un călugăr fără vârstă, îmbrăcat în rasă aispră de franciscan – fratele Barabás, un grămătic croat şi omul lui Martinuzzy. El era împuternicitul care trebuia să vorbească sultanului, căci cunoştea toate limbile vorbite în Europa, şi pe deasupra turca şi araba. Deşi modest ca înfăţişare şi umil în aparenţă, deţinea secretul, scopul ascuns al ambasadei. Călugăr tăcut ca miezul nopţii, el avea şi misiunea de a-i supraveghea pe ceilalţi trei.

Zapolya semnă documentul şi puse pecetea voievodală. Se arătă mirat, căci documentul nu spunea prea multe. Tocmai când vru să-i pună câteva întrebări lui Martinuzzy, uşa se deschise şi intră Bornemisza, care avea intrare liberă la orice oră. Martinuzzy îl privi încruntat şi se îndreptă, luându-şi mâinile de pe masa de lucru a voievodului. Nobilul Bornemisza se ploconi până la pământ, vrând parcă să arate că-şi dă seama, dar că n-a avut încotro, trebuia să intre.

— Ce-i, Bornemisza? îşi ridică voievodul capul.

— Târgul pare, în mod neobişnuit, prea însufleţit în ziua de astăzi! îndrăzni Borneimisza să spună, căci venise încredinţat că lucruri grave s-ar putea petrece în târg.

— Numai atâta? Pentru atâta lucru? Ascultă, Bornemisza, crezi că în momentul acesta pe noi ne interesează târgul? Auzi, târgul pare însufleţit! Ce vrei să spui cu asta? îl întrebă dojenitor voievodul.

— Spune ce ţi s-a părut neobişnuit în târg şi de ce! vorbi poruncitor şi Martinuzzy.

Bornemisza, dojenit de către voievod, luat prea repede de către Martinuzzy, se fâstâci. De altfel nu putea spune ceva precis, întrucât

până la ora aceea nu se întâmplase în târg nimic mai neobişnuit care l-ar fi putut îndreptăţi să ia măsuri.

— N-aş putea spune de ce, şi cum, şi din partea cui! ridică din umeri nobilul Bornemisza. Iar după o mică pauză continuă, privind când spre voievod, când spre cancelar: În târg sunt câteva mii de oameni, până la zece mii, poate şi mai mulţi şi cu toţi parcă au uitat c-au venit să vândă şi să cumpere; se foiesc de colo-colo, în cete. Tăinuiesc, şoptesc între ei şi ascultă cântecele ţiteraşilor, care slăvesc prin cântec pe ţăranul nostru, pe Doja!

— Ei şi, ce vezi neobişnuit în asta? Au plătit vămile, au dat ascultare poruncilor, lasă-i să asculte cântece, dacă altă treabă nu au!

— Da, mai departe, continuă! porunci după câteva clipe Martinuzzy, părând că dă o mai mare însemnătate spuselor lui Bornemisza decât voievodul.

— Atât, excelenţă! ridică iarăşi din umeri Bornemisza.

— Du-te şi-ţi vezi de treburi! Suntem în plină zi şi nu suntem copiii! Fii ceva mai serios, Bornemisza! îi spuse cu acelaşi ton dojenitor voievodul.

Bornemisza dădu să plece, dar Martinuzzy îl opri:

— Ia măsurile de pază, dar nu zgândări oamenii. Dacă într-adevăr vezi ceva neobişnuit, anunţă-mă şi pe mine. Cântecele astea nu-mi miroase a bine! îşi întoarse cancelarul privirea spre voievod.

— De-ar veni mai repede Werböczy, să ne scăpăm o dată de ţăran! spuse voievodul, când Bornemisza ieşi.

— Nu-i aşa de uşor lucru, răspunse Martinuzzy, şi luă documentul ide pe masă, îl făcu sul şi-l legă cu şnurul pe care fixă plumbul rotund, asupra căruia bătu stema Ardealului.

Privindu-l cum pregăteşte totul cu mare grijă, cum ia în stăpânire documentul pe care el îşi pusese semnătura şi apăsase pecetea, Zapolya avu o clipă cugetul omului care-şi dă seama că face totul la întâmplare, în afară de voinţa sa, şi păru îngrijorat.

— Nu mi-ai spus aproape nimic din ceea ce-aţi pus la cale, Martinuzzy, zise voievodul, arătând cu ochii spre document.

— Vă rog, nu fiţi îngrijorat, trebuie, senioria voastră! Pentru binele vostru, al principesei şi al urmaşilor voştri! îl linişti cancelarul.

— Da, bine, înţeleg… şi cu toate acestea tot nu pricep nimic! ridică din umeri Zapolya.

— Stăm între două lumi, senioria voastră, începu rar, bănuitor, Martinuzzy. Între două lumi care urmează să se ciocnească. Avem norocul că suntem, puţin mai la o parte, nu chiar în drum, drumul lor e Dunărea. În curând se va da bătălia pentru stăpânirea totală a Dunării, şi din bătălia aceasta primul care va fi îngenuncheat va fi regele şi regatul Ungariei. De aceea, senioria voastră trebuie să-şi desprindă soarta de soarta Ungariei. Ardealul trebuie să devină de sine

stătător, ca să nu cadă cu cel învins! Asta-i taina ambasadei ce porneşte la drum…

— De ce n-am fi alături de creştinătate? Alăturea de regele meu? Alături de împăratul german? Eşti creştin, Martinuzzy, îţi trădezi credinţa şi mă faci şi pe mine să mi-o trădez!

— Credinţa religioasă n-are nicio legatură cu politica. Noi trebuie să fim alăturea de cel mai puternic. Astăzi cel mai puternic e padişahul şi va fi mult timp de-acum înainte!

— Cred că greşeşti, neamţul stăpâneşte ştiinţa, meşteşugul, ai văzut doar, nu? Arme de la Fugger, bani de la Fugger, mărfuri pentru înarmat oştiri de la Fugger! Şi-ai mai uitat, Martinuzzy… pe sfântul părinte unde l-ai lăsat? Toată creştinătatea ai dat-o la o parte!

— Creştinătatea! Apusul! O lume frământată! făcu Martinuzzy şi buzele lui schiţară un zâmbet rece. Până se va aşeza lumea aceasta pe noi temelii, până se va aşeza într-o formă de viaţă nouă, creştinătatea nu preţuieşte mult ca forţă de opunere. Poate senioria voastră nu ştie că apusul se frământă, şi că lumea de acolo clocoteşte. Pretutindeni în ţările germane ţăranii se adună, ard castelele, omoară pe seniorii feudali, alungă episcopii şi călugării mănăstirilor. Bundschuh-ul a reînviat şi se întinde; în tot lungul Rinului sunt răscoale, de la Main până la Baden ţăranii cer desfiinţarea iobăgiei, orăşenii cer şi ei toate libertăţile visate. Încep să nu mai recunoască autoritatea prinţilor. Bulele papale sunt luate în derâdere. Nu mai dă nimeni nici două sfănţuigi pe, afuriseniile sfântului părinte papa Leon al X-lea, nici pe indulgenţele sale.

Voievodul părea îngrozit, îşi asculta cancelarul şi nu-i venea să creadă. În minte îi apăru monseniorul de Kuty şi fapta lui sângeroasă, şi în clipa aceea era cu totul de partea episcopului de Alba.

—Prostimea poate fi înspăimântată şi stăpânită. Ai auzit ce-a făcut sfrijitul nostru episcop cu iobagii lui? În privinţa aceasta îl aprob! spuse Zapolya şi prinse cu mâna amuleta, strângând-o în pumni.

— Greşiţi, senioria voastră! Se înţelege, am auzit de isprava monseniorului de Kuty chiar de la canonicul Taurinus. Părea tare îngrijorat canonicul episcopiei, şi pe bună dreptate… Da, da, senioria voastră, vom avea, cred, neajunsuri din fapta episcopului. Cred că şi din pricina ei avem acum însufleţirea aceasta a târgului, a celor zece mii de oameni de care vorbea Bornemisza!

— Aş, nimicuri, Martinuzzy! În ceea ce priveşte apusul, ţările germane, uiţi că nobilii, cavalerii, sunt o forţă care poate stăpâni prostimea prin puterea armelor? Ce gânduri! Prostimea nu cunoaşte meşteşugul războiului!

— Senioria voastră, nu uit nimic! Iar dacă Bornemisza nu s-a înşelat, o legătură este! Senioria voastră aţi privit cu uşurinţă totul… şi chiar cele petrecute în Cluj. Iată că acum Clujul înarmează oamenii

pentru cruciadă, se ridică ţinuturi întregi! Un tânăr pe care l-am întâlnit la Roma şi pe care-l găzduiesc sub cheie, îmi spunea că, în curând, va veni şi în oraşul senioriei voastre Tamás Bakács, arhiepiscopul de Esztergom, omul care conduce cruciada despre care se vorbeşte atâta. Toată zarva aceasta va sfârşi rău. Aş vrea să fiu proroc mincinos, dar judecând clar, cred că toate acestea vor contribui şi mai mult la dezastrul Ungariei. Tânărul despre care am amintit e, cred, un aţâţător din şcoala lui Műnzer – acum lucrează pentru cruciadă, dar cine ştie ce-i paşte gândul! Oameni ca el se întâlnesc astăzi pretutindeni. Ei cutreieră satele Ungariei, Slovaciei, Boemiei, umblă în taină şi pe la noi… Nu vă întrebaţi ce se va întâmpla când mulţimile vor căpăta arme?

— Mă înspăimânţi, Martinuzzy! Spune-mi atuncea, pe cine ne mai putem bizui? De magnaţi cauţi să mă îndepărtezi, îi urăşti…

— Nu, nu-i urăsc, răspunse rece Martinuzzy, privind ţaţa îngrijorată a voievodului, tăinuindu-şi mulţumirea pe care o simţea. Nu-i urăsc, cel mult îi dispreţuiesc! Iar pe senioria voastră caut să vă fac să înţelegeţi că pe ei nu vă mai puteţi bizui, că nu trebuie să le daţi prea mare importanţă… sunt aşa de puţini, senioria voastră! Dacă un monarh hotărât, – continuă Martinuzzy, însoţindu-şi cuvintele cu gesturi stăpânite, izvorâte dintr o hotărâre conştientă, – ar şterge într-o bună zi privilegiile nobililor, ei n-ar mai reprezenta nimic!

— Ar pierde mult monarhul dumitale, Martinuzzy!

— Ar pierde foarte puţin şi-ar câştiga mult. Ar câştiga de partea sa poporul, şi oraşele. Pentru un om politic, care priveşte în viitor, se pune întrebarea: monarhul sau poporul va şterge privilegiile acestea? Din punctul nostru de vedere ar fi de dorit ca monarhul să facă acest lucru, dar…

Zapolya îl privea uimit, era ceva de neînchipuit pentru el. Privilegiile desfiinţate! Fără îndoială omul acesta a înnebunit, sau poate şi mai rău: nutreşte gânduri ascunse, diavoleşti!

— Mergi prea departe, domnule cancelar Martinuzzy, mult prea departe pentru încrederea pe care ţi-am acordat-o! Cred că în privinţa aceasta nici principesa nu-i de acord. Ai vrea poate să mă sprijin pe prostime?

— N-am spus asta! Nu, n-am spus asta! bătu puţin în retragere Martinuzzy. Senioria voastră, ca şi ceilalţi monarhi, mari sau mici, în asemenea împrejurări trebuie să stăpâniţi situaţia… iar de sprijinit vă veţi sprijini pe forţele proprii! Fireşte, în afara forţelor proprii, monarhul mai trebuie să aibă şi picioarele bine înfipte în pământul ţării, bizuindu-se pe ţăranii liberi şi pe orăşeni.

— Va să zică după domnia ta, Martini…

— Din păcate, pentru câtva timp…

Zapolya se ridică şi începu să parcurgă camera în lung, înainte şi

înapoi, oprindu-se din când în când locului, privindu-l pe cancelar ca şi când ar fi aşteptat ca acesta să-şi ceară iertare, însă Martinuzzy stătea liniştit. O mască rece i se aşternuse pe faţă, nicio cută nu-i brăzda fruntea, nici chiar ochii nu i se mişcau; aştepta ca voievodul să se liniştească, ştia cât de neputincios e fără el. Principesa, soţia lui Zapolya, îl aproba pe cancelar în toate. În jocul politic al lui Martinuzzy, principesa fiind aliatul de frunte, voievodul era sortit să li se supună.

— Să mergem să-i vedem pe cei care pleacă, spuse Zapolya după multă alergătură prin cameră. Renunţase la orice lămurire în privinţa soliei.

— E cel mai bun lucru pe care-l puteţi face, rosti cu nepăsare şi puţin dispreţ Martinuzzy.

— Nu te-ai supărat, cred? zâmbi împăciuitor voievodul.

Martinuzzy ridică din umeri şi zâmbi.

— Bizuiţi-vă pe mine, pe cunoştinţele şi simţul meu, senioria voastră! Nu vă neliniştiţi de nimic, ştiţi prea bine, n-am niciun interes personal. Toată grija mea e îndreptată numai spre mărirea casei voastre!

— Bine, prietene, nu m-am îndoit niciodată, nu te supăra! Mi se pare că astăzi trebuia să sosească Werböczy împreună cu comitele secuilor. Ce facem cu ţăranul acela nobil, cu Gheorghe Doja? Ai auzit ce spunea Bornemisza? Cântăreţii îl slăvesc… Ce-ar fi dacă l-am da pe mâna lui Werböczy? L-ar atârna într-o furcă, sau i-ar tăia capul şi l-ar pune în vârful unei lăncii! Cântăreţii l-ar jeli un timp şi toată povestea ţăranului acesta ar ajunge la un sfârşit.

— Nici vorbă nu poate fi de asta! ridică capul Martinuzzy, privindu-l pătrunzător pe voievod.

— Doar n-ai vrea să-i dau drumul? Ne-am aprinde paie în cap cu Werböczy! Ştii foarte bine, cel de la curtea regelui simt că mă surpă dimpreună cu tâlharul de Mayláth!

— Tocmai pentru asta nu trebuie să-i faceţi fratelui său Imre pe voie, rosti Martinuzzy.

— Atuncea? întrebă voievodul.

— Vom vedea. Nu-i nicio grabă, senioria voastră. Avem în colivia noastră o pasăre rară, trebuie să ne folosim de ea, surâse Martinuzzy. Cele susţinute de către Bornemisza îmi întăresc convingerea că Gheorghe Doja, alăturea de noi, înseamnă mult!

— Şi Bornemisza e de aceeaşi părere, el îl cunoaşte bine pe ţăran. A, uitasem să-ţi spun, ştii că orăşenii din Cluj mi-au trimis, prin starostele neguţătorilor, unele daruri? Închipuie-ţi, cer şi ei eliberarea lui Doja! Darurile mi le-a adus Bornemisza, nu ţi se pare că dă de bănuit faptul acesta?

— Nici de fel, Bornemisza e un om de credinţă, iar faptul că cei din

Cluj v-au trimis daruri şi cer eliberarea lui Gheorghe Doja, întăreşte presupunerea că Clujul e un oraş pe care ne-am putea sprijini! Nu acelaşi lucru l-aş putea spune despre Braşov şi Sibiu. Oraşele acestea trebuiesc făcute să înţeleagă că n-au de ce-şi îndrepta privirile spre Viena sau Praga.

— Da, fără îndoială, asta trebuie făcut! Ştii… până şi Francisc… şi el a început-o cu Doja! M-a lăsat cu săpunul pe faţă, parcă uitase ce are de făcut şi îmi tot îndruga că Doja ar trebui eliberat… că, doamne fereşte, să nu supărăm pe Marte… că s-ar putea întâmpla, că vezi… până m-am răstit la el, poruncindu-i să-şi termine mai întâi treaba şi pe urmă să vorbească.

— Şi i-aţi făgăduit? râse Martinuzzy.

— Ce era să fac? Trebuia să mă scap de el într-un fel! Îl cunoşti doar: de nu-i făgăduiam, cine ştie câte-mi mai spunea. Cunoşti bazaconia lui cu pământul?

— Sigur! Chestia cu degetul lui dumnezeu! surâse ironic Martinuzzy. Apoi continuă: E un om necesar acest Francisc. Curtea senioriei voastre ar trebui completată şi cu alţii…

— Da, ştiu, e un om folositor. E şi un bărbier minunat! răspunse voievodul fără să înţeleagă ironia. Dacă doreşti, ţi-l pot împrumuta. Slavă domnului, are timp destul!

Ieşind pe coridorul cu arcade, păşind alături, păreau doi buni prieteni care se înţeleg şi se preţuiesc. Zapolya ţinea braţul pe umărul lui Martinuzzy; din când în când privea faţa cu trăsături fine a dalmatinului şi nu-şi mai batea capul cu întrebări migăloase; gândea Martinuzzy pentru el.

Bătrânul magnat Mikes îşi pierduse răbdarea aş- teptând. Nu se simţea bine în caftanul nou. Cingătoarea lată de piele şi paftaua de aur îi strângeau burta. Cizmele roşii de piele de capră îi erau strâmte, picioarele i se încălziseră şi bătăturile începură să-l doară. Seniorul Mikes nu prea era încântat că face parte din solie şi mai ales nu pleca bucuros în tovărăşia celorlalţi trei. Micul nobil îi era vecin de domeniu. Un înfumurat care dacă-şi ridicase un turn de piatră alăturat culei bătrâneştî, îşi închipuia că i s-a înălţat şi boieria o dată cu turnul. Bătrânul Mikes avusese cu el nenumărate ciorovăieli, şi nu de mult cinci iobagi cu familiile lor fugiseră de pe domeniul său şi se ascunseseră pe domeniul tânărului parvenit. Iar când bătrânul senior trimisese işpanul cu gornici înarmaţi ca să-i aducă înapoi, tânărul nobil îi alungase cu arma în mână. Mai toţi oamenii pe care-i strânsese acest mic nobil pe domeniul său erau iobagi de pe alte domenii, unii fugiţi, alţii furaţi, cuceriţi cu arma, spunea el. Şi în afară de asta, era şi un adevărat hoţ de codru. Bătrânul Mikes avea convingerea că în mai multe rânduri l-a furat – în privinţa unor postavuri era sigur. Într-o noapte i-au pierit toate valurile de postav ce le avea la pive, atât cele

ce se aflau în lucru, cât şi cele puse la uscat. Nu peste mult timp, cei douăzeci şi patru de călăreţi din banderia tânărului erau îmbrăcaţi cu mundire noi, făcute din postavul seniorului Mikes. Ce dumnezeu s-o fi gândit voievodul de l-a împerecheat cu acest tâlhar? Auzi, pe el, magnat Mikes, fost palatin al ţării, cu acest ticălos, care până mai ieri nu era decât un simplu sutaş de arcaşi!

Celălalt, abatele, mirosea a droguri şi a tămâie. Seniorul Mikes socotise că-şi va face din el un tovarăş de drum. Se înşelase însă: când dădu să se apropie de abate, acesta strâmbă din nasul lui subţire şi-i dădu un răspuns în doi peri. Abatele nu putea suferi mirosul de grajd şi de sudoare de cal pe care-l răspândeau, spunea el, trupurile nobililor. Abia putea suporta apropierea voievodului, şi uneori o compătimea din suflet pe principesă şi-o dezlega de toate păcatele, considerând drept un canon faptul că-i obligată să împartă patul cu el. În calitatea lui de confesor al principeselor trăise mai toată viaţa în preajma alcovurilor, feminizându-se şi el.

În privinţa grămăticului, magnatul Mikes nu avea nicio îndoială: un spion al lui Martinuzzy! Nici vorbă nu putea fi de a se apropia de el. Aşa că bătrînul senior îşi blestema zilele, dar de refuzat să plece la drum nu putea. Altul ar fi fost prea fericit să-i ia locul în încrederea voievodului şi cancelarului.

Martinuzzy se oprea în faţa fiecărui obiect cântărindu-l parcă şi preţuindu-l. Hotărât, darurile nu erau prea valoroase! Voievodul era ocupat cu ţinuta solilor. Desfăcuse cu mâinile lui cingătoarea seniorului Mikes şi se trudea s-o încheie cu o gaură mai departe. I se păruse că atârnă şi o dată cu ea atârnă şi sabia încovoiată a magnatului. Gaura centurii era puţin cam îndepărtată, burta seniorului nu ceda. Atunci voievodul puse genunchiul în pântecele magnatului, împinse şi trase de vârful curelei până reuşi s-o încheie. Pe senior îl trecu năduşelile, dar nu scoase niciun cuvânt de protest.

— Bun! zise Zapolya foarte mulţumit. Strânge puţin, ce zici? Nu face nimic, nu face nimic, grăi tot el ca răspuns. Martinuzzy, ce zici? Nu-i aşa că centura domnului Mikes trebuia strânsă puţin?

Martinuzzy încuviinţă printr-un zâmbet scurt.

— O să te simţi mai bine aşa, se adresă voievodul bătrânului senior. Cizmele nu-s prea strâmte?

— Cam strâmte, măria ta! îndrăzni seniorul.

— Nu face nimic, trebuie să ne prezentăm în faţa sultanului ca oamenii subţiri, nu ca bădăranii!

Mulţumit de îndreptările făcute în ţinuta seniorului Mikes, voievodul trecu la cel tânăr. Îl privi câteva clipe, cercetându-l din cap până-n picioare, apoi încheie mulţumit:

— Bine peste tot, foarte bine! Ai grijă, vezi cum ţii spada când vei face plecăciunea în faţa sultanului! O ţii lipită de şold după moda

apuseană! Cuşma nu se scoate de pe cap în faţa păgânului, ţine minte lucrul acesta!

Martinuzzy se retrăsese într-un colţ cu grămăticul. Îi dădea, în şoaptă, ultimele porunci. Îi încredinţase călugărului franciscan documentul acela care cuprindea cuvinte fără însemnătate – dar convorbirea cu vizirul, pe care urma s-o aibă călugărul, era aceea care hotăra soarta Ardealului. Fratele Barabás avea o memorie aşa de bună, încât ar fi putut repeta cuvânt cu cuvânt tot ce i se spusese în taină de către Martinuzzy ca să împărtăşească vizirului. La despărţire, cancelarul îi mai aminti:

— Faţă de toţi, cea mai mare taină!…

Martinuzzy putea fi mulţumit. Pânza de păianjen a politicii sale se ţesea fără piedici. Solia va obţine sprijinul şi protecţia sultanului.

— Martinuzzy, – i se adresă voievodul, când părăsiră pe cei ce alcătuiau solia, – cum s-a sfârşit afacerea cu neguţătorii din Augsburg? Martini mi-a raportat că armele lor sunt peste aşteptări, condotierul acesta bătrân ştie ce spune. Ar trebui să nu stăm prea mult pe gânduri! Martini stăruie şi pentru cîteva tunuri cu ţeavă lungă şi pentru mai multe bombarde, tu ce spui? Oare sarea noastră o să acopere şi cheltuielile acestea?

— Se înţelege, am comandat tot ce-a spus Martini. În plus am mai comandat şi două mii de săculeţe de pulbere.

— Două mii de săculeţe de pulbere?! se miră Zapolya. Asta trebuie să coste o avere!… Şi neguţătorii s-au învoit să ni le dea?

— Se înţelege, senioria voastră, ni le vor da! spuse Martinuzzy.

Voievodul se opri în loc, cancelarul său i se părea un adevărat făcător de minuni.

— Dar despre bani n-a fost vorbă? şopti el.

— Ba da! răspunse Martinuzzy. Veţi avea şi bani: cincizeci de mii de mărci!

— Zău nu-mi vine să cred! Prea îi crezi proşti pe nemţii din Augsburg! spuse voievodul, care părea cu adevărat neîncrezător.

— Nici de fel, sunt foarte, foarte deştepţi! Veţi primi şi alţi cincizeci de mii de guldeni, când veţi putea dispune întru totul de băile din munţii ţării.

— Asta n-o să se întâmple niciodată, sunt ale regelui! spuse cu tristeţe Zapolya.

— Sunt! Dar noi ne trudim să nu mai fie! răspunse Martinuzzy, privindu-l cu înţeles pe voievod.

— Iar nu mai pricep nimic! spuse Zapolya.

— Nici nu trebuie, senioria voastră, ne-am încurca în discuţii fără folos, zâmbi Martinuzzy. Trebuie să aveţi răbdare şi încredere, doar atât!

În capătul celălalt al lungului coridor apăru nobilul Bornemisza.

Înaintă grăbit spre ei. Avea coiful pe cap, spadă în mână. Cei doi se opriră ascultându-i paşii, zornăitul pintenilor.

— Ce l-a apucat pe Bornemisza, parcă vine de pe câmpul de bătaie! îşi dădu cu părerea voievodul.

Martinuzzy nu răspunse. Nobilul Bornemisza se opri la câţiva paşi şi-şi scoase coiful, făcând să-i fluture penajul.

— Ei, doar nu te-ai războit cu beţivii din târg? spuse Zapolya. Hai, spune, ce s-a mai întâmplat?

— Nimic, măria ta, doar că în târg sunt aşa de mulţi ţărani, cum n-au mai fost niciodată!

— Norocul vameşilor şi neguţătorilor… ce vezi rău în asta? Mai avem două săptămâni până la sfintele sărbători ale Crăciunului, au şi oamenii nevoile lor! Mai cântă şi acum ţiganii cântece despre ţăranul nostru?

— Cântă, cântă, măria ta! răspunse fără chef Bornemisza.

— Nu face nimic, mâine nu vor mai cântă. Îşi vor aduce aminte pentru ce au venit la târg şi-şi vor vedea de treburi, îi spuse voievodul. Doar nu eşti monseniorul de Kuty ca să opreşti oamenii să cânte şi să se înveselească în postul Crăciunului!

— Tocmai, măria ta! Tocmai despre monseniorul de Kuty aş fi vrut să vă spun. Aseară, monseniorul de Kuty a fost stâlcit în bătăi chiar în palatul său!

— Nu mai spune! izbucni în râs Zapolya. Ei, ce zici de asta, Martinuzzy, îţi place? Dar întâlnind privirea rece a cancelarului său, se opri brusc şi începu să strige la Bornemisza: Cum s-a putut întâmpla una ca asta, aici, în oraşul de scaun?! Şi oamenii sfinţiei sale unde au fost? Ce fel de pază e asta, Bornemisza?

Bornemisza păru mai mult decât fâstâcit, înspăimân- tat. Ştirea nu era întreagă; spunând tot ce avea de spus, el îşi dădea seama că dispoziţia voievodului se va schimba.

— Măria ta, — grăi el, privindu-l în faţă pe voievod, – l-am găsit pe Ian Klepka. Cei care au atacat palatul episcopal au dat peste picher şi l-au slobozit căci se afla închis acolo, legat burduf! Toate acestea mi le-a povestit chiar el, nu v-aş fi spus dacă n-aş fi ştiut că sunteţi îngrijorat de dispariţia lui.

— Culmea! izbucni Zapolya. Legat burduf, în palatul monseniorului de Kuty! Ascultă, Bornemisza, l-ai văzut pe bătrân cu ochii tăi, l-ai auzit vorbind?

— Da, măria ta! De la el am aflat de păţania monseniorului de Kuty!

— Bine, o să mi-o plătească diavolul! Hai, Martinuzzy, hai!

Cancelarul însă rămase locului, îşi duse mâinile la spate, ridică puţin capul şi-l privi pătrunzător pe Bornemisza.

— Cele ce-am auzit sunt foarte grave, domnule Bornemisza! Te rog

să cobori pe dată în târg, să vezi dacă nu cumva cei veniţi, la târg vorbesc despre execuţiile făptuite de către monseniorul de Kuty. Însufleţirea despre care vorbeai trebuie privită cu multă băgare de seamă.

— Oamenii vorbesc mai mult despre Gheorghe Doja! răspunse Bornemisza, părându-i-se de neînţeles legătura pe care cancelarul o făcea între execuţiile iobagilor din Inău şi freamătul târgului.

— Lasă-l pe Doja! Dumneata caută şi află ceea ce ţi-am spus, porunci cancelarul.

— S-ar putea întâmpla ceva? întrebă Zapolya, care se schimbase ca seninul unei zile de primăvară.

— Da şi nu! răspunse Martinuzzy, mărindu-i şi mai mult îngrijorarea.

— Măria sa comitele Moise Kornis a sosit şi doreşte să fie primit, spuse într-un târziu Bornemisza.

— Comunică contelui secuilor că senioria sa e ocupat şi că va veni puţin mai târziu, până atuncea să aştepte! Şi fiindcă Bornemisza păru surprins şi-şi îndreptase ochii întrebători spre faţa voievodului, cancelarul preciză. După un ceas, senioria sa va binevoi să-l primească, până atuncea nu!

— De ce, Martinuzzy? întrebă voievodul nedumerit. Doar eu l-am chemat… pentru ce să aştepte omul când n-avem nimic de făcut?

Martinuzzy îşi strânse buzele nemulţumit. Cute abia vizibile formară două unghiuri sub rădăcina nasului său ascuţit şi coroiat ca pliscul unui erete. El ridică uşor mâna spre Bornemisza, semn că nobilul trebuia să se retragă, apoi când acesta făcu stânga-mprejur, lăsă alene mâna în jos.

— Nobilul Kornis vă stă în cale, senioria voastră! Atât omul care nu înţelege să se supună, cât şi locul pe care-l ocupă. Poate nu-i timpul potrivit să vorbim despre această chestiune a secuilor, însă în cel mai scurt timp trebuie să înmănuncheaţi la demnitatea suverană pe care o aveţi şi pe aceea de comite al secuilor! E o idee care mă urmăreşte de mult timp… Kornis să aştepte, să-şi plece puţin grumazul, să-i muiem puţin cerbicia! apăsă Martinuzzy cuvintele.

— Daţi-mi bună pace! izbucni Zapolya aprins, dar se simţea că aprinderea lui e ca un foc de paie. Vreţi să mă puneţi rău cu toată lumea? Nu ştiu cum de-ţi trec prin minte asemenea idei, Martinuzzy? Dumneata ştii, secuii au aşezările lor, dreptul pământului lor, obiceiurile lor! Acolo, la ei, se mai judecă şi astăzi sub stejarul cel mai bătrân!

— Tocmai! Foarte just! Tocmai la toate acestea m-am gândit! Fiindcă toate acestea sunt în faţa primejdiei de a nu mai fi! Seniorii îşi întind puterile şi peste secui, ca o pecingine. Credeţi că actualul rege, că majestatea sa Ulászló, aşa după cum îl cunoaştem, n-ar fi în stare să

dea toate pământurile secuilor curtenilor săi favoriţi? Dieta ar aproba cu multă plăcere donaţiile! Atunci s-ar introduce şi asupra secuilor dreptul paloşului de care monseniorul de Kuty se foloseşte cu multă uşurinţă. Noi trebuie să împiedicăm lucrul acesta! adăugă hotărât cancelarul.

Vâlvătaia se stinsese, voievodul se domolise.

— Dacă vrei să răstorni toată lumea, fă-mă cel puţin şi pe mine să înţeleg acum! rosti rugător Zapolya.

— Nu, nu-i vorba de răsturnat lumea! Aş vrea doar atât, să stabilesc o legătură între poporul satelor şi oraşelor, şi suveran… trecând peste aceşti magnaţi care complotează în permanenţă, încercând să-şi impună puterea suveranului, sau dacă nu, să-l răstoarne la primul prilej! Ar trebui să vă bucure faptul că o parte din ţară destul de bine populată n-a fost încă cu totul subjugată seniorilor. Prin secuii liberi aveţi la îndemână un sprijin puternic, totul e să ştim cum să-l întrebuinţăm!

Voievodul tăcu. Să se lămurească pe deplin asupra unei probleme, nu îndrăznea niciodată. Ca totdeauna, îl lăsă şi de data aceasta pe Martinuzzy să gândească pentru el şi să facă cum l-o tăia capul. După ce micile lui revolte treceau, Zapolya înţelegea că lucrând de capul lui s-ar încurca în firele nevăzute ale politicii şi nu s-ar mai putea descurca de loc.

— Va să zică, comitele Kornis şi Werböczy sunt aici. Cine ştie ce-au mai pus la cale! Au avut tot timpul în lungul drumului! spuse dând din cap îngrijorat Zapolya.

— Mai mult ca sigur! îl înfricoşă cancelarul, pre- făcându-se că ia în serios tulburarea lui Zapolya. Werböczy, ştim cu siguranţă ce plănuieşte în ascuns! Se înţelege, i-a fost foarte uşor să-l câştige de partea sa pe acest zvăpăiat Moise Kornis, comite al secuilor, cu îngăduinţa senioriei voastre!

— Hm! mormăi voievodul. Da, da, aşa-i, Martinuzzy!… Bine te-ai gândit, lasă-l să aştepte!… Însă după câteva clipe îşi aduse aminte că înapoierea la curte a magnatului Werböczy grăbea dezlegarea pricinei cu Gheorghe Doja şi păru şi mai îngrijorat: Bine, bine. Martinuzzy, dar au sosit! Ce facem cu ţăranul acela, cu Gheorghe Doja?

— Vom vedea, răspunse plictisit cancelarul.

6

— Ce puternic şi răsunător este glasul oamenilor strânşi laolaltă! se trezi murmurând Martinuzzy, după ce calul lui trecu podul mobil care trecea peste şanţul adânc al cetăţii. Dar dându-şi seama că pusese o notă nevoită de admiraţie în aceste cuvinte, după câteva clipe, îndreptând calul spre mulţime, spuse cu dispreţ: Prostime înfierbântată! şi-şi strânse buzele subţiri, dar fără ură şi fără patimă.

Ieşise din cetate însoţit numai de doi heralzi. Niciun ostaş nu-l urma. Nu era înarmat şi n-avea la şold nici spada uşoară pe care o purta uneori. Hotărâse ca singur să înfrunte mulţimea; s-o înfrunte, dar să-i facă pe voie. Intenţia de a face mulţimii pe voie, se înţelege, n-o mărturisise voievodului. Socotise îndeajuns şi ajunsese la convingerea că are un bun prilej la îndemână, că e bine să lase să creadă cum că el, cancelarul Martinuzzy, e omul care ascultă şi glasul mulţimii, iar atunci când trebuie, îi face pe voie.

Zapolya se opusese cu îndârjire ca Martinuzzy să rişte acest pas primejdios. Mulţimea oamenilor veniţi la târg înconjurase pe trei laturi cetatea; stătea pe malurile şanţurilor adânci, pline cu apă. Oamenii strigau, urlau, ridicau căciulile şi chiar bâtele în sus. Din tumultul acela nu se putea înţelege aproape nimic, dar chiar numai faptul în sine şi era de neînchipuit!

Trei focuri ae tun şi mai multe salve de arhebuză ar fi pus capăt învolburării în câteva clipe. Voievodul era de părerea aceasta, de asemenea şi ceilalţi sfetnici apropiaţi – comandantul arcaşilor şi comandantul călăreţilor – dar Martinuzzy îl duse pe voievod în cabinetul de lucru şi-i vorbi hotărât, arătându-i c-ar fi o greşeală cu urmări grave, aşa că renunţă ca totdeauna.

Martinuzzy fusese mai mult decât convingător, îl înfricoşase. Ce s-ar fi spus la curtea din Buda? În ţările vecine? În Stambul, spre care tocmai plecase în dimineaţa aceea solia? Un principe domnitor a cărui cetate este înconjurată de mulţimea poporului, mulţime în care se trage cu tunul şi cu armele de foc, ce fel de domnie temeinică e aceasta, ce forţă suverană reprezintă acest principe?

Sfetnicii nu renunţară cu uşurinţă. Comandantul arcaşilor făcu totuşi o propunere nouă cu scopul de a-l face odios pe condotier şi mercenarii săi străini în faţa poporului. El propuse ca Martini, care îşi avea ostaşii cantonaţi nu prea departe de cetatea voievodală, să dea un iureş asupra mulţimii şi s-o scalde într-o baie de sânge pentru a o învăţa minte ca altă dată să nu se mai înfierbânte şi să mai strige şi zbiera sub zidurile cetăţii.

— Martini? În niciun caz! spuse neînduplecat Martinuzzy. Înţelepciunea nu sălăşluieşte sub un coif cu penaj! Aici e nevoie de înţelepciune, nu de forţa armelor!

Voievodul, care avea acum doi aliaţi, deveni din nou curajos şi căută să-l înfrunte pe cancelar.

— Vrei poate să deschid prostimii porţile, s-o poftesc înăuntrul cetăţii, în palat! izbucni el.

— N-am cerut asta! De altfel, – se înclină Martinuzzy, – văd că trebuie să-mi aduc aminte Că până mai ieri n-am fost decât preceptorul tânarului principe. Voi comunica alteţei sale principesei că mă întorc la vechea îndeletnicire! Atitudinea aceasta era micul şantaj al lui Martinuzzy, care dădea totdeauna, în împrejurări critice, rezultate bune.

— Poftim! Ei, poftim! se porni agitat prin cameră voievodul. Bine, domnilor, vă mulţumesc… socotindu-mă bine, toată chestiunea nu-i decât un fleac! spuse mai apoi voievodul potolit, adresându-se celor doi comandanţi.

Ei părăsiră sala. Martinuzzy triumfase şi de data aceasta. Ca totdeauna după astfel de întâmplări, el deveni împăciuitor.

— A îngădui e uneori o mare virtute! spuse cancelarul cu voce stinsă.

Ce era de îngăduit nici el însuşi nu prea ştia – mulţimea gălăgioasă striga din când în când numele lui Gheorghe Doja, dar se auzeau şi glasuri contra episcopului de Alba, monseniorul de Kuty. Doar n-o fi vrând să i-l dea pradă mâniei şi pe monseniorul de Kuty? Asta ar mai trebui, să ajungă vestea până la sfântul Scaun!

— Ascultă, Martinuzzy, îţi dai seama? Îţi dai seama în ce prăpastie vrei să te arunci? Ce-ţi închipui? Aici suntem la marginea lumii, oamenii aceştia sunt ca şi sălbăticiunile pădurii, vrei să te zvârli în gura lor? Ce mă fac fără dumneata, ş-apoi principesa… la ea nu te-ai gândit?

Martinuzzy surâse, un surâs îndărătnic, plin de ho- tărâre, dar şi cu o uşoară nuanţă de tristeţe, ca să-l impresioneze şi mai mult pe voievod.

— Viaţa mea nu preţuieşte nimic faţă de prestigiul casei senioriei voastre, care trebuie păstrat cu orice jertfă! începu cancelarul. Ş-apoi, după cum v-am spus, pentru un suveran a îngădui în anumite împrejurări e o mare virtute! Acum, am o rugăminte către senioria voastră: nicio provocare din partea nimănui! Dacă întâmplător hărmălaia aceasta a ajuns până la Martini şi din propriu îndemn ar vrea să intervină, să fie oprit.

— Vai! Vai! începu să se văicărească voievodul. Lasă-l cel puţin pe Bornemisza, lasă-l pe el şi nu te duce dumneata. Va intra în ei cu patru steaguri de călăreţi, îi va împrăştia după ce le-ar scutura puţin cojoacele miţoase, apoi i-ar azvârli în Mureş, să se răcorească dobitocii!

— Nu, senioria voastră, politica ceasului de faţă e numai aceea pe care eu am hotărât-o! spuse dârz Martinuzzy. A face mai mult decât trebuie, e tot aşa de dăunător ca şi a nu face nimic! Mă voi duce eu,

eu singur, voi vedea în mijlocul lor ce am de făcut. Poate voi vorbi în numele senioriei voastre şi cred că va fi bine. S-ar putea ca acest prilej să ne fie de mare folos, nu fiţi îngrijorat!

Voievodul ridică din umeri, semn că împotrivirea lui luase sfârşit. Era şi vremea: mulţimea devenise şi mai gălăgioasă, iar timpul trecea pe neobservate. A continua tărăgăneala ar fi fost poate luat de gloată drept o slăbiciune şi lucrul acesta nu l-ar fi vrut Martinuzzy.

Nimeni n-ar fi putut spune care erau acei ce încrucişau de la o margine la alta a târgului vorbele. Ciubararii de la munte ar fi putut spune c-au auzit de la olarii secui cum că Gheorghe Doja s-ar afla prins, închis în cetatea voievodului, pentru dreptate; că magnaţii îi cer capul şi, fără îndoială, dacă oamenii nu s-ar duce, a doua zi la poarta cetăţii şi sub ziduri, să ceară voievodului să asculte şi glasul norodului, viaţa viteazului ar fi dată pe ascuţişul securii călăului. Ţăranii liberi veniţi la târg pentru a-şi vinde produsele şi a cumpăra cele necesare au auzit şi ei de păţania lui Doja. Asta ar fi o mare nelegiuire! Oare voievodul pentru ce-i pus, oare omul pământului nu mai are niciun drept în ţara aceasta? Cum? Va să zică cel care a sângerat atâta pentru pământul ţării să fie dat pe mâna gâdelui, drept răsplată, pentru că aşa vor domnii magnaţi! Oho, asta nu se poate! Micii nobili, în ceea ce-i priveşte, erau mai agitaţi ca oricare – faptul acesta priveşte direct tagma lor! Vor acum magnaţii să-i cureţe de pe suprafaţa pamântului pe unul câte unul şi încep cu cel mai de frunte, cu Gheorghe Doja?! Şi sunt destul de numeroşi aceşti mici nobili veniţi la târgul dinaintea Crăciunului – dacă te uiţi mai cu atenţie la ei, nu ştii drept ce să-i iei, sunt ţărani. Mai înstăriţi sau ostaşi? Straiele de pe ei nu se deosebesc cu mult de cele ţărăneşti, în schimb au spadă grea la şold, pinteni ruginiţi pe călcâiele cizmelor. Cât despre curele, parcă ar fi cai înhămaţi, atâtea au pe ei, şi toate pline de alămuri strălucitoare. Aşa-s aceşti mici nobili, până şi năframa cu care-şi şterg nasul ar atârna-o de-o curea! Şi hărţăgoşi şi gălăgioşi, gata să se ia de piept cu toată lumea! N-au nici în clin, nici în mânecă cu târgoveţii pe care-i dispreţuiesc şi, se înţelege, nici cu iobagii pe care-i privesc de sus, dar spune-le că ei nu fac parte din popor şi-o păţeşti cu ei! Iobagii sunt şi ei destui în târg, şi deşi nu prea au ce vinde, căci anul a fost un an rău şi prisosul mic, târgul îi târg şi în preajma sărbătorilor Crăciunului batăr o oală de lut pentru fiertura de dulce şi tot are a cumpăra şi omul nevoiaş. Cel ce n-are de pierdut nimic în afara traistei cu necazuri se înfierbântă cu multă uşurinţă când află că cel pe care îl avea la inimă este lovit de năpasta nedreptăţii. Iobagii, poate şi pentru că nu prea aveau ce vinde şi ce cumpăra, au făcut din prima zi roată în jurul ţiteraşilor şi ascultă cântecele acestora. A, cântăreţii! Ei au mirosit de unde bate vântul şi strunele au început să zdrăngăne, iar versurile să se împletească. Balade despre vitejiile lui Gheorghe Doja,

despre luptele lui contra magnaţilor se aud în mai multe locuri. Câţiva, mai dibaci dintre ei, improvizau turnând în viers nou puţinul pe care-l ştiau despre noile întâmplări ale lui Gheorghe Doja.

În ziua întâia, aşa după cum Bornemisza arătase voievodului şi lui Martinuzzy, târgul părea doar cam peste măsură de însufleţit. A doua zi de către prânz, târgul se tulbură şi se învolbură ca cerul în preajma vijeliei.

Mulţimea se îngrămădise pe malul şanţului lat şi adânc, umplut cu apă, care înconjura cetatea. La început făceau doar larmă iar unii ridicau chiar bâtele. Şi dacă unii mici nobili trăseseră şi ei spadele, o făceau numai ca să dea o şi mai mare greutate cererilor şi nu ca o ameninţare la adresa voievodului, aşa după cum o credeau cei din cetate, dimpreună cu comandanţii şi voievodul. Fără îndoială, un amestec din partea ostaşilor ar fi dezlănţuit furtuna. Martinuzzy văzuse clar; opunerea lui hotârâtă oprise fulgerele în loc.

Cancelarul înainta prin mulţime. Heralzii sunau din trâmbiţe. Cei care vedeau călăreţul acesta neobişnuit în haine de catifea neagră, cu o bonetă pe cap lăsată pe-o sprânceană, cu pelerina fluturându-i pe umeri, fără arme, dar mai ales fără zorzoane şi fără scăpărări de priviri trufaşe, înarmat doar cu un uşor zâmbet pe buze, rămaseră uimiţi atât de ţinuta lui, cât şi de curajul lui. Mulţi se descoperiră, şi dându-se la o parte îi făcură loc de trecere. El mulţumea înclinând uşor capul, inima îi zvâcnea în piept, dar nu de teamă, ci de mulţumire, simţea c-a reuşit să stăpânească mulţimea învolburată. După ce pătrunse adânc, cancelarul opri calul în loc şi încercă să vorbească. Dar glasul lui era prea slab ca să fie auzit de cât mai mulţi. Atunci unul dintre heralzi se însăr- cină să-i repete cuvintele:

— Măria sa, domnul cancelar Martinuzzy, întreabă care sunt acei dintre voi cu care ar putea sta de vorbă. Vrea să vă întrebe ce dorinţe aveţi?

O tăcere de mormânt se aşeză deasupra mulţimii. Cancelarul Martinuzzy! Cine-o fi? Dar localnicii şi micii nobili, chiar şi unii dintre ţăranii liberi auziseră de numele lui. Foarte puţini însă avuseseră prilejul să-i vadă faţa. Va să zică acesta-i cancelarul Martinuzzy, omul care face şi desface la curtea voievodului! Şi-l închipuiseră altfel cei care îi auziseră de nume. Omul acesta care n-are nimic din înfăţişarea unui magnat, care nu poartă nici cel puţin o spadă la şold şi-un coif cu panaş pe cap, să aibă putere chiar şi asupra voievodului? Asta-i de neînchipuit!

— Spuneţi, oameni buni, spuneţi tot ce-aveţi pe suflete! se auzi în continuare glasul heraldului repetând cuvintele lui Martinuzzy.

Atâta bunăvoinţă părintească nu întâlnise din partea celor puternici niciunul dintre ei. Nu-i cumva o momeală, o înşelătorie?

Începură murmurele, mulţimea părea acum o pădure în freamăt,

dar din freamătul acesta nu părea să iasă nimic. Atuncea Martinuzzy făcu semn cu mâna unuia din apropiere. Era un iobag care veni până în faţa calului cancelarului. Îl privi pe cancelar, de sub căciula miţoasă, ca pe o arătare din ceruri. Dădu să spună ceva, însă glasul i se opri în gâtlej, ochii scânteietori i se înlăcrimară şi omul căzu în genunchi, cerând îndurare.

— Spune-mi ce vrei, pentru ce-ai venit aici? Hai, vorbeşte, pari să fii om! îl îndemnă Martinuzzy în- cruntându-şi sprâncenele, trăgând fără să vrea frâul calului.

Omul nu mai avea nimic de spus şi îngenunchease. După câteva clipe de aşteptare, Martinuzzy înfipse pintenii în burta calului, ocolindu-l pe iobag. Înainta iarăşi prin mulţime, şi după douăzeci-treizeci de paşi opri din nou calul.

— Sunt aici ca să aflu pentru ce v-aţi strâns sub zidurile cetăţii, să vă ascult plângerile şi, după datină, să vă fac dreptate.

De data aceasta, oamenii îşi recăpătară glasul. Din mii de piepturi izbucni strigătul: ,,Gheorghe Doja! Să i se facă lui dreptate! Să fie slobozit din temniţă!" Şi strigătele se repetară mereu fără încetare şi din ce în ce mai puternic. Cancelarul se însenină, îşi înălţă capul rotindu-şi privirile pe deasupra mulţimii, surâsul i se schimbase acum, părea mulţumit, şi dacă n-ar fi fost cancelar, poate ar fi strigat şi el dimpreună cu ceilalţi. Dar această hărmălaie ridică pe ziduri ostaşii din garnizoana cetăţii. ,,Desigur că neblezni- culi de voievod îi ţâţâie inima de spaimă!" gândi Martinuzzy, privind capetele ostaşilor înşiruiţi pe ziduri.

Pentru ca cei din cetate să nu-şi închipuie cine ştie ce şi să facă vreo boroboaţă, el făcu semn heralzilor să sune din trâmbiţe. După câteva clipe, ca prin farmec, mulţimea amuţi din nou şi cu capetele ridicate, aştepta cuvintele cancelarului.

— Nobilului Gheorghe Doja i se va face dreptate… şi, fără îndoială, va fi eliberat! strigă Martinuzzy, iar heraldul repetă cu voce tare cuvintele lui.

Nu izbucni niciun strigăt de mulţumire. Unii se întrebau dacă nu cumva e o minciună menită să-i împrăştie. Prea obţinuseră cu uşurinţă ceea ce ei socoteau un lucru nu uşor de obţinut.

— Poate norodul mai vrea ceva să spună! şi vocea heraldului se auzi iarăşi plutind deasupra capetelor celor ce-l priveau pe cancelar.

— Nu, nu, numai dreptate pentru Gheorghe Doja! izbucniră câteva glasuri, şi apoi toţi cei aflaţi acolo, într-un singur glas, repetară aceleaşi cuvinte.

Martinuzzy îşi strâmbă buzele într-un surâs care arăta toată frământarea sufletului său în clipele acelea: milă dispreţuitoare, nedumerire, dar şi admiraţia pentru dragostea pe care mulţimea o arăta eroului ei.

— Atuncea, luaţi cunoştinţă cu toţii, lui Gheorghe Doja i se va face dreptate… v-o făgăduiesc şi v-o jur eu, cancelarul Martinuzzy!

Cuvintele făcură înconjurul mulţimii; izbucniră urale pentru Martinuzzy, chiar şi pentru voievod. Oamenii începură să se mişte, mulţi porniră grăbiţi spre locurile unde-şi lăsaseră căruţele.

Obţinuseră făgăduiala şi jurământul cancelarului: Doja va fi eliberat. Acum veneau la rând treburile lor, întorsul în grabă spre casă, căci timpul trecuse şi ziua era pe sfârşite. Furtuna luase sfârşit iar cancelarul Martinuzzy culesese o bună izbândă, singura de acest fel. În judecata lui rece, de ţesător politic, cântări fulgerător riscurile pe care le avusese şi foloasele pe care le va putea trage pentru politica lui.

— Da, consummatum est! murmurară buzele lui Martinuzzy şi ca un adevărat cavaler înfipse pintenii în burta calului. Calul făcu o săritură, şi pelerina cancelarului flutură dezvăluind purpuriul căptuşelii. Călăreţul căzu de pe cal iar câţiva care se aflau în apropiere săriră în ajutor. De pe zidurile cetăţii izbucniră hohote de râs… dar din mulţime nu râse nimeni.

Cei care fuseseră martori plecară cu convingerea că omul acesta îmbrăcat altfel decât trufaşii magnaţi nu-i un cavaler războinic, dar e de bună seamă un cârmuitor înţelept.

Încăleca din nou, dar nu se întoarse în cetate. Lăsă calul să străbată cu paşi domoli prin mulţimea rărită acum. Îşi înclina uşor capul, ridica mâna în sus când oamenii îşi scoteau căciulile în faţa lui. Binevoi chiar să oprească calul şi să stea de vorbă puţin cu un grup de mici nobili care îi aţinuseră calea. Se despărţi de ei prieteneşte, făcându-i să creadă că în el vor avea totdeauna un sprijin.

Dar iată-i pe oamenii lui Doja. Sunt strânşi în jurul lui Bándy şi par îngrijoraţi. Hotărât, nu sunt întru totul mulţumiţi; stau rezemaţi în spade, ca ciobanii pe bâte, cu capetele întinse spre pândă, aşteptând ca micul alai al cancelarului să ajungă în dreptul lor. Sunt hotărâţi să-l oprească, vor să audă încă o dată din gura cancelarului cuvintele de slobozenie făgăduite. Ferkó are gânduri bătăioase, şi-a luat cu el laţul. Va vedea el pe cine are în faţă, şi de i s-o părea viclean şi înşelător, zvârle laţul, îl dă jos de pe cal, îl înşfacă pe cancelar şi pe aici ţi-i drumul! De-ţi vrei, voievoade, sfetnicul, dă-ni-l pe Doja şi ţi-l dăm pe măria sa!

Baciul Bándy parcă bănuieşte ceva; s-a tras alături de Ferkó. Nu ştie ce are de făcut, dar va vedea el când va da ochi cu cancelarul. Poate îi va opri mâna lui Ferkó, dar, de, s-ar putea să se întâmple şi altfel, să-l asmuţe şi să-l ajute! Valentin e şi el lângă ei; în minte i se învârte ceva ca o morişcă, tremură de nerăbdare; e hotărât să-i spună câteva cancelarului, dar ţine să i le spună nu ca un zvăpăiat neghiob, neştiutor şi necioplit, ci ca un cărturar şi, dacă se poate, să i le spună

pe latineşte, ca să-şi dea seama excelenţa sa că în ceata lui Doja sunt nu numai viteji, ci şi cărturari!

Ochiul ager al lui Martinuzzy i-a zărit de la distanţă, şi pe dată şi-a dat seama că aceştia sunt altfel de oameni; aşa cum s-au aşezat, nu par ei războinici gata de atac? O clipă îi vine gândul c-ar fi mai bine să întoarcă calul, sau să-l abată şi să dea pinteni, dar alungă această hotărâre şi înaintează aşezându-se mai bine în şa, ridicându-şi capul.

În faţa lor opreşte calul. Aşteaptă plimbându-şi privirea întrebătoare de la unul la altul; vrea să-l descopere pe acela care stă în fruntea lor, dar cine-or fi? Poate mici nobili, poate ostaşi nemulţumiţi? Oricum, trebuie ascultaţi.

Baciul Bándy are şi el acum, când cancelarul se află numai la câţiva paşi de el, gândurile lui: ,,Ştie cine suntem. Altcum n-ar fi oprit calul!"

— Măria ta, noi suntem oamenii căpitanului Gheorghe Doja, îndrăzni Bándy.

Mirare. Martinuzzy nu se aştepta! Nici prin gând nu-i trecuse că printre cei veniţi la târg ar putea fi şi ostaşii acelui Gheorghe Doja.

— Sunt bucuros că am în faţă viteji ca voi! Ce doriţi, voinicilor? Am spus doar că Gheorghe Doja va fi eliberat.

Ferkó se simte măgulit. ,,Viteji şi voinici," i-au auzit urechile? Ei, omul acesta îi preţuieşte şi, preţuindu-i, fără îndoială îşi va ţine cuvântul dat! Faţa lui Ferkó se luminează toată. Pe cancelar îl priveşte cu alţi ochi acum. Cât despre laţ, să-l trecem la spate, ca nu cumva cancelarul să-l vadă şi să creadă cine ştie ce!

Dar bătrânul ostaş Bándy găseşte că n-ar fi rău sa-şi arate, pe ocolite, neîncrederea. I-ar pune cancelarului o întrebare cu tâlc dar nu-i vine niciuna în minte şi iată-l deschizându-şi gura şi grăind ca unui oarecare, întrebând scurt:

— Când?

Din nou mirare. Mulţimea nu-i pusese această întrebare. Ce putea răspunde? Şi un răspuns trebuie dat acestui bătrân ostaş, căci iată-l şi-a adunat iarăşi gândurile şi de data aceasta reuşeşte mai bine.

— Măria ta, norodul s-a împrăştiat, noi am rămas… noi vrem să ştim, când?

Stăruinţa îl supără puţin pe cancelar. El nu răspunde pe dată, aşa după cum ar vrea bătrânul. Atunci tânărul Valentin se vârî şi el căci nu mai putea aştepta, prea îi zvâcnea sângele în tâmple.

— Coram populu, începu el, vrând să-i spună cancelarului că în faţa poporului făgăduielile se fac cu uşurinţă, şi tot cu aceeaşi uşurinţă ele se uită.

Martinuzzy începu deodată să râdă înveselit, binevoitor:

— A! Sunt printre voi şi ştiutori de latinească? Tinere, – i se adresă lui Valentin, – soarta cârmuitorului îi cere ca să asculte vocea celor cârmuiţi. Cum s-ar putea cârmui călcându-ţi cuvântul dat mulţimii?

Dacă tu ai fi în locul meu, ai face lucrul acesta? Spune-mi, nu te sfii… Dacă mi-ai spune că l-ai face, – continuă Martinuzzy văzându-l pe Valentin codindu-se, – ţi-aş spune că soarta nu ţi-a hărăzit rolul de cârmuitor, iar de te-ai cocoţat în vârf, cârmuind, s-ar putea să sfârşeşti ucis cu pietre!

Valentin vru să-i răspundă, însă baciul Bándy îl dădu în lături:

— Taci din gură, măi băieţaş, măria sa a făgăduit doar în faţa norodului! Aşa, măria ta, aşa-i! Drept ai grăit! Iartă-l pe tânărul acesta mintos şi iartă-mă şi pe mine. De, şi eu, om bătrân, om păţit. Mai mult neîncredere decât încredere… dar dacă măria ta ai mărturisit şi în faţa noastră… Măria ta… oare pe sărbătorile Crăciunului, căpitanul Gyuri o să fie la casa domniei sale?

Martinuzzy surise; pricepuse întrebarea ocolită pe care i-o pusese baciul Bándy. Simpla lui şiretenie îi plăcu.

— Eşti un om deştept, moşule, spuse binevoitor cancelarul. Fiţi liniştiţi, duceţi-vă acasă în pace, peste cel mult patru-cinci zile, căpitanul Gheorghe Doja va fi din nou în fruntea voastră! Rămâneţi cu bine, voinicilor! îşi ridică mâna şi, înfigând pintenii în burta calului, porni în galop. Când fu la o oarecare depărtare de ei, auzi în urmă glasul oamenilor lui Doja: ,,Să trăieşti, măria ta!'' Dădu mulţumit din cap şi-şi spuse: ,,Bine că de data aceasta n-am alunecat din şa!''

Se înserа, dar Martinuzzy n-ar fi vrut să se întoarcă în cetate, n-ar fi vrut să-l întâlnească pe voievod. Lăsând calul în pas domol, gândul cancelarului se opri asupra lui Gheorghe Doja. Da, fără îndoială, îşi va ţine făgăduiala făcută mulţimii şi oamenilor lui Doja, chiar dacă prin aceasta şi-ar aprinde paie în cap cu o duzină de magnaţi. Dar… folosul! Cum ar putea face, cu mai mult folos pentru guvernarea sa, acest fapt? Oare acest ţăran înnobilat, cerbicos şi nesupus, ar putea fi folosit? Cu siguranţă, e doar om şi el! Nu-l cunoştea prea bine pe Gheorghe Doja, nu l-a văzut decât o dată, dar a auzit atâtea despre el! Cât priveşte apărarea pe care i-o luase în diferite împrejurări, n-o făcuse decât din spirit de împotrivire faţă de Werböczy, trufaşul magnat care uneltea împotriva lui şi a voievodului. Oare ar fi cu cale ca, în seara aceasta chiar, în taină, să-i facă o vizită în subterana în care stă închis? Nu! alungă acest gând Martinuzzy. Îl voi lăsa ca el singur să-şi dea seama de tot ce-am făcut pentru el, ca atunci când îi voi cere un lucru să nu poată spune nu!

După ce ocolise jur împrejur cetatea în pasul domol al calului, însoţit numai de cei doi heralzi, privind zidurile înalte, meterezurile, gurile căscate ale crenelurilor din care ieşeau ţevile groase ale tunurilor, Martinuzzy se întoarse în cetate târziu. Era sigur că voievodul la ceasul acela se pregătea pentru masa de seară. ,,Fără îndoială, – îşi spuse cancelarul, – abia aşteaptă să mă vadă aşezat la masă, să mă năpădească cu întrebările, cu laudele în faţa magnaţilor

pe care, mai mult ca sigur, i-a poftit în număr mare astă-seară.'' Nu, el nu va lua parte, va comunica prin Bornemisza, va găsi un pretext oarecare, în seara aceasta vrea să rămâie singur, singur cu el însuşi.

Însă la palat, în săliţa locuinţei sale, aştepta canonicul episcopiei de Alba, fratele Taurinus, care venise trimis de monseniorul de Kuty Avea misiunea de a mulţumi în numele episcopului pentru binele pe care i-l făcuse împrăştiind mulţimea. Episcopul era încredinţat că doar din cauza lui se strânse atâta mulţime în zilele târgului. Cancelarul fu bucuros de întâlnire deoarece Taurinus era singurul om pe care accepta să-l aibă în apropierea sa în momentul acela. Martinuzzy fu binevoitor şi prietenos cu fratele Taurinus – omul era un cărturar distins şi un fin umanist – iar Martinuzzy, cum punea jos haina de cancelar, se considera şi el cărturar. Îl invită pe canonic să cineze împreună, ceea ce fratele Taurinus, trimisul monseniorului de Kuty, acceptă cu multă plăcere; dar mai înainte de a păşi pragul camerei de lucru a cancelarului, ţinu ca acolo chiar, în sala mică, să-şi descarce sarcina cu care îl împovărase episcopul. O făcu punând multă ironie în cuvintele sale – ironia se referea la monseniorul de Kuty, pe care Taurinus n-avea ochi să-l vadă – apoi intrară amândoi în camera de lucru a cancelarului.

— Acum dă-mi voie să-mi schimb hainele… Cum am putea sta de vorbă împreună fără halatul meu de cărturar? Ai avea tot timpul în faţă pe cancelar şi, cred, te-ai sfii să le spui lucrurilor pe nume! zâmbi Martinuzzy.

Taurinus se înclină. Martinuzzy trecu în camera alăturată care-i servea ca dormitor. După câteva minute, el se înapoie înfăşurat într-un halat vişiniu închis, strâns pe trup cu un brâu de mătase; pe cap avea o tichie neagră şi nu părea cu nimic deosebit de un frate dintr-o chilie a unui claustru călugăresc.

— Astăzi am avut o zi tare grea: am fost nevoit să ascult vocea gloatei!

— Da, monseniore, şi v-aţi înfăţişat înaintea ei foarte bine. Forier inre, suaviter in modo!

— Aş, nu sunt nici de fel energic în fapt şi nici blajin în formă! Fac numai ceea ce se cheamă pas politic! Înţelegi, frate Taurinus? Atât şi nimic mai mult! Treburi de slujbaş… Chestiunea nu-i definitiv rezolvată, vom mai vedea!

— Fama crescit eundo! zâmbi Taurinus. Noi considerăm această faimă cultivată cu stăruinţă drept o…

— A! Ştiu, ştiu! Dar eu fac politică, cârmuiesc. Am nevoie de ea!

— Iertaţi-mă! se înclină convenţional fratele Taurinus.

S-au aşezat în faţa căminului. Focul arde susurând un cântec monoton. Într-un colţ, cocoţat pe un trepied, un sfeşnic de bronz cu mai multe braţe, frumos ornat, luminează încăperea; lumina lui se

învăluie misterios cu lumina pe care o radiază focul din cămin. E linişte, zidurile sunt groase, prin ele nu străbate niciun zgomot. Sunt singuri, şi în această atmosferă plăcută de interior cald şi nu prea puternic luminat, discută prieteneşte. Discută despre cărţi, despre artă, despre învăţaţii şi marii artişti ai timpului.

— Mi-am procurat ,,Elogiul Nebuniei", dar n-am avut timp să citesc cartea, am atâtea pe cap! spune Martinuzzy.

— Ştiu, ştiu! dă din cap cu tristeţe Taurinus. M-aş strădui zadarnic dacă aş mai stărui, totuşi, pentru noi ar fi o mare bucurie dacă ai reveni, dacă ai lăsa totul în părăsire, politica, curtea… Ar fi mult mai bine şi pentru tine, frate Martinuzzy, totuşi… In medie virtus!

— A, nu, nu! Nimic ce-i de mijloc nu-i pentru mine: sau culmea, sau străfundurile prăpastiei!

— S-ar putea să ai dreptate… Cunoşti titlul ultimei cărţi a lui Erasmus?

— Nu, care-i? întrebă pe dată Martinuzzy.

— Nici eu nu-l cunosc, dar se spune c-a apărut sau va apare în curând o nouă carte. Va fi, cu siguranţă, tot aşa de interesantă ca şi ,,Elogiul Nebuniei".

7

Zgomotul mulţimii nu ajunsese până în temniţa în care se afla Gheorghe Doja. Zilele se scurgeau una câte una, apăsătoare, chinuitoare pentru el – omul deprins cu libertatea desăvârşită. Câteva săptămâni fusese singur, acum avea un tovarăş de temniţă. Cine poate fi, cu ce scop a fost adus? Îl adusese în seara aceea Bornemisza, fără să spună nicio vorbă. Doja nu-i văzuse nici faţa cel puţin, căci era întuneric beznă, dar cuvintele pe care omul le spusese, pe dată ce temnicerul încuie uşa, stăruiau şi acum în mintea lui Doja: ,,Nu vreau nimic în afara dreptăţii lui dumnezeu. Ne-am născut liberi, după învăţătura oare ne-o dau sfintele scripturi, să fim deci liberi !"

Omul vorbise domol toată noaptea şi acum dormea întins pe laviţa de piatră acoperită c-o împletitură de paie. Somn zbuciumat, întretăiat de cuvinte fără legătură. ,,Cine-o fi?" se tot întreba Doja.

Gheorghe Doja crezuse că tovarăşul lui de temniţă e un om bătrân, ba chiar şi-l închipuise după felul cum vorbea gârbov, îngreunat de ani. Însă când lumina ce se strecura printre zăbrele descoperi ochii şi faţa noului tovarăş de temniţă, îşi dădu seama că se înşelase. Omul cu

vorba domoală, bătrânească, era încă în floarea vârstei, poate mult mai tânăr ca el. Părul nu-i era încărunţit, faţa lui, luminată de raza soarelui de iarnă, era tinerească, încadrată de o barbă scurtă, castanie.

Doja îi cercetă cu băgare de seamă îmbrăcămintea. Într-un cui era atârnată o manta veche, de croială străină. Deasupra ei o pălărie ţuguiată cu marginile înguste, pălărie de formă nemaivăzută nici la nobili, nici la târgoveţi. Omul era desculţ, dar alături de laviţă stăteau, cu turetcile îndoite, cizmele sale, şi ele de-o croială deosebită.

,,Cine poate fi tânărul acesta?'' se tot întreba Gheorghe Doja, întărâtat la început. Singur îşi putea depăna în voie gândurile, putea plănui încercarea unei evadări. Mult nu mai putea rămâne în situaţia în care se afla—tot aşteptând cuvântul voievodului, fără nicio înfăţişare, fără judecată! Gândul evadării începuse să-l frământe. Da, e cu putinţă. O să încerc… Dar oare ce s-a întâmplat de când eu sunt aici? Oare călugării aceia reuşesc să strângă nerodul? Oare papa n-a renunţat la cruciada pusă la cale? Norodul! Ah, norodul abia aşteaptă!… Hm! Ce minunat prilej ar fi! Ţara toată strânsă în tabere, toţi cei în stare să poarte o armă, înarmaţi!… Arme! Armele pentru care m-am străduit atâta, iată-le, iată-le în mâna celor care abia aşteaptă! Ah, ce nimerit prilej pentru răfuiala cu magnaţii!… Da, va încerca să evadeze căci el nu poate sta închis în bolta aceasta până îi va veni voievodului pofta să-l judece…

Dar iată că Bornemisza aduse pe tânărul acesta să-i tulbure singurătatea. Nu cumva o fi făcut-o cu vreun scop? Poate încearcă să stoarcă din gura lui cine ştie ce mărturisire! Sau poate pentru că i-a citit gândurile, tânărul nu-i decât un paznic ascuns, pus să-l supravegheze îndeaproape!

La început, Doja l-a privit cu neîncredere, însă nu peste mult timp şi-a dat seama că bănuielile lui erau neîntemeiate. Nu-i decât un întemniţat ca şi el. Vina nu i-o poate înţelege, fiindcă tânărul vorbeşte anapoda. Dar în orice caz, o iscoadă de a lui Bornemisza nu-i!

S-ar putea să fie un mic nobil adus în faţa voievodului pentru cine ştie ce faptă, dar tânărul n-a spus nimic în privinţa aceasta, nici nu s-a lăudat cu vreo ispravă, aşa după cum, au mulţi obiceiul s-o facă. S-apoi, după îmbrăcăminte, nu arăta a mic nobil, nici a cleric, nici chiar a târgoveţ. ,,O fi vreun popa Laurentius'' ajunse la o încheiere Doja. Prea erau asemănătoare cuvintele pe oare le spunea. Acesta, cu cuvintele popii. Dar gândind mai adânc asupra celor spuse, Doja îşi schimbă părerea mai târziu: ,,I se aseamănă cuvintele, dar înţelesul lor e altul!''

În ultimul timp, înainte de a porni spre Ţara Leşească, când hoinărea de unul singur, iar oamenii lui îl aşteptau îngrijoraţi la aşezarea lui Borzo, întâlnise mulţi măcinători de vorbe. Unii se îndeletniceau cu apocalipsul, cu venirea lui Anticrist, cu împărăţia

scripturilor. Alţii cereau lege în limba ţării şi vorbeau de Huss – zvârleau câteva vorbe, şi cum îi încolţeau oamenii bisericii sau stăpânirii, spălau putina. Era greu să te descurci din predicile lor, dacă cumva căutai vreun înţeles în ele. Unii îl lăudau pe papa, alţii îl huleau şi-l blestemau. Dar erau şi unii care atacau cu curaj şi propovăduiau neascultarea faţă de biserică şi faţă de puternici; propovăduiau distrugerea prin foc a cuiburilor de năpârci care erau mănăstirile, castelele prinţilor şi seniorilor. Lume frământată!

O dată cu lumina zilei, parcă intrase şi frigul în încăperea boltită. Tânărul de pe laviţă îşi strânse picioarele. Lui Doja i s-a părut că tremură: ,,E tânăr şi neînvăţat cu greul. Se vede cât de colo că n-a fost în viaţa lui ostaş. Cine dumnezeu poate fi?'' îşi spuse Doja. Se sculă şi luând mantaua sa, îl acoperi pe tânăr cu grijă. ,,Dracul să-l ia pe voievod, pe cancelar şi pe nobilul Bornemisza, o s-o iau din loc! Tânărul ăsta mi-ar putea veni în ajutor, rău l-am judecat la început!'' se mustră Doja.

După vreo oră, străinul se trezi. Dădu la o parte mantaua din aba groasă cu care-l acoperise Doja, îşi netezi pletele, şi, zâmbind cu bunătate, îi mulţumi pentru că-l învelise.

— Nu sunt învăţat cu prea multă căldură, mantaua dumitale e grea şi călduroasă.

— Tremurai! răspunse Doja, privindu-l din cap pînă-n picioare pe tânăr.

— Poate! zise tânărul. Nu pot dormi noaptea. Te-am ţinut şi pe dumneata treaz. Mi se învălmăşesc şi mă frământă gândurile. Simt în mine o putere de a împrăştia în lume adevărul şi iată că lâncezesc aici, în temniţa aceasta de piatră. Nu sunt închis, o să te convingi despre asta. Am avut nenorocul c-am dat în oraşul acesta peste un vechi cunoscut. De bună seamă i-ai auzit de nume – Martinuzzy! Îl credeam preceptor la copiii voievodului, nu mi-aim închipuit că e mai mult decât atât, altfel nu m-aş fi încumetat să-l caut; căutam un prieten şi-am dat peste un duşman!

— Nu-ţi fie cu supărare, cine eşti dumneata? îl iscodi Gheorghe Doja.

— Ai dreptate, nici nu ţi-am apus cine sunt! Sunt Anton Moise Hosza. Nu cred să-mi fi auzit numele. Am trăit departe de ţară, am pribegit prin lume. Acum am venit prin locurile unde m-am născut. Am o misiune: pregătesc sosirea cardinalului arhiepiscop de Esztergom. Pe Martinuzzy l-am cunoscut acum cinci ani la Roma. După un an, drumurile noastre s-au despărţit. Mie mi s-a luminat calea, lui i s-a întunecat şi mai mult, şi-a ajuns aici. Sunt două săptămâni de când mă găzduieşte… În fiecare zi sunt dus sus, în camera lui. Discutăm despre teologie, despre adevărata ştiinţă, despre scripturi. E un ticălos, se îngrozeşte de ziua care va veni, poate de asta

mă ţine în temniţă. Ascultă, tovarăşe de suferinţă, stă scris: ,,Nu trebuie să-ţi fie milă de cei pe care dumnezeu i-a sortit pieirii, de care el însuşi nu are milă!'' Ştie ticălosul lucrul acesta, poate din pricina aceasta nu-mi dă drumul!

Doja se ridică de pe laviţă surâzând.

— Ce-i? Pentru ce surâzi, poate nu crezi cele spuse de mine?

— Mi-au venit în minte cuvintele unui cunoscut, un preot căruia i s-a luat harul. Năzuia să ajungă episcop, însă fiind iobag de felul lui, s-a poticnit! Îl cheamă popa Laurentius, poate i-ai auzit de nume.

— Nu! răspunse Moise Hosza. Şi dacă-mi dai voie, aş vrea să te întreb: ce legătură faci între mine şi el?

— Nu te supăra… şi el vorbea tot cam în felul du- mitale: ,,Stă scris: dumnezeu i-a sorocit pieirii, el însuşi nu are milă de ei,'' şi alte multe vorbe mari. Te-am ascultat întreaga noapte şi-ţi pot spune fără ocol că vorbele vi se aseamănă, nuimai înţelesul celor spuse la dumneata mi se pare altul.

— Ascultă, cine eşti domnia ta? întrebă tânărul, scrutându-l cu atenţie.

— Eu sunt Gheorghe Doja, un fost iobag secui, acum mic nobil şi, după cum vezi, prizonierul voievodului!

— Gheorghe Doja! tresări Anton Moise Hosza.

— Chiar el! Ce te miri aşa?…

— Eşti un om cunoscut… Un om mare, Gheorghe Doja!

— Sunt pesemne cunoscut ca un cal breaz. Văd că şi dumneata, care nu eşti de pe aici, şi după cum te arată straiele vii din alte ţări, îmi cunoşti numele. Ei, iată-mă, eu sunt! Ce zici? Nu-i dracul chiar aşa de negru cum îl fac oamenii!

— Dar te înşeli, domnule Doja! Eu nu te cunosc ca pe un cal breaz, nici ca pe dracul care-i mai puţin negru decât îl fac oamenii; eu te cunosc ca pe un om mare, în care mulţi îşi pun nădejdile!

— Iată unde ajung nădejdile celor mulţi! spuse Doja, arătând zidurile întunecoase.

— Dar dumneata ai putea fi cel ales! Înţelegi, cel ales!

— De către cine?

— Văd că nu mă iei în serios, spuse amărât tânărul.

— Ba da. Te-am întrebat numai de către cine. Atât!

— Lumea trebuie să îndure o puternică lovitură. Se va întâmpla ca nelegiuiţii să fie răsturnaţi şi cei umiliţi să se ridice!

— Ştiu, am mai auzit asemenea cuvinte, ţi-am spus doar! Te-am întrebat numai de către cine să fiu ales: Poate de dumnezeu? Nu?

— Nu, nu de dumnezeu!

— Atuncea?

— De mulţimea celor umiliţi, înţelegi acum?

Doja îl privi pătrunzător, tânărul îşi plecă capul.

— Dar cu voia lui dumnezeu, murmură el. Da, Gheorghe Doja, cu voia lui dumnezeu! Tot ce se mişcă în lumea aceasta, se mişcă cu voia lui dumnezeu! Domnia ta eşti un om care-ai căutat dreptatea, care-ai luptat pentru dreptate! Dumnezeu a spus celui care caută dreptatea: ,,Ascultă, am pus cuvintele mele în gura ta. Te-am ridicat deasupra oamenilor, deasupra celor bogaţi, şi deasupra celor puternici, te-am ridicat ca să dezrădăcinezi, să spargi, să răstorni, să ridici ziduri şi să sădeşti pomi. Între tine şi regi, împotriva lor şi împotriva prinţilor şi a prelaţilor, ridică un zid de foc, porneşte în fruntea celor mulţi, pune-i să se bată, victoria va fi a voastră!''

Morse Hosza se sculă de pe laviţă. Era însufleţit de cuvintele sale proprii. Stătea drept în faţa lui Doja. Ochii îi scânteiau, ţinea mâna ridicată, cu degetele crispate, parcă ar fi vrut să smulgă din cer dreptatea şi s-o coboare pe pământ.

— Nelegiuiţii n-au niciun drept la viaţă, Gheorghe Doja! Prinţii, seniorii, episcopii, toţi aceştia fac din creaturile vii proprietatea lor, peştii din ape, păsările care zboară, plantele de pe pământ, pământul întreg e al lor! Ei propovăduiesc săracilor porunca: să nu furi! Dar ei se fac stăpâni pe tot ce le cade în mână. Jupoaie pe ţărani, fură pe meşteşugar, despoaie pe târgoveţ, iar când aceştia vor să se apere, li se taie capul sau sunt spânzuraţi!

Cele câteva cuvinte spuse cu multă însufleţire îl obosise. Moise Hosza se aşeză pe laviţă şi-şi prinse capul cu mâinile. Imaginaţia lui înfierbântată începu să-l poarte într-o lume de vis. Misticismul religios împletit cu utopiile care frământau atuncea lumea îi dădeau icoana unei societăţi fără asupriţi şi asupritori. Vedea lumea încinsă din patru colţuri, apoi pacea şi dreptatea domnind asupra ei. Flăcări purificatoare, răsturnări, prăbuşiri, nivelări, haos. Apoi toate se liniştesc şi lumea începe să se închege din nou, lumea dreptăţii, utopia domnului Morus, de care tânărul Hosza era cuprins cu totul.

Doja nu ştia ce să mai creadă, noaptea îi vorbise paşnic, fără însufleţire. Îi depănase cuviinţe bătrâneşti, pilde şi parabole. Acum se însufleţise din nimic. Începuse să-l creadă bolnav, poate puţin cu mintea scrântită.

— Ai auzit de Tamás Bakács? îl întrebă deodată pe Doja.

— Auzit!

— Îl aştept să sosească. Fusesem, trimis să-i pregătesc calea. Poate şi din pricina asta Martinuzzy mă ţine aici! Dacă Tamás Bakács ar fi ajuns pe scaunul papal, lumea ar fi luat o altă înfăţişare!

— Nu-mi vine a crede, se arătă neîncrezător Doja. Poate te înşeli, prietene! Ai umblat prin lume, mi-ai spus, ai întâlnit de bună seamă oameni mulţi şi feluriţi. Pune-l pe Tamás Bakács printre cei mai mari ticăloşi şi mu te mai gândi la el!

— Cum vorbeşti în felul acesta? sări Moise Hosza, nevenindu-i să

creadă că astfel de cuvinte pot fi rostite despre arhiepiscop. Toată suflarea omenească trebuie să-şi pună nădejdea în el, căci va aduce împărăţia dreptăţii pe pământ! Trebuie să te alături lui, Gheorghe Doja! Eşti cel mai potrivit să-i porţi sabia de foc şi scutul de fier. El are cuvântul, tu vei avea sabia, Gheorghe Doja!

Chipul lui Doja, masiv, hotărât, se întunecă:

— Eu port sabia mea, tinere! Nu cred de loc celor puternici şi arhiepiscopul dumitale e şi el unul dintre aceştia, chiar unul care stă cocoţat sus de tot!

— Nu-ţi cer să ai încredere în arhiepiscop, ci în omul care e Tamás Bakács. Arhiepiscopia înseamnă pentru el libertatea de a vorbi şi acţiona nestingherit, de a împrăştia în lume cuvântul lui dumnezeu, împărăţia dreptăţii. Omul nu trebuie să se ia după aparenţe, care acoperă înfăţişarea adevărată. Omul Tamás Bakács, acesta e acel care interesează în clipa de faţă. El mişcă lumea, o porneşte la drum. Va răsturna totul, va curăţi putregaiul, vâscul care a năpădit arborele sănătos al norodului. Aşa, Gheorghe Doja, acesta-i Tamás Bakács! Nu te face tu, om simplu şi cinstit, ecoul răuvoitorilor care pretutindeni îl clevetesc pe Tamás Bakács!

— S-ar putea să ai dreptate, tinere. Nu l-am văzut şi nici nu l-am auzit vreodată pe arhiepiscopul dumitale. Am auzit că cheamă norodul la luptă împotriva păgânilor, asta îi face cinste. Am auzit că papa şi veneţienii îi plătesc cheltuielile. Despre împărăţia de care vorbeşti n-am auzit. La drept vorbind, pământul e prea mare pentru ca mintea mea să-l poată cuprinde. Cred că împărăţia voastră nu se mărgineşte numai la pământul ţării acesteia, eu mai departe nu vreau să mă duc!

— Ah! Oameni, oameni simpli! Pământul ţării! Pentru ce nu pământul întregii creştinătăţi?

— De, ce-aş putea să-ţi spun? răspunse Doja. Pentru că pământul acesta îl cunosc mai bine, sunt legat de el. Îi cunosc oamenii, ştiu cât pătimesc şi ştiu din partea cui. În privinţa arhiepiscopului dumitale, ce să zic? Se întâmplă la o mie de ani o dată şi câte un corb alb… şi s-ar putea să fie chiar omul dumitale acela!

Din ziua aceea, Doja trebuia să asculte predicile lui Moise Hosza. Trecuse aproape o săptămână de când era în tovărăşia lui. Auzise atâtea despre o ţară care nu se afla nicăieri, dar care totuşi ar putea fi undeva. O ţară de vis, unde domneşte dreptatea, unde nu sunt robi şi stăpâni. În cuvintele lui Hosza se amestecau într-o învălmăşeală de nedescurcat toate teoriile sociale şi religioase ale timpului, toate năzuinţele visătorilor utopişti, toate îndemnurile la răzvrătire ale celor care predicau în apus cu biblia într-o mână şi cu sabia în alta. Tot ce s-a vorbit şi s-a scris în preajma războiului ţăranilor şi în preajma reformei lui Luther era cunoscut de Moise Hosza. Se agăţase de Tamás

Bakács, pe care îl întâlnise la Roma, unde magnatul se dusese să candideze la scaunul papal deoarece era un ungur, om din ţara lui. Apoi s-au despărţit ca să se întâlnească din nou acum, în preajma cruciadei.

Lui Gheorghe Doja îi plăcea să-l asculte. Tânărul avea cuvântul lin şi armonios, şi chiar când se aprindea, o făcea nu ca să-l convingă pe Doja, ci dintr-un îndemn lăuntric, pe care nu-l putea stăvili. Şi-i mai plăcea lui Doja şi prin faptul că tot ce spunea, spunea cu credinţă nestrămutată că aşa e, că cele ce predica, aşa trebuie să fie. Îi plăcea de asemenea şi îndrăzneala cu care tânărul se ridica împotriva nelegiuirilor şi nelegiuiţilor. Cât priveşte lumea închipuită de el, lume pe care i-o zugrăvea lui Doja în culori aşa de fericite, ea nu putea fi lumea spre care iobagii şi el, Gheorghe Doja, ar putea să năzuiască.

De câteva zile, Morse Hosza devenise foarte neliniştit. Calmul de la început îl părăsise, nu mai putea îndura lipsa de libertate. Se plimba tot timpul, patru paşi înainte, patru paşi înapoi, îşi frământa mâinile şi-l blestema pe Martinuzzy. Nici cu Doja nu mai vorbea ca mai înainte. De la un timp, neliniştea aceasta îl cuprinse şi pe Doja. Bornemisza venea aproape în fiecare zi şi-l întreba pe Doja de sănătate, cum a dormit, cum a mâncat, însă niciun cuvânt în legătură cu treburile lui, niciun cuvânt despre mulţimea care-i ceruse libertatea, nici despre făgăduiala făcută de Martinuzzy.

Prezenţa lui Bornemisza şi vorbele lui îl scoteau din răbdări pe Doja. Uneori Bornemisza rămânea mult timp în subterana lor şi glumea pe seama tânărului utopist. Îl provoca pe Moise Hosza, sâcâindu-l cu nenumărate întrebări. Hosza răspundea cu citate din biblie, uneori cu blesteme şi chiar cu ameninţări la adresa lui Martinuzzy, a voievodului şi, bineînţeles, şi-a lui Bornemisza, care râdea cu hohote de zbuciumul tânărului. Din glumele lui Bornemisza, Doja înţelese că Martinuzzy îl credea nebun pe tânăr.

Când Hosza era chemat de unul dintre oamenii cancelarului ca să fie dus în faţa acestuia, pleca bombănind şi se întorcea sleit de puteri şi întărâtat peste măsură. Câteva minute stătea lungit pe lespedea de piatră a laviţei şi nu scotea niciun cuvânt, apoi, de fiecare dată, îi punea lui Doja aceeaşi întrebare:

— Spune-mi cinstit, şi dumneata mă crezi scrântit?

— Doamne fereşte! Cine ţi-a spus asta? Am vorbit eu în aşa fel, încât să-ţi dau a înţelege că ai fi cu mintea întunecată? Sunt unele lucruri pe care nu le pricep, altele care nu mă privesc nici pe mine, nici pe ţăranii mei, dar încolo, tot ce spui dumneata despre lumea asta gândesc şi eu.

— Dacă ai putea înţelege, dacă l-ai avea în faţă pe arhiepiscop, sunt sigur că ai fi alături de el cu trup şi suflet. E doar aşa de simplu de înţeles! Când va sosi, voi căuta să fac aşa fel ca să-l întâlneşti, el caută

oameni ca dumneata. Să nu te uiţi la portul lui strălucit, nici chiar la faptele sale; nu trebuie să ţii seama nici de purtarea sa. Primeşte numai cuvintele şi vei înţelege totul.

— Ştii ce? îi tăie vorba Doja. Eu aş zice să mai stăm două-trei zile, şi dacă nu se schimbă nimic, s-o luăm din loc. Nu eşti de părerea mea? M-am săturat şi eu aşteptând dreptatea stăpânitorilor… mergem la noi, în secuime!

— Nici nu mă gândesc! După cum văd nici dumneata nu crezi spusele mele. Te asigur că va veni: Martinuzzy se îndoieşte şi nu vrea nici el să creadă că arhiepiscopul va veni, după cum nu crezi nici dumneata.

— S-ar putea să vină, dacă spui, de ce să nu cred? Va veni şi va pleca, iar noi tot aci vom rămâne, să putrezim poate până la înfăptuirea împărăţiei lui Tamás Bakács.

Hosza se simţi adânc atins de cuvintele lui Doja. Se culcă şi nu mai predică nimic despre lumea închipuită de el. Doja îi dădu bună pace, crezând c-a îmbrăţişat ideea lui de a evada împreună.

A doua zi, Morse Hosza se sculă dis-de-dimineaţă. Îşi îmbrăcă mantaua, îşi puse pălăria ţuguiată pe cap, pălărie pe care o avea de pe timpul când fusese student la o universitate germană şi, fără să-i spună lui Doja vreun cuvânt, începu plimbarea în sus şi-n jos. Doja rămase încă lungit pe laviţă. Nu dormise toată noaptea din cauza gândurilor. Nu ştia nimic despre ceea ce se petrece în afară, nicio veste de la oamenii lui. Prin Bornemisza nu putea afla nimic, nici cel puţin cât va mai fi ţinut acolo. Gândul evadării pusese cu totul stăpânire pe el. Urmărea mişcările pline de nelinişte ale tovarăşului său, neputând bănui ce gând are de s-a îmbrăcat cu mantaua, gata de plecare. Într-un târziu, îl văzu pe tânăr repezindu-se spre uşă, începând să bată cu putere în ea. Loviturile lui nu scoteau aproape niciun zgomot. Neputincios, căută cu ochii un obiect tare, dar în încăpere nu se afla niciunul. Înfrânt, se lăsă pe bancă, prinzându-şi capul în mâini.

— Ce-ai vrut să faci? îl întrebă Doja.

— Trebuie să ies de aici chiar astăzi! sări de pe bancă şi începu să lovească cu tocurile cizmelor uşa grea de stejar. Atunci uşa se deschise şi paznicul îşi arătă faţa bărboasă. Du-te şi spune stăpânului tău că vreau să ies de aici! răcni tânărul. N-au niciun drept să mă ţină închis, sunt trimisul arhiepiscopului de Esztergom!

Paznicul rânji şi se ploconi în bătaie de joc:

— Prea bine, măria ta! Eu ţi-aş spune să mai aştepţi, călăul nu şi-a ascuţit încă securea, nu fii aşa grăbit! şi vru să plece.

Însă uşa se dădu în lături şi apăru Bornemisza.

— Cum poţi vorbi de securea călăului, ticălosule? Nu ştii că oamenii aceştia nu sunt închişi? Domnule Hosza, linişteşte-te, am venit să te anunţ că în curând arhiepiscopul va fi în oraş. A fost

anunţată sosirea înalt sfinţiei sale… iată că spusele dumitale s-au adeverit.

— Vreau să mi se dea drumul pe dată! strigă tânărul cu ochii pierduţi, cu vocea tremurândă.

— Am şi pentru dumneata o veste bună, domnule Doja, vorbi Bornemisza, fără să-i răspundă lui Moise Hosza. Nădăjduiesc că astăzi e ultima zi când mai eşti oaspetele meu. Cred că nu ţi-a mers prea rău în tovărăşia unui om atât de învăţat ca domnul Hosza. Senioria sa şi domnul Martinuzzy s-au interesat de dumneata. Cred că judecata e ca şi făcută! Bornemisza îl bătu cu palma pe umăr şi continuă: Măria sa preţuieşte vitejia şi curajul supuşilor săi şi pot să-ţi spun cu toată siguranţa că te aşteaptă un viitor strălucit! Poate şi pe dumneata, domnule Hosza! Eu nu te-aim socotit niciodată aşa de smintit pe cât pari, iar în privinţa sosirii arhiepiscopului, n-am pus niciodată la îndoială cuvintele dumitale!

— Vreau să fiu liber! Înţelegi ce înseamnă asta? Vreau să fiu liber! vorbi Hosza cu glasul sfârşit.

— Vei fi, te asigur că vei fi! De altfel ai fost şi până acum. Cine te-a considerat prizonier? Eu nu! Cancelarul nu! Poate dumneata însuţi! Mintea dumitale înflăcărată e de vină, domnule Hosza. Hai, aşază-te să stăm de vorbă, linişteşte-te! Bornemisza se apropie de Gheorghe Doja şi, şoptit, îi spuse: Vei fi liber, domnule Doja, aşa după cum mă vezi şi te văd. Starostele Taill e un om şi jumătate, când îşi pune în gând să facă ceva, o face! A pus toate stăruinţele pentru cauza dumitale. Şi-a mai intervenit cineva…

Ar fi vrut să spună: mulţimea! dar îşi opri şoapta. Prea s-ar umfla în pene secuiul! E ruşinos că s-a ajuns până acolo, când datoria mea era ca de la început să strâng frâul, să nu las gloata să-şi facă de cap! ,,Voievodul, – gândi el, – poate să-şi arate mărinimia, însă datoria mea era să nu las gloata să i-o ceară. Nu, cele ce s-au petrecut nu trebuiesc spuse ţăranului”. Bornemisza schimbă vorba şi cu falsă bucurie spuse:

— Straşnici oameni ai, domnule Doja, închipuie-ţi, au atacat palatul episcopal!

— Oamenii mei! nu-şi putu ascunde mirarea Doja.

— Nu te speria! Numai trei dintre ei… şi nu li s-a întâmplat nimic. Cu voinicia lor au scăpat din ghearele monseniorului de Kuty pe picherul voievodului, un boem, bătrânul Ian Klepka. Mi se pare c-a fost vorba despre o fată, naiba ştie ce i-a îndemnat! Destul c-a ieşit bine. Voievodul s-a bucurat şi-a trecut cu vederea fapta lor. Ba a făcut şi haz de păţania sfinţiei sale, căci l-au burdujit bine voinicii dumitale! Când am aflat de picher şi-am văzut mulţumirea măriei sale, n-am mai trimis să-i urmărească!

— Oamenii mei n-au putut fi! îl asigură Doja.

— Ei, aşa mi s-a spus: oamenii lui Gheorghe Doja!

Bornemisza se aşează pe laviţă, alături, dar Doja se trase puţin mai la o parte. Nu-i făcea nicio plăcere apropierea nobilului curtean şi nici prietenia pe care acesta i-o arăta. Doja răspundea cu răceală. Nobilul începu atunci să-l sâcâie pe Hosza.

— Ei, domnule Hosza, – începu el, – lămureşte-mă şi pe mine: unde-i ţara aceea despre care-i vorbeai domnului Martinuzzy?

— Nicăieri! Dar ea va fi pretutindeni, fiţi sigur de asta! răspunse hotărât Moise Hosza.

— Nicăieri! Şi pe înălţimea sa, cardinalul Tamás Bakács, vreţi să-l făceţi împărat acolo?

— Domnule, vorbeşti cu prea puţin respect faţă de acela care-i primatul Ungariei!

— Cum poţi să-mi aduci asemenea învinuiri? I-am dat toate titlurile care i se cuvin, nu-i aşa, domnule Doja?

Doja ridică din umeri. Bornemisza era bine dispus şi cu siguranţă începuse iarăşi jocul de întărâtare a lui Moise Hosza.

— Aveţi grijă să nu iasă treburile aşa cam cum au ieşi la Roma, adică, până la urmă, să se aleagă altul împărat în Ţara Nicăieri, iar înălţimea sa, primatul Ungariei, arhiepiscop de Esztergom, magnatul Tamás Bakács, să cadă şi de data asta din car, cum a căzut de pe scaunul papal.

Moise Hosza găsi c-ar fi o neghiobie să se trudească să lămurească pe un nobil ignorant. Îi aruncă o privire dispreţuitoare şi nu-i răspunse la provocare. Bornemisza continuă:

— Am auzit că la Roma i-a speriat pe italieni cu strălucirea si măreţia cortegiului său. Numai aur, numai mătăsuri şi pietre scumpe. Caii îmbrăcaţi în fireturi, coifurile celor din suită turnate din argint curat! Mă mir cum de n-a fost ales papă! Judecând după felul cum s-a prezentat în cetatea papală, italienii îşi vor fi închipuind că pe la noi aurul se găseşte prin scorburile arborilor, ca mierea albinelor. Datorită risipei primatului nostru, cine ştie ce gânduri şi pofte îi vor veni papei şi italienilor lui… să nu ne trezim într-o bună zi cu ei pe cap!

— Domnule, sunt lucruri pe care mintea dumitale nu le poate pricepe. Dacă nu binevoieşti să-mi redai libertatea, cel puţin binevoieşte şi scuteşte-mă de asemenea cuvinte. Nu dumneata eşti chemat să-l judeci pe înaltul nostru arhiepiscop!

— Pe dumnezeul meu! începu să râdă cu hohote Bornemisza. Vorbeşti ca şi când dumneata ai fi cancelarul din Ţara Nicăieri! Iată că-ţi fac plăcere şi plec, sfătuindu-te însă să ai puţină răbdare. În curând vei avea fericirea sa îngenunchezi în faţa stăpânului dumitale!

— Te înşeli, răspunse cu dispreţ Moise Hosza. Cu nu îngenunchez în faţa nimănui. Iar înaltul prelat nu-i stăpânul meu. Între noi nu sunt stăpâni şi nici slugi.

— Oho! izbucni batjocoritor Bornemisza. E vorba de Ţara Nicăieri

sau de curtea primatului Tamás Bakács?

Moise Hosza îi întoarse spatele. Se aşeză pe laviţa lui şi se lungi obosit.

— Nu te supăra, fă-mă să înţeleg, stărui Bornemisza cu şiretenie, trăgând cu coada ochiului spre Doja, făcând-o pe nepriceputul. Ştiu că primatul are mai multe slugi decât regele, mai mulţi vasali şi mai mulţi iobagi decât regele şi voievodul împreună, iar jumătate din pământul Ungariei îl stăpâneşte el şi mănăstirile lui. Dumneata spuneai că în ţara aceea nu vor mai fi slugi şi stăpâni. Cum vine asta? De ce nu se leapădă acuma de vasalii, de iobagii şi de slugile pe care le are?

Doja urmărea cu privirea când pe unul, când pe altul. Îşi dădea seama că dacă curteanul vorbea în felul cum vomea despre arhiepiscop, cu siguranţă stăpânul său, voievodul, şi poate şi domnul Martinuzzy, cancelarul, tot aşa vorbeau, nepreţuindu-l prea mult pe Tamás Bakács. El se mai gândi că, dacă aceştia nu preţuiau omul, cu atât mai puţin vor preţui acţiunile lui. Deci cruciada papei, războiul sfânt împotriva păgânilor – deoarece era condusă de Tamás Bakács – nu se bucura de sprijinul stăpânirii. Faţă de Tamás Bakács, ca şi faţă de toţi marii seniori, Doja îşi avea părerile lui. Însă faptul că omul şi acţiunea lui erau privite cu duşmănie de curtea voievodală, îl făcu pe Doja să se simtă oarecum apropiat de Moise Hosza şi să-şi schimbe în parte părerea pe care el o avea despre arhiepiscopul Tamás Bakács.

După plecarea lui Bornemisza, Doja rămase pe gân- duri câtva timp, mormăind din când în când ţărăneşte: hm, hm. Hm! Apoi după ce Moise se ridică de pe laviţa de piatră, Doja i se adresă:

— Moise Hosza, m-am gândit la cele ce mi-ai vorbit, şi ţi-am spus cinstit că nu am încredere în arhiepiscopul dumitale. Ochi cu el n-am dat niciodată, dar am auzit şi eu una şi alta despre el, şi drept să-ţi spun, tot ce-am auzit nu-i prea făcea mare cinste. Ba dimpotrivă, toţi îl zugrăveau ca pe un mare ticălos. Un stăpân mai hain, se plângeau oamenii de prin părţile unde el stăpâneşte, nu s-a mai pomenit. Se spunea că risipeşte aurul şi argintul fără măsură, iar când i se goleşte punga, e în stare să ia şi cenuşa din vatra iobagilor săi, ca să şi-o umple din nou. Dacă numai jumătate din cele ce am auzit ar fi adevărate, şi tot aş fi fost în drept să nu mă încred în omul dumitale, şi să-ţi vorbesc de el cum ţi-am vorbit, mă înţelegi?…

— Bine, şi unde vrei să ajungi? îl întrebă Hosza, nerăbdător.

— Unde vreau să ajung? Acolo că auzindu-l pe nă- tăfleaţa asta de senior vorbind în derâdere despre arhiepiscop, am stat şi mi-am spus: Unde s-a mai văzut una ca asta! Corb la corb să-şi scoată ochii? De, te pomeneşti că tânărul meu tovarăş de temniţă să aibă dreptate! S-ar putea ca lupul să-şi fi schimbat părul, mai ştii!

— Şi, şi? întrebă Moise Hosza curios.

— Şi… asta ar fi! Aş vrea să-l întâlnesc, răspunse Doja scurt, în timp ce gândurile i se îndreptau spre viitor, spre iobagii care odată în tabără, înarmaţi, vor şti ei ce au de făcut, mai ales că el va fi acolo.

CAPITOLUL III

1

Cu tot frigul care se lăsase, uliţa curelarilor era în mare fierbere. Meşterii, calfele, ucenicii, chiar şi femeile stăteau, în pragul caselor, cu privirile îndreptate spre hanul ,,Pelerinul'', în faţa căruia poposea un echipaj ciudat.

Era o trăsură mare în formă de corabie, pusă pe patru roţi înalte. În dreapta şi-n stânga caprei surugiului, doi arhangheli sculptaţi străjuiau, cu mâinile pe mânerele spadelor, ameninţători. În spate, alţi doi arhangheli de lemn ţineau tovărăşie unui om îmbrăcat cu o manta împodobită cu fireturi, ce purta un scut într-o mână şi o alebardă în cealaltă. La trăsură erau înhămaţi opt cai albi, acoperiţi în parte cu pături de postav purpuriu, cusut cu fir de aur; frunţile cailor erau împodobite cu penaje de pene de cocor.

Mai la o parte stătea un grup de călăreţi cu steagul desfăşurat. Pe steag, cusuţi cu fir şi împodobiţi cu pietre scumpe, se vedeau cei doi apostoli: Petru şi Pavel, sprijiniţi de o cruce butucănoasă. Câţiva surugii îşi făceau de lucru în jurul acelui ciudat echipaj.

Era trăsura preaînălţatului primat al Ungariei, Tamás Bakács, arhiepiscop de Esztergom, cardinal, fost candidat la scaunul papal.

Primatul nu acceptase invitaţia lui Zapolya de a fi găzduit în palatul voievodal şi trăsese la hanul ,,Pelerinul''. Dorea să apară în faţa orăşenilor ca unul ce nu are nici în clin, nici în mânecă cu stăpânirea. De altfel fusese informat de duşmănia cu care era privită

acţiunea sa, duşmănie care, în oarecare măsură, îi convenea. Meritul cruciadei trebuia să-i aparţină în întregime; de aceea în afară de banii veneţienilor şi prestigiul papei, punea în joc şi influenţa, averea şi oboseala sa.

Clopotele catedralei şi ale celorlalte biserici sunau fără întrerupere. În catedrală urma ca arhiepiscopul să slujească un serviciu religios, iar după aceea, aşa cum anunţase prin crainicii săi, va primi la hanul ,,Pelerinul'' delegaţiile cetăţenilor, ale nobililor şi ale ţăranilor liberi şi chiar ale iobagilor care înţeleg să sprijine cruciada sau să se înroleze în Oastea Crucii. Recrutorii începuseră chiar din zorii zilei operaţiile de înscriere.

Orăşenii vorbeau în fel şi chip despre strălucirea arhiepiscopală şi sfârşeau prin a găsi că aceşti reprezentanţi ai lui dumnezeu pe pamânt costă scump de tot. Monseniorul de Kuty le lua dijme pentru păşunea vitelor, taxe pentru trecerea podurilor, uium pentru măcinat, pentru credinţă, şi oricât ar fi plătit ei, episcopul lor tot nemulţumit era. Fără doar şi poate, arhiepiscopul acesta, dacă ar păstori peste ei, le-ar lua şi pielea de pe oase.

Dar la urma urmei, când te gândeşti la ceea ce te poate aştepta dincolo de mormânt, oricât ai plăti, tot face să ai pe cineva care ar putea pune o vorbă pe lângă bunul dumnezeu. Păcat că monseniorul de Kuty nu-i aşa cum ar trebui să fie! Nu prea are mutră cucernică şi nici distinsă ca arhiepiscopul, ci aduce mai mult a tâlhar, decât a cleric şi senior. Cel puţin arhiepiscopul, după cum se vede şi după trăsura care-l poartă, e înconjurat numai de arhangheli, şi dacă mai ţinem seama şi de o faptă plăcută lui dumnezeu, cum e războiul sfânt împotriva pagânilor, fără îndoială are trecere mare în ceruri! N-ar fi rău ca orăşenii să-l primească cu toată cinstea, iar staroştii să-i dăruiască câte ceva din partea breslelor.

Clopotele sunau într-una, cu dangătul lor mai viu şi mai răsunător acum în gerul iernii. Orăşenii erau îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, pregătiţi să se ducă spre biserici. Toţi ar fi dorit să ia parte la slujba pe care urma s-o oficieze arhiepiscopul, dar nu se putea, căci catedrala era în cetate şi acolo nu aveau dreptul să intre decât magnaţii şi curtea voievodului.

Oamenii se aşteptau ca arhiepiscopul să împartă şi indulgenţe din partea papei, în afară de obişnuitele binecuvântâri arhiepiscopale. Mulţi îşi puseseră în gând să cumpere aceste hârtiuţe care dădeau dreptul la intrarea în rai, cu toate că în ultimul timp nenumăraţi defăimători vorbeau în derâdere despre aceste bilete de liberă intrare în sânul lui Abraham. Dar oamenii se gândeau că, oricum, nimeni n-ar putea face dovada că nu valorează banii daţi pe ele.

Arhiepiscopului i se făcuse dichisul: fusese proaspăt bărbierit, îmbrăcat, împodobit cu cele mai strălucitoare odăjdii, cu cuca pe cap şi cârja în mână. Dar din cauza oboselii nu, se simţea în toane bune. Se aşeză, aşa împodobit cum era, într-un fotoliu la gura căminului. Medicul care-l urma pretutindeni veni şi, cercetându-i limba, îi recomandă o cupă de vin roşu şi câţiva pesmeţi. Arhiepiscopul îşi

luase în ziua aceea cucernicia în serios. Era în postul Crăciunului şi-ar fi vrut să oficieze nemâncat, dar dacă medicul prescrie, dumnezeu iartă! Sorbi cupa de vin vechi, ronţăi câţiva pesmeţi şi prinse poftă de mâncare. I se aduse pe dată o piftie din coadă de castor – castorul se putea mânca în post, fiind declarat peşte – câţiva păstrăvi prăjiţi şi, bineînţeles, vinul care îi plăcea lui mai mult, vinul roşu de nisip, vechi de cel puţin douăzeci de ani. Pe măsură ce mânca simţea cum îi veneau puterile pierdute din pricina oboselii şi hurducăielilor trăsurii. Îşi aduse chiar aminte şi de Moise Hosza şi se miră că nu-i ieşise în întâmpinare. Întrebă dacă nu-l căutase un tânăr şi i se spuse că, într-adevăr, un tânăr ciudat îmbrăcat ceruse într-un fel nepotrivit să vorbească cu înălţimea sa, dar că fusese alungat.

Frigul din timpul nopţii îngheţase noroiul uliţelor; zăpada nu căzuse. Cerul era senin, cu soare palid de iarnă. Spre apus şi răsărit, în depărtare, se vedeau munţii cu crestele înălbite de zăpadă. Jos, înconjurând oraşul, Mureşul prinsese o pojghiţă de gheaţă care strălucea în bătaia razelor soarelui.

Era o zi frumoasă şi tocmai în ziua aceea se întâmplase ca Gheorghe Doja să fie eliberat. El cobora singur din cetate. Era liber înainte chiar de a da ochi cu voievodul sau cancelarul Martinuzzy. I se spusese doar că nu are voie să părăsească oraşul, căci va fi chemat la o înfăţişare.

Martinuzzy ticluise în aşa fel treburile înaintea eliberării lui Doja, încât Werböczy să fie trimis din cetate dimpreună cu Martini – misiunea lui Martini era ca să mărşăluiască demonstrativ cu trupa sa prin jurul oraşului şi cetăţii Braşov, pentru a-i băga puţin în sperieţi pe încrezuţii braşoveni. În aparenţă, Werböczy, care-l însoţea, părea să fie reprezentantul voievodului pe lângă condotier, în realitate, însă, marele nobil era pus sub paza lui Martini. Motivele care-l determinaseră pe cancelar să ia această măsură erau două şi deopotrivă de importante. Mai întâi, eliberarea lui Doja ar fi dat naştere la violente proteste din partea lui Werböczy şi poate ar fi creat chiar şi alte încurcături neplăcute. Iar în al doilea rând, anun- ţându-se într-adevăr vizita arhiepiscopului Tamás Bakács în oraşul voievodal, Martinuzzy ţinuse ca Werböczy să nu se întâlnească în niciun caz cu arhiepiscopul, căci întâlnirea ar fi putut înlesni o coaliţie împotriva voievodului.

Gheorghe Doja cobora spre poartă bătând talpa să-şi audă paşii, să-şi simtă călcătura. Era fericit că după atâtea zile de temniţă simte din nou pământul sub picioare, nu numai lespezile de piatră. Făgăduise lui Bornemisza ca va aştepta să fie chemat, dar pusese şi o condiţie – să fie chemat cât mai iute, deoarece n-are timp de pierdut.

Faptul că fusese pus în libertate înainte de a fi judecat îi întărea lui Doja credinţa că judecata, dacă cumva se va face, va avea acelaşi

rezultat. În orice caz, o înfăţişare cu puternicii dorea şi el. Când va da ochi cu măriile lor, le va spune în faţă tot ce crede despre ei şi stăpânirea lor.

Pe podişca de peste şanţul cetăţii se opri. În faţă avea oraşul. O îngrămădire de case mici, abia răsărite din noroiul îngheţat al uliţelor. Numai câteva clădiri mai ridicate: palatul episcopal, cele trei hanuri, bisericile. Nicio asemănare între acest oraş de scaun voievodal şi oraşele neguţătoreşti: Braşovul, Sibiul, Clujul. Nici cetatea nu era cine ştie ce: ziduri crenelate, şanţuri, câteva bastioane, o mică cetate de scaun. Numai palatul voievodal, nou clădit, dădea oarecare măreţie cetăţii.

Doja păşi mai departe, spre oraş. La ,,Cornul Vână- torului'' urma să se întâlnească cu starostele Taill, după cum îi spusese Bornemisza. Nu ştia de sosirea arhiepiscopului în oraş. Pe Moise Hosza nu-l mai văzuse.

Odată cu arhiepiscopul şi înainte de sosirea lui intrase în oraş şi multă lume străină. Cele două hanuri, ,,Sfântul Andrei'' şi ,,Cornul Vânătorului'', nu mai aveau nicio odăiţă liberă. Noaptea, mulţi dormiseră pe mesele din sala mare a hanului. Curţile hanurilor erau pline de căruţe cu roţi butucănoase, iar rândaşii nu mai dovedeau cu lucrul, cu caii. Era o forfoteală şi o larmă plină de înjurături cum rar se mai văzuse. Mulţi dintre cei găzduiţi în hanuri erau neguţători veniţi să vândă sau să cumpere, geambaşi care cumpărau cai pentru oastea cruciadă, recrutori, călugări, lume străină legată de cruciada papei Leon al X-lea. Dar în afară de aceştia, prin hanurile mai mici de la periferia oraşului şi prin cârciumi găzduiau şi mulţi oameni cu îndeletniciri mai rar întâlnite: saltimbanci, dănţuitori pe funii, îmblânzitori de animale, vânzători de buruieni şi leacuri pentru răni, ghicitori, vânzători de horoscoape şi amulete. Călătoria arhiepiscopului era un eveniment unic: el aducea cu sine năvala oamenilor spre oraşele prin care trecea şi toţi cei amintiţi se ţineau pe urma cortegiului său, făcând afaceri mai bune decât prin bâlciurile obişnuite.

Bătrânul Ian Klepka chefuise toată noaptea. Băuse voinicește, bucuros că şi de data aceasta a scăpat teafăr din primejdia prin care trecuse. Când se afla înghesuit în sacul călugărului Calist, cu căluşul înfundat în gură, îşi luase rămas bun de la viaţă. Purtat pe spate de către călugărul schingiuitor, credea că face ultima lui călătorie. Dar deodată zgomot, zăngănit de săbii, strigăte! Ian Klepka începu să creadă că diavolii şi îngerii se bat pentru sufletul lui. Iată că deodată sacul se desface, căluşul sare din gura sa, iar un bătrân mustăcios îl ridică de guler şi-i strigă:

— Ia-o din loc, jupâne Ian!

Calist, ajutoarele sale, însuşi monseniorul de Kuty zăceau la

pământ, schilodiţi de loviturile a trei voinici. Unul dintre cei trei, împreună cu fata eliberată din mâinile episcopului, care prinsese şi ea o spadă în mână, se retrăgea spre poartă. Ceilalţi doi acopereau retragerea. În uliţă l-au lăsat singur pe Ian Klepka, nici rămas bun nu şi-au luat de la el. Au încălecat pe caii lor şi duşi au fost. N-a mai avut nici cui să mulţumească… şi Ian Klepka ţinea să fie recunoscător. Timp de gândit nu avea, aşa că o luase şi el frumuşel spre cetate. În noaptea aceea şi alte nopţi la rând n-a închis un ochi, nu se putea dezmetici, nu-şi dădea seama cum de s-a lăsat prins ca un prostănac. După o săptămână însă, înarmat şi însoţit de doi gornici, s-a dus la hanul ,,Cornul Vânătorului" cu gândul să-şi cinstească binefăcătorii, de cumva i-o găsi acolo. Se înţelege, nici urmă de cei trei; în schimb sala era plină: neguţători străini, mici nobili, ba chiar şi un compatriot cu fiica sa – meşterul artist Iosif Zlimka, care cu opt ogari dresaţi juca teatru. Fata lui Zlimka, Estela, cânta din chitară cântece din Boemia, câinii dansau, săreau prin cercuri; iar la urmă, pantomima, Estela avea rolul de crăiasă a codrului, ogarii aveau şi ei diferite roluri: unul era pădurarul, altul vânătorul, baronul, baroniţa, păstorul şi păstoriţa. Spectacolul fu minunat, şi ca urmare a fost răsplătit cu urale şi cu bănuţi de argint.

Ian Klepka a tot dat la vedre de vin tuturor celor care nu l-au refuzat. A petrecut ca niciodată. Estela i-a cântat din chitară. Zlimka i-a vorbit de patrie, de necazurile de acolo, de taboriţii care au început să se mişte din nou… multe. Alţi oameni, alte generaţii, dar năzuinţele au rămas aceleaşi. Tot focul şi l-a vărsat Ian Klepka atuncea, tot focul care o viaţă întreagă i-a pârjolit sufletul. Cine spune că numai călăreţii ardeleni ştiu înjura cu adevărat, se înşeală amarnic. Să-l fi auzit pe Ian Klepka, picherul de vânătoare al voievodului! Atunci ar fi putut preţui o adevărată înjurătură bună. Dacă papa ar fi fost în hanul din cetatea voievodală, ar fi intrat în pământ, iar episcopilor le-ar fi crăpat inima în patru. Cine l-ar fi putut opri pe Ian Klepka? Nici dumnezeu, drăguţul, n-ar fi îndrăznit s-o facă, căci s-ar fi ales şi el cu un potop de înjurături.

După un chef straşnic urmează o dimineaţă de mahmureală. Omul abia se ţine pe picioare, dar Ian Klepka cunoaşte leacul. Două sau trei înghiţituri de rachiu tare, cu chimen, şi s-a dres. Haita şi-a primit raţia de carne, câinii au fost pieptănaţi, totul e în cea mai bună ordine. Picherul porneşte spre ,,Cornul Vânătorului" să se dreagă. Străbate în lungul ei uliţa curelarilor şi rămâne năuc de ce s-a mai putut întâmpla. Iată meşterii, calfele, femeile şi copiii, toţi îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, toţi în pragurile caselor. Ce naiba s-o fi petrecut de ieri până astăzi? Abia când ajunge în piaţetă aude clopotele toate sunând. La naiba, doar n-o fi sărbătoarea Crăciunului, mai sunt doar două săptămâni până atunci! Când văzu echipajul acela ciudat, ostaşii cu

coifurile strălucitoare de argint, steagul desfăşurat, caii albi şi arhanghelii, crezu că visează şi se frecă la ochi, dar nimic nu dispăru. De bună seamă, însuşi papa, duşmanul lui de moarte, a sosit în oraşul stăpânului său. Dracul se teme de aşa ceva, nu însă Ian Klepka.

Ocoli ,,Cornul Vânătorului'' şi se îndreptă spre ,,Pelerinul'', ca să privească mai de-aproape corabia pe roate.

Doja fusese atras şi el de măreţia şi strălucirea suitei arhiepiscopului. Se apropiase şi rezemat de trunchiul unui tei privea şi se minuna. ,,Slabă minte are tânărul Moise Hosza, dacă îşi leagă nădejdile de omul acesta!'' gândi el, venindu-i în minte cuvintele de laudă la adresa arhiepiscopului, pe care le auzise din gura tânărului.

Primatul apăru în sfintele odăjdii: cuca de cardinal pe cap, cârja arhiepiscopală în mână. Uşa trăsurii se deschide, scara se lasă în jos, călăreţii îşi strunesc caii.

— Sfântul ei de lume! strigă Ian Klepka şi plef! cu căciula de pământ, drept la picioarele arhiepiscopului. Tamás Bakács scăpă din mână cartea domnului Morus, ,,Utopia'', pe care o purta totdeauna cu el şi care-l costase o avere. Bătrânul Ian Klepka râdea prosteşte, după cum îi era obiceiul. O asemenea arătare nu mai avusese niciodată în faţă. Dar n-avu timp să râdă prea mult, doi ostaşi din suită descălecară în grabă şi puseră mâna pe el. Doja făcu câţiva paşi, nu ca să-i ia apărarea, ci ca să vadă mai bine ce s-a întâmplat. Atunci alţi doi, crezându-l tovarăş cu Ian Klepka, bănuindu-i pe amândoi atentatori la viaţa arhiepiscopului, se repeziră asupra lui. Doja trase spada, ceilalţi doi făcură la fel şi lupta începu.

Arhiepiscopul avea o teamă grozavă de atentate. Fusese atacat pe la spate când se afla în Italia şi de atuncea, ori de câte ori se apropia cineva pe neaşteptate de el, se punea imediat în gardă. De data asta însă nu putea s-o facă. Era îmbrăcat în odăjdiile pe care nu le suferea. Dacă ar fi avut spada la şold şi hainele sale de cavaler, ar fi sărit în luptă, căci de felul lui era un om curajos, căruia îi plăcea nespus de mult lupta cu spada şi lancea şi era fericit când putea să se grozăvească, arătându-şi dibăcia de luptător.

Când căciula lui Ian Klepka căzu cu zgomot la picioarele lui, gestul pe care-l făcu fu să prindă spada; uitase că era îmbrăcat în odăjdii şi că avea în mână scumpa carte a domnului Morus. Râsul prostesc al lui Ian Klepka îl dezmetici şi se convinsese repede că nu putea fi vorba de un atac. Când văzu şi încăierarea lui Doja cu ostaşii, fu şi mai mulţumit. Un asemenea prilej face să fie privit, chiar şi îmbrăcat cu sfintele odăjdii, mai ales că luptătorul părea mare meşter în mânuirea spadei.

Cavalerismul aventurier care sălăşluia în tot felul de a fi al lui Tamás Bakács ieşise la iveală. Arhiepiscopul îşi sumese poalele fustei tivite cu fireturi şi alergă în apropierea luptătorilor.

Gheorghe Doja lupta voinicește, mânuia cu dibăcie spada. Secuiul se înfierbântase ca un armăsar buiac, şi ceilalţi doi luptători nu se lăsau mai prejos. Luptau doi deodată, dar Doja ocolea loviturile şi trecea la atac. Dintr-o măiastră lovitură de spadasin încercat, scoase pe unul din luptă. Alţi doi îşi traseră spadele pentru a-i lua locul. Dar Tamás Bakács, cavalerul, făcu semn cu mâna ca să păstreze regulile cavalereşti şi numai unul să rămână în luptă. În toate, el ţinea mult la regulile jocului. Chiar şi la slujba religioasă, deşi o făcea în silă, păstra tipicul.

Lupta devenea din ce în ce mai palpitantă. Spadasinul arhiepiscopului îşi dădea toată silinţa, punea toată ştiinţa în mânuirea spadei, dar Doja era un adversar de clasă înaltă. El îşi înfrunta cu sânge rece potrivnicul, nu punea patimă, ceea ce-i plăcu mult de tot arhiepiscopului. Tamás Bakács nu ştia cine-i Doja, dar îi câştigase admiraţia şi simpatia arhiepiscopului prin felul degajat de a-şi înfrunta adversarul. Hotărârea lui Tamás Bakács era luată – oricine ar fi omul şi oricât ar fi costat, el trebuia să facă parte din suita sa.

— Monseniore, opriţi lupta! Opriţi lupta, se auzi de mai multe ori un glas.

Dar era în zadar, acolo nu se alia niciun arhiepiscop. Era numai cavalerul Tamás Bakács şi pentru nimic în lume n-ar fi renunţat la acest spectacol, la care participa cu tot sufletul.

— Monseniore, sunt eu, Moise Hosza, opriţi, vă rog, lupta! Omul acesta nu-i un atacator, e Gheorghe Doja, îl cunosc!

— O clipă! O clipă! şopti arhiepiscopul, fără să-l privească pe tânăr.

În timpul acesta, zgomotul luptei scoase de prin hanuri pe oaspeţi. Cetăţenii uliţei curelarilor îndrăzniră şi ei să se apropie. Nu prea mult, dar destul de aproape ca să poată vedea. Tamás Bakács privea lupta cea mai frumoasă pe care o văzuse vreodată. Era tot cu poalele fustei sacerdotale ridicate, cu cuca arhiepiscopală dată puţin pe spate. Orăşenilor li se păru mult mai apropiat de ei aşa, mai ales că nu se găsea nimeni ca să-i alunge. Tamás Bakács îşi îndrepta din când în când privirea spre ei satisfăcut. Era bucuros că le poate oferi un spectacol aşa de palpitant.

Doja mânuia spada, ataca şi se apăra, prelungea lupta voit. Din când în când îşi arunca ochii asupra arhiepiscopului. Un lucru era sigur – cu toate zorzoanele de mare cleric pe el – Tamás Bakács părea să fie un bun ostaş ce ştie să preţuiască o frumoasă luptă cu spada. Cât priveşte gândurile care-l preocupă, intenţiile, planurile pe care le are, ar fi bine să-l cunoască mai îndeaproape. Mai ştii, s-ar putea să fie ceva de capul lui! Tot mânuind spada, Doja se gândea că n-ar fi rău să ajungă la o întâlnire cu arhiepiscopul, mai ales că războiul acesta cu păgânii, în fruntea căruia se afla prelatul, îi aduce lui şi iobagilor apa la moară. Odată ajuns la convingerea asta, găsi că nu mai are niciun

rost să prelungească lupta, şi din două lovituri date cu măiestrie îşi înfrânse adversarul. Apoi se apropie de arhiepiscop şi, după cum era obiceiul cavaleresc, îi prezentă spada.

Tamás Bakács, tot după regulile luptei, trebuia să-l felicite şi îmbrăţişeze, însă n-o făcu. În momentul acela îşi aduse pesemne aminte că, mai înainte de toate, ei era arhiepiscop şi că în această calitate venise în oraşul voievodal. Îi dădu deci numai binecuvântarea. Doja îşi aduse şi el aminte de dumnezeu şi de cei care-l reprezintă pe pământ. S-ar fi cuvenit să îngenunche şi să-i sărute mâna arhiepiscopului, dar el se înclină numai şi-şi descoperi capul…

— E Gheorghe Doja! îi şopti la ureche Moise Hosza arhiepiscopului.

— Gheorghe Doja! A, dar sunt încântat, nespus de încântat! spuse Tamás Bakács. Eşti omul pe care ţineam cel mai mult să-l întâlnesc, crede-mă! Moise, să poftiţi astă-seară la mine! Domnule Doja, sper că nu mă vei refuza. Acum iertaţi-mă, trebuie să-mi fac datoria de arhiepiscop!

Doja îl privi dintr-o parte; Moise Hosza se înclină.

— Prea bine, monseniore!

Tamás Bakács mai făcu o dată semnul binecuvântării, apoi se urcă în trăsura pompoasă şi caii porniră.

Întârziase. Fără îndoială, în catedrală aşteptau nobilii şi curtea voievodului… Nu face nimic, cel puţin dăduse un spectacol orăşenilor, dacă nu le putea şi lor oferi o slujbă religioasă. Asta preţuia poate chiar mai mult decât serviciul divin.

Cortegiul se pusese în mişcare. Pe tot parcursul până la cetate, uralele şi cuvintele de bun sosit nu mai încetau. Arhiepiscopul Tamás Bakács împărţea binecuvântări în dreapta şi în stânga, convins fiind că în oraşul acesta voievodal, mulţimea era câştigată cu trup şi suflet pentru cruciadă.

Ian Klepka fusese lăsat locului. Nu se mai ocupase nimeni de el, nici nu-l întrebase cu se scop făcuse gestul acela necuviincios. Îşi învârtea căciula în mâini, nemaiştiind ce să facă. Fumurile beţiei i se împrăştiaseră, mai că se ruşina acum de cele întâmplate.

— Omul acesta nu poate să fie papa, e un diavol care te trimite în iad dintr-o lovitură de spadă. O fi chiar Anticrist! Oricum, dacă-i vorba de iad, el păşeşte înaintea ta! Straşnici oameni, n-am ce zice! murmură picherul.

După ce-şi îndesă căciula pe cap, se îndreptă spre ,,Cornul Vânătorului'', căci de dres tot trebuia să se dreagă.

2

Din catedrală lipseşte monseniorul de Kuty. Puţini dintre nobili cunosc pricina. Cei mai mulţi pun lipsa pe seama unei închipuite duşmănii faţă de primatul Tamás Bakács. Întrebări şoptite trec de la unul la altul, intrigile se ţes. Unii sunt pentru monseniorul de Kuty, căruia îi iartă toate păcatele numai prin faptul că înfruntă pe acest nechemat care s-a cocoţat pe scaunul primatului Ungariei; alţii, cei dornici de isprăvi şi căpătuială, sunt alături de Tamás Bakács. El reprezintă puterea, bogăţia şi aventura războinică, cel mai bun prilej pentru cei ce vor să se înalţe cu o treaptă mai sus.

În catedrală se află un număr mare de seniori. Magnaţii Báthori, Bethlen, Mayláth, Drágffy, Teleky, Pereny, Szekely, Kornis – mai toţi sunt însoţiţi de doamnele lor şi de fiii şi fiicele lor. Sunt de asemenea, mai în urmă, şi nobilii mai mărunţei, oameni legaţi de familiile marii nobilimi…

Toţi sunt în haine de sărbătoare, cu caftane lungi, bătrânii cu baltage aurite în mâini, tinerii cu pumnale mici atârnate de cingătoare, căci în casa domnului portul armelor de luptă e interzis. Toţi semeţi, plini de mândrie, stăpâni puternici, aproape de sine stătători, deoarece puterea regelui abia de se mai simţea, iar voievodul, cu toate ifosele sale, rămânea totuşi un parvenit, prea obscur ca origină, ca să fie temut.

Ioan Zapolya şi principesa Isabela, înconjuraţi de curtea lor, ocupau partea din dreapta, în apropierea altarului. Alături de voievod stătea Martinuzzy, având în faţă pe principele George, băieţaşul lui Zapolya. Principesa era înconjurată de doamnele ei de onoare, printre care figura mândră, puţin încruntată, a surorii lui Werböczy, ieşea în evidenţă. Sora lui Werböczy simţise dizgraţia în care căzuse fratele său şi voia să arate tuturor că priveşte cu trufie, fără să-i pese prea mult de acest lucru. Ea îşi rotea ochii asupra nobililor, căuta să întâlnească privirile magnaţilor prieteni.

La marginea altarului din stânga, lângă un pilastru, stătea singuratic Bornemisza. El urmărea cu atenţie feţele tuturora; un gest, o privire, un clipit din ochi cu înţeles era notat în mintea lui şi interpretat pe dată într-un fel sau altul. Înainte chiar de a începe slujba, el ştia încotro îl poartă gândurile pe fiecare dintre participanţi. Câţi au trecut cu Werböczy, câţi au rămas pe lângă voievod, care şi câţi vor înclina spre aventura lui Tamás Bakács.

Orga şi corul diaconilor înălţau imnuri. La cele două altare laterale, în aşteptarea arhiepiscopului, preoţii cădelniţau, rostind rugăciuni.

Fumul parfumat de tămâie se înălţa spre bolta gotică; în sfeşnice ardeau lumânări. Cu oarecare întârziere apăru şi arhiepiscopul însoţit de doi asistenţi. Suita lui ocupă un loc rezervat dinainte. Ostaşii din garda arhiepiscopului fac front în spatele băncilor. Patru ofiţeri cu coifurile strălucitoare pe braţe, cu pelerine negre pe umeri, ocupă în rând locul din mijlocul catedralei. Magnaţii, ai căror ochi sunt îndreptaţi asupra ofiţerilor, se simt mai mici în faţa măreţiei şi fastului lor.

Arhiepiscopul se opreşte în faţa altarului. Înalt, tânăr, cu obrazul puţin pudrat, cu ochii strălucitori de încredere în sine, cuceri asistenţa de la primele gesturi, de la primele cuvinte rostite cântat. Ochii femeilor nu se mai desprindeau de pe figura lui Tamás Bakács. Chiar şi bărbaţii recunoşteau că au în faţă un adevărat prinţ al bisericii, căci Tamás Bakács juca minunat. Era greu de crezut că sub odăjdiile arhiepiscopale se ascunde un vântură-lume, un aventurier fără credinţă.

După terminarea slujbei urmă predica. Tema era cruciada pentru care venise. Ridicarea creştinătăţii împotriva întinderii păgânismului, porunca sfântului părinte papa Leon al X-lea. Nobilii înţelegeau şi-l aprobau. Nu cu mult entuziasm, dar oricum, era de datoria lor ca purtători de spadă să apere creştinătatea: timpul cavalerismului nu apusese încă prin părţile de răsărit ale Europei. Dar nu după mult timp, din predica arhiepiscopului nu mai era nimic de priceput. Anticrist îşi arăta colţii, aventurierul lua locul arhiepiscopului, iluzionistul lua locul teologului îngrădit de dogme. Cuvintele, înşiruite lin la început, începuseră să curgă clocotitor, împrăştiind din belşug multă fantezie, multă poezie chiar, multă politică încurcată, abilă şi ascunsă, nimic de reţinut pentru urechile ignoranţilor magnaţi. Martinuzzy era atent, numai ochi şi urechi, simt critic şi împotrivire; părerea lui era formată înainte ca Tamás Bakács să ajungă la o încheiere.

,,Adversarii lui Bakács au perfectă dreptate! Sigur, o nouă aventură, dar o aventură dezastruoasă de data asta pentru mulţi!'' fu concluzia lui Martinuzzy.

Şi cancelarul se felicită pentru buna idee pe care o avusese de a trimite o ambasadă la Constantinopol, cerând în numele voievodului graţia şi prietenia sultanului.

Bakács trecu uşor asupra rolului Veneţiei. Nu aminti nici de bani şi nici de arme, şi luă totul asupra sa, arătând ascultătorilor că el, primatul Ungariei, pune totul pentru cruciadă, tot ce are personal şi tot ce are Ungaria, căci cinstea trebuie să revină în întregime regatului sfântului Ştefan.

,,Unde o fi vrând să ajungă?'' se întreba Martinuzzy. Cancelarului îi venise în minte bănuiala unora cum că primatul ar vrea să se

substituie regelui, să ocupe tronul, să alunge pe Jageloni. Dar nu, omul acesta nu se încurca cu asemenea nimicuri, el pare că năzuieşte să treacă graniţele Ungariei, un tron în Buda nu-i ceea ce pare să râvnească, de cumva râvneşte ceva. Hotărât, planurile lui nu sunt decât visuri nebune de aventurier. ,,Bietul papă! Alegere proastă pentru o dezastruoasa întreprindere!'' îşi spuse Martinuzzy.

Pe cancelar nu-l mai interesau spusele arhiepiscopului, nu-l mai asculta. Îşi rotea ochii asupra magnaţilor plini de trufaşă fudulie. Printre figurile celor din biserică nimic deosebit, imbecilitate şi îngâmfare prostească. Au la şold o spadă, şi prin castele zeci sau sute de ostaşi, atât.

Purtat prin altă lume de propria lui imaginaţie, Tamás Bakács îşi continuă predica, lăsându-se ridicat în nori de propriile-i cuvinte. Nu se mai simţea pe amvon, nu mai era în catedrală. Era undeva deasupra tuturor stăpânind lumea. Cuvintele lui deschideau drumuri noi omenirii, distrugeau, clădeau, orânduiau, un talmeş-balmeş mistico-politic. Regatul lui dumnezeu, papa, padişahul, nobilii, plebeii, regatul Ungariei şi… deodată, începu să vorbească despre republica lui dumnezeu.

— Propovăduieşte republica! şopti Zapolya la urechea cancelarului.

— Mai rău decât atât, omul acesta e întruparea anarhiei, adevăratul Anticrist! răspunse tot în şoaptă Martinuzzy.

— Să plecăm, fu de părere voievodul.

— Nu putem, trebuie să stăm până la sfârşit. E prea puternic, iar în spatele lui sunt forţe de care trebuie să ţinem seamă! îl făcu atent Martinuzzy.

— Papa? întrebă voievodul.

— Şi papa! mormăi Martinuzzy.

3

În timpul acesta, în biserica neguţătorilor din mijlocul oraşului, unul dintre dominicanii din suita episcopului, însoţit de Ambrus Szaleresi şi Taill, starostele neguţătorilor din Cluj, vorbea orăşenilor, ţăranilor şi iobagilor strânşi în biserică. Acolo era şi tânărul Moise Hosza, precum şi Gheorghe Doja. Biserica era ticsită de bărbaţi din toate straturile: se aflau staroştii breslelor cu steagurile lor, nobili mici de ţară, ţărani liberi şi câteva delegaţii de iobagi. Mulţi nu încăpuseră

în biserică şi forfoteau prin piaţa din faţă, unde recrutorii îşi instalaseră măsuţele pe care scriau ţidulele de recrutare.

Un dominican vorbi în numele papii, citind şi bula papală. Urmă la rând Szaleresi, care răscoli toate nemulţumirile, toate năzuinţele orăşenilor. În primul rând cruciada. Da, de bună seamă, cruciada! Dar sunt şi alte socoteli şi alte răfuieli. Oraşul acesta e un oraş voievodal. Foarte bine! Dar oraşul acesta e de drept al voievodului? Cum? Cine l-a clădit? Cine-l susţine? Din munca cui trăieşte? Nu-i oare aceasta iobăgie curată ca într-un oraş cu meşteşugari şi neguţători, cetăţenii să nu aibă niciun cuvânt de spus? Da, fără îndoială, se cade ca toată lumea să plătească taxe şi dări, dar se cuvine ca cei care plătesc să ştie pentru ce şi pentru cine plătesc… Voievodul? Fireşte, voievodul trebuie să trăiască şi el aşa după cum cere rangul, dar n-ar fi mai bine, chiar şi pentru voievod, să i se stabilească o aşa numită listă civilă? În apus, locuitorii oraşelor care aparţinuseră unui senior sau unui prinţ au ajuns la astfel de dezlegare şi treburile ies la capăt cu mai multă socoteală! Sunt de asemenea oraşe libere, cu cetăţi proprii, cu administraţie şi oaste proprie… Foarte bine, foarte frumos chiar!… Dar oare dincolo de zidurile oraşelor libere cine stăpâneşte? Stăpâneşte acela care stăpâneşte pământul. Seniorul! Bine, domeniile vor fi ele ale seniorilor, deşi asta se mai poate discuta, dar drumurile? Drumurile pe care fiecare călător cu piciorul, cu calul sau carul, trebuie să se simtă în siguranţă, pe care trebuie să treacă caravanele cu mărfuri, cum de nu sunt ale tuturora? Şi de când asta? Nu-i asta un furt de dreptate, un jaf ticălos, mai mare decât oricare altul, căci s-a făcut în dauna tuturora?

— Am ajuns la sfârşitul lumii, şopti vecinului său starostele curelarilor, un om bătrân, cu frica lui dum nezeu. Unde s-a mai pomenit atâta îndrăzneală? Dacă în Buda se vorbeşte aşa, înseamnă că Ungaria nu mai are stăpân!

— Fără doar şi poate, neguţătorul acesta cutezător are dreptate, şopti vecinul. Treburile merg întocmai cum le arată el. Oare s-ar putea ca ele să meargă şi altcum? Nu zice nimeni că orăşenii n-ar avea dreptul să-şi spună şi ei cuvântul în treburile oraşului şi ţării, dar nu aşa! Mai cu frumosul, mai cu buna, o mână spală pe alta şi amândouă obrazul! Ceea ce spune omul acesta e de neînchipuit! Ce-ar vrea el? Să te duci şi să-i spui voievodului: mănâncă atâta, bea atâta, unde s-a mai auzit asta?

— Aşa-i, aşa-i, e o nebunie! grăi îngrozit starostele curelarilor.

Dar dacă orăşenii bogaţi cugetau în felul acesta, cei săraci, dintre meşteşugarii care cu greu îşi puteau agonisi pâinea de toate zilele, precum şi calfele care nu-şi mai puteau face un rost în viaţă, care jinduiau cu anii pentru a ajunge la o patentă de meşter de sine stătător, iar când ajungeau la ea, îşi dădeau seama că mare ispravă nu

puteau face din lipsa mijloacelor, din lipsa sculelor, din lipsa banilor de trebuinţă pornirii unei neguţătorii sau meşteşug, gândeau cu totul altfel:

— Omul ăsta are toată dreptatea! Mai merită să mai trăim aşa cum am trăit? Robi voievodului, robi nobililor, robi meşterilor cu stare. Nu vedeţi, până şi în bresle a pătruns spiritul robiei! Cel puternic îi cel cu punga plină, el taie şi spânzură, iar tu trebuie să înghiţi şi să taci! Hotărât lucru, aşa nu mai merge!

Szaleresi continua din ce în ce mai pornit:

— Se spune că privilegiile şi drepturile consfinţite seniorilor sunt răsplata jertfelor aduse în lupta pentru apărarea ţării, plata sângelui vărsat pe câmpurile de luptă – se poate! Dar asta, cinstiţi ascultători, a fost demult, cu secole în urmă, nu astăzi, când pentru apărarea ţării toţi trebuie să pună mâna pe arme! Ne-am putea noi bizui numai pe magnaţi în caz de război? Cine mai crede lucrul acesta? Matei avea o armată permanentă recrutată din oamenii de rând, iată că această armată nu mai este, au desfiinţat-o domnii magnaţi. Şi pentru ce au făcut oare asta? Nu cumva pentru a-şi putea face în voie de cap? Astăzi, cinstiţi cetăţeni, suntem în faţa celei mai mari primejdii, păgânul mai are numai un pas de făcut – cine i se va opune? O oaste de câteva mii de ostaşi, oastea compusă din banderiile seniorilor? Nu! Dacă cineva va da lupta cu păgânul pentru apărarea ţării, acela va fi norodul! Pornim la luptă pentru a apăra creştinătatea. Unde sunt domnii seniori, apărători ai ţării şi creştinătăţii, după cum le place să li se spună! Nu sunt în rândurile noastre, fiindcă ei nu au de apărat nici ţară, nici credinţă. Ei au de apărat privilegii, dreptul paloşului şi de aceea nu sunt alături de noi!

„Iată că mai gândesc şi alţii la fel cu mine, nu numai mulţimea celor apăsaţi de jugul puternicilor!” îşi spuse Doja. Şi-i venea să strige în gura mare, să audă toţi câţi se aflau acolo că la gândul acesta a ajuns el mai înainte, văzând suferinţele mulţimii, şi din ura puternică pe care iobăgimea o nutreşte mocnit împotriva puternicilor. Inima îi clocoteşte de mulţumire, acum, când aude că aceste gânduri sunt împărtăşite şi de alţii şi nu numai împărtăşite, ci şi împrăştiate, ca să cuprindă întreaga ţară, oraşele, satele. Da, acum se putea începe lupta, lupta adevărată cu cei care au înrobit norodul ţării!

Doja ieşi din biserică. Era prea strâns acolo, simţea nevoia de lărgime, de aer. Vrea să aibă lumea întreagă în faţă. În piaţa bisericii forfotea mulţimea amestecata: târgoveţi, ţarani liberi, iobagi, mici nobili, ostaşi.

Recrutorii lucrau de zor. Puneau pecetea pe câte o ţidulă, o dădeau apoi în mâna noului ostaş al Oastei Crucii, îi treceau numele pe o listă şi terminau cu porunca:

— Până la Paşte să fii pe câmpul din Rákos, în tabără. Dacă altă

armă nu găseşti, fă rost de un topor, o să-ţi prindă bine. Celelalte arme le vei primi acolo! Dumnezeu să-ţi ajute!

De jur împrejurul pieţei se instalaseră şatrele neguţătorilor care vindeau turtă dulce, podoabe, buruieni de leac, amulete, alifii pentru răni. Ghicitorii cereau stăruitor ca cei ce căscau gura să le arate palma, pentru a le ghici soarta. În mijlocul pieţei, saltimbancii şi scamatorii ridicaseră un podium şi-şi arătau meşteşugul lor. Zlimka cu fiica sa Estela se ţineau şi ei de aceeaşi breasla şi dădură o reprezentaţie cu cei opt ogari dresaţi. Urmară dănţuitorii pe funie. Oamenii, uimiţi, priviră cum aceştia dădeau o adevărată luptă cu spadele, deasupra capetelor lor.

Tot oraşul petrecea cu zgomot. Parcă se rupsese ceva. Unii căscau gura, alţii târguiau una şi alta. Toţi vorbeau cu voce tare; erau ostaşi acum. Fiecare avea o ţidulă cu pecetea pe ea. Ţidula aceasta dădea dreptul recrutaţilor să-şi părăsească stăpânii, meşterii, nobilii ai căror iobagi erau. Nimeni nu li se putea pune în cale, nici chiar voievodul. Începeau să se simtă tari, mulţi, puternici. Ţidula de recrutare îi lega laolaltă, din oameni singuri şi neputincioşi îi făcea o ceată puternică, o ceată numeroasă în stare să-şi arate forţa dacă cineva le-ar fi stat împotrivă.

Ian Klepka se învârtea şi el prin piaţă. Se dresese cu câteva ulceluşe şi se stricase cu altele. Acum mergea pe două cărări şi ţinea morţiş să fie recrutat şi el. Tuturor celor gata să-l asculte, le explica cum se organizează o tabără după sistemul husit, taborit, unde carele aveau un loc de frunte. Pentru Ian Klepka, în organizarea unei tabere, un car bun, greu, face cât un zid de cetate. Vrea să meargă la luptă împreună cu mulţimea, căci, spunea el:

— Unde-i vorba de norod şi arme, nu mai e vorba de popi. Acolo spada cântă liturghia libertăţii! Iar când dădu cu ochii de Doja, se agăţă de el. Merg cu tine, voinice, te-am văzut ce poţi! Du-mă să mor o moarte cinstită de luptător. Cel puţin acum, la bătrâneţe, aş putea să am parte de asta, căci toată viaţa am trăit ca supus al altora, în mijlocul haitei de câini, eu însumi un câine la stăpân!

Doja îl bătu prieteneşte pe umăr.

— Grăbeşte-te, grăbeşte-te! îi spuse bătrânului Ian Klepka şi porni mai departe.

Doja dădu un târcol prin piaţă şi zărindu-l pe Sza- leresi, care ieşise din biserică însoţit de Taill se îndreptă spre el.

— E căpitanul Gheorghe Doja! spuse Taill, când Doja fu în apropierea lor.

— Să trăieşti, căpitane Doja! Ai fost în biserică, ai auzit? îi vorbi cu entuziasm Szaleresi, strângându-i cu putere mâna.

— Fost! Auzit! răspunse scurt Doja.

— Ce spui! Vii cu noi? Te-ai înscris? îl întrebară amândoi deodată.

— Merg! Eu aştept de mult ceasul ăsta!

Mai mulţi mici nobili formau un grup. Îşi trăgeau mustăţile şi-şi ridicau centurile de care atârnau spade grele, grosolane. Priveau cu coada ochiului la recrutori; nu îndrăzneau să păşească spre ei. Unii fuseseră în oraş în ziua când Borzo şi ceilalţi porniseră mulţimea spre cetatea voievodului. Strigaseră, ceruseră şi ei eliberarea lui Doja. Alţii veniseră împreună cu seniorii de care aparţineau, răspunseseră la chemarea comandantului călărimii; dar socotelile lor erau altele, deosebite de ale marilor seniori.

— S-o ia dracul de nobilime dacă n-ai ce-ţi trebuie şi eşti nevoit să aştepţi bunăvoinţa magnatului! Nu eşti iobag, nu trebuie să ieşi la muncă şi nici nu trebuie să plăteşti taxe şi biruri, dar asta-i libertate? Să nu te poţi hrăni singur, s-aştepţi dărnicia măriei sale? vorbeau ei.

În faţa unei mese la care stătea un recrutor, lumea începu să dea năvală. Iată-l pe Gheorghe Doja, nobilul, viteazul. Oho! Pare că se are bine cu cel de-a vorbit în biserică. Uite-i, păşesc alături! Doja îşi duce spada în mână şi-şi zornăie pintenii colţuroşi. Ce-o fi făcând acolo? Drace, te pomeneşti că se înscrie!

— Păi dacă-i vorba să se înscrie şi Gheorghe Doja, ce mai aşteptăm noi? spun micii nobili. Mai bine cu spada în mână alături de Doja, decât purtând scutul magnatului şi apărându-l pe asupritor. Doja cel puţin ştie cum se înfruntă duşmanul, îl cunoaştem noi!

Şi grupul micilor nobili păşeşte cu hotărâre spre recrutor.

— Ia scrie acolo, scribălăule! strigă voinicul.

— Zi-i, viteazule! răspunde recrutorul.

— Ion Mogoş, de Mogoşeşti, cu calul şi armele sale! Scrie-l şi pe feciorul meu, are şaisprezece ani împliniţi, aşa! Adă ţidulele!

— Iános Gyurka de Gyorfalva, cu calul, vezi bine, şi anmele mele! — Scrisu-l-ai?

— Scris, măria ta, scris! făcu din ochi recrutorul.

— Scrie-mă şi pe mine!

— Numele!

— AdámFazakas de Ciumăfaia… fără cal, cu scut şi spadă! Calul l-am băut! începu să râdă voinicul.

— Să-ţi fie de bine! Bate laba, bem un urcior şi împreună când isprăvesc treaba. Cât despre cal, nicio grijă!… Astăzi capeţi altul!

— Bem, dacă-i vorba de asta, se mai găsesc câţiva pitaci în chimirul meu!

— Mă feciori, ia staţi! Ce-o să zică ai noştri, stăpânii, magnaţii? Am venit doară cu ei!

— Nicio teamă, Dane, dă-i dracului! Scrie-te fără teamă, o s-o luăm din loc pe nespuse. Eu pe al meu de mult m-am gândit să-l dau naibii, nu vezi? Mi-a dat opinci în loc de cizme! Unde s-a mai văzut călăreţ cu opinci? Mâine-poimâine o să mă pună să-i rânesc la cal, scârnăvia!

— Domnule, nu-ţi fie cu supărare, sunt judele Nicoară, mă auzi?

— Să fii sănătos, bătrâne, ce doreşti? Dacă te simţi în stare, poţi să te înscrii, spuneţi numele! Iobag?

— Iobag, da! Pe mine mă cheamă judele Nicoară din Inău. Dacă nu ţi-i cu supărare, eu vreau să te mai întreb: aş putea să înscriu şi pe alţii, oameni din satul meu, iobagi?

— Câţi?

— Să spunem treizeci!

— Arme?

— Fără, că ştii dumneata bine… de mult nu mai avem dreptul să le purtăm. Citeva topoare s-or găsi şi poate şi cinci-şase care cu cai, după cum spune bemul[1] voievodului, carele or fi de mare trebuinţă.

— Judele Nicoară, cu treizeci de iobagi, fără arme, cu cinci care trase de cai… gata! repetă recrutorul cu glas tare cuvintele scrise, apoi se adresă bătrînului jude: Ţine, baciule, ţidula: dumneata, treizeci de oameni şi cinci care. Al cui iobag eşti?

— Al sfinţiei sale episcopului de Alba!

— Să fii sănătos! Nimeni nu vă poate opri, nici episcopul, nici chiar măria sa voievodul, ai înţeles?

[1] Bem – boem, din Boemia. (N. A.)

— Mulţumescu-ţi ţie doamne, oare aşa să fie, domnule?

— Aşa, moşule!

— Doamne ajută! Apoi, domnule, ce să-ţi spun eu, om vedea noi ce-o mai fi.

— Bravo, moşule, şi eu tot aşa spun, intră altul în vorbă. Ia scrie-mă şi pe mine!

— S-auzim, s-auzim, viteazule nobil! Oho, griji! Uite, nobile, că-ţi ies degetele din ciubotă!

— Închide ochii şi nu te uita, ciubotar eşti tu de te uiţi în vârful cizmei mele?

Omul era uri voinic puţin adus de spate, cu umeri largi, cu picioare puţin curbate, încălţate cu cizme vechi, rupte. În schimb avea arme bune.

— Numele, măria ta?

— Zaharia Tureatcă, nobil din Broşteni!

— Toată cinstea, cucoane! Maramureşean?

— Ai ghicit! Scrie acolo: cal şi arme faine, cizme rupte! Ei, ai scris sau nu de cizmele mele rupte?

— Scris, maramureşene, scris, suntem dintr-o ţară şi eu sunt de pe acolo, de la Ust, ştii unde vine?

— Cum dracul să nu ştiu, peste dealuri!

— Acolo! Noroc, cucoane, sănătate la boierească şi coconi!

— Mulţumim dumitale, cărturarule!

Iată că se apropie de masa recrutorului un grup de şase oameni. Un bătrân merge în fruntea lor iar cei cinci, care-l urmează, par să fie din acelaşi neam, prea seamănă unul cu altul. Cu toţii au acelaşi port: zeghe lungă, albă, cu glugă, înflorată cu negru, căciuli rotunde, joase şi cizme cu vârfurile ascuţite, cu tocurile alămite. Fără îndoială sunt şi ei mici nobili sau ţărani liberi, căci poartă spade şi junghiuri la cingătoare. În faţa mesei s-au aliniat toţi cei cinci tineri; bătrânul îşi întoarce capul spre ei, îi priveşte, pare mulţumit de înfăţişarea lor şi, tuşind de două ori, dregându-şi glasul, începu să-i vorbească recrutorului care-i privea uimit:

— Scrie pe-o ţidulă: Iosif Szilvásy de Silvaş… ăsta eu sunt, bătrânul! Apoi: Pista şi Naci… ăştia îs ăşti doi, feciorii mei. Ai scris?

— Scris, măria ta!

— Ce măria ta! Eu nu-s măria ta!… Mai scrie-l şi pe ăsta, tot neam de Szilvásy, e Ianis, nepotu-meu!… Vezi să nu ne încurci… tuspatru suntem Szilvásy!

— Doamne feri! făcu recrutorul.

— No, bine! Acu' scrie-i şi pe ăştia doi: ăsta-i Barabás Nagy, ginere-meu, iar ăstălalt, tinerelul, cu ajutorul lui dumnezeu o să-mi fie şi el ginere, îl cheamă…

— Szárosy László! strigă tânărul.

— Te-a întrebat cineva? se încruntă bătrânul la viitorul său ginere.

— E isteţ, e isteţ! râse recrutorul.

— La dracu'! E o nătăfleaţă! grăi bătrânul şi luă ţidula din mâna recrutorului.

Exemplul primilor mici nobili fu urmat de alţii. Când veni arhiepiscopul să afle cum merg înscrierile, mai mult de cincizeci de mici nobili maghiari şi români se înscriseseră pe liste, iar dintre târgoveţi, ţărani şi iobagi, mai mult de o mie.

Câţiva valahi făgărăşeni, nobili mici cu oarecare stare, stăteau la o parte. Se deosebeau de ceilalţi prin portul lor mai îngrijit şi înfăţişarea mai boierească. Ei erau de sine stătători, nu aparţineau niciunui magnat. Mica lor bunăstare îi făcea să fie încrezuţi, să nu se amestece cu uşurinţă în gloată. Dar când îl văzură pe Tamás Bakács, un adevărat cavaler războinic acum, dezbrăcat de odăjdiile arhiepiscopeşti, semeţ şi cutezător, cu înfăţişarea de soldat încercat în lupte, le fură ochii. Păşiră în întâmpinarea lui şi-l salutară ca pe un cavaler purtător de spadă, după cum cerea tradiţia pe care făgărăşenii, ţărani-ostaşi, mândri de trecutul lor ostăşesc, o păstrau cu sfinţenie.

Tamás Bakács îşi dădu pe dată seama că are în faţă mici nobili-ţărani şi-i primi cu atenţia cuvenită. Recrutorul înscrise şi pe aceştia,

iar arhiepiscopul strânse fiecăruia mâna.

În curând, numărul micilor nobili plecaţi din banderiile magnaţilor fu atât de mare, încât formară o trupă destul de numeroasă, iar când cavalcada magnaţilor, ieşiţi să vada isprava oamenilor lui Tamás Bakács, trecu prin piaţă în galopul cailor, fu nevoită să oprească. Unii dintre oamenii lor de casă erau acum în grupul celor recrutaţi şi-i priveau pe magnaţi cu semeţie, fără ca cel puţin să se descopere în faţa foştilor lor stăpâni.

— Ce înseamnă toată mascarada aceasta? întrebă unul dintre magnaţi pe câţiva mici nobili, care, strânşi grup, povesteau râzând cu hohote.

— Cruciada! răspunseră în cor.

— Cruciada păduchioşilor! Până-n seară să fiţi în tabără la locurile voastre! le spuse poruncitor magnatul.

— Găseşte pe altul să-ţi poarte opincile, măria ta!

— Aţi întors vremurile îndărăt, noi le-om împinge înainte! Nu până unde le-a lăsat Matei regele, ci mult mai departe! strigă Zaharia Tureatcă, nobil de Broşteni.

— Cum vorbeşti aşa, ţărănoiule?

— Uite aşa, măria ta! Glasul ceasului de faţă! Ne-a fost de ajuns până acuma! Unde ne sunt pământurile, unde ne sunt drepturile?

— La grajd, la rânit caii, nu la oaste, sperjurule! O să-ţi tai capul! Unde ţi-i jurământul?

— Încearcă, măria ta!

— Cum? îndrăzneşti?

— Oho! Şi-ncă cum! Coboară dc pe cal dacă-ţi dă mâna sa încrucişezi spada cu mine!

Magnatul spumega de furie. Zaharia Tureatcă se sprijinise bine pe picioarele lui crăcănate şi aştepta. Cu o mână ţinea spada de mijloc, cu cealaltă încleştase mânerul, gata s-o tragă.

Un recrutor care se afla în apropiere se puse în faţa maramureşeanului şi-i vorbi magnatului:

— Măria ta, ştii prea bine, nimeni nu se poate împotrivi recrutărilor şi nu poate pune stavilă poruncii regelui şi sfântului părinte, papa Leon al X-lea! De doreşti, îţi citesc bula sfântului părinte! Şi fără să aştepte răspunsul seniorului începu să citească cu glas tare.

Micii nobili şi poporul se strânseseră buluc. Când auziră primele cuvinte sacramentale, toţi se descoperiră. Seniorii fură nevoiţi să facă şi ei la fel. Omul citea rar, apăsând cuvintele, subliniind cu gesturi blestemele împotriva celor ce-ar împiedica, sub un motiv sau altul, pe supuşii lor de a se înrola în cruciadă.

Magnaţii strângeau frâiele cailor şi-şi muşcau buzele de furie. După ce recrutorul termină cu cititul bulei, seniorii se acoperiră şi porniră în

paşii cailor.

— Dacă treburile vor merge cum merg acum, nu ştiu cine ne va ara ogoarele!

— Asta n-ar fi o prea mare pagubă. Hambarele mele sunt pline.. Şi doar femeile rămân, vor munci ele. Dar ce ne facem dacă toţi pe care-i avem pe lângă noi vor spăla putina şi se vor duce în oastea zănaticului de arhiepiscop? Vom fi nevoiţi să ne curăţim noi înşine gunoiul cailor!

— Să-l ia dracul pe arhiepiscop şi pe papa!

— Se spune că nu crede în Isus Hristos cum nu crede sultanul păgânilor!

— Hai, întreabă-l pe Marlinuzzy, el ştie să le lămurească pe toate!

— Martinuzzy! Ne vinde păgânului, dalmatinul!

— Atuncea dă-te cu papa şi cu Tamás Bakács!

— Încotro te învârţi, numai de duşmani dai!

În calea magnaţilor venea un grup de cinci-şase oameni de vârste diferite şi după straiele pestriţe de pe ei se vedea cât de colo că tot ce aveau era de căpătat. În fruntea lor, cu câţiva paşi înainte, mergea unul maii tânăr. Purta o perelină scurtă pe umeri, o pălăriuţă-mică cu pană înaltă pe cap. Era ţiteraşul Domokos. El se opri înaintea călăreţilor şi-şi struni ţitera.

— Dă-te la o parte, mierloiule! De cântecele tale ne arde nouă? strigă unul dintre magnaţi şi mai să dea cu calul peste Domokos.

— Lasă-l să cânte! Inima-şi cere alinarea. Cântă-ne ceva din vremuri trecute, un cântec de vitejie!

Domokos făcu un semn ortacilor săi, lovi strunele şi începu;

„Dând chiot de alarmă,
Kaian a venit
Pe roibu-nspumat
Din întins răsărit.
Când el trage spada
Ce-o poartă la brâu.
Curg valuri de sânge
În juru-i pârâu.
Îi fulgeră ochii

Strângând frâu-n mână
Şi trupuri vânjoase
Cad frânte-n ţărână”.

— Măriile voastre, zvârliţi zece mărci pentru nişte sărmani cântăreţi!

— Oho! Zece mărci! făcu un magnat.

— Cântă, ţigane, o să le primeşti! Cântă mai departe balada străbunului Kaian! Cine-a făcut-o?

— Eu, măria ta, eu! Domokos mă cheamă şi nu sunt ţigan!

— Lasă pliscul şi dă-i drumul!

— Zece mărci, măria ta, numai zece, nu le cerem pentru pâine. Vrem şi noi câte o spadă la şold.

— Spadă! Nu mai spune!… Cântă, cântă, mierloiule, o să le primeşti!

Domokos îşi luă nădejdea de la cele zece mărci. Schimbă struna. Îşi dă din nou drumul vocii, iar cuvintele lui au acum alt înţeles. Ele se înfig ca vâffurile spadelor în sufletele magnaților;

„Poporul ridică
Semeţ fruntea-n slavă.
Puterea dreptăţii
E arzânda lava.
Nedrepţii simt moartea
Şi tremură furii.
Cum tremură-n vânturi
Frunzişul pădurii”.

— Destul! Destul! Aşa, zece mărci, o spadă la şold? ridică unul dintre magnaţi biciuşca.

— O spadă, păduchiosule, o spadă vrei? Du-te să-ţi dea arhiepiscopul, puşlama! Dacă vrei să cânţi, vino în slujba mea. Îmi cânţi din ţiteră baladele tale şi eu te îmbrac şi te hrănesc ca pe un porc în cocină. Te încalţ şi-ţi dau şi-o apărătoare de muşte, spada nu-i pentru tine!

— Vezi de altul, măria ta! Zvârle banii, ţi-am cântat! Plăteşte, măria ta, dacă vrei să te bucuri de preţuirea noastră!

— Prinde-o bine şi-o păstrează! Asta-i pentru preţuire! strigă magnatul şi-l croi cu biciul peste faţă.

— Mi-ai crăpat pielea, măria ta, ţâşneşte sângele… Uite-l roşu ca para focului! O să o ţin minte, ş-apoi…

— Dă-te la o parte, golane!

— Mă dau, mă dau, vultane! Şi strângându-şi buzele, ştergându-şi sângele, Domokos începu să-şi poarte în neştire degetele pe strune.

4

A treia zi pe la prânz, ciudatul echipaj al arhiepiscopului Tamás Bakácspărăsi oraşul voievodal, în- dreptându-se spre Sibiu. Ambrus Szaleresi, împreună cu starostele Taill, plecaseră din ajun ca să molcomească ostilitatea saşilor, care nu vedeau cu ochi buni cruciada şi nu erau dispuşi să dea vreun ajutor.

Saşii îşi aveau rânduielile lor, organizaţia lor bisericească independentă, nici nu voiau să audă de autoritatea episcopilor maghiari şi cu atât mai puţin de-a primatului Tamás Bakács. Aveau decanul lor bisercesc şi stăteau în legătură directă cu Vaticanul.

Dintre oraşele cetăţii întemeiate de către saşi în Ardeal sau cedate lor de către regii Ungariei cu prilejul colonizării, Sibiul şi Braşovul erau cele mai puternice. Sibiul, mai mult decât Braşovul, se bucura de mari şi numeroase privilegii fiind considerat ca centru al comunităţii săseşti. El era un oraş meşteşugăresc şi ne- guţătoresc, întărit cu ziduri puternice şi avea o cetate apărată de o garnizoană destul de numeroasă. Sibiul se bucura de drepturile oraşelor libere. Poseda domenii întinse şi avea multe sate cu iobagi, întinzându-şi stă- pânirea până în vecinătatea domeniilor şi satelor cetăţii Făgăraşului. Dar nu numai oraşul ca atare, ci şi satele săseşti din jur se bucurau de mari privilegii – ţăranii saşi erau oameni liberi.

Taill însă cunoştea şi unele nemulţumiri interne ale comunităţii săseşti şi-şi închipuia că, manevrând cu şiretenie, ar putea să obţină de la ei dacă nu o participare totală, cel puţin un ajutor material. Mai erau apoi iobagii de prin sate, care aparţineau oraşului, şi care ar fi putut fi întărâtaţi şi puşi să se răfuiască cu jupânii saşi, pricini fiind destule.

Noaptea ninsese. Un strat subţire de zăpadă acoperea pământul. Arborii păreau înveşmântaţi în hermelină. Nu sufla nicio boare de vânt, soarele Strălucea rece pe cerul lipsit de nori. Greoaie, trăsura arhiepiscopului înainta în paşii cailor. Un grup de călăreţi îi deschidea drumul, iar în urma trăsurii, mai mult de trei sute de mici nobili, ţărani şi târgoveţi, cărora li se dăduseră cai şi arme, formau o escortă puternică. Convoiul acesta urma să-l însoţească pe arhiepiscop pe toate drumurile până la înapoierea în oraşul de reşedinţă. Oamenilor li se cususe câte o cruce pe piept şi începu seră să-şi spună între ei ,,frate.'' Fiecare îşi păstra gândurile ascunse şi năzuinţele nemărturisite, căci nu îndrăznea încă să şi le dea în vileag.

Tamás Bakács era obosit. În el, pasiunea ardea cu flacără mare, dar

sleindu-i repede puterile. Avea nevoie de linişte, de multe ori chiar de zile întregi. Înfăşurat în blănuri scumpe, înfundat în perne ca o femeie pornită la drum, Tamás Bakács dormita ascultând cuvintele lui Moise Hosza. Tânărul stătea ghemuit pe scăunaşul de la picioarele arhiepiscopului. Era fericit! Lumea putea fi mişcată din loc, şi dovada erau gloatele care porneau. În curând totul va fi răsturnat, praf şi pulbere se va alege de ceea ce pare de neclintit. Şi dacă norocul îi va ajuta – şi-i va ajuta! de asta nu se îndoia de loc Moise Hosza – vor reuşi să-i zvârle pe musulmani dincolo de Bosfor şi drumul spre republica lui dumnezeu e deschis.

Tamás Bakács îl asculta cu interes şi zâmbea ca un cotoi mulţumit, torcându-şi şi el visele. Îi plăcea nestrămutata credinţă a tânărului în reuşita întreprinderii sale. Aproape îi venea şi lui să creadă că aşa se va întâmpla. Oricum, prea mult nu se lăsa amăgit de visuri, nu era aşa de naiv. El avea la îndemână şi alte fiare în foc. Nu reuşeşte această întreprindere botezată cruciadă, va încerca alta. Poate ceva mult mai răsunător, căci el ţinea mult la glorie. Ceea ce încerca, trebuia să aibă mare răsunet, chiar dacă n-ar fi reuşit să ducă la îndeplinire ce-şi propusese. Încercase să ajungă papă, nu reuşise. Încerca acum cruciada şi răsturnarea lumii. Va izbuti, bine, iar de nu va izbuti, iarăşi bine. Prinde alt fier din foc, şi încearcă altă ispravă. Deocamdată, jocul cu cruciada şi cu reoublica lui dumnezeu pare amuzant, pasionant chiar. Pretutindeni lumea vorbeşte de el, de Tamás Bakács. Senatul Veneţiei îl proclamă chiar cetăţean al oraşului contra tuturor regulilor cetăţii. Papa îl prezintă, prin enciclicele [1] sale,

[1] Enciclică – scrisoare circulară a papei. (N. A.)

întregii creştinătăţi ca pe cel mai vajnic apărător al credinţei lui Hristos, ca pe un legendar erou cruciat. Casa Medicis îi pune la dispoziţie banii de care are nevoie şi dacă bancherii cer unele acoperiri, unele garanţii în obiecte de valoare şi bijuterii scumpe, asta-i numai pentru a păstră regulile stabiliie de fondatori, spun ei. Bani sunt berechet. Papa i-a pus şi el la dispoziţie, prin Fuggeri, toate sumele încasate din indulgenţe. Fuggerii schimbă aceşti bani, ai cărei concesiune de încasare o au, în arme, materiale, muniţii, livrându-le prin familia Medicis, ca să nu se pună rău cu sultanul.

Lumea ştie mai multe despre Tamás Bakácsdecât despre neputinciosul Jagelon care ocupă tronul Ungariei. Erasmus de Rotterdam îi răspunsese la una dintre multele scrisori pe care i le adresase Tamás Bakács, iar domnul Tomas Morus, prin cartea sa, nu-i arătase oare drumul care duce spre republica lui dumnezeu?

Fără îndoială, pentru moment nu putea fi vorba decât de cruciadă. Doar tânărul acesta vorbeşte de viitor şi-l face şi pe el să se lase uneori

furat de visuri prea timpurii. Prea timpurii? De ce prea timpurii? Nu e toată Ungaria la picioarele sale, nu pornesc oamenii pe toate drumurile spre tabere? N-a reuşit el să strângă un număr atât de mare de oameni şi printre ei foarte mulţi viteji? Până şi secuiul Gheorghe Doja, de a cărui faimă s-a auzit în întreg Balcanul, s-a legat să-l urmeze. E foarte adevărat, se pare nu cu prea multă tragere de inimă, dar poate aşa îi firea omului.

— Moise, crezi că acest Gheorghe Doja va veni în tabără? îl întrebă arhiepiscopul într-un târziu pe tânăr.

— Sunt sigur, monseniore! răspunse Moise Flosza cu o convingere nestrămutată.

— Nu cred să fi priceput mare lucru din ceea ce i-am spus, pare un ţărănoi cu capul de lemn!

— Vă înşelaţi, monseniore! Gheorghe Doja nu e un om al vorbelor înşirate frumos, dar e în schimb un om hotărât şi de bună credinţă. Când s-a legat să vă urmeze, o face cu toată tăria. A fost cea mai bună alegere, monseniore! Faima lui preţuieşte cât o armată. Dincolo de Dunăre e cunoscut ca un adevărat erou, tot aşa cum e cunoscut şi în Ungaria şi Ardeal. Numai auzind numele lui Gheorghe Doja şi lumea se va mişca şi dincolo de Dunăre. Vă rog să mă credeţi, monseniore, ne apropiem de republica noastră!

— Bine, bine, Moise, – îi potoli avântul arhiepiscopul, – nu înţeleg pentru ce nu m-a urmat, aş fi vrut să-l am în fruntea cortegiului meu! Nu cumva neguţătorii aceştia, starostele din Cluj, împreună cu Szaleresi, pregătesc ceva în spatele meu şi l-au tras de partea lor? Mi s-a părut prea apropiat de starostele acela din Cluj, pe care am uitat cum îl cheamă.

— Taill, monseniore 1

— Da, da, Taill! Numele îmi este cunoscut, dar nu ştiu unde l-am mai auzit! Cine o fi omul acesta? Am aflat că în oraşul lor au organizat o trupă destul de numeroasă… să fie el sincer legat de cruciadă şi de mine?

—Despre cine-i vorba, monseniore? Despre Doja sau despre Taill?

— Şi despre unul şi despre altul!

— Cât priveşte pe Gheorghe Doja, vă rog să aveţi toată siguranţa. Pe Taill nu-l cunosc prea bine, pare să fie prietenul lui Szaleresi, însă pentru Doja mă pun eu chezaş, monseniore!

— O! O! făcu arhiepiscopul.

— Nu v-a urmat, – continuă tânărul Hosza, – fiindcă mai are unele socoteli cu voievodul… Zapolya urma să-l judece pentru nu ştiu ce încurcătură, cu un magnat, altfel ar fi venit cu noi!

— Ah! Voievodul acesta! Turbă nu altceva! I-am refuzat şi invitaţia de a lua parte la masa lui!

— Aţi făcut foarte bine, monseniore!

— Nu-i aşa? Mi se pare că prietenul dumitale, domnul Martinuzzy, trage sforile la curtea lui Zapolya. Nu mi-ai spus prea multe despre el.

— Nu-i prietenul meu, monseniore. Dacă nu soseaţi la timp, m-ar fi ţinut mult şi bine în temniţa lui. Drept să vă spun, mi-i şi teamă să mă înapoiez în Alba!

— Trebuie! Trebuie să mi-l aduci pe Gheorghe Doja. N-are pentru ce să-ţi fie teamă, nu cred să îndrăznească voievodul, l-aş excomunica numaidecât!

— Despre Martinuzzy, ce aş putea să vă spun? Convorbirile pe care le-am avut cu el s-au mărginit la chestiuni abstracte. El căuta să mă tragă de limbă, în- drumând convorbirea pe plan politic, dar o politică măruntă, de intrigării. Habar nu are de ceea ce frământă lumea. N-aş putea să spun că e un sprijinitor al trecutului, dar nici al viitorului, spre care nu aruncă nicio privire. Tratează cu cinism orice idee măreaţă. După el, lumea nu trebuie să irămână aşa cum e, dar nici cum socot marii gânditori. Cred că nu şi-o poate închipui într-o formă ideală! Am convingerea că nu l-a înţeles nici pe Platan… despre domnul Morus, nici nu mai vorbesc! După câte am auzit şoptindu-se, neguţătorii din Augsburg au încheiat cu el o afacere de arme… dar asta e o chestiune care nu ne interesează!

— Te înşeli, m-ar fi interesat foarte mult!

— Am mai auzit şi de-o ambasadă trimisă la sultan, dar nu cred!

— M-ar fi interesat şi una, şi alta. Neguţătorii aceştia îi întâlneşti pretutindeni, se amestecă în toate. Szaleiresi mă face să cred că vrea să pară mai mult decât un ajutor în cruciadă. Cine ştie ce gânduri îl poartă pe el şi pe orăşenii lui! Prea mulţi străini îl influenţează! Da, e agentul Veneţiei, dar în ceea ce face mi se pare că e mai cu seamă influenţat de frământările care preocupă lumea în apus!

— Asta trebuie să vă bucure, monseniore! Papa, Veneţia au ce au cu turcii, noi însă nu ne vom opri aici! Mergem mai departe, spre republica lui dumnezeu!

— Da, da, dar vezi…

Arhiepiscopul tăcu, închise ochii şi-şi înfundă capul în gulerul blănii, care îi dădea o senzaţie plăcută. Moise Hosza tăcu şi el. Cortegiul înainta printre dealurile acoperite cu zăpadă. Drumul părea pustiu… nu întâlneau pe nimeni în cale. Din cînd în când, caii o luau la trap, trăsura înaltă se legăna ca o corabie bătută de vânt. Caii celor care urmau trăsura nechezau dornici să-şi ia avânt, căci mersul în pas nu se potrivea lor. Erau cai iuţi de călărie, obişnuiţi cu fuga năvalnică, cai de luptă.

Călăreţii păreau posomorâţi, plecau într-o întreprindere pe care n-o înţeleseseră bine, care ascundea ceva, aşa după cum în sufletul fiecăruia se ascundea o năzuinţă nemărturisită tovarăşului de alături.

Fiecare îşi spune: ,,Om mai vedea ce-o mai fi!" Dar deşi acest fel de a gândi era al tuturora, el nu se transmisese de la unul la altul, mocnea doar în sufletul fiecăruia. Deocamdată călătoreau în urma trăsurii arhiepiscopului, undeva, oriunde, cât mai departe de stăpânii pe care-i părăsiseră. Omul din trăsură avea grijă de hrana lor, de îmbrăcămintea şi armele lor; pentru început trebuia să se mulţumească cu atât, mai târziu…

Ajunşi în Apold, populaţia săsească li se arătă duşmănoasă. Saşii nu ţinură seama nici de importanţa personajului din trăsură, nici de numărul mare al ostaşilor care-l însoţeau. În satul acesta săsesc trebuiau să poposească peste noapte. Preotul şi primarul le ieşiră în întâmpinare, jeluindu-se:

— N-avem loc, n-avem merinde, n-avem fân!

— Plătim! răspunse intendentul arhiepiscopului.

— N-avem!

— Cum, părinte, nu se găseşte un locuşor pentru înălţimea sa primatul Ungariei?

— Cu cea mai mare părere de rău, nu! N-avem nici de unele. Încercaţi la valahii de la marginea de sus a satului. Ei au vite mai multe decât noi, tot ei au cosit fâneţele noastre, au strâns girezi mari de fân de pe pălmuiturile noastre… noi n-avem.!

— Bine, pater, va să zică pentru primatul Ungariei nu se găseşte un loc în casa sfinţiei tale?

Preotul îl privi pe primar, primarul pe preot, amân- doi ridicară din umeri:

— N-avem!

— Bine! Vom poposi la valahi! hotărî intendentul.

În noaptea aceea, biserica săsească fu prădata. Cămările din turnul bisericii, unde saşii îşi ascundeau slăninile, şuncile şi şiragurile de cârnaţi puse la păstrat, fură golite de-a binelea. Câţiva porci, câţiva viţei şi juncani măcelăriţi; fânul luat şi dat din belşug la cai. Arhiepiscopul cină şi el ca un ostaş de rând, îndopându-se cu merinde furate

A doua zi, o dată eu ivirea zorilor, preotul şi primarul satului, însoţiţi de câţiva fruntaşi îmbrăcaţi în costumele lor cu totul deosebite de-ale ungurilor şi valahilor, croite după moda săsească, cu mantale largi, albastre, cu glugă pe spate, având pe capete bonete roşii cu ţuguiul lăsat în jos, încălţaţi cu cipici cu vârfurile întoarse în sus, se îndreptau spre colibele valahilor. Ostaşii din garda arhiepiscopului îşi dădeau coate, unii aruncau câte o glumă, alţii câte o înjurătură. În apropierea colibei unde sălăşluise Tamás Bakács, intendentul le aţinu calea:

— Ce doriţi dumneavoastră, cinstiţilor?

— Am fost prădaţi! Am fost jefuiţi! Vrem să vorbim cu înălţimea sa.

Ni s-au furat slăninile, şuncile şi cârnaţii, ni s-au înjunghiat porcii, viţeii şi juncanii, ni s-a furat fânul, vinul din pivniţe, tot!

— Cum se poate, preacinstiţilor, lucrul acesta! se miră prefăcut intendentul. Dumneavoastră parcă spuneaţi că n-aveţi nici de unele? Părinte, dumneata ştii destul de bine: de unde nu-i, nici dumnezeu nu poate lua!

— Măria ta, domnule, ni s-au luat! vorbi fără să clipească primarul.

— Nu cred! Să mă bată dumnezeu dacă pot crede! Dacă v-aş crede acum, ar fi însemnat să nu vă fi crezut ieri seară, când susţineaţi sus şi tare că n-aveţi nici de unele. N-am dreptate? Hai, mergeţi şi vă vedeţi de treabă, senioria sa îşi face rugăciunile!

— Am fost jefuiţi! Am fost jefuiţi! susţineau morţiş preotul şi primarul saşilor.

— Aţi prins pe cineva?

— N-am îndrăznit să ieşim afară din case, ne-ar fi luat şi vieţile! Vrem să fim despăgubiţi!

— Vedeţi-vă de treabă! Dacă mai stăruiţi mult şi mai susţineţi asemenea neghiobii, s-ar putea ca aceşti viteji ostaşi să se supere!

— Înălţimea sa să ne plătească pagubele! strigară toţi deodată. El trebuie să răspundă pentru pagubele noastre!

— Aşa! Batjocoriţi pe înălţimea sa! Aşteptaţi numai, o să vedem îndată cine are dreptate. Băieţi! Oamenii aceştia cred că au de-a face cu nişte tâlhari! spuse intendentul înfuriat, adresându-se ostaşilor care se strânseseră în jurul lor.

— Ia-ţi picioarele-n spinare şi şterge-o până ţi-i bine, jupâne! Tu eşti burgmestrul[1]? Hei, popo, vezi că ţi s-a răcit culcuşul, ia-o din loc, pleacă cât mai în grabă, huuu, huuu! se răsti un ostaş la ei.

Când arhiepiscopul ieşi din colibă, popa, primarul şi fruntaşii saşilor din Apold fugeau de rupeau păimântul, fluturându-le în vânt poalele mantăilor şi bălăbănindu-li-se într-o parte şi-n alta ţugui, bonetelor.

— Ce s-a întâmplat, voinici?

— Nimic, înălţimea voastră! Aţi dormit bine?

— Slavă domnului! Ce spuneţi? clipi şiret din ochi Tamás Bakács. Cam greu de găsit cele de trebuinţa pe aici, pe la oamenii aceştia sărmani!…

— Greu şi nu prea, înălţimea ta! grăi Tureatcă, maramureşeanul. Am găsit şi noi ce s-a putut, nu prea mult, dar cât a fost, a fost chiar de ajuns!

[1] Burgmestrul – primarul.

— Nu te plângi? îi făcu cu ochiul Tamás Bakács.

— M-ar bate dumnezeu de m-aş plânge! rânji Tureatcă.

— De, – zâmbi intendentul, – aşa se întâmplă ostaşului, o dată mai rău, altă dată mai bine, ştie înălţimea voastră tot aşa ca şi noi; aţi mai fost doar prin tabere! Dacă se mai greşeşte câteodată, dumnezeu îi bun şi iartă ostaşilor.

— Nu vă bateţi capul cu ce crede dumnezeu de nişte viteji care trebuie şi ei să trăiască, asta-i treaba mea, n-aveţi nicio grijă, spuse arhiepiscopul. Ei, cum stăm, gata de plecare?

— Gata, înălţimea voastră!

Saşii însă nu se lăsaseră cu una, cu două, ei trimiseseră în grabă mare un călăreţ spre Sibiu, pentru a anunţa de cele întâmplate şi a înmâna o listă lungă de despăgubiri magistrului oraşului, sub a cărui jurisdicţie stăteau comunele săseşti.

Întâmplarea petrecută în satul săsesc avu darul de a descreţi frunţile, de a-l apropia pe Tamás Bakács şi mai mult de ceata care-l însoţea. La început, oamenii se aşteptaseră la mustrări, dar când văzură uşurinţa cu care arhiepiscopul trecuse peste faptele necinstite săvârşite şi-l văzură făcând ştrengăreşte cu ochiul îl primiră cu mai multă dragoste în inimile lor.

6

Tamás Bakács ceru să-i fie adus calul. Se plictisise să tot călătorească cu trăsura. Se simţea refăcut, sângele începuse din nou să gonească năvalnic prin vinele sale. Dintr-o aruncătură fu în şa, ceea ce stârni entuziasmul ostaşilor care-l priveau. Nu mai încăpea nicio îndoială, arhiepiscopul era un ostaş ca şi ei, un comandant care ştie să se facă iubit, care ştie să treacă cu vederea un act de indisciplină şi să închidă un ochi când trebuie. Să poftească cineva să le stea în cale!

Cu toate acestea, magistrul oraşului Sibiu le închise porţile în nas. Arhiepiscopul se aprinse şi protestă, ameninţă, cuvintele lui însă se loveau de dârzenia magistrului. Sasul nici nu voia să audă de cruciadă; însuşi papa Leon dacă ar fi venit, el tot n-ar fi mişcat niciun deget. Papa cu bula sa, cu blestemele şi excomunicările, nu-l înspăimânta. Veneţia, Augsburgul, Fuggerii… nici nu vrea să audă! Ei trăiesc în colţul acesta de lume şi nu vor să se pună rău cu nimeni.

Pentru ei Constantinopolul e mai aproape decât Roma, chiar mai aproape decât oraşul de reşedinţă al regelui Ungariei. Papa dacă vrea război, să vadă de alţii, ei însă nu vor da niciun ban pentru scopuri străine intereselor lor.

Toate stăruinţele păreau zadarnice. Tamás Bakács îşi frământa mintea cum să facă să iasă cu prestigiul neştirbit din încurcătura cu saşii. Câteva sute de ochi erau îndreptaţi asupra lui; a bate în retragere în faţa acestor burghezi încăpăţânaţi, însemna a pierde pentru totdeauna încrederea oamenilor care şi-au pus vieţile la picioarele lui.

— Vom intra în oraş, ori vreţi, domniile voastre, ori nu vreţi! Vă dau un sfert de ceas timp de gândire, apoi voi asalta zidurile! ameninţă el.

— Mai bine v-aţi gândi să plătiţi ce-aţi luat cu hapca din comuna noastră Apold, îi răspunse batjocoritor magistrul.

— Vă jucaţi cu focul! îl înfruntă Bakács.

— Ne apărăm oraşul! răspunse dârz magistrul.

Dar Szaleresi şi Taill nu stătuseră degeaba în oraş. Tocmai când Tamás Bakács începuse să-şi privească ceasul – o podoabă în formă de pară, opera unui meşter arab din Damasc, pe care dăduse foarte mulţi bani – veni un om care se strecurase pe o altă poartă a oraşului şi înmână un mesaj din partea celor doi neguţători:

„Calul nostru troian se află în oraşul lor, în curând se vor deschide porţile, Szaleresi şi Taill.”

Arhiepiscopul schimbă tactica. Zâmbind binevoitor, se adresă magistrului, care nu părăsise ferestruica tăiată în poartă:

— Vom rămâne în faţa porţilor oraşului până vă vor veni gânduri mai bune! Apoi făcu semn oamenilor să descalece şi el însuşi făcu acelaşi lucru.

— Nu vă vom deschide niciodată! răspunse magistrul privindu-l prin ferestruică cu ură. Puteţi să staţi mult şi bine, când vă va răzbi foamea veţi pleca!

— Vă înşelaţi, vom avea tot ce ne trebuie. Moşioarele dumneavoastră şi satele ne vor da toate cele de trebuinţă, răspunse arhiepiscopul.

— Asta ar însemna jaf în timp de pace! Nici chiar tătarii n-ar îndrăzni s-o facă!

Tamás Bakács cu ostaşii care se strânseseră în apropierea lui începură să facă haz pe socoteala magistrului. În semn de adâncă indignare şi nestrămutată hotărâre, magistrul trânti cu putere ferestruica. Printre rândurile călăreţilor străbătu un strigăt de mânie; mulţi cereau să nu se mai discute, ci să forţeze porţile, punând în felul acesta la încercare tăria hotărârii magistrului. Arhiepiscopul le făcu semn să se liniştească; nu peste mult timp porţile se vor deschide de la sine. Nu trebuie să-şi piardă cumpătul.

Avea dreptate Szaleresi, calul troian se afla în cetatea saşilor. Era chiar acolo de multă vreme şi conducătorii oraşului nu-l văzuseră. Cuvintele celor doi propovăduitori pentru cruciadă îl scosese la iveală, începuse a necheza, a-şi ciuli urechile. Era vorba de cruciadă, bineînţeles, dar Szaleresi lăsă să se înţeleagă că mai era vorba şi de altceva, şi mai întâi, de ceva ce interesa îndeaproape pe toţi nemulţumiţii oraşului devenit domeniu al câtorva familii. Aşa spre pildă: funcţiile nu se mai ocupă după merite şi hotărâre obştească, demnităţile trec din tată în fiu, fără să mai fie întrebaţi cetăţenii, în Sfat, niciun om mai sărăcuţ, niciun meşter care mai lucrează în atelier la cot cu calfele sale; numai bogaţi, numai oameni cu zeci de calfe şi ucenici. Cum, se poate îngădui asta? Ş-apoi magistrul! De aproape un veac, magistrul e din aceeaşi familie… unde s-a mai pomenit una ca asta? A sosit timpul ca această stare de lucruri să ia sfârşit!

Când Szaleresi şi Taill trimiseseră arhiepiscopului mesajul acela scurt, hotărârea celor mai multe bresle era luată. Trecând peste opoziţia înverşunată a fruntaşilor, oamenii începură să se strângă pe la casele stegarilor. Începură chiar să bată şi tobele, deşi treaba părea că se face în ascuns. După câteva ceasuri, toată lumea nemulţumită din oraş pornea spre poartă, unde trupele cruciade aşteptau să li se deschidă.

— E de neînchipuit! se minuna unul dintre ajutorii magistrului. De unde vor fi ieşit? Totul mergea cum nu se poate mai bine, lin, fără zguduieli, şi iată unde am ajuns!

— De unde vor fi ieşit atâţia? mormăi şi magistrul îngrijorat, când văzu gloata apropiindu-se de poartă. Cu toţii strigă, zbiară, privesc încruntat la dregători: mulţi au pe ei hainele şi şorţurile de lucru.

Pe lături. Merg mercenarii oraşului, chipurile ca să păstreze ordinea, dar nu-i mai puţin adevărat că nu fac nimic în acest scop. Căpitanul mercenarilor a luat-o înainte, nu vrea să se amestece cu mulţimea, dar nici s-o potolească. Zărindu-l pe magistru şi pe ajutorii săi, alergară cu paşi mari, iar penajul îi flutură ca şi poalele pelerinii sale scurte. Ajuns în faţa magistrului, abia trăgându-şi răsuflarea, este luat la rost:

— Fecior de târfă, – îi strigă plin de mânie magistrul, ameninţându-l cu pumnii, – ce înseamnă toate acestea? Pentru ce te plătim? Hoţomane! Porunceşte pe dată trântorilor tăi să împrăştie golănimea asta gălăgioasă, ai înţeles?

Căpitanul face un pas înapoi, se încruntă. Asemenea vorbe nu i s-au spus niciodată, de nimeni.

— Sunt ostaş, sunt ostaş, repetă el, şi parcă alte cuvinte nu-i mai vin in minte. Dar deodată se porneşte: Resping injuria, resping injuria! Ne-am obligat să luptăm împotriva duşmanilor cetăţii, nu împotriva cetăţenilor! şi căpitanul îi întoarce magistrului spatele şi porneşte

grăbit, parcă şi-ar fi adus aminte de cine ştie ce.

— Ticălosule! îi strigă din urmă magistrul. Apoi disperat către ai săi: Îl vedeţi, îl vedeţi cum îşi flutură penajul? Nici gând nu are să împrăştie mulţimea gălăgioşilor. Ce ne facem?

Ajutorii magistrului sunt şi ei înspăimântaţi. Dracul ştie ce-i de făcut! Ba da, cel mai cu cap lucru ar fi să-şi ia fiecare tălpăşiţă, şi asta cât mai în grabă.

Mulţimea se apropia ameninţătoare. Oamenii de pază care străjuiau poarta stau înmărmuriţi.

— Daţi poruncă să se deschidă porţile, domnule magistru, — spuse păzitorul porţii, – suntem prinşi între două focuri!

Oamenii lui Tamás Bakács deveniseră nerăbdători şi era greu să-i mai facă cineva să aştepte. Nedeprinşi cu vorbăria şi aşteptarea începuseră să înjure soldăţeşte, ridicându-şi spadele spre cei ce stăteau deasupra zidurilor, deşi din partea acestora nu venea nicio provocare. Porţile se deschiseră în curând în lături. Era şi timpul.

6

Vremea încerca să se schimbe. Vântul începu să sufle în lungul văii, nori negri învăluiseră munţii din apropiere. Frigul se înteţise. Arhiepiscopul îşi înfăşură în jurul trupului blana scumpă. Stătea în cumpănă cum să intre în oraş: să intre cavalerul cruciat sau arhiepiscopul de Esztergom, primatul Ungariei? Tamás Bakács îşi întoarse capul spre trupa care-l însoţea, vrând parcă să citească pe feţele ostaşilor hotărârea pe care trebuia s-o ia. Ochii tuturor erau aţintiţi asupra lui. Nu mai stătu la îndoială:

— Aduceţi-mi coiful, nemţii aceştia nu se vor lăsa impresionaţi de odăjdiile arhiepiscopale!

După ce-şi puse coiful în locul căciulii călduroase, încălecă şi-şi trase spada, ridicând-o deasupra capului; garda sa personală, spadasinii cu coifurile de argint, o luă înainte. Tamás Bakács, cavalerul cruciat, porni în pasul calului în urma gărzii. Cele cîteva sute de călăreţi de adunătură îl urmau, toţi hulpavi în priviri, toţi jucându-şi caii în frâu.

Fruntaşii oraşului, împreună cu magistrul, intraseră parcă în pământ. Orăşenii se aliniaseră în lungul străzii. Tamás Bakács înainta printre ei mai mândru şi mai ţanţoş ca un cuceritor. Sibiul i se părea

acuma prima poartă a Constantinopolului. Dacă lucrurile vor merge tot aşa, nimic nu-i va sta în cale. Oricum, în oraşul acesta cu nemţi încăpăţânaţi va face ordine. Îi va arăta el magistrului, burghezului trufaş, ce înseamnă să închizi poarta în nas cavalerului Tamás Bakács, cruciatul!

În urma trupei venea încet, în pas ca de înmormântare, ciudatul echipaj, trăsura corabie în care tânărul Moise Hosza îşi depăna visurile. Orăşenii se descopereau respectuoşi când trăsura trecea prin dreptul lor, convinşi că în ea se află arhiepiscopul de Esztergom. Cui să-i treacă prin minte că năstruşnicul călăreţ, ţanţoş ca un cocoş înfuriat, care trecuse prin faţa lor, ar fi putut fi o faţă bisericească de cea mai mare vază.

Când însă aflară că arhiepiscopul era cavalerul acela cu coiful strălucitor, cu spada trasă, cu calul jucăuş, şi-şi mai amintiră şi mutrele fioroase ale celor câteva sute de călăreţi care-l urmau, gândurile lor începură să se întunece. Cine ştie ce-ar mai putea ieşi din toate acestea, prea s-au lăsat uşor duşi de cei doi limbuţi! Fără îndoială, oamenii aceştia fioroşi, aproape sălbatici, care-l însoţesc pe cavalerul cruciat, nu vor părăsi oraşul până nu le vor roade şi ultimele provizii. Şi s-ar putea întâmpla şi lucruri mai neplăcute. Entuziasmul lor se topi cu totul.

De data aceasta, Tamás Bakács nu mai căută un han unde să găzduiască cu suita sa; ceru stăruitor un palat, ceea ce făcu ca orăşenii să se împrăştie îngroziţi. Cu toate stăruinţele lui Szaleresi şi Taill, nimeni nu mai vru să audă de schimbarea conducerii oraşului. În taină, câţiva staroşti de bresle hotărâră să-l caute pe magistrul oraşului şi să-i ceară iertare. Numai ţesătorii rămaseră credincioşi celor doi aţâţători. Ţesătorii erau mulţi şi cea mai mare parte dintre ei erau săraci lipiţi pământului, căci munceau ca zileri la două mari familii care deţineau mai toate atelierele de ţesut, pivele şi vopsitoriile. Un singur patron mai mic putea să facă faţă greutăţilor şi să lupte cu cele două familii bogate; el era acum purtătorul de cuvânt al breslei ţesătorilor.

Magistrul stătea ascuns. El primi cu satisfacţie delegaţia celor care veniseră să-şi ceară iertare pentru mica lor răzmeriţă şi toţi împreună hotărâră să trimită în grabă o solie la Alba Iulia, cerând voievodului să vină în ajutorul lor.

Tamás Bakács stăpânea cetatea. Mercenarilor oraşului, care nu acceptaseră să se înscrie printre cruciaţi, li se luară armele şi fură închişi împreună cu căpitanul lor. Străjile de pe la porţi fură înlocuite cu ostaşi cruciaţi. În oraş nu intrase un prieten, ci un duşman care nu ţinea seamă de nimic.

Vestea ocupării Sibiului ajunse în aceeaşi zi la urechile iobagilor şi păstorilor valahi de prin satele apropiate şi mulţi porniră spre oraş. N-

aveau gânduri vrăjmaşe. Auziseră că un înalt dregător din Buda stăpîneşte acum cetatea. Voiau să ceară dreptate. Suferiseră atâtea din cauza vecinătăţii oraşului, încât abia mai puteau trăi îngrămădiţi prin văgăune de munţi şi goluri de pădure, unde au fost nevoiţi să-şi clădească satele. ,,Dacă s-a schimbat stăpânirea în oraş, trebuie să li se facă şi lor dreptate", îşi spuneau încurajatori.

Recrutorii intrară în activitate. Oameni pentru cruciadă se prezentau cu duiumul. În afara saşilor săraci din oraş, a celor fără lucru, veneau iobagii de prin satele învecinate şi cerură să fie înscrişi. Vreme de două zile, peste o mie de iobagi fură înrolaţi. După ce-şi primeau ţidulele din mâna recrutorilor, se strângeau în faţa casei unde era găzduit arhiepiscopul şi cereau să li se facă dreptate. Bineînţeles, despre dreptate încă nu putea fi vorba, asta va veni mai târziu. Să se bucure acum că au scăpat de sub jugul stăpâ- nilor şi au libertatea de a purta arme. El, Tamás Bakács, arhiepiscop de Esztergom, nu se poate amesteca acum în treburile oraşului.

Într-una din zilele următoare, o ceată de păstori valahi din Poiana Sibiului se prezentă arhiepiscopului şi ceru eliberarea din temniţa oraşului a unui preot valah şi a unui vraci sas, condamnaţi la moarte prin ardere pe rug. Acuzaţia era următoarea: bogătaşii saşi, din două comune învecinate Poienii Sibiului, veniră şi se plânseră magistrului că vitele lor pier văzând cu ochii, iar celor rămase în viaţă le seacă laptele. Vinovaţi de această pagubă în vite îi credeau pe preotul valah şi pe bătrânul vraci sas, care umblau cu vrăji, spuneau ei. Magistrul a rămas foarte surprins – era o acuză grea învinuirea de vrăjitorie, pedeapsa era arderea pe rug. Şi nici de vrăjit nu se vrăjea cu uşurinţă. Vrăjitorii nu-şi nesocoteau meseria cu lucruri de nimic. Aşa că magistrul nu vedea pricina pentru care cei învinuiţi ar fi fost împinşi să recurgă la vrăjitorie. Ceru bogătanilor saşi dovezi. Bogătanii au fost nevoiţi să arate pe ce-şi întemeiau acuzaţia: comunele lor aveau din timpurile colonizării o păşune pe care o stăpâneau de drept – pot dovedi asta cu diploma regelui Bela – însă oameni buni şi cu frica lui dumnezeu fiind, şi neavând atunci nevoie de acea păşune, au lăsat-o tot în stăpânirea pământenilor. Anii au trecut, şi cu anii, veacurile. Mai acum un an, având nevoie de acea păşune, căci comunele lor s-au mărit şi gospodările s-au înmulţit, se înţelege, au luat de la valahi păşunea. Au luat-o fiindcă era a lor şi aveau un drept asupra ei, consfinţit printr-o diplomă regească. Valahii s-au supărat foc şi s-au ridicat cu bâtele. Au alungat vitele, au bătut păstorii, dar până la urmă ei au fost forţaţi să se astâmpere şi bogătanii saşi au intrat în folosinţa păşunii. Dar, minune: de atuncea vitele lor slăbesc pe picioare şi mor, vacile lor nu mai dau lapte, se usucă văzând cu ochii şi mor pe capete! Asta nu poate fi decât vrăjitorie! Şi cine alţii decât cei doi, preotul valah şi bătrînul vraci sas care se aciuase şi el pe lângă păstorimea

valahă, ar putea fi învinuiţi?

Magistrul auzise şi el câte ceva despre un popă vrăjitor şi un vraci sas, amândoi din Poiana. Acuza părea, prezentată în această formă, mai mult sau mai puţin întemeiată. Mai rămânea de dovedit dacă într-adevăr au pierit vitele saşilor din cele două comune. Dovada a fost făcută cu uşurinţă. S-au găsit repede câţiva martori care să jure că au văzut pe bătrânul vraci şi pe preotul valah umblând printre vitele saşilor care se aflau pe păşune.

Tamás Bakács ascultă cu atenţie spusele păstorilor valahi. El credea cu tărie în boscoane[1] şi privea cu multă încredere o prevestire bună auzită din gura vreunui ghicitor.

Trimişii păstorilor valahi mai cereau şi înapoierea păşunii pe lângă eliberarea celor închişi. De înapoierea păşunii nu putea fi vorba. Tamás Bakács nu venise doar în Sibiu ea să răscolească trecutul. În ceea ce priveşte eliberarea celor doi oameni din închisoarea oraşului, asta

[1] Boscoane – vrăji, farmece. (N. A.)

o putea face. Arhiepiscopul auzise că valahii sunt neîntrecuţi luptători şi, făcându-le pe voie, eliberând pe cei doi, se va duce vestea prin văgăunile munţilor, se va vorbi de el, şi mulţi vor veni şi se vor înrola în oastea crucială.

Şi în afară de asta, Tamas Bakács ţinea de mult timp să dea ochi cu un vrăjitor valah… despre legăturile lor cu necuratul auzise atâtea! Chiar regele era şi el de aceeaşi părere, căci nu de mult dăduse, la stăruinţa domnilor stăpânilori de pământ, o diplomă care suna cam aşa:

„Preoţii şi vracii valahi sunt opriţi de a chema pe necuratul, de a blestema, de a face boscoane. Cei prinşi vor fi arşi pe rug, conform vechilor canoane”.

Tamás Bakács credea mai puţin în puterea lui dumnezeu şi mult mai mult în puterea necuratului, pe care se spunea că-l slujeau vrăjitorii, alchimiştii, ghicitorii şi popii acestor schismatici valahi.

Condamnaţii urmau să fie arşi pe rug după trecerea sărbătorilor Crăciunului, în timpul carnavalului, pe care saşii îl sărbătoreau cu jocuri şi cântece, cu belşug de băutură şi mâncare. Magistrul şi fruntaşii oraşului ţinuseră ca la carnaval să aibă un spectacol mai deosebit, mai tare. Arderea celor doi pe rug nu era de dispreţuit, ea ar fi completat de minune petrecerile şi în acelaşi timp ar fi servit şi ca pildă celor ce ar fi îndrăznit să se ridice împotriva stăpânirii lor, chiar şi sub forma aceasta a vrăjilor şi blestemelor.

Sentinţa trebuia nimicită, altfel eliberarea nu valora mult – odată

plecat arhiepiscopul din oraş, cei doi năpăstuiţi ar fi fost din nou întemniţaţi. Era un caz ciudat, şi dacă arhiepiscopul i-ar fi dat dezlegare spre mulţumirea celor mulţi, i-ar fi adus faimă de împărţitor de dreptate… deci popularitate.

Tamás Bakács nu cumpăni prea mu1t: convocă pe judecători şi-i forţă să rejudece procesul şi să nimicească prima sentinţă. Eliberarea celor doi avu răsunetul aşteptat: mulţimea de iobagi şi păstori din munţi veni şi se înrola în oastea cruciată, fiecare cu gândul de a se vedea scăpaţi de sub jugul stăpânilor.

Arhiepiscopul avu însă o dezamăgire. Cei pe care-i scăpase de la arderea pe rug nu erau ceea ce el se aştepta să fie. Popa era un popă valah ca oricare altul, iar bătrânul un simplu doftoritor de dobitoace şi nimic mai mult. Toate stăruinţele lui Tamás Bakács fură zadarnice; cei doi nu vrură să audă de necuratul şi se jurară pe sfânta Fecioară că habar n-au de boscoane.

Popasul în oraş devine de la un timp plictisitor, cu atât mai mult cu cât nu poţi dispune cum vrei de oraşul cucerit. Ostaşii cruciaţi au băut cât au băut, dar până la urmă s-au săturat şi au început să-şi caute alte mijloace pentru a-şi alunga plictiseala. În ziua a cincea s-au apucat, mai pe ici, mai pe colea, ca să nu se observe prea mult, de puţină jefuială. Era tocmai în ziua când Szaleresi se trudea din răsputeri să-i hotărască pe orăşeni ca să-şi aleagă o nouă conducere, să aibă cu cine vorbi în privinţa participării oraşului la marea întreprindere cruciată.

Orăşenii însă, îngroziţi de jafurile ostaşilor lui Tamás Bakács, se închiseră prin case, nemaivoind să audă de nimic. În zadar le arăta Szaleresi că ostaşii cruciaţi nu sunt sfinţi de pus în cadre, că sunt şi ei oameni din carne şi oase, cu păcate şi râvniri. Nemţii nici nu mai voiau să audă. Singura cale pentru a-i hotărî să participe la noua orânduire ar fi fost scoaterea trupei din oraş şi nu numai a trupei, ci şi a arhiepiscopului.

Szaleresi se prezentă cavalerului cuceritor Tamás Bakács şi căută să-i arate că purtarea trupelor şi chiar a înălţimii sale nu se potrivea cu marea menire pe care o aveau. Pentru cruciadă va pregăti el pe orăşeni aşa după cum tot el i-a hotărât să-i deschidă porţile. Va alege un nou Sfat orăşenesc, va găsi un magistru, va avea tot ajutorul orăşenilor, numai înălţimea sa să binevoiască a părăsi oraşul.

— Vorbeşti ca şi când mi-ai da un ultimatum! se indignă Tamás Bakács.

— Monseniore, nu-i vorba de asta, am pornit împreună pe un drum, pe un drum care înseamnă cu totul altceva decât ceea ce s-a întâmplal în acest oraş. Oamenii au fost jefuiţi, câteva bolţi[1] sparte. Aşa nu mai poate merge! Îmi îngreunaţi strădania… trebuie să înţelegeţi… avem scopuri comune, vorbi împăciuitor Szaleresi.

1 Boltă – dugheană. (N. A.)

— Scopuri comune! Ce vorbe sunt astea? Te pui pe aceeaşi treaptă cu mine? ridică glasul Tamás Bakács.

— Aşa?! făcu Szaleresi şi schimbă tonul. Eu va cer să părăsiţi oraşul. Tot ce s-a putut face pentru recrutări s-a făcut!

— Ce îndrăzneală! Uiţi că eu am împuternicirea sfântului părinte papa Leon al X-lea! spuse cu trufie Tamás Bakács.

— Şi eu am împuternicirile mele! Înălţimea voastră trebuie să părăsească cât mai, în grabă oraşul, atât timp cât nu e prea târziu! îndreptaţi ostaşii către tabere. Îndreptaţi pe noii cruciaţi tot într-acolo. Întoarceţi-vă la reşedinţa înălţimii voastre şi ocupaţi-vă de organizarea gloatelor ce sosesc în tabere. În ceea ce priveşte pagubele aduse cetăţenilor, voi căuta o cale de împăcare. Astăzi, sau cel mai târziu mâine, voi reuşi să găsesc un magistru care să ia conducerea oraşului. Ca să-mi uşuraţi sarcina, v-aş ruga să ţineţi seama de cererea pe care v-am făcut-o! şi plecă hotărât să-şi ducă la îndeplinire ameninţarea. De va fi nevoie, va scoate cu forţa din oraş trupa nedisciplinată a arhiepiscopului.

Convocă în noaptea aceea o adunare în atelierul ţesătorului Grommer. Tânărul Grommer fusese acela care înţelesese de la început cauza pentru care Szaleresi strângea orăşenimea. Tot el fusese acela care rămăsese alături de neguţătorul din Buda, când majoritatea breslaşilor îl părăsiseră. Şi tot el reuşi acum să strângă într-un mic atelier pe ţesători, pe pivari şi vopsitori.

Seara, mai toţi din breasla şi corporaţiile ţesătorilor erau prezenţi. Szaleresi începu prin a se dezvinovăţi. Nu el era cauza întâmplărilor petrecute în oraş. Nici chiar arhiepiscopul nu putea fi învinuit. De vină erau ei, orăşenii, care puseseră prea puţin zel, care lăsaseră oraşul atâtea zile fără conducere, care nu reuşiseră să răstoarne şi să înlocuiască vechea conducere oligarhică. Ceea ce s-a întâmplat, se datoreşte moliciunei lor; viaţa şi autoritatea oraşului au fost zdruncinate de persoane duşmănoase cruciadei şi oraşului. El, Szaleresi, va determina plecarea episcopului – are destulă putere ca s-o facă! — ei însă trebuie chiar în noaptea aceasta să restabilească autoritatea în oraş.

După două ceasuri, în atelierul lui Grommer fu ho- tărâtă răsturnarea definitivă a celor din conducerea oraşului, prinderea foştilor conducători, întemniţarea şi înlocuirea lor cu oameni din breasla ţesătorilor. Tatăl tânărului Grommer fu desemnat să ocupe funcţia de magistru, alţi doi ţesători fură numiţi ajutorii lui, iar lui Ferninghel, tunzătorul de postavuri, i se dădu comanda cetăţii. Ostaşii, mercenarii care nu se înscriseseră în listele cruciaţilor, fură eliberaţi

chiar în noaptea aceea şi reechipaţi. Comandantul lor, căpitanul care nu voise să intervină la ordinul fostului magistru şi să împrăştie mulţimea, fu de asemenea eliberat şi primi din nou comanda trupei.

A doua zi, orăşenii cu bunăstare rămaseră surprinşi când văzură alaiul noilor demnitari însoţit de mulţimea ţesătorilor, torcătorilor, tunzătorilor, vopsitorilor şi piverilor, precum şi a multor altora, oameni săraci din celelalte bresle, mărşăluind în gloată pe uliţele Sibiului.

Comandantul cetăţii, Ferninghel, însoţii de căpitanul ostaşilor mercenari mergeau în fruntea alaiului cu spadele trase, cu penajele coifurilor fluturând în vânt. ,,Ce s-o mai fi întâmplat?'' se întrebau toţi cei ce aveau mai mult de temut. Iată-l pe bătrânul Grommer cu mantie albastră, cu pălărie de magistru pe cap! Ce l-o fi apucat de păşeşte atât de ţanţoş? Suntem oare în carnaval?! Când au aflat despre ce-i vorba, surprinderea lor a fost şi mai mare, mulţi nu puteau crede. Când s-au mai văzut asemenea fapte neghioabe în oraşul lor? Repede au tras zăvoarele şi s-au încuiat din nou în case. Cu astfel de oameni ca alde Ferninghel, Grommer şi şleahta lor, te poţi aştepta la orice!

Dar nu numai oamenii cu bunăstare au rămas surprinşi şi intrigaţi, ci şi ostaşii arhiepiscopului, şi însuşi Tamás Bakács, cuceritorul. El îşi dădu imediat seama că Szaleresi îl înşelase, că fusese mai isteţ decât el, şi că cel mai bun lucru pe care-l poate face ca să nu se facă de râs, e ca să părăsească numaidecât oraşul. De împotrivire nu putea fi vorba. Lăsă să se înţeleagă că tot ce se petrece în oraş e cu aprobarea sa, şi dădu poruncă de plecare Ar fi vrut totuşi să mai aibă o întrevedere cu Szaleresi, dar acesta nu era de găsit nicăieri, parcă intrase în pământ.

Gând cetăţenii văzură plecarea grăbită a arhiepiscopului şi cruciaţilor, uimirea lor ajunse la culme. Erau bucuroşi, dar şi temători, căci se zvoneau atîtea! Unii spuneau că foştii dregători ai oraşului fuseseră ucişi de ţesători, după ce mai întâi i-au schingiuit pentru a mărturisi locurile unde-şi aveau îngropaţi banii şi bogăţiile. Alţii spuneau că, dimpotrivă, dregătorii oraşului reuşiseră să fugă şi urmau să vină în curând însoţiţi de trupele voievodului, ca să-l alunge pe arhiepiscop şi pe cei care ajunseseră în fruntea conducerii oraşului. Până atuncea însă, bogătanilor, trageţi zăvoarele la loc!

Ultimul zvon era totuşi întemeiat. A doua zi spre seară, mercenarii lui Martini poposiră într-un sat de pe valea Oltului, cam la două ceasuri de mers departe de Sibiu. Condotierul era însoţit de Werböczy, cu care fusese împreună prin preajma Braşovului, pentru a-i vârî în sperieţi pe braşoveni. Acum era rândul saşilor din Sibiu să simtă autoritatea lui Zapolya. Mercenarii veneau în ajutorul oraşului fiind de data asta chemaţi. Porunca voievodului era categorică: dacă arhiepiscopul s-ar opune şi n-ar înţelege să părăsească imediat oraşul,

împreună cu ceata lui de mici nobili dezertori şi banda pribegilor care-l însoţesc, condotierul are libertatea să-l atace cu toate forţele. Ordinul fusese întocmit de Martinuzzy, care găsise un nou prilej pentru a afirma suveranitatea stăpânului său şi a-i obliga pe saşii din Sibiu faţă de voievod.

Magistrul Grommer se trezise de mult, trândăvea, n-avea de gând să coboare din pat. E doar magistrul oraşului acum, nu se putea scula cu noaptea în cap, ca pe timpul când nu era decât un simplu meşter ţesător, stăpân al unui mic atelier care scârţâia. Ferninghel, tunzătorul de postavuri, comandantul cetăţii, dădu buzna în dormitorul lui Grommer.

— Scoal', scoal' în grabă, meştere Grommer, vin asupra noastră! Vai şi vai de noi, ce s-o mai întâmpla acum? se văicărea Ferninghel, trăgându-şi mereu vârful nasului. Prăpădul lui dumnezeu, meştere Grommer!

— Ce-i, omule, ce s-a întâmplat? căscă la el ochii meşterul Grommer.

— Ptiuu! Afurisiţii din Buda, uite unde ne-au adus cu vorbele lor!

— Ai înnebunit? Spune despre ce-i vorba, nu te mai văicări atâta! Despre cine-i vorba, cine vine?

— Ah, meştere Grommer, meştere Grommer, s-a sfârşit cu noi! Vin mercenarii voievodului cu căpcăunul lor, Martini. Au şi tunuri! Praf se va alege de oraşul nostru! Meştere Grommer, – strigă deodată ameninţător Ferninghel, – dumneata eşti cel mai mare vinovat! N-ai ştiut să-ţi creşti copilul! Asta trebuie să i-o mulţumim căpăţânosului de fiu-tău, numai datorită lui am ajuns aici!

Magistrul stătea pe marginea patului cu boneta pe cap, în halat de noapte, cu picioarele atârnate în jos, legănându-le ca olarii. Nu pricepea mare lucru din văicărelile comandantului cetăţii, dar când auzi că-i vorba de copilul lui, se supără foc. Dădu să şi treacă mâna uscată prin părul albit ca neaua şi când întâlni boneta de noapte, o strânse mototol şi-o zvârli în capul lui Ferninghel:

— Du-te dracului dincolo, lasa-ma sa mă îmbrac, fricosule! Ce bolovăneşti ochii de broască la mine?!

— Ochi de broască, hai? Fricos eu? Poftim, ia-ţi spada şi coiful ăsta drăcesc cu care n-a umblat neam de neamul meu, poftim! Fă zeamă de iepure cu ele, nu-mi mai trebuie!

Ferninghel trânti coiful cu pene roşii pe patul lui Grommer; cureaua cu care era încins şi de care era atârnată spada nu şi-o putu desface, căci mâinile îi tremurau, spada i se încurca între picioare: era roşu de mânie.

— Hai, linişteşte-te, linişteşte-te, Iohane. Dacă va fi să ne pierdem capetele, cel puţin să nu ne spună că ni le-am pierdut înainte de a da ochii cu călăul. Nu te teme, prietene, n-am făcut nimănui niciun rău,

nici eu, nici tu!

— Aşa! sări înfuriat şi indignat Ferninghel. N-am făcut nimănui nimic, niciun rău! Crezi că n-avem de ce ne teme? Poftim, iată spada, ia-o! Mă întorc la foarfecele mele şi mă spăl pe mâini, să te descurce fiu-tău!

— Ei, ei, prea te întreci cu firea, omule! Stai să vedem ce vor mercenarii voievodului! încercă să-l potolească Grommer.

— Capetele noastre, asta vor!

— Eşti nebun! Ce să facă voievodul cu capetele noastre? Nici nu are vreun drept asupra lor, îţi faci spaimă zadarnică! Hai, nu te mai uita aşa la mine, dacă nu vrei să mă laşi să mă îmbrac… cel puţin ajută-mi, dă-mi te rog nădragii şi cizmele… aşa…

— Voievodul n-are nevoie de capetele noastre, dar magistrul care o să ne judece, o să ne taie capetele, meştere Grommer! spuse înspăimântat Ferninghel.

— Care magistru, magistrul. Nu sunt eu? Ce, ne jucăm de-a baba oarba? se răţoi meşterul Grommer.

— Îţi închipui că asta va rămâne aşa cum e? Nici să nu îndrăzneşti să-ţi mai pui pălăria de magistru pe cap! Mai bine lăsam să-i taie capul… şi pentru asta dumneata eşti de vină, te-ai împotrivit.

— Hei! Vezi bine că m-am împotrivit! Aş fi putut eu să las să se spună că bătrânul Grommer cum a ajuns magistru, a şi pus să i se taie capul fostului magistru? Ce suntem noi? Păgâni!

— Aşa! Ei bine, bătrâne Grommer, acum o să ni le taie el pe ale noastre, de asta să fii sigur!

Cei doi meşteri porniră pe străzile pustii ale oraşului. Magistrul Grommer, ţesătorul, nu era nici îngrijorat, nici înspăimântat. El avea încredere în ţesătorii lui, în toată breasla lui şi în fiul său mai mult ca în oricare altul. Ferninghel îşi păstrase şi el centura cu spada şi coiful cu penaj roşu, care arătau demnitatea de comandant al cetăţii.

Dimineaţa era friguroasă, zăpada scârţâia sub tălpile cizmelor lor. Deşi bătrân, Grommer mergea repede, cu doi paşi înaintea lui Ferninghel, care îşi târa spada ca pe un vătrai. În piaţă erau strânşi toti oamenii breslei, ţesătorii şi cei din corporaţiile afiliate. Poate cu ceva mai mult ca cinci sute de oameni. Pe ziduri străjuiau acum ostaşii mercenari cu căpitanul lor. Oamenii breslei urmau să hotărască dacă se opun sau nu trupelor voievodului. După discuţii aprinse, toţi fură de acord să se împotrivească.

Pe la prânz, condotierul îşi făcu apariţia în faţa porţilor. Fu primit cu bubuituri de tun şi focuri de arhebuze. La început, el îşi închipui că cei ce trăgeau sunt oamenii arhiepiscopului, dar în curând i se spuse că arhiepiscopul plecase cu două zile în urmă, împreună cu toată adunătura cruciaţilor.

Martini se afla în oarecare încurcătură. El primise porunca să-l

scoată pe Tamás Bakács din oraş, dar în faţă nu-l avea pe Tamás Bakács, ci oraşul Sibiu, care se apăra. Nu mai pricepea nimic. Neavând poruncă ca să atace oraşul, trebui cu părere de rău să-şi retragă trupele dincolo de bătaia tunurilor şi arhebuzelor şi să aştepte. Ostaşii lui n-ar fi putut ataca cu succes o cetate bine înarmată ca Sibiul. Trebuia să ceară voievodului ajutoare, artilerie de cetate şi bombarde grele, iar acestea se aflau în tabără, în apropierea cetăţii voievodale.

Darea lui îndărăt ridică curajul ţesătorilor. Ferninghel nu se mai văicărea, iar bătrânul Grommer, cocoţat pe zid, deasupra porţii, căuta să înveţe la bătrâneţe mânuirea arhebuzei. Norocul ţesătorilor interveni şi el. Werböczy dispăruse din tabăra condotierului. Martini trimisese să-l caute pretutindeni. Ar fi vrut să se sfătuiască cu el asupra celor ce aveau de făcut, dar Werböczy nu mai era de găsit, fugise. Trei nobili călăreţi venind dinspre Făgăraş sosiseră cu o zi înainte şi-l căutaseră pe Werböczy. Se sfătuiseră cu el, petrecuseră seara împreună, iar dimineaţa, când mercenarii lui Martini porniseră asupra oraşului, Werböczy şi cei trei nu mai erau în sat. Condotierul avu o zi rea: cetatea nu se lăsa cucerită, nici înspăimântată, iar seniorul Werböczy fugise. Cum se va mai înfăţişa în faţa voievodului? Nu-i mai rămânea altceva de făcut, decât să ţină cetatea împresurată şi să întârzie cât mai mult înfăţişarea cu voievodul şi mai ales cu Martinuzzy, care-i atrăsese atenţia să fie cu ochii în patru asupra lui Werböczy.

Tânărul Moise Hosza se despărţise de Tamás Bakács şi urma să se înapoieze în Alba, ca să-l întâlnească pe Gheorghe Doja, dar acum nu mai putea pleca nici el din oraşul înconjurat de mercenarii voievodului. Nu-i rămase decât să lupte dimpreună cu ceilalţi, până va putea să se strecoare cumva afară din cetate, căci drumul lui nu trebuia să se sfârşească într-o cetate asediată, unde nu se mai putea vorbi decât despre tunuri şi pulbere, despre sânge şi foc.

În oraş începu oarecare fierbere. Orăşenii uitaseră teama pe care o aveau de ţesători. Ieşiră în străzi şi pieţe. Mulţi intrară în rândurile apărătorilor. Cu toţii căutau soluţii pentru a ieşi din încurcătură. Unii fură de părere că printr-un dar de bani, oastea mercenară a voievodului ar putea fi îndepărtată şi asediul ar lua sfârşit. Alţii se gândiră să cheme în ajutor pe braşoveni şi făgărăşeni, dar atunci războiul ar fi fost gata şi saşii nu doreau să-l provoace în mod aşa de cutezător pe voievod. Până la urmă ajunseră cu toţii la convingerea că nu trebuie făcut nimic, ci stat frumuşel pe ziduri, gata de apărare, aşteptând.

CAPITOLUL IV

1

Ajutată de doi nobili din garda voievodului, noaptea târziu, când toată lumea dormea, domnişoara Werböczy părăsi pe furiş palatul. Abia, a doua zi pe seara fu observată lipsa ei.

Fuga domnişoarei Werböczy dădu naştere unei mici furtuni la curte. Curtenii intrară în fierbere, comentau faptul în chip şi fel: şoaptele treceau de la unul la altul şi ceea ce păruse până atuncea un tot închegat, părea că, se destramă. Zapolya îşi pierduse capul, nu-şi mai afla locul, nu mai vedea în ochi decât comploturi. În zadar căuta Martinuzzy să-l liniştească, să-i arate că mult mai bine era aşa. Că, în sfârşit, se ajunsese la o clarificare, la o limpezire a situaţiei, căci, susţinea el, e de preferat să fie despărţiţi unii de alţii, duşmani de prieteni decât împreună. Dar când află că mai mulţi magnaţi îşi

părăsiseră banderiile, şi noaptea, tâlhăreşte, dezertaseră din tabără, se nelinişti şi el puţin. Aştepta veşti de la Martini, căci bănuia că toate cele petrecute sunt în legătură cu Werböczeştii, că domnişoara Werböczy n-ar fi putut face nimic fără învoirea şi fără îndemnul fratelui său.

Comunicarea lui Martini veni a doua zi dis-de-dimi- neaţă: Sibiul nu se lăsa îngenuncheat. Werböczy o ştersese. Cancelarul, dându-şi seama de urmările complotului, acţiona în grabă. Primul lui gând fu la Gheorghe Doja, pe care îl credea omul cel mai potrivit să-i scoată din încurcătură. Planul lui era un asasinat acoperit. Obişnuit ca toţi să i se supună, lipsit de orice scrupule când trebuinţele guvernării cerea, el găsi că hotărârea luată e foarte la locul ei. Doja trebuia să-şi arate recunoştinţa. Doja trebuie să fie bucuros şi mulţumit, i se dă doar prilejul să se scape de unul dintre cei mai înverşunaţi duşmani ai săi. Recunoştinţă şi răzbunare – iată cele două lucruri cu care, socotea Martinuzzy, îl va determina pe Gheorgne Doja să treacă la acţiune.

Doja rămăsese în oraşul voievodal nu atât pentru a aştepta să fie chemat de voievod, cât mai ales pentru a se interesa îndeaproape de cruciadă. Starostele Taill se reîntorsese de la Sibiu, şi începuse să se ocupe îndeaproape de cruciadă, ajutat de unul dintre staroştii breslelor şi câţiva mici nobili rămaşi să continue recrutările, să strângă cai şi care pentru transporturi.

În timpul acesta, Bornemisza se arăta zilnic pe la hanul unde se afla Doja. Foarte prietenos şi îndatoritor, el îşi ascundea cu şiretenie scopul vizitelor. Doja însă îşi dădea foarte bine seama că nobilul Bornemisza, câinele de pază al voievodului, îl urmăreşte pas cu pas şi în ascuns, prin mai mulţi oameni ai lui, îl păzeşte cu străşnicie ca nu cumva să plece fără să mai dea ochi cu voievodul. Cu prilejul acestor vizite la han, Bornemisza îi vorbea cu laude despre voievod, iar pe Martinuzzy îl arăta ca pe un om nemaiîntâlnit care ştie să prevadă tot, care are înţelegerea situaţiilor şi oamenilor, generos, dar aspru în a pedepsi atunci când trebuie; un adevărat cancelar aşa cum nu există altul la nicio curte domnitoare. Doja îl asculta plictisit. Lauda şi slugărnicia curteanului îl scârbeau. Se purta totuşi politicos cu el, căci n-ar fi vrut să fie stânjenit cu nimic în acţiunile sale.

Cu o zi înaintea celor petrecute la curte, Doja rămăsese singur la han. Taill plecase ispre Cluj, iar ceilalţi care lucrau pentru cruciadă porniseră spre satele lor ca să sărbătorească Crăciunul. Doja îl aştepta pe Ferkó şi moş Petcu. Hotărâse să-i trimită pe aceşti doi oameni de ispravă să ducă cuvântul lui în două direcţii: Ferkó dincolo de Tisa, în pustă; moş Petcu în Banat. Moş Petcu, socotise Doja, ar putea, până în primăvară, scotoci şi dincolo de Dunăre. Despre isprăvile lui Streţcu ajunseseră veşti până la Doja: era pe undeva prin Balcani, cu o ceată de haiduci, într-o necontenită luptă cu turcii. Doja vrea să-i trimită

vorbă, să pornească cu câţi oameni va putea strânge spre taberele cruciaţilor.

Rămas singur, aşteptându-şi oamenii, aşteptându-l şi pe Moise Hosza care, după cum hotărâseră, urma să se reîntoarcă, ca să-l însoţească pe Doja în drumul spre tabere, îşi petrecea timpul în tovărăşia lui Ian Klepka. În două rânduri, Ian Klepka îl dusese cu el în casa unui armurier ceh din uliţa Curelarilor, unde se strângea mica comunitate husită care se afla în oraşul voievodal. Din comunitate făceau parte șase bărbaţi, cu Ian Klepka şapte – toţi cehi, niciunul dintre băştinaşi. Predicatorul, un bătrân veteran al ultimelor lupte husite, căută de la prima întâlnire să-l facă pe Doja să îmbrăţişeze husismul, dar cu tot zelul său nu reuşi. Doja luă din spusele lui numai ceea ce i se păru în strânsă legătură cu gândurile sale, dădu la o parte restul, şi fiindcă bătrânul nu putea să-i dea nicio lămurire în privinţa tacticii de luptă a husiţilor – care îl interesa în primul rând pe Doja – rămase să prindă câte ceva tot din amintirile despre luptele purtate în tinereţe de către Ian Klepka, care era mult mai priceput.

Ian Klepka, în privinţa aceasta, pălăvrăgea cu multă plăcere. Înşira verzi şi uscate despre luptele la care luase parte, despre organizarea taberelor mobile, despre fortificaţia în câmp deschis, folosind carele aşezate în formă de potcoavă, despre tactica artileriei husite şi, bineînţeles, despre vitejia fără de seamăn a celor pătrunşi de puterea credinţei. Ian Klepka ridica în slavă pe toţi acei care luptaseră, care căzuseră în lupte, iar cât priveşte însă papa şi clerul catolic, împaratul şi toată curtea lui, înjurăturile pe care le adresa acestora husitul meritau şi ele să fie ascultate.

Lui Doja îi plăcea bătrânul acesta beţiv şi lăudăros. Observase că în dosul patimii şi lăudăroşeniei, Ian Klepka ascundea o inimă simţitoare la suferinţele poporului şi curajul unui om brav care a avut mult de luptat în viaţă. Îi preţuia povestirile, amintirile, şi cu toate că de cele mai multe ori picherul era binişor dres cu numeroase ulceluşe, totuşi mintea îi rămânea limpede şi povestea cu farmec faptele de arme şi de vitejie petrecute în timpul luptelor pentru credinţă şi dreptate.

Văzând atenţia cu care Doja îl asculta, Ian Klepka începea să vorbească cu şi mai multă însufleţire, amintind nume de eroi, dând ca pildă de urmat faptele lor vitejeşti, tăria credinţei, dârzenia cu care au dus lupta până la sfârşitul vieţii lor. Din povestirile lui, Doja îşi putu face o icoană a luptelor duse de către husiţi. Uneori, bătrânul o lua razna, intrând în hotarele închipuirii; atuncea Doja îl oprea, îl cobora pe pământ, venea cu întrebări, cerea desluşiri. Ian Klepka mormăia nemulţumit şi începea mai potolit – trăgea linii în aer cu mâna lui uscată, desena cu unghia pe masă, pilduia ca un om priceput care ştie ce spune.

În ziua când la curte toţi erau neliniştiţi din pricina fugii

domnişoarei Werböczy şi a celor câţiva magnaţi, bătrânul picher alergă în grabă să-l întâlnească pe Doja şi să-l pună în curent cu cele întâmplate la curte.

— O veste straşnică, căpitane Gyuri! izbucni el cum intră pe uşa hanului. A fugit din palat o pasăre rară, şi nu numai ea, ci şi mulţi grauri botoşi… mare lucru să nu iasă vreo încurcătură din treaba asta! şi bătrânul începu să depene cu multe amănunte tot ce aflase în legătură cu fuga domnişoarei Werböczy. O să se încaiere câinii de seniori; au plecat ca strigoii, după cântatul cocoşului, şi tot unul şi unul, cu comitele Kornis în frunte!

— Lasă-i să se încaiere, mormăi Doja. Ce te priveşte pe dumneata sau, pe mine treaba asta?

— Auzi, domnule, căţeaua! Să plece în miez de noapte, să-şi părăsească principesa! Să ştii c-a luat-o spre Buda, la frate-său! Cum să nu mă privească? sări Ian Klepka, văzând nepăsarea lui Doja. E vorba de voievod, nu de un străin. Pentru mine, voievodul e ca şi copilul meu! Cine i-a pus pentru prima oară arcul în mână, cine l-a învăţat să se ţină în şa? Cum să nu mă privească? Dacă aş fi în locul lui, le-aş frânge gâturile cu mâna imea!

Era greu pentru Doja să-l oprească pe bătrân. Tot ce avea pe suflet Ian Klepka trebuia spus, doar pentru asta coborâse din cetate. Şi acum, poftim! Doja îl ascultă nepăsător, bate darabana cu degetele în masă şi nu pare nici de fel interesat de cele ce aude.

— Ce-i cu dumneata, căpitane Gyuri? Parcă nu ţi-ar fi boii acasă astăzi! Hei, măi Ignat, ia adă tu urciorul, tâlharule! strigă către hangiu Ian Klepka. Hai, spune, căpitane Gyuri, ţi s-a întâmplat ceva?

— Aş vrea să te întreb un lucru, moşule Ian, dar văd că altele îţi umblă dumitale prin minte, vorbi Doja, privindu-l cu ochii închişi pe jumătate.

— Mă rog, mă rog, cu cea mai mare plăcere. Despre ce-i vorba? se grăbi bătrânul să-l întrebe, luând din mâna hangiului urciorul şi turnând vinul gălbui în cancee. Dar nu aşteptă răspunsul lui Doja, ci se reîntoarse la povestea fugii domnişoarei Werböczy: Aşadar, iată ce înseamnă paza nobilului Bornemisza! spuse ducând canceul la gură, sorbind cu plăcere.

Doja făcu un gest cu mâna, ca şi când i-ar fi spus: ,,Mai lasă-mă în pace cu palavrele tale!''

— Ai ceva pe inimă, văd eu bine! Hai, dragule, dă-i drumul, despre ce-i vorba? întreba Ian Klepka în taină, aşteptându-se la cine ştie ce.

Doja ridică canceul şi bău şi el puţin.

— Aş vrea să te întreb, – grăi el, – cunoşti pe comandantul tunurilor voievodului?

— Asta-i! Îl cunosc, vezi bine că-l cunosc! Nu mâncăm amândoi aceeaşi pâine?… Ai cu el vreun năcaz?… Nu e nobil, e un meşteşugar,

un tunar şi nici meseria nu şi-o cunoaşte cum trebuie. Asta ţi-o spun eu! După mine, dragul meu, neamţul nu plăteşte nicio para chioară! Nu-i nobil, dar are atâta trufie nemţească în el, încât îşi închipuie că altul mai meşter ca el în privinţa tunuri lor nu exista!

— Bine, bine, spuse Doja zâmbind. Nu asta am vrut să aflu. După dumneata nici comandantul arcaşilor, nici cel al călăreţilor nu plătesc mai mult!

— Vezi bine! Este însă o deosebire la mijloc. Aceştia nu mănâncă pâinea voievodului, nu-s simbriaşii lui ca tunarul neamţ. Ei sunt magnaţi, nu-i nevoie să preţuiască mult. Neamţul e un meşteşugar ca mine; eu cu meşteşugul câinilor, al vânătoarei, el cu cel al tunurilor. Dar vezi că neamţul voievodului se pricepe numai la tunuri, nu şi la bătăliile cu tunurile. Meşteşugul tunarului nu stă numai în cunoaşterea tunurilor, el trebuie să ştie şi cum trebuie să le întrebuinţeze mai cu folos. Neamţul le foloseşte numai ca pe berbece, la spart zidurile. Dacă vrei să ştii cum trebuiesc folosite tunurile, dă le pe mâna mea, îţi arăt ce ispravă poţi face cu ele. Cu două tunuri dau gata o turmă de bivoli în câteva clipe!

Doja ar fi dorit să afle dacă nu cumva prin mijlocirea lui Ian Klepka ar putea ajunge să-l cunoască pe comandantul artileriei voievodului, de la care credea că va putea afla unele amănunte în legătură cu noile perfecţionări aduse bombardelor, însă îşi dete seama că nu mai era cu putinţă.

Ian Klepka îşi luase avânt ca o vârtelniţă, depăna într-una despre tactica artileriei husite, despre împăratul nemţilor care a rămas uimit de ce pot face cehii cu tunurile şi câte altele – toate cunoscute prea bine lui Doja dinainte, nu numai din povestirile lui Ian Klepka. Noroc că tocmai când bătrânul picher ajunsese la împăratul nemţilor, atât uşa din faţă, cât şi cea din spatele sălii se deschiseră deodată.

În pragul uşii care dădea spre piaţă apăru Bornemisza, în cel al uşii care dădea în curtea hanului se zări faţa tinerească a lui Valentin. Nefiind dornic să-l vadă pe Bornemisza, Gheorghe Doja se ridică repede de la masă şi se îndreptă spre Valentin. Abia aştepta să-l vadă, să-i vorbească, să-l întrebe despre oameni, despre casă, despre arme. Valentin însă nu intrase în sală, ci se trăsese în curtea hanului.

Văzându-l pe Doja că părăseşte în grabă sala, nobilul Bornemisza nu mai ştiu ce să creadă: ,,Dacă fuge de mine, înseamnă că este o pricină la mijloc. Nu cumva secuiul s-a dat de partea celor ce au luat drumul Ţării Ungureşti?'' se întrebă pe dată Bornemisza. El stătu câteva clipe locului, încruntat, rotindu-şi privirile prin sală. În afară de Ian Klepka nu mai era nimeni acolo, doar hangiul care moţăia în dosul unui butoi. Cu picherul Ian Klepka n-ar fi vrut nobilul Bornemisza să stea de vorbă. Bătrânul, are o limbă prea ascuţită şi nu ţine seama pe cine are în faţă. Totuşi fiindcă trebuia să-l vadă pe Doja, iar ca să-l

urmărească în curte, ţinându-se după el, nu se cuvenea s-o facă, păşi spre picher şi ocupă scaunul lăsat gol prin plecarea lui Gheorghe Doja.

Lui Ian Klepka începu să-i râdă faţa zbârcită. De mult aştepta un prilej bun pentru a-l înţepa puţin pe păzitorul voievodului. Strigă pe dată hangiul şi ceru un canceu curat. Îl servi pe oaspe tacticos, privindu-l cu şiretenie.

— Bea, măria ta, îţi prinde bine după isprava de ieri noapte. N-am ce zice, straşnică pază! îl îmbie cu ton batiocoritor.

— Lasă gluma, moşule, spune-mi unde-a şters-o Gheorghe Doja. Nu cumva a fugit de mine?

— Zece câini de-ai mei fac mai bună pază decât paznicii măriei tale, zău aşa! sporovai picherul.

Bornemisza îl privi încruntat.

— Te-am întreuat de Doja, unde a plecat? De ce fuge de mine? îl întrebă el mânios.

— Ce fugă? Căpitanul Doja nu fuge de nimeni! Cum de ţi-a trecut prin minte asemenea gând? O fi având omul unele treburi, doar n-ai fi vrând să-ţi ceară voie dumitale; bea mai bine şi mângâie-te, ia-ţi gândul de la porumbiţă!

— Ţine-ţi gura, flecarule! şi Bornemisza dădu să se ridice.

— Stai, nu pleca! Cade omul dintr-un copac şi stă pe loc de răsuflă! îl opri picherul. Stai şi povesteşte două vorbe cu bătrânul Ian Klepka. O şterse căţeaua, ai?…

— Dacă nu-ţi ţii gura, o să ajungi din nou în sacul lui Calist, pezevenghi bătrân ce eşti! căută să glumească Bornemisza, amintindu-i de păţania cu Calist. Am auzit că vrei să te pocăieşti: te-ai înscris printre cruciaţii lui Tamás Bakács? Când o auzi voievodul, nu ştiu ce-o să-ţi facă!

— Nu m-am înscris, dar nici mult nu mai este. M-am săturat să tot văd cum merg treburile anapoda pe la curte. Dacă n-ar fi voievodul, de mult mi-aş fi luat tălpăşiţa. Şi de câini m-am săturat, cum m-am săturat şi de oameni. O să mă duc să mor cinstit, ca un ostaş, m-am săturat de toate!

— Las-o mai încet şi ascultă: se va întoarce Gheorghe Doja sau nu?

— Ce mai vorbă! Ai atâţia pe urmele lui, se ţin ca umbrele de voinic şi mă întrebi pe mine dacă se va reîntoarce… Vezi bule că se va reîntoarce. Ce… pentru ce nu s-ar reîntoarce? Crezi că i-i frica de judecată?

— Lasă palavrele şi spune-mi unde s-a dus? urmă îngrijorat Bornemisza şi se ridică de la masă, pornind spre uşa care dădea în curtea hanului.

Ştia că Doja nu se teme de înfăţişarea cu voievodul, dar o nouă bănuială îşi făcuse loc în mintea lui, şi deşi i se părea nepotrivită, n-o înlătură. Îi era teamă ca nu cumva, mai ştii, însuşi Doja să fie

amestecat în complot! Începuse să vadă în fiecare nobil sau ostaş un dezertor, un trădător. Îi era frică să nu fie învinuit de trândăvie şi nebăgare de seamă şi-şi aducea învinuiri c-a ascultat cuvintele voievodului şi n-a pus câţiva oameni de încredere pe urmele lui Kornis şi ale altor magnaţi, căci el mirosise complotul încă în ziua când Tamás Bakács predicase în catedrală. Îl şi anunţase pe Zapolya, dar voievodul încrezător în prietenia lui Kornis nu ţinuse seamă de cuvintele lui. Borniemisza nu era sigur că fugarii, împreună cu sora lui Werböczy, s-ar fii îndreptat spre Buda. Bănuia mai degrabă că s-ar fi putut îndrepta spre secuime, şi de acolo mai departe, în Moldova, de unde s-ar fi putut întoarce cu oaste străină şi împreună cu secuii l-ar fi răsturnat pe Zapolya. Fel de fel de gânduri îi treceau prin minte. Când Martinuzzy îl chemase şi-i poruncise ca pe seară să-l cheme pe Gheorghe Doja, cu care vrea să stea de vorbă, dar să nu spună niciun cuvânt voievodului, se mai linişti puţin. ,,De bună seamă, Martinuzzy cere lui Doja plata pentru bunăvoinţa pe care i-o arătase eliberându-l din închisoare'', îşi spuse el.

Doja era în curtea hanului, înconjurat de către cinci dintre oamenii săi, printre care se afla şi Grigorie, pe care nu-l văzuse de mai bine de un an. Grigorie se schimbase mult. Nu mai era tânărul de mai înainte, sfios şi ursuz, ci un bărbat în toată firea, cu nimic deosebit de ceilalţi din ceată. Era îmbrăcat cu hainele pe care Bándy i le adusese pentru nuntă – mundirul acela nemţesc încărcat cu brandemburguri şi bumbi de argint, iar la şold purta o spadă. Un adevărat ostaş! Înfăţişarea aceasta stârni mirarea lui Doja, dar dumerirea veni după ce fraţii se îmbrăţişară.

— Te uiţi la mine de parcă nu m-ai recunoaşte! glăsui cu oarecare trufie Grigorie.

— Da, îmi pari schimbat! Hainele astea de nuntă îmi par şi ele schimbate, parcă le-ai fi purtat timp îndelungat! spuse Doja privindu-l.

— Vezi bine! Am fost nevoit să slujesc castelanului, în banderia sa. Nu mă puteam duce oricum!

— Cum, iar a îndrăznit? se mânie Doja.

— De ce să nu îndrăznească? Nu sunt eu iobagul castelului? Mi-a părut bine că mi-a dat o slujbă de cinste şi nu m-a pus la grajd, ca pe alţii. Am fost mai mare peste zece călăreţi – löfo tizes, cum s-ar spune! râse scurt Grigorie.

— Nu trebuia să te duci!

— Dar ce trebuia să fac? Să fi lăsat totul şi să iau drumul codrilor? Eu aş fi plecat, dar cum rămânea casa, pământul, copiii şi nevasta? De domniile voastre nu mai ştiam aproape nimic! M-am dus şi nu mi-a prins rău, am învăţat şi eu câte ceva din meşteşugul ăsta… de-o fi la o adică, te poţi bizui pe mine!

— Hai, hai, prea te-ncrezi. În banderia unui magnat, multe n-ai

putut învăţa, spuse Doja mat potolit, nevrând să-şi supere fratele pe care-l vedea mulţumit de faptul că slujise câteva luni ca ostaş castelanului din Gurghiu.

— A fost şi-a trecut! căută baciul Bándy să schimbe vorba.

Iar Valentin, care abia aştepta să-i vorbească lui Doja despre toate câte s-au întâmplat în urma arestării sale în Cluj, dar mai ales despre cele petrecute în târgul oraşului voievodal şi întâmplarea cu episcopul de Alba, intră şi el în vorbă, începând să-i înşire toate cele petrecute. Când ajunse la eliberarea Ilinei, se codi o clipă, apoi continuă:

— Fără doar şi poate, ne-am gândit că bădiţa Gyuri n-o să se supere dacă pe fată am luat-o cu noi şi-am dus-o la casa domniei tale. Am procedat rău?

Doja mai să bufnească în râs văzându-l cum căuta să se dezvinovăţească, dar se încruntă şi-o făcu pe supăratul:

— Rău, foarte rău! Să ştii c-o să te pun s-o iei de nevastă. Auzi, să fure fata din braţele sfinţiei sale!

Ferkó îşi răsuci mustaţa:

— Face s-o ia! Îi tare mândră! şi făcu cu ochiul.

Cu toţii se porniră pe râs, numai Valentin rămase dus pe gânduri, căci nu-şi putea da seama dacă Doja a vorbit în gumă sau de fapt era nemulţumit că duseseră fata la casa lui.

Dar iată că din han ieşi Bornemisza şi cu paşi rari se îndrepta spre ei, luându-şi din timp o mutră prietenească.

— Bun noroc, voinicilor! rosti el.

Oamenii îi răspunseră scoţându-şi căciulile. Doja schiţă şi el un gest ducându-şi mâna la pălărie. Nu era o primire prea binevoitoare din partea lui, dar Bornemisza nu ţinu seama de asta şi începu ceremonios:

— Domnule Doja, îţi aduc o veste care trebuie să te bucure: domnul cancelar Martinuzzy… se opri, privi spre cei cinci, apoi întrebător spre Doja, dându-i să înţeleagă că cele ce are să-i spună nu trebuie auzite de urechi străine.

— Nu-i nimic, sunt oamenii mei, îl linişti Doja.

— Mă rog, bănuiesc că sunt oameni de încredere! Domnul cancelar Martinuzzy vrea să-ţi vorbească chiar în seara aceasta. Am venit sa te previn şi să-ţi spun sa fii pregătit pentru orice. S-ar putea ca acum sa te ajungă norocul, domnule Doja! Scaunul comitelui secuiesc e liber, aş fi foarte bucuros dacă prin graţia voievodului şi stăruinţa cancelarului dumneata ai ajunge să-l ocupi; ai cuvântul meu de cavaler, m-aş bucura mult! Eu am auzit câte ceva, dar…

— Nu umblu după asemenea demnităţi! i-o reteză scurt Doja. Secuii îşi au aşezările lor, obiceiurile lor… nici voievodul şi nici domnul cancelar nu hotărăsc cine să le fie comite… Cât despre mine, am altele de făcut!

,,Hait! îşi zise Bornemisza. Aici se ascunde ceva !'' şi-l cântări din ochi pe Doja, şi nu numai pe el, ci şi pe ceilalţi cinci.

— De! făcu după câteva clipe Bornemisza. Nu ştiam că scaunul de comite nu ţi-ar conveni! În cazul acesta, vor găsi măriile lor o altă răsplată pentru serviciul pe care te cheamă să-l faci. După părerea mea, căpitane Doja, începe să-ţi vină apa la, moară! Nu mai sta pe gânduri, nu lăsa norocul să-ţi treacă pe dinainte, nu de multe ori în viaţă te întâlneşti cu el!

Doja îl privea nedumerit: ,,Despre ce noroc îi vorba, şi despre ce serviciu, ce vor cu mine măriile lor?'' se întreba, neştiind ce să creadă.

— Te-ai înscris printre cruciaţi… ba chiar, mi se pare, şi lucrezi pentru ei mai mult ca alţii… rău faci! continuă după câteva clipe Bornemisza.

— Da, m-am înscris! Ce-am făcut îi bun făcut! răspunse Doja scurt, ca să nu mai lungească vorba.

— Ei, nu-i chiar aşa! Un înscris nu-i un jurământ. Dacă vrei te duci, dacă nu, nu! Aşteaptă, vezi ce-ţi spune şi domnul cancelar Martinuzzy. S-ar putea ca însăşi măria sa să-ţi ceară să te laşi. Drept vorbind… ce ai dumneata cu Tamás Bakács? Dumneata eşti secui, om de la noi, nu din Ţara Ungurească!

Baciul Bándy şi ceilalţi oameni din ceata lui Doja ascultau cu ochii aţintiţi asupra lui Bornemisza. ,,Ce s-o mai fi ascunzând aici, în vorbele nobilului ăsta?'' se frământa temător baciul Bándy.

— Măria ta, – se vârî Grigorie, posomorit, în vorbă, – eu îi sunt frate şi am venit să-l ducem pe bădiţa Gyuri acasă. Suntem în prag de sărbători… nu s-ar putea s-o mai lase măria sa voievodul pe altăoară?

— Nu te amesteca, frate! se încruntă la el Doja.

— Lasă omul să vorbească, spuse Bornamisza, ca să câştige încrederea oamenilor lui Doja.

— Spune-i domnului cancelar că voi veni. Cum se va înserа, voi fi de bună seamă acolo, vorbi Doja, apăsând cuvintele, dându-i a înţelege lui Bornemisza că nu mai are ce aştepta şi că poate face calea întoarsă.

— O să pun pe cineva să te aştepte la poartă, ca să te călăuzească, nu cumva să te oprească străjile.

Tonul scurt al lui Doja şi lipsa lui de entuziasm pentru presupunerile fericite pe care i le făcuse îi tăie lui Bornemisza cheful de vorbă. Bănuiala iarăşi se cuibări în sufletul său: ,,Omul acesta mocneşte ceva !'' gândi el, şi se despărţi strângând rece mâna lui Doja.

După plecarea lui Bornemisza, Grigorie începu să-şi verse amarul. Nu-l durea faptul că slujise în banderia magnatului, căci asta era floare la ureche pe lângă celelalte, ci că era iobag şi nu era lăsat în pace să-şi vadă de mica gospodărie înjghebată cu atâta trudă. În fiecare lună un slujbaş de la castel trecea pe la aşezarea lor, părea c-o

face întâmplător, dar nu uita niciodată să-i amintească că nu-i decât un iobag ca şi ceilalţi şi că într-o bună zi ar putea fi alungat din casa cea mare şi întors înapoi în sat, la vechea colibă iobăgească. De câte ori îl vedea venind, i se urca sângele în cap, dar n-avea ce face – a rămas numai de dragul fratelui său, ca să nu i se risipească casa, să nu i se sălbăticească din nou pământul. Dar nu mai poate – nu, nu mai poate! Mai ales acuma, după ce. A văzut că nu-i chiar aşa de greu să ţii o armă în mână, dacă trebuie să-ţi faci cu ea dreptate!

Doja îl asculta în tăcere. Nu lăsa să se înţeleagă că-l aprobă, dar în sufletul lui îl compătimea. Fusese o jertfă dim partea lui Grigorie că se învoise să rămână şi să muncească pământul. Pământul, ca şi magnatul, i-a robit fratele.

— Bine, bine, lasă, acum cred că ne apropiem de sfârşit. Lasă, o să vorbim noi acasă, îi spunea frământat de gânduri.

— Nu, bădiţă, nu mai rămân, îi dădea într-una cu gura Grigorie. M-am săturat de pământ. Dacă-i vorba să se mişte norodul, dacă-i vorba ca iobagii care pornesc în cruciada asta să primească arme, mă duc cu ei. De vrei, de nu vrei, eu tot mă duc!

Doja, îl privea îngândurat, tăcea. Bándy, care ţinea mult la casa şi pământul lui Doja, începu bătrâneşte, dojenitor:

— Măi Grigorie, măi băiete, măi, nu vorbi aşa, că te pedepseşte dumnezeu! Cum te-ai săturat de pământ? Poate omul trăi fără pământ? Şi păsările cerului îşi iau hrana de pe pământ! Te-ai săturat poate de iobăgie, da' nu de pământ. Pământul ne hrăneşte pe toţi… şi ce-i mai de cinste ca meşteşugul plugăresc? Să te ferească dumnezeu să ajungi să-ţi câştigi pâinea cu scula asta tăioasă, cum am ajuns de ne-o câştigăm noi. Să faci bunătate şi să stai acolo, la pământ, la coarnele plugului, lângă nevasta şi copiii tăi, ai auzit?

— Ia nu mă mai dăscăli atâta! îl înfruntă Grigorie, înroşindu-se. Rămâi dumneata dacă vrei. Eu nici nu mă gândese c-aş putea rămâne când toţi pleacă! Mă duc, fie ce-o fi, de vreţi să mă luaţi cu voi, bine, de nu, mi-oi găsi eu ortaci! grăi hotărât Grigorie şi porni îmbufnat spre grajdurile hanului.

— De data aceasta îl vom lua cu noi, îi spuse Doja lui Bándy. N-ar avea linişte toată viaţa, dacă l-am lăsa acasă tocmai acum.

— Aşa-i, aşa! întări Ferkó, care urmărise cu atenţie vorbele lui Grigorie. Neluptând alături de noi, s-ar simţi în viitor tot aşa de rob ca astăzi, nedreptăţit la libertate!

— Adevăr grăieşti, Ferkó, o să-l luăm cu noi. Ei, cum te simţi la casa mea? schimba Doja vorba. Unde aţi încăput cu toţii? îl întrebă pe Valentin.

— Am încăput că n-am avut încotro… casa s-a umplut de şei, de arme. Noaptea dormeam claie peste grămadă, ce era să facem? surâse Valentin şi-l ghionti pe Ferkó cu înţeles.

Ferkó nu dormea în casă, ci, spunea el, îi place mai mult în grajd, cu caii. Adevărul însă era că Ferkó îşi găsise în sat o nevastă văduvă şi nopţile şi le petrecea mai mult pe la ea.

— Huşt! făcu Ferkó râzând, şi-l dădu pe Valentin la o parte. Apoi începu să-i spună lui Doja cu multă seriozitate: Căpitane Gyuri, am adus cu bine armele noastre. Am desfăcut lădoaiele, am încercat arhebuzele… straşnice! Cu asemenea arme batem toată lumea!

Mulţumirea şi fericirea lui Doja se vedea în felul cum îşi privea oamenii şi cum le vorbea. Era iarăşi liber, înconjurat de oamenii lui dragi. Iată-l pe Ferkó, pare că nimic nu s-a schimbat în firea lui, deşi a trecut peste atâtea de la întâia lor întâlnire. E acelaşi, plin de voie bună şi gata de luptă. Şi moş Petcu e acelaşi. Păşeşte tăcut, dar ochii îi sclipesc de mulţumire că poate merge iar alături de Doja. I-a fost greu poate s-o facă, dar s-a îndreptat de şale, se ţine tinereşte, chiar ţanţoş, de parcă ar avea să-i arate lui Doja că mai e în stare de isprăvi pe care acesta nici nu şi le poate închipui. Doja îi înţelege strădania, îi pune prieteneşte mâna pe umăr, se sprijină cu greutate, vrând parcă să-l pună la încercare pe bătrânul pescar:

— Moşule, eşti gata de plecare?

— Gata, căpitane Gyuri, încotro? veni în grabă răspunsul bătrânului.

— Departe! Astă-seară, sau cel mai târziu mâine până-n zori, trebuie s-o porneşti la drum. O să-ţi vezi din nou ţara, oamenii, satele, Dunărea! Dumneata vei duce cuvântul meu iobagilor din Banat. Să le spui să se îndrepte cu toţii spre taberele din apropierea feudei. Acolo om mai vedea noi ce-o mai fi!

— Slavă domnului, căpitane Gyuri! se descoperi moşul Petcu şi-şi făcu cruce. Bine că ne-a ajutat dumnezeu de-am ajuns şi ziua asta!

— Da, ne-a ajutat! Şi mai e ceva, moşule! O să treci Dunărea. Să faci pe dracu-n patru şi să te strecori printre păgâni, să dai de urma căpitanului Streţcu… dar despre asta o să mai vorbim.

— Eu când plec, căpitane Gyuri? întrebă nerăbdător Ferkó.

— Pleci şi tu, ai răbdare. Moşule, – se adresă iarăşi bătrânului Petcu, – nu crezi c-o să-ţi fie cam greu singur? Am putea să-ţi dăm un ajutor, ce zici?

Moş Petcu se opreşte în loc şi-i priveşte mustrător.

— Ce, eu nu sunt în stare să-ţi port singur cuvântul în lume? Drept ce mă crezi, căpitane Gyuri! se zburli ca un arici bătrânul.

— Ba da, – vorbi împăciuitor Doja, – dar credeam c-o să-ţi fie greu să treci Dunărea. Ţi-am spus: vreau veşti de la Streţcu, îl vreau alăturea de noi!

— Nu te teme! Dacă-i în viaţă şi trebuie să ţi-l aduc, ţi-l aduc! răspunse moş Petcu puţin mâhnit de neîncrederea lui Doja.

— Ce te-ai bosumflat aşa? îl întrebă Doja. Ţi-am spus doar că n-o

să-ţi fie uşor, atâta.

— Nu, n-o să-mi fie greu… Bizuie-te pe mine aşa cum te-ai bizuit şi alteori, îl asigură din nou Petcu.

— Şi eu… eu ce fac? întrebă Ferkó, dându-l pe moş Petcu la o parte din faţa lui Doja. Parcă era vorba să plec şi eu?

— Tu o să te duci să-ţi vezi mileţii. O să stăm de vorbă împreună. O să-ţi spun ce ai de făcut pe acolo, pe pustă. Gândeşte-te de pe acum la o oaste călăreaţă compusă din mileţii care-şi au aşezările pe întinsul pustei. Aş vrea să te văd în primăvară în fruntea a cel puţin patru-cinci mii de călăreţi, să te întâlnesc cam prin dreptul Kiskorosului, ce zici?

— Căpitane Gyuri, am plecat! izbucni Ferkó, bătând din pinteni.

— Stai mai domol, încă n-am terminat. O să pleci mâine, împreună cu noi, pe la amiază sau pe seară; să văd întâi cum termin cu voievodul. Până la Vinţ mergem împreună, apoi ne despărţim… pe drum vom vorbi!

— Nu-i prea târziu, căpitane Gyuri? întrebă cu oarecare îngrijorare Ferkó.

— Uite-l cât e de grăbit! îl împinse îndepărtându-l puţintel moş Petcu, trecând iar alături de Doja. Căpitane Gyuri, cât despre Streţcu, de-i undeva departe, o să-i trimit vorbă din om în om… în fundul iadului să fie şi tot ajunge cuvântul domniei tale până la urechile lui!

— Bine, bine! îi mai tăie din avânt Doja lui Petcu şi-i prinse braţul lui Ferkó, căci i se păruse că acesta se întristase din senin.

— Vor necheza iar caii voinicilor pe pustă, se va trezi iarăşi vechea vitejie! spuse Ferkó, înseninându-se deodată, căci aşa era firea lui.

Baciul Bándy se dusese spre grajduri, ca să-l îmbuneze pe Grigorie, şi se întorceau acum împreună. Doja şi ceilalţi îi aşteptau ca să intre cu toţii în han. Bándy îi tot vorbea lui Grigorie, căutând să-l convingă să rămână la coarnele plugului, dar Grigorie o ţinea una şi bună: ori îl iau cu ei, ori pleacă de unul singur şi intră într-o tabără, oricare ar fi.

Intrară în han şi se aşezară în jurul unei mese. Doja îl căută din ochi pe Ian Klepka, însă bătrânul picher plecase. Baciul Bándy desfăcu desagii şi din ei scoase merindele, tot felul de bunătăţi pregătite de către nevasta lui Grigorie şi Ilina. Împărţi cu măsură, după cum îi era obiceiul, deşi merindele prisoseau, iar gospodinele s-ar fi supărat dacă ar fi adus din ele înapoi acasă. Dar obiceiul chibzuielii îi intrase în sânge bătrânului ostaş şi nu se putea dezbăra de el nici într-o împrejurare.

Oamenii mâncau în linişte, bucuroşi că sunt alături de Doja, doar Grigorie, care-şi trăsese scaunul mai la o parte, părea supărat.

— Parcă nu stai bine unde stai, îi spuse Doja, care-l privea din când în când pe Grigorie. Trage scaunul mai lângă mine!

Grigorie îşi mişcă puţin scaunul, dar nu prea mult.

— Eşti supărat? Ei bine, află că te luăm cu noi. Ce zici? îl întrebă

Doja, învăluindu-l cu o privire părintească.

— Dacă mă luaţi, bine, dacă nu, nu, tot mă duc! răspunse într-un târziu Grigorie.

— Te luăm, doar ţi-am spus odată! Hai, mănâncă, îl îmbie Doja cu dragoste. Vom face anul acesta sărbătorile împreună, iar când plecam, vii cu noi.

— N-o să te răzgândeşti? întrebă copilăreşte Grigorie, încă nevenindu-i să creada.

— Nu, nu, zâmbi Doja. Hai, vino lângă mine şi-mi povesteşte ce-mi fac nepoţeii.

Grigorie trase scaunul alăturea. Apoi începu să vorbească despre soţie şi copii.

— Ce mai face judele nostru?

— Trăieşte! Te aşteaptă! începu Grigorie. De când Kulcsár s-a întors, tot cu el îşi face veleatul. Iar pe cine întâlneşte, în cale, nu se rabdă până nu-i spune: ,,Spusu-v-am că o să ne vină şi nouă apa la moară? Iată că ne-a venit!"

— Şi zici că băieţelul îi mare, voinic? întrebă Doja.

— Voinic mare şi neastâmpărat! O să-l vezi dumneata, bădiţă, mai rar aşa fecior! făcu Grigorie încântat.

— Nu mai spune!

— Da! Şi nevastă-mea… abia aşteaptă să te vadă!

— Şi mie mi-i dor de ea, spuse Doja, aducându-şi aminte de timpul petrecut împreună.

Apoi începu să-l întrebe pe Valentin de armele aduse, de oameni, dacă au tot ce le trebuie, dacă mai au bani. Tânărul răspundea socotit. A cumpărat bucate, căci cele pe care le avea Grigorie în găbănaş nu erau de ajuns. A târguit haine groase pentru oamenii care nu aveau.

— Cât despre armele aduse, numai acum, când au trecut prin mâinile lor mai pe îndelete, îşi dau seama ce minunăţii sunt! încheie Valentin.

— Văd că le-aţi făcut toate aşa după cum trebuie, n-aţi prea simţit lipsa sfatului meu, după cum văd. Ce face Iancu Gurău? Dar Imre, cruntul? Ianos-cântă-n-frunză, fără îndoiala nu s-a putut răbda să nu se ducă în satul lui.

— S-au dus mai mulţi, nu numai el! S-au dus şi valahii pentru sărbători, dar se vor întoarce cu toţii spre sfârşitul lui Făurar. Până atuncea, dau să pornească lumea spre tabere.

— Despre Gavriş nu s-a mai auzit nimic? întrebă Doja.

— Auzit, cum să nu! spuse baciul Bándy. Se spune că aprinde lumea pe valea Someşului, răscoală şi pune foc!

— Rău, rău! Mai bine îl ţineam între noi, l-am fi stăpânit. S-ar putea ca grăbindu-se, să încurce totul! Oameni ca Gavriş totdeauna pornesc înainte de vreme, fără nicio socoteală, şi strică tot rostul! Voi

ce ziceţi, n-ar fi bine să se repeadă cineva până prin părţile pe unde se află?

— Să-l aducem înapoi e peste putinţă, mai ales acum, după ce, s-a înfruptat şi se simte tare. Am auzit că are o ceată numeroasă… să-l lăsăm în plata domnului. Până la urmă o să-şi dea seama de zădărnicia treburilor pe care le face, grăi baciul Bándy. Valentin ducea cam des canceul la gură, bătrânul îl privi mustrător, iar când tânărul se roşi şi lăsă canceul, îi spuse: Nu i-ai spus căpitanului Gyuri despre frate-tău, aştepţi să-i spun eu?

— A venit fratele meu, bădiţă Gyuri! spuse Valentin.

— Nu mai spune! făcu bucuros Doja. Când a venit? Tocmai la bătrânul tău mă gândeam acum. Dacă plecăm, pe copiii lui Grigorie, dimpreună cu nevastă-sa, trebuie să-i ducem la munte, baciul Drag o să-i poată oare găzdui?

— Păi la asta m-am gândit şi eu când am văzut că bădiţa Grigorie ţine morţiş să vină cu noi. Tata s-ar bucura mult dacă ai trece şi pe la el în timpul cât vom sta acasă. S-ar bucura şi de copii.

— Vezi bine c-o să mă duc… s-ar putea să nu trec să-l văd? Va să zică, Iosif s-a reîntors! Abia aştept să-l văd! Era un copilandru când a plecat în Italia!

— S-a întors bolnav, aşa am auzit, spuse Valentin puţin îngrijorat.

— Toţi ne întoarcem odată şi odată de unde am plecat, mai ales când ne încolţeşte viaţa! vorbi rar baciul Bándy şi-şi netezi pletele, apoi întrebă: Parcă era în oastea ducelui de Milano?

— Da, era tunar, ajunsese chiar mai mare peste tunari… Dar acum îi bolnav şi s-a întors să-l vadă pe bătrân, răspunse înduioşat Valentin.

Spre seară, Doja porni cu Valentin şi Ferkó spre cetate. Se ducea să dea ochi cu puternicii. Cei doi îl însoţiră la poartă şi rămaseră acolo, aşteptându-l.

— E mai bine aşa, hotărâse Doja după ce se despărţi de cei doi credincioşi tovarăşi.

De când aflase ştirile în legătură cu plecarea fără veste din palat a domnişoarei Werböczy, cu dezertarea seniorilor din tabără, cu fuga de sub supravegherea lui Martini a magnatului Werböczy, Zapolya nu-şi mai afla locul. I se părea că totul se prăbuşeşte în jurul său, că Martinuzzy, omul care ţesea politica curţii, împleteşte cu plănuirile sale nesăbuite o funie din nisip. Desperat aproape, începu să-l sâcâie tot timpul pe Francisc, astrologul. Dar acesta în loc să-l liniştească ca alte dăţi, simţea acum o plăcere drăcească să-l vadă şi mai zbuciumat. Îi prezicea tot numai grave încurcături. Îi vorbea despre cruguri şi numere, despre schimbarea lunii şi intrarea soarelui într-o zodie nefericită şi despre multe altele care-l îngrozeau pe voievod, răzbunându-se în felul acesta pe stăpânul său care, în ultimul timp, dăduse mai multă atenţie alchimistului, în speranţa că acesta îi va face

totuşi aur. Bătrânul alchimist îl lăsase să înţeleagă că-i hotărât să-şi vândă sufletul necuratului, numai să-l servească.

— Ah, o nenorocire nu vine niciodată singură! Da, da, o nenorocire nu vine niciodată singură, repeta tot mereu Ioan Zapolya această spusă, când îi asculta palavrele lui Francisc. Dracul m-a pus să mă amestec în treburile orăşenilor saşi din Sibiu?! Şi ticălosul de Werböczy!… Şi sora lui!… Căţeaua aceea mândră şi nesuferită!… E un complot organizat, Francisc, se vede cale de o poştă. Încearcă să mă doboare, ticăloşii! Iar Martinuzzy… pe unde dracul umblă astăzi cancelarul nostru?

Francisc ridică din umeri, clipeşte cu şiretenie din ochi şi lasă să se înţeleagă că şi cancelarul ar putea părăsi corabia într-o bună zi.

Neliniştea lui Zapolya era însă în bună parte întemeiată. Saşii nu înţelegeau să se predea cu una, cu două, se împotriveau cu bărbăţie atacurilor lui Martini. Condotierul cerea voievodului mereu ajutoare, tunuri de cetate, muniţie grea, care însemnau război în toată legea. Bucuros ar fi bătut în retragere, dar acum nu se mai putea, era în joc prestigiul său. Apoi domnişoara Werböczy, fratele ei Imre, Kornis şi ceilalţi? Totul numai complicaţii grave! Iar Martinuzzy… Martinuzzy parcă intrase în gaură de şarpe. Cum să nu fie omul neliniştit? Se înţelege, toată lumea din palat ştia încotro îşi îndreptase Martinuzzy paşii, dar niciunul nu îndrăznea să iasă din cuvântul cancelarului şi să-i spună voievodului unde l-ar putea găsi. Zapolya îl întrebase pe Bornemisza, pe care îl trimisese chiar să-l caute; întrebase şi pe alţii, şi tot aşa îi trimisese şi pe ei să-l caute, dar nimeni nu-i putură spune unde l-ar putea afla. Fiecare se reîntorsese cu acelaşi rezultat: cancelarul nu poate fi găsit nicăieri!

Numai o dată cu sfârşitul zilei, Zapolya reuşi să dea ochi cu Martinuzzy. Îl găsi în cabinetul său de lucru, într-o aripă laterală a palatului voievodal, cufundat în cercetarea unor hârtii. Ajuns la el, Zapolya începu văicărelile, şi de la văicăreli trecu la reproşuri, la învinuiri directe, chiar şi la ameninţări. Martinuzzy însă parcă nici n-ar fi avut urechi să-l audă, îl privea dintr-o parte, puţin chiorâş, cu buzele strânse, stăpânit, şi nicio cută nu i se vedea pe faţă. Cancelarul alergase călare ziua întreagă de la o tabără la alta, căci taberele magnaţilor erau împrăştiate prin satele din apropierea reşedinţei voievodale şi oamenii adăpostiţi prin casele locuitorilor. El trecuse din sat în sat, din tabără în tabără, iscodise, căutase pe toate căile să afle cum stau treburile, să vadă ce se poate face ca să preîntâmpine complicaţiile.

Voievodul vorbea într-una, cancelarul de la un timp nu-i mai dădu atenţie şi începu din nou să studieze lista cu numele magnaţilor care aveau domenii şi în Ungaria. În oamenii aceştia, deşi rămăseseră în tabere, nu putea avea încredere, căci un domeniu dincolo de graniţa

Ardealului, socotea Martinuzzy, înseamnă mai întâi un loc de refugiu, apoi independenţă, puterea politică a magnatului intactă, neinfluenţată de jurisdicţia voievodului, şi trai asigurat.

,,Toţi, hotărâse cancelarul, trebuie îndeaproape supravegheați.''

După ce se văicărise, căinase şi învinuise, ca totdeauna, Zapolya se mai linişti. Se plimba prin cabinetul lui Martinuzzy, tot săltându-şi în palmă medalionul amuletă. Oprindu-se deodată în dreptul mesei de lucru, în spatele căreia stătea cancelarul, îşi aruncă ochii pe hârtii. Văzu lista aceea şi sublinierile cu roşu făcute de către Martinuzzy, şi totul i se păru nespus de neobişnuit, aşa că se porni:

— Nu ţi-a fost de ajuns, domnule cancelar? Ce înseamnă asta?… Până unde vrei să mergi?

Martinuzzy îşi ridică ochii asupra lui

— Da, de data aceasta vreau sa ştiu totul, absolut totul! continuă Zapolya, privindu-l stăruitor. Să iei aminte, domnule cancelar, nu mai sunt dispus să bâjbâi prin întuneric, m-ai înţeles?

Aşa de încruntat şi furios nu-l mai văzuse Martinuzzy niciodată. În ochii lui, care-i străluceau neobişnuit acum, cancelarul citi nu numai împotrivire, ci şi un pic de ură şi duşmănie. Dar dalmatinul nu se lăsă impresionat şi nu-şi abătu privirea de pe faţa voievodului. Când voievodul i se înţepeni înainte, aşteptând un răspuns, cancelarul începu rar, cu aerul de curtean supus, dar hotărât:

— Rog pe senioria voastră să facă o vizită alteţei sale, şi… mi-aş permite să spun că am nevoie de liniște să duc la bun liman treburile senioriei voastre!… Ceea ce s-a întâmplat, mai curând sau mai târziu, tot trebuia să se întâmple!

— Ce vrei cu seniorii al căror nume le-ai subliniat, spune-mi! Nu-mi ascunde nimic, ţi-am poruncit doar! se răsti Zapolya.

— Nimic! şi Martinuzzy zâmbi. Era acelaşi zâmbet care-l dezarma întotdeauna pe Zapolya. Doar atât: să recomand senioriei voastre mai multă băgare de seamă asupra lor!

— Cum! Suspectezi pe Drágffy, pe Kemény?

— Da, suspectez pe oricine! Şi recomand senioriei voastre mai multă atenţie asupra lor. Aceşti seniori au întâmplător unele condiţii prielnice care i-ar putea hotărî să treacă lesne de partea lui Werböczy.

— Cum poţi vorbi cu atâta uşurinţă, domnule cancelar? Barthalon Drágffy e ruda noastră cea mai apropiată prin alianţă.

— Rog pe senioria voastră să ceară în privinţa lui Barthalon Drágffy şi părerea alteţei sale, surâse din nou Martinuzzy.

— S-ar putea?! murmură Zapolya şi rămase locului, buimăcit.

— Da, mai mult ca sigur! răspunse Martinuzzy

— Doamne! În cine să mai mă încred? Pe cine să mă mai sprijin? se căina voievodul.

— Pe nimeni şi pe nimic în. Afara unei politici potrivite timpului şi

pe puterea suverană pe care o aveţi! răspunse apăsat Martinuzzy.

— E în zadar, Martinuzzy, totul începe să se prăbuşească în jurul meu! Politica? Politica trebuie să se sprijine pe oameni!

— Priviţi cu încredere viitorul, mergem pe drumul cel bun. Cu magnaţii împotriva magnaţilor, cu poporul împotriva poporului. Fapte de ordin mărunt nu trebuie să ne preocupe, nici să le socotim piedici. Mergem înainte, senioria voastră!

— Ah! Facă-se voia ta, doamne! şopti Zapolya şi se trânti în fotoliul din apropierea mesei de lucru a cancelarului. Combinaţiile de politică înaltă erau prea mult pentru priceperea lui. Se dădu şi de data asta bătut.

Martinuzzy îşi trecu mâna prin par şi se aşeză bine în scaunul său. Faţa lui palidă se împurpură puţin. Deveni mai binevoitor, mai îngăduitor faţă de omul pe care voia să-l facă suveranul absolut al unei ţărişoare, principele atotputernic.

Se auziră câteva bătăi în uşă. Bornemisza întredeschise uşa şi-şi vârî capul în cameră, aplecându-şi corpul puţin înainte. Văzându-l pe voievod, nobilul se retrase în grabă.

Zapolya sări din fotoliul în care se aşezase, alergă la uşă şi-o deschise repede. Surprins, nobilul se înclină până la pământ. Gheorghe Doja se afla mai la o parte. Văzându-l pe Bornemisza înclinându-se, îşi ridică pălăria şi salută şi el. Voievodul îl privi în tăcere, apoi făcu calea întoarsă şi se opri în faţa lui Martinuzzy.

— Ce mai ascundeţi, Martinuzzy, cine-i omul pe care-l aduce Bornemisza? Pentru ce vă ascundeţi de mine?

— Omul pe care l-aţi văzut e Gheorghe Doja! răspunse cancelarul zâmbind.

— Gheorghe Doja?! se miră voievodul. Apoi se întoarse spre uşă, strigând: Intraţi o dată, ce mai aşteptaţi!

Cei doi păşiră în cameră. Bornemisza făcea feţe-feţe, căuta parcă să se dezvinovăţească prin gesturi mute, căci privirile lui Martinuzzy se opriseră mustrătoare asupra lui. Gheorghe Doja părea mai liniştit ca oricând. Tot drumul până la palat se gândise la ceea ce putea să i se întâmple, însă socotise că întrucât i-au dat drumul din temniţă nu de mult, ceva grav n-ar putea fi.

— Ei, s-auzim! spuse Zapolya şi începu să-şi plimbe privirea de la Martinuzzy la Bornemisza, parcă neîncumetându-se să-l privească pe Doja.

— Aş fi vrut să am o întrevedere între patru ochi cu domnul Doja, începu rar Martinuzzy. Doream să am unele informaţii… Aş fi vrut să stau de vorbă cu domnia sa.

— Vrei să spui că eu vă încurc? se răsti voievodul.

Cancelarul făcu un gest de nepăsare, apoi îşi înfundă capul în gulerul hainei. Voievodul se lăsă iarăşi în fotoliul său. Văzând

cancelarul că voievodul nu are de gând să-i lase singuri, se adresă lui Bornemisza:

— Senioria sa ar dori să facă o vizită alteţei sale principesei Isabela! Fii bun, domnule Bornemisza, şi anunţă pe alteţa sa.

Zapolya îl privi pe cancelar cu răutate şi ochii lui parcă i-ar fi grăit: ,,Nici prin gând să nu-ţi treacă, de aici nu mă mişc!''

Bornemisza ieşi ploconindu-se. Cancelarul se aşeză pe scaun în dosul mesei sale de lucru. Gheorghe Doja stătea în faţa lor, sprijinindu-şi mâinile pe mânerul spadei. Martinuzzy întrerupse tăcerea ce se aşternuse între timp:

— Domnule Gheorghe Doja, cred că ştii în faţa cui te afli?

— Mi s-a spus că sunt chemat de măria sa voievodul şi de domnul cancelar Martinuzzy. Am venit!

— Da, aşa este! Eşti în faţa măriei sale şi în faţa mea, cancelarul Martinuzzy. Avem nevoie de dumneata, domnule Doja. Nu te cunoaştem personal, şi doream să te cunosc, doream să stăm de vorbă! spuse cancelarul, privindu-l fix.

— Şi eu doream să văd cum arăţi! Cred că ştii cine domneşte în ţara aceasta? întrebă Zapolya.

— În ţara aceasta domneşte măria sa regele Ulászló al II-lea, răspunse Doja surprins de această întrebare fără rost.

— Ei vezi, Martinuzzy, ai auzit? sări înţepat Zapolya. În cuvintele lui se oglindea vechea lui teamă de rege şi groaza de a-şi lua în spate greul suveranităţii cu care voia să-l încarce Martinuzzy.

— Aici domneşte măria sa Ioan Zapolya, voievodul Ardealului, spuse rar, cuvânt cu cuvânt, cancelarul, continuând să-l privească fix pe Doja. Şi adaugă: Domnule Doja, dumneata ai trăit prea mult timp departe de ţară, este deci firesc să nu dai răspunsul cuvenit. Dar nu pentru asta te-am chemat aici. Întâmplător se afla de faţă măria sa voievodul… Ai prilejul să-i mulţumeşti pentru bunăvoinţa şi mărinimia pe care ţi le-a arătat trecând cu vederea unele fapte grave, chiar foarte grave. După cum ţi s-a spus, măria sa te-a iertat!

— Îngăduiţi-mi să spun cum a fost, răspunse Doja, fără să mulţumească voievodului, după cum i se dăduse să înţeleagă.

— Ştim! îl întrerupse Martinuzzy, nemulţumit de atitudinea lui Doja. Dumneata ai credinţa c-ai fost în dreptul dumitale, dar te înşeli! Dumneata nu eşti decât un mic nobil, un ţăran înnobilat şi nimic mai mult. Dumneata n-ai dreptul să înarmezi oameni, n-ai dreptul la o banderie de călăreţi care să te însoţească, n-ai dreptul să te aperi…

Doja tresări.

— Da, da, după lege n-ai dreptul să te aperi când eşti atacat de un magnat, necum să ataci dumneata, cum ai făcut în mai multe rânduri. Singurul dumitale drept e să porţi spada, liber! Dumneata însă ai înarmat oameni şi i-ai luat sub comandă; ai atacat castele, te-ai războit

cu seniori puternici; ai luat sub pază caravane neguţătoreşti, fără să ai o licenţă pentru asta. Nu mai amintesc cele petrecute cu magnatul Toroczkoy şi multe altele. Pentru fiecare dintre aceste fapte ai fi putut să-ţi pierzi capul, măria sa voievodul te-a iertat totuşi! Te-a iertat nu pentru că dumneata n-ai fi vinovat şi n-ai merita ştreangul, ci te-a iertat pentru că a vrut să-şi arate faţă de omul de arme, de eroul care a adus servicii ţării, graţia-i suverană! Şi te-a mai iertat, domnule Gheorghe Doja, şi din pricină că duşmanii dumitale, acei care-ţi cereau capul, au devenit întâmplător acum şi duşmanii măriei sale. Înţelegi, domnule Doja?

Cancelarul vorbise ca un bun cunoscător al sufletului omenesc: în primul rând trebuia să-i amintească lui Doja de recunoştinţa pe care trebuie s-o aibă faţă de voievod, în al doilea rând trebuia să-l întărâte contra adversarilor săi, deveniţi acum şi adversarii voievodului. Gheorghe Doja însă îşi purta privirea ochilor de la unul la altul cu nepăsare, parcă nimic n-ar fi priceput din vorbele lui Martinuzzy.

,,Poate aşteaptă să-i vorbesc despre cele făgăduite mulţimii, poate nu se simte obligat cu nimic!'' gândi cancelarul, intrigat de nepăsarea lui Doja.

— Da, asta este! se auzi glasul voievodului. Mai spune-i o dată, spune-i să înţeleagă, se adresă Zapolya lui Martinuzzy.

— Iertarea ţi-a fost dată, dar faptele tale rămân făptuite şi s-ar putea întâmpla ca ele să fie judecate odată. Te-ai gândit la lucrul acesta, Gheorghe Doja? De iertat ai fost iertat, dar judecat n-ai fost, înţelegi?

Doja făcu un gest scurt, hotărât. Apăsă si mai puternic mâinile pe mânerul spadei şi-şi ridică capul sus, oprindu-şi privirea pe faţa lui Martinuzzy: ,,Ce dumnezeu vrei de la mine?'' spunea parcă străfulgerarea din ochii săi.

— Arhiepiscopul de Esztergom te-a angajat pentru cruciada pe care o pune la cale. Cum de te-ai putut prinde, când ştiai ca nu dispui de libertatea ta? schimbă tonul Martinuzzy.

,,Aha! gândi Doja. Aici au vrut sa ajungă!'' şi tuşi scurt apoi, îşi netezi cu o mână barba, ar fi izbucnit, însă se stăpâni.

— Dacă mă reîntorc din luptă, mă înfăţişez măriilor voastre pentru a mă judeca! răspunse Doja sfidându-i.

— Hm! făcu Martinuzzy, intrigat de atitudinea lui Doja. Dumneata, domnule Doja, ai ştiut că nu eşti liber, că ai fost eliberat condiţionat, cum de te-ai putut angaja? apăsă cuvintele Martinuzzy.

— Sigur! sări Zapolya. Cum ai îndrăznit s-o faci? Te-ai înhăitat cu măscăriciul acela de arhiepiscop, cu Tamás Bakács. Asta-i o greşeală de neiertat, nu-i aşa, domnule cancelar?

— Mă rog de iertare, măria ta! Dar a lupta pentru creştinătate, contra păgânilor care ameninţă la tot pasul fiinţa ţării, asta înseamnă

a mă înhăita? întrebă Doja stăpânindu-şi mânia. Suntem lupi, suntem fiare acei care ne-am hotărât să ridicăm armele pentru a stăvili puhoiul duşmanului? Eu, măria ta, nu pot înţelege asta. Nu, căci nu-i de înţeles!

— Vezi? Vezi? îl întrebă voievodul, repezit, pe Martinuzzy, vrând parcă să spună: ,,Îl vezi? Ne sfidează, ne înfruntă, pentru el noi nu suntem ţară!''

Martinuzzy surâse cu şiretenie, greşise. Cruciada, papa, chiar arhiepiscopul erau poziţii primejdioase; atacând prin ele, Doja putea rămâne neclintit pe poziţie. Cancelarul se ridică încet, îşi sprijini mâinile pe masă şi-şi aplecă puţin înainte trupul uscăţiv.

— Domnule Gheorghe Doja, – începu el aproape prietenos, – era firesc ca un viteaz ca dumneata să dorească noi fapte de vitejie care să-l ridice în faţa semenilor săi. Este lăudabilă hotărârea dumitale de a lupta pentru creştinătate, pentru fiinţa ţării, dar greşeala totuşi rămâne înfăptuită, dumneata ai uitat că ţara duimitale, că suveranul dumitale este măria sa! Vrei acte de vitejie, foarte lăudabil – un viteaz trebuie să-şi menţină totdeauna la înălţime faima câştigată – dar poţi face lucrul acesta foarte bine şi cu mult succes servindu-ţi suveranul! Între dumneata şi suveranul ţării dumitale trebuie să intervină o apropiere, pentru asta ai fost chemat. Ce-ar putea exista între dumneata şi Tamás Bakács? Nimic! Cu îngăduinţa măriei sale aş putea să-ţi spun: secuii au nevoie de un nou comite, un om nobil, viteaz, ieşit din mijlocul lor. Aceşti oameni cinstiţi şi bravi au uitat de mult străbunul obicei de a-şi ţine adunările sub stejarul cel mai bătrân. Ar fi timpul să-i facem să-şi aducă aminte lucrul acesta şi, pe curând, după datina veche, să-şi aleagă un nou comite. Măria sa s-a gândit la viteazul Gheorghe Doja… noi credem c-ar fi cel mai nimerit comite pentru secui!

Zapolya ascultase cu atenţie cuvintele cancelarului. Era o îndrăzneală nemaipomenită din partea acestuia să propună unui ţăran, chiar mic nobil fiind, scaunul de comite al secuilor, scaun râvnit de atâţia mari magnaţi. Voievodul îşi strângea buzele să nu izbucnească, îşi dădea seama că Martinuzzy urmăreşte ceva, trebuia să-l lase să-şi urmeze mai departe planul. Totuşi, temător, îşi spuse:

,,Mă vâră într-o nouă încurcătură. Ţăranul ar fi în stare să-l ia în serios!''

Doja dădea semne de nelinişte. Martinuzzy interpretă această stare a lui Doja ca un început de înţelegere şi acceptare a spuselor sale. Cancelarul făcu o mică pauză, îl privi o clipă lung cu ochii lui vii, plini de satisfacţie diavolească, apoi reluându-şi zâmbetul obişnuit, continuă învăluind în cuvinte când ameninţătoare, când promiţătoare, propunerea pe care intenţiona să i-o facă:

— Fără îndoială, dumneata, domnule Doja, eşti vinovat de fapte

grave. Însă noi trebuie să fim înţelegători, fiindcă suntem oameni şi avem sufletul încărcat cu patimi şi pasiuni omeneşti pe care însuşi dumnezeu le înţelege şi le iartă. Eu ştiu că Werböczy ţi-a fost duşman de moarte şi-ţi este şi astăzi, oriunde s-ar afla, mai duşman astăzi ca în trecut, căci arătându-şi măria sa voievodul graţia faţă de dumneata, l-a jignit greu. Hotărât lucru, seniorul Werböczy îţi poartă sâmbetele, iar dumneata ar trebui să fii un înger coborât din cer ca să nu te gândeşti la acelaşi lucru. Eu, cancelarul Martinuzzy, merg mai departe şi-ţi spun: Gheorghe Doja, ai o datorie faţă de dumneata însuţi ca să scapi cât mai curând de el! Altfel, te va răpune el pe tine. Astăzi sau mâine, o răfuială între voi trebuie să aibă loc. O răfuială pe viaţă şi pe moarte!

Gheorghe Doja nu-şi poate da seama unde vrea să ajungă omul acesta palid, cu ochii vii, plini de sclipiri diavoleşti, cu îmbrăcămintea lui de catifea neagră, care-l face să pară o arătare din altă lume. Dar nu numai Doja, nici Zapolya nu prea înţelege bine unde vrea să ajungă cancelarul cu atâta vorbărie.

— Ce-ar fi, Gheorghe Doja, – continuă Martinuzzy cu glasul puţin stins, – dacă tu ai grăbi deznodământul? Werböczy a fugit! Werböczy e duşmanul tău, Werböczy e duşmanul măriei sale, duşmanul binefăcătorului tău, suveranului tău. Suntem oameni, Gheorghe Doja. Duşmănia o privim cu duşmănie, răul cu răzbunare, binefacerea cu recunoştinţă! Ştim foarte bine; totul în lumea aceasta se plăteşte, şi binele, şi răul. Ai mâna vânjoasă, hotărârea dârză, spada tăioasă, ţi-ar fi uşor să te scapi de duşman, şi scăpându-te, l-ai scăpa şi pe măria sa de acest curtean vrăjmaş, viclean şi sperjur. Făcând-o, ţi-ai plăti datoria faţă de măria sa şi faţă de tine însuţi, Gheorghe Doja!

Privirile li se încrucişară câteva clipe. Martinuzzy tăcu şi se aşeză pe scaun, îşi lăsă trupul pe speteaza înaltă şi dete capul puţin pe spate. Doja făcu un gest de protest şi rămase mut, împietrit, apăsându-şi cu putere mâinile pe mânerul spadei. Nu se aştepta la o asemenea propunere. Omul acesta, umbra aceasta de om, vrea să facă din el un asasin?

Zapolya nu avu tăria să aştepte răspunsul lui Doja. Îşi închipuia că nu poate fi decât afirmativ. Şi ca să nu fie martor, să nu se poată spune c-a fost părtaş, se gândi să plece.

— Vă las singuri, grăi el şi porni. După câţiva paşi se opri, deoarece în minte îi venise Sibiul şi Martini. Ce facem cu Sibiul, cu Martini? îl întrebă pe cancelar.

— Cred că în clipa aceasta, douăzeci de tunuri se apropie de zidurile cetăţii săseşti, răspunse Martinuzzy şi, ridicându-se, păşi spre voievod. Ajuns în apropierea lui, începu puţin mai tainic: M-am gândit la o despăgubire destul de frumuşică pe care va trebui s-o plătească Sibiul, iar lui Martini i-am dat puteri depline ca să-i potolească pe saşi

cum s-o pricepe mai bine.

— O să sară iarăşi peste cal! răspunse voievodul cu ipocrită îngrijorare.

— O să sară! zâmbi Martinuzzy.

Zapolya părăsi camera, încrederea în cancelar îi era acum pe deplin restabilită. Îndreptându-se spre aripa palatului în care se aflau camerele principesei, îşi făcea singur reproşuri: atâta nelinişte pentru nimic, când lângă el îl are pe Martinuzzy, omul care găseşte la timp şi pentru toate dezlegarea!…

— Ei, te-ai gândit, domnule Doja? întrebă nerăbdător cancelarul Martinuzzy, oprindu-se în faţa lui.

— Da, măria ta, treburi de felul acesta nu fac! răspunse Doja dârz.

— Cum? tresări Martinuzzy. Ai spus că nu vrei, că respingi mâna care ţi se întinde? Îţi dai seama ce te poate aştepta?

Se lăsă o tăcere grea, apăsătoare. Martinuzzy aştepta, Doja îşi muşca buzele.

— Da, aşa am spus! grăi el şi mai dârz.

— Şi la ceea ce te poate aştepta nu te gândeşti?

— Ba da, dar ştiu că nu sunt ucigaş, că n-am fost niciodată ucigaş de meserie şi că ceea ce măria ta mi-a propus, nu pot face!

— Nu m-am gândit nicio clipă că dumneata s-o faci! Ai oameni, oameni obişnuiţi cu treburi de felul acesta, aşa am auzit, şi la porunca dumitale, o vor face ei!

— Nu! Oameni de felul ăsta nu sunt alături de mine. N-au fost niciodată, în nicio împrejurare!

— Dar atuncea! îşi desfăcu mâinile Martinuzzy într-un gest care arăta toată nedumerirea lui.

Gheorghe Doja surâse pentru întâia oară în seara aceea şi ridică din umeri. Omul din faţa sa era de neînţeles. Ce-şi închipuise el?

— Gândeşte-te, – făcu Martinuzzy o nouă încercare, – sunt zeci şi zeci care ar fi foarte fericiţi să li se dea prilejul de a-şi servi suveranul şi… pe mine!

— Sute, mii, măria ta! Dar eu nu fac parte dintre aceştia, v-am mai spus! Căutaţi pe altul, pe alţii… nu înţeleg cum de v-aţi oprit tocmai asupra mea!

— Bani, onoruri? întrebă iscoditor cancelarul.

— Zadarnic!…

Martinuzzy se uită lung la el. Dârzenia viteazului îl impresiona. Se simţi înfrânt în faţa lui şi-şi lăsă capul în jos, apoi păşi spre fereastră, dădu draperia grea la o parte şi câteva clipe privi îngândurat întunericul de afară. ,,Iată omul!'' murmură în gând, într-un târziu. Şi întorcându-se păşi înseninat spre Doja:

— Domnule Doja, sunt foarte mulţumit că te-am cunoscut. Îţi mărturisesc cinstit, nu sunt supărat pe dumneata! Înţelegi, cu tot

refuzul dumitale, nu sunt supărat pe dumneata! Ţin însă să-ţi spun: trăim pe pământ, printre oameni, şi dumneata îmi datoreşti ceva… libertatea de care acum te bucuri.

Doja păru stânjenit; i-ar fi mulţumit şi nu i-ar fi mulţumit. Plecându-şi ochii, grăi cu vocea stinsă:

— Mulţimea, măria ta, ştiu! Dator nu voi rămânea… mormăi Doja.

— Bine, dar când, cum? întrebă Martinuzzy înseninat.

— Om vedea! răspunse scurt Doja.

Martinuzzy zâmbi şi-i puse mâna pe umăr, împingân- du-l uşurel spre uşă. Când fu să se despartă, îi întinse mâna:

— Rămâi aşa cum eşti, Gheorghe Doja, nu sunt suparat, nu, nu sunt supărat!

Când se văzu în coridorul slab luminat de câteva făclii, Doja trase cu putere în piept aerul rece, îmbibat cu miros de răşină. Păşea rar, apăsat, se simţea stăpân pe sine, neobligat nimănui, deşi grozav ar fi vrut ca în clipele când cobora treptele palatului să-i iasă magnatul Werböczy în cale; dar aceasta ar fi fost o socoteală a lui.

Bornemisza îl conduse până la poartă şi tot drumul încercă să-l tragă de limbă, dorind mult să afle rezultatul întrevederii: ce i s-a cerut să facă, ce răsplată i s-a făgăduit? Dar Doja rămânea surd şi mut; păşea alături de el tăcut. Gândurile îi alergau acum departe, peste câmpiile întinse, în lungul Dunării, prin taberele iobăgeşti pe care le vedea strânse o dată cu sosirea primelor zile calde de primăvară.

2

De câteva zile, Gheorghe Doja a rămas aproape singur. Baciul Bándy, Valentin şi alţi vreo zece au plecat prin satele săcuieşti, până în apropierea graniţei, ca să îndemne ţărănimea spre tabere, spre Buda şi ca să dea de ştire dacă cumva află ceva de Werböczy şi Kornis.

Doja ţine să afle unde sunt ascunşi complotiştii sau încotro au luat-o, pe de o parte pentru că ei nu trebuia să scape de pedeapsa nelegiuirilor făptuite în Banat şi prin alte meleaguri ale ţării, şi pe de altă parte pentru că l-a rugat şi Martinuzzy.

Când au poposit în Vinţ, de unde urma să se despartă de Ferkó, care-şi continua drumul spre Ţara Ungurească, i-a ajuns din urmă un crainic al cancelarului, care i-a înmânat lui Doja o scrisoare adresată pompos: *„Nobilului Gheorghe Doja, din partea cancelarului Martinuzzy”.*

— Vezi ce vrea, îi spusese atunci Doja lui Valentin, întinzându-i scrisoarea primită. Tânărul desfăcu pecetea şi-şi aruncă ochii pe cuprinsul ei. Din conţinut îşi dădu seama că-i vorba de lucruri tăinuite. Făcu semn lui Doja şi se trase mai la o parte. Apoi citi din nou:

„Domnule Gheorghe Doja, îți cer un serviciu cu totul onorabil. Te rog ca în drumurile dumitale să te interesezi îndeaproape de persoanele despre care am vorbit. Ţin mult să ştiu dacă nu cumva s-au îndreptat spre Moldova… Dacă aşa ar fi, răul ar fi pentru toţi, şi cred, nici pe domnia ta nu te-ar lăsa nepăsător, deci păstrează taina şi comunică-mi, rugându-te să consideri intervenţia mea ca un semn de omagiu. Martinuzzy."

— Nu înţeleg, spuse Valentin când termină de citit. Despre cine-i vorba, Gyuri baci?

— Hm!… atât nu-i mult. Nu, nu cere mult! Să-i facem măriei sale voia. Am putea să-i scriem cancelarului două cuvinte. Ai cele de trebuinţă? îl întrebă pe Valentin.

— Vezi bine că am, iată aici tot ce trebuie: hârtie, cerneală, pană! răspunse tânărul, arătând taşca.

— Bine, pune-te şi scrie! Scrie-i aşa: Măria ta, de-oi da de urma vânatului măriei tale, îţi voi aduce de ştire, de nu, tot aşa te voi încunoştiinţa!

— Numai atâta, Gyuri baci?

— Numai, pecetluieşte hârtia şi dă-o crainicului!

Gheorghe Doja a rămas singur ca un plugar care-şi calcă pământul. Urcă acum coastele celor două coline din apropierea casei. Sus, pe vârful dealului, stă şi-şi roteşte privirea în jur. Peste tot e o linişte de parcă veşnicia s-a aşternut asupra văilor şi munţilor! Razele soarelui au topit zăpada de pe coasta din dreapta – pământ de răsărit, scăldat în soare. Terasele pământului cultivat se văd cum încing ca nişte brâie coasta colinei. Asta-i strădania lui Grigorie şi a păgânului Hasan. Fel neobişnuit prin părţile acestea de a munci pământul, adus de Hasan de pe meleagurile lui, lipsite de binecuvântarea rodniciei; prin munca lui, coastele acestea înclinate au devenit roditoare. Doja se opreşte locului, priveşte terasele, semănătura de toamnă răsărită, smulge un fir, se uită la firişoarele rădăcinei. De departe pare un ţăran simplu. Pacea pământului parcă i s-a aşternut pe suflet şi nu se simte bine, nu-şi găseşte locul. Umblă de colo-colo, abia aşteaptă să se vadă plecat.

Jos, în vale, lângă scocul pivei, Ilina întinde la zvântat hălcile de carne. Prăjini lungi sunt puse pe furci şi de ele atârnă muşchii şi slăninele – provizia pentru drumul către tabăra cruciaţilor spre care vor porni în curând. Ilina se mişcă sprintenă: se apleacă, se ridică, scoate bucăţile din copăi şi le atârnă de prăjini – mândră fată! Mândră şi vrednică, bărbată!

Fără să şi dea seama îşi întoarce privirea spre stânga: departe,

printre arborii dezgoliţi, vede mica biserică a satului. Acolo, în apropierea ei, se află mormântul Laurei! Un fior îi trece prin inimă, o nelinişte apăsătoare începe să-i frământe sufletul, la fel ca şi la întoarcerea din cetatea voievodală.

În vălmăşagul vieţii lui zbuciumate, rar şi-a mai amintit de Laura. Acum însă amintirile întâmplărilor de altădată îi cuprind tot mai des sufletul. Orice face, oriunde se duce, chipul Laurei îl urmăreşte pretutindeni. Când se îndreaptă spre casa parohială, totdeauna taie drumul prin micul cimitir al satului – câteva clipe stă cufundat în sine în faţa mormântului celei pe care nu o poate uita. Doja îşi freacă cu putere ochii, căutând să-şi alunge gândurile. ,,Liniştea aceasta şi pământul cu vraja lui te înnebunesc!" îşi spune parcă trezit dintr-un vis şi-şi duce mâna la şold. Dar acolo nu mai atârnă spada lui grea: Cum aşa? A devenit deodată un om al pământului, legat de casa şi brazdele acestea care schimbă firea omului şi-i dau gânduri de nimicnicie? El! Gheorghe Doja!

Hasan a scos caii la adăpat. Caii se zbenguie în jurul vălăului: sunt buieci de odihnă şi hrană bună. Sultan se propteşte pe picioarele dinainte, ridică capul, adulmecă în vânt. Oare să-şi fi simţit stăpânul? Deodată începe a necheza şi, aplecându-şi capul, o ia nebuneşte la goană. Trece ca fulgerul pe lângă Ilina, mai să răstoarne cărnurile puse la zvântat. Aleargă nebuneşte, copitele zvârlă pământul în lături şi până-n apropierea lui Doja nu se mai opreşte.

— Măi Sultan, măi! Măi păgânule, măi! îl mângâie Doja, netezindu-i fruntea.

Calul îşi lărgeşte nările, sforăie, îşi miroase stăpânul.

— Hai, liniştеşte-te, păgânule! O s-o luăm din loc, pornim la drum, îi vorbeşte Doja.

Nu, nu, nu mai putea asta. Pământul ăsta, casa asta, cuptorul care scoate miros plăcut de pâine caldă îl hăbăucesc do cap! Doja coboară spre casă. Calul vine liniştit în urma lui. Cu picioarele lungi, cu trupul subţire şi capul mic, pare de departe un ogar cuminte care-şi urmează stăpânul.

— Valentin nu s-a întors nici astăzi! îi spune Ilina.

Doja se apropie de ea. Ar fi vrut să treacă mai departe, însă vorbele ei îi opriră paşii.

— Bine miroase! spuse Doja prinzând o halcă de carne. Fă-mi şi mie un hatâr, pune două-trei bucăţi în copaie şi le lasă încă o zi în paprică şi usturoi pisat. Înseamnă-le cu ceva ca să le cunoşti, îmi place mult bujăniţa bine usturoiată şi pipărată.

Fata n-are urechi pentru asemenea sfaturi.

— Ar fi trebuit să sosească. Nu cumva li s-a întâmplat ceva pe acolo pe unde umblă? Rău am făcut că nu m-am dus cu dânşii! începu ea cu gândul la Valentin.

Şi iată că ochii Ilinei, care s-ar fi crezut că n-au izvorul lacrimilor la rădăcină, începură să se umezească puţin.

— Ce te-a apucat, fată dragă? Ce-i cu tine? o mângâie, bătrâneşte, pe cosiţe, Doja.

— Nu ştiu nici eu… m-a apucat, aşa.. Să nu pată ceva…

— Cum poţi să te gândeşti la una ca asta? N-au nimic de făcut în drum. Nu se războiesc cu nimeni! O plimbare până la hotarele Moldovei şi înapoi. O raită prin sate, pe la castelele de pe graniţă!

— Dacă aş fi fost şi eu acolo, i-aş fi oprit de la vreo năzbâtie. Nu-i cunoşti pe Valentin şi pe baciul Bándy? În loc de veşti şi iscoade, să nu auzim de cine ştie ce lupte şi să-l vedem adus de-a curmezişul şeii, cu pieptul sângerând!

— Fii fără teamă, o să se întoarcă teafăr. Sunt pe lumea asta destule greutăţi, fata moşului, vorbi Doja. Nu-ţi mai îngăimăci gândurile cu altele născocite. Valentin se va întoarce nevătămat, nici nu bănuieşti când te trezeşti cu el la poartă!… Ascultă… ţi-i tare drag?…

— Ei… şi domnia ta, acum! răspunse Ilina cu faţa în pământ.

— Bine, atunci o să i spun să vadă de alta, că tu nu-l iubeşti… căută s-o cicălească Doja.

— Bade Gyuri, când plecăm? schimbă vorba Ilina.

— Plecăm noi, tu rămâi cu Maria lui Grigorie, cu copiii!

— Nici vorbă nu poate fi! se încruntă Ilina. Cum poţi să te gândeşti c-aş rămâne aici? Pentru asta am venit?…

— Bine, bine, om mai vedea noi până atuncea. Dacă vine Valentin, să-i spui că m-am dus la taică-său!

De când plecase Valentin, Ilinei i se păreau zilele nesfârşite. Între ei, dragostea nemăiturisită se înfiripase pe neobservate. Unul se trezea privindu-l pe celălalt, rar când îşi spuneau câteva cuvinte. Dar grija pe care şi-o purtau era prea bătătoare la ochi ca cei ai casei să nu-şi dea seama. Ilina ar fi vrut să se ducă şi ea cu Valentin şi cu ceilalţi voinici – călărea tot aşa de bine ca şi ei, spada nu i se părea grea, nici oboseala drumului – dar bătrânul Bándy se încruntase la ea când o auzise şi-i aduse aminte că mai sunt şi alte treburi de isprăvit, spre pildă pregătitul cărnurilor, aşa că fata nu mai avu încotro şi rămase acasă.

Doja dădu calul în seama lui Hasan şi intră în casă, unde îşi puse pieptarul de zale, şi-şi încinse spada; când ieşi, Hasan aştepta cu calul înşăuat. Arabul îşi mai păstra portul, deşi şalvarii îi erau croiţi din aba şi zăbunul scurt din pănură groasă, miţoasă. În jurul capului avea totuşi înfăşurat un brâu drept turban şi se simţea tot aşa de mândru ca şi profetul Mahomed.

Doja sări în şa şi porni la drum.

Soarele trecuse de amiază, şi până pe înserat mai erau numai câteva ceasuri. Drumul avea ocolişuri şi era destul de lung, dar

nopţile, nopţi cu lună plină, erau luminate ca ziua. Sultan se odihnise de ajuns; buiac de hrană bună, alerga mâncând pământul. Doja îşi făcuse socoteala că înainte de miezul nopţii va fi în curtea casei de munte a tatălui lui Valentin, şoimarul, omul care i-a fost pe timpuri ocrotitor şi îndrumător în viaţă.

Calul aleargă, urcă şi coboară coaste de munţi; nu se întâlneşte ţipenie de om în drum. Pădurea de brad se înalţă verde-negricioasă, acoperind munţii. Vulturii rotesc în înălţimi. Stoluri de păsări se lasă pe peliniţele ce ies din zăpada de pe marginea drumului şi ciugulesc seminţele, ciripind. Pârâul dintre slânci îşi cântă veşnicul cântec; acum, când zăpezile au început să se topească, a devenit zgomotos şi tumultuos, aproape un torent sălbatic. Câteva coţofene zboară îndrăzneţe şi lacome, urmăresc calul, aşteaptă bălegarul plin cu seminţe de ovăz în care să poată scurma.

Doja mai fusese în casa şoimarului cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, dar nu putuse sta de vorbă pe îndelete cu bătrânul, căci casa era plină de oaspeţi – veniseră prea mulţi la praznic şi unii găzduiseră acolo. În apropiere era un schit singuratic, unde se ţinea praznicul, dar oamenii nu puteau fi găzduiţi aici, şi din pricina asta cei mai mulţi se adăpostiseră la şoimar.

O bufniţă de pe un vârf de stâncă îşi strigă cântecul. Cocoşul sălbatic dădu glas găinuşelor, chemându-le. E noapte şi vieţuitoarele ies din vizuini după hrană. O vulpe trecu ca o săgeată ţinându-şi coada întinsă în urma trupului, tăind calea călăreţului. Sultan sforăi; simţise mirosul sălbăticiunii. Doja căută să-l liniştească, vorbindu-i domol:

— Mă, mă voinicule, mă, ai ajuns să te sperii şi de-o vulpe? Apoi îl bătu de câteva ori cu palma peste grumazul întins şi lucios. Calul se linişti şi-şi reluă trapul obişnuit.

Luna strălucea în vârful muntelui, pădurea părea singuratică şi gânditoare. Doja lăsă calul la pas şi încercă să-şi încheie zăbunul, dar cheutorile nu-l cuprindeau, zalele de oţel îi umflaseră pieptul. Prin cotiturile văii nu sufla niciun pic de vânt, totuşi timpul se înăsprise puţin, se făcuse gheţuşcă şi potcoavele lui Sultan alunecau uneori.

Nu mai aveau mult de mers; ocolind poala unui munte, ajungeau pe valea Oltului, iar puţin mai în sus se afla casa şoimarului.

Câinii începură să latre la apropierea călăreţului. Bătrânul nu se culcase. Împletea la o plasă de prins păsări şi nu fu surprins când îl văzu pe Doja întrând. Pe o laviţă de lângă perete dormeau doi oameni. Unul era feciorul şoimarului, fratele lui Valentin, tunarul reîntors din Italia, celălalt un străin bărbos. Un perete întreg era ocupat de o cuşcă cu şoimi. Păsările dormeau, dar când auziră zornăit de pinteni se treziră şi-şi ridicară capetele. Pe masa lungă din mijlocul odăii erau împrăştiate unelte de şoimărit, mănuşi din piele groasă, fluieraşe, un

corn de vânătoare, o arbaletă, chimirul bătrânului.

Nicolaie Drag, şoimarul, fostul comandant peste o mie de oameni pe timpul regelui Matei, deşi avea acum aproape optzeci de ani şi trecuse prin nenumărate necazuri, se ţinea tot drept, negârbovit. Îl îmbrăţişă cu dragoste pe Doja, apoi, păşind în vârful picioarelor, îi aduse pâine, slănină şi rachiu şi-i făcu semn cu mâna să se aşeze. Se aşeză şi el la masă, îşi deschise larg ochii săi albaştri, spălăciţi, aşteptând cuvântul lui Doja.

— Am venit, baciule Drag, începu Doja şi se opri, făcându-şi de lucru cu cuţitaşul, desprinzând o bucăţică de slănină de pe şorici.

— Bănuiam că vei veni, şopti şoimarul, netezindu-şi barba lui albă. Se vântură atâtea zvonuri prin ţară, încât trebuia să vii.

— Tocmai! Feciorul dumitale doarme? Cine-i omul de pe laviţă?

— Nu te îngriji, un vraci, un călugăr de-al nostru. Un pribeag din munţi. Eu l-am chemat să-mi vindece feciorul, poate ai aflat că s-a întors plin de boale frenţeşti! Tu ce zici, Gyuri, parcă începe să ne vină şi nouă apa la moară? Nu eşti obosit? Să-ţi aştern un ţol pe laviţa asta, mâine. Avem o zi de povestit.

— Nu-s obosit, putem vorbi şi acum. Cu căpitanul castrului te-ai mai văzut?

— Ţi-oi spune mâine, şopti bătrânul. Mi se trezesc păsările, nu-i bine să le stricăm somnul, căci nu mai pot face nimic cu ele mâine-zi.

O veveriţă îmblânzită sări dintr-un cuib de sub grindă şi se aşeză pe umărul şoimarului. Mica lighioană începu să-şi spele beţişorul, privindu-l curioasă pe Doja. Bâtrânul îi netezi capul mic şi lucios.

— O să se desprimăvăreze repede, spuse bătrânul cu gândul la şoimii lui. Şi, văzându-l pe Doja mâncând în tăcere, continuă: Poţi să vorbeşti în şoaptă. Două vorbe tot mai putem schimba.

— Nu, lasă, avem timp mâine. Nu vezi, am stârnit din culcuş veveriţa. Culcă-te şi dumneata, îmi trag cizmele şi mă aciuesc şi eu pe laviţa asta.

3

A doua zi dimineaţa, când Doja se trezi, nu mai era nimeni în sala mare. Focul ardea în cotlon, cuştile cu şoimi fuseseră scoase afară, pe masă se făcuse oarecare rânduială. Doja dormise buştean şi nu le

simţise mişcările celor ai casei, care se mişcaseră ca adevăraţi vânători.

Doja ieşi grăbit şi se îndreptă spre grajd să-şi vadă calul. Noaptea, când sosise, îl dăduse în seama unui băieţandru pe care-l ştia ucenicul bătrânului. Dar în locul băieţanului îi ieşi înainte miţosul şi bărbosul care dormise pe laviţă în apropierea feciorului şoimarului.

— Hei, trândăveşte, voinicule, trândăveşte! îl în- tâmpină bărbosul. Bună dimineaţa, fiule!

— Bună, moşule! Eram pesemne obosit. V-aţi mişcat ca stafiile de nu v-am simţit paşii… unde-i taica şoimarul?

— Uite-l colo, îşi muştruluieşte păsările. Ai venit să-ţi vezi calul? Hei, cu nădejdea dumitale, ar fi răbdat sărmanul de foame şi de sete.

— Eram obosit, m-a furat somnul!

— De, aşa te fură somnul câteodată! Vezi dumneata, Gheorghe fiule, aşa-i şi cu ogorul lui dumnezeu!

— Bine, bine, lasă dumneata la o parte vorbele acestea, le-am auzit şi din gurile altora, feciorul bătrânului unde-i?

— Unde să fie? Uite-l colea, şi bătrânul bărbos îi arătă o butie mare acoperită cu un ţol prin care ieşeau şuviţe de fum argintiu.

Doja se încruntă, nu-i ardea de glume. Mormăind intră în grajd. Sultan, curăţat, sforăia. Voinicul îi netezi crupa, îi ridică picioarele pe rând, cercetându-i potcoavele. Mulţumit, Doja dădu să plece, dar îl opri bărbosul, care era la spatele lui.

— Acum îi rândul dumitale să-mi ajuţi, spuse acesta. Vino să-l scoatem şi să-i dăm un frecuş bun!

Doja, deşi nu ştia despre ce-i vorba, îl urmă. Când ajunseră în dreptul butoiului, bătrânul dădu ţolul la o parte. După ce fumul se împrăştie, se ivi din butoi capul lui Iosif, feciorul şoimarului.

În apropiere era o laviţă şi-o movilă de zăpadă. Vraciul bărbos îşi zvârli cât colo anteriul rămânând numai în nădragi şi cămaşă, luă zăpadă şi-o aşeză pe laviţă ca pe o pătură, apoi îşi suflecă tacticos mânecile, lăsând să i se vadă braţele vânjoase. Îl aştepta pe tânărul Iosif să iasă afară din butoi.

— Trage-l afară şi întinde-l pe laviţă, s-a cam hăbăucit de cap şi nu mai are putere să iasă, îi spuse bătrânul lui Doja.

Doja dându-şi seama că nu fusese din partea bă- trânului glumă, trase afară pe Iosif mai mult mort decât viu, şi-l întinse pe zăpada de pe laviţă.

— Ţine-i mâinile bine şi lasă-l în seama mea! zise vraciul călugăr, apucându-se de frecat puternic corpul gol al tânărului.

De la un timp începuse să-i curgă sudorile de pe frunte, să i se prelingă pe barbă, dar nu se lăsă până ce Iosif nu începu să dea din picioare şi din mâini. Pielea tânărului se făcuse roşie ca racul, trupul prinse viaţă, iar paloarea îi fugise de pe faţă.

— Are viaţă, păgânul, nu se apropie moartea de el! spuse bătrânul, care continua să-l doftoricească pe Iosif. Zvârle ţoiul pe el!

Doja se supuse şi înveli bine trupul roşu ca racul al tânărului. Călugărul luă una din mâinile lui Iosif şi începu s-o întindă şi s-o scuture un timp, apoi făcu la fel şi cu cealaltă.

— Ia-l în spate cu ţol cu tot şi du-l în casă, lângă cotlon, se adresă lui Doja când crezu c-a fost destul. Dacă mai ţine încă de zece ori, în zece zile va fi mai sănătos decât dacă ar ieşi din izvorul tămăduirii!

Călugărul rămase să-şi îmbrace anteriul, şi când sosi în casă, pe tânăr începuse să-l treacă năduşelile, trupul îi era leoarcă de sudoare. Bărbosul prinse mâna lui Iosif şi după câteva clipe rânji spre Doja:

— Tari oameni îs valahii ăştia! îl vezi, ţine şi la douăzeci de afumături! Dar nu-i nevoie decât de zece!

— Mare vrăjitor eşti dumneata! spuse Doja, bucuros de asigurarea pe care i-o dase călugărul.

— Doamne fereşte! Asta nu-i vrăjitorie, e o doftoreală pe care nu mulţi o ştiu, numai noi cei ce-am trăit la sfântul Munte! Vezi dumneata, asta nu-i o plagă nouă pentru noi. A mai fost cuprinsă lumea şi în urmă cu vreo două veacuri şi jumătate. Atunci s-au învălmăşit noroadele; au venit cavalerii crucii din apus, şi-n drumul lor ne-au lăsat şi păcatele. Tot Balcanul a avut de suferit de pe urma bolii acesteia. Numai doftorii greci de la sfântul Munte ştiu să-i vină de hac. Nu-i vorba de vrăjitorie, toată minunea stă în bucăţelele de piatră roşie pe care le vezi: piatra argintului viu. Dacă pui pietricelele pisate pe jeratic bine aprins, scot un fum şi un abur gros. Pune-l pe bolnav în butoi şi abureşte-l bine, de scapă cu viaţă după cincisprezece afumături, s-a mântuit de coală. Voinicul ăsta va scăpa, a trecut peste cinci, mai are zece, dar începutul e mai greu.

— Dumneata eşti, bădiţă Gyuri? se auzi glasul tremurat al lui Iosif.

— Eu! Cum te simţi? îl întrebă Doja, mulţumit că în sfârşit îl auzise vorbind.

— Cum să se simtă? Bine! Dacă-i trece năduşeala, va bea două căni de lapte şi se va îmbrăca, răspunse călugărul în locul tânărului. Hai să mâncăm, voinice Gheorghe Doja, şi după aia te poţi duce în dumbravă, să stai de vorbă cu şoimarul.

Călugărul avea glas poruncitor, ochi sfredelitori; vorbea cu Doja ca un vechi cunoscut. Doja se aşeză la masă. Dintr-un ştergar de cânepă, călugărul scoase o pâine, dezveli şi blidul de lemn în care se aflau afumături de căprioară. Urciorul cu rachiu era şi el pe masă. Călugărul îşi trase cuţitul din tureatcă şi începu să-şi taie bucăţi mari de carne şi pâine; mesteca clefăind şi făcea înghiţiturile să alunece dând pe gât ulcicuţă după ulcicuţă. După vreo zece se simţi îndestulat şi prinse din nou să vorbească:

— Nu mă amestec în treburi lumeşti, lumea asta astăzi e şi mâine nu! Da, dreptate trebuie să se facă odată, pentru că dreptatea e de la dumnezeu! Eu aveam un prieten, un popă răspopit, unul popa Laurentius, dacă i-ai auzit de nume!

— Auzit! răspunse Doja.

— Straşnic om! sclipiră ochii şireţi ai călugărului. Un sfânt, da, un sfânt pe pământ, cum au fost sfinţii la început! Ala să ştii, domnia ta, c-o să facă dreptate în lume! O să taie şi-o să spânzure în numele domnului şi n-o să păcătuiască nici de fel, totul e să facă dreptate! Domnia ta, ce gânduri ai de taci şi nu-ţi deschizi gura?

Doja mânca liniştit şi nu-i răspunse.

— Văd după faţa domniei-tale unde-ţi stau gândurile, continuă călugărul. Te frământi şi te zbaţi ca pasărea în colivie; ieşi odată şi nu te mai întreba de-i bine sau rău! Dacă porneşti spre calea care duce la dreptate, totul ţi-i iertat! Lumea vorbeşte de dumneata pretutindeni, mulţi aşteaptă să vadă ce ai de gând să faci, alţii spun că ai şi pornit,

dar mie mi se pare că-ţi mai atârnă un lanţ de picior. Şi crede-mă, cel mai greu lanţ de rupt e acela pe care omul şi-l atârnă singur!

— Palavre, mormăi Doja. Am trăit totdeauna ca un om liber!

— Îţi închipui! Domnia ta ştii mai bine decât mine că nu-i aşa, judecă-te singur şi vei vedea că am dreptate. Ascultă-mă pe mine, eliberează-te pe tine însuţi şi lumea se va elibera!

— Dincotro vii dumneata, părinte? întrebă Doja fără să-l privească în faţă, simţind că ochii bărbosului îl sfredelesc.

— Ei, asta-i! Domnia ta nu-ţi cunoşti căile domniei tale şi vrei să le cunoşti pe ale altora! Lumea are nevoie de doftori ca mine. Mă duc unde trebuie. Dacă nu veneai domnia ta aici, treceam eu pe la domnia ta, fiindcă trebuia. Să-ţi spun două vorbe din partea popii Laurentius.

— Spune-le! îl îndemnă Doja.

— De cumva ţi-ai mai schimbat din gânduri şi te ai apropiat mai mult de domnul şi de cuvântul lui, când pleci spre tabere treci prin Cluj, căci vrea sa-ţi vorbească popa.

— Numai atât?! întrebă Doja, amintindu-şi de în- tâlnirea pe care o avusese pe timpuri cu popa Laurentius.

— Faci zâmbre, ha? se încruntă călugărul. Crezi că lumea se poate pune la cale fără cuvântul domnului, crezi că poate fi scutită de mânia lui?

— Bine, bine, zise Doja. O să ne întâlnim, o să stăm de vorbă… Când te-ai despărţit de popa Laurentius?

— Când?! Când?! Or fi vreo două săptămâni!

— Bine, o să fac aşa după cum spui.

— Atunci ne-am înţeles, spuse călugărul. Acuma du-te şi stai de vorbă cu şoimarul, te aşteaptă. Eu rămân să-mi termin prânzul şi să-l pun pe picioare pe voinicul nostru. Văd că domnia ta nu prea ai poftă de mâncaire şi nici rachiul nu-ţi place.

Doja se ridică. Nu-i plăcea omul. Ieşi afară şi trecu pe la grajd. Sultan îşi primise ovăzul, bocănea cu copitele în pardoseală, pesemne i se urâse şi lui să stea singur în grajdul gol.

Drag, şoimarul, şi ucenicul său erau ocupaţi cu dresajul şoimilor. Bătrânul avea mâna stângă vârâtă într-o mănuşă de piele groasă şi tare; pe degetul arătător îi şedea şoimul. Ucenicul bătea într-o toacă de fier făcând zgomot, iar doi câini legaţi cu lanţuri lătrau întărâtaţi de zgomotul făcut. În sunetul toacei şi lătratul câinilor, şoimarul dresa pasărea. Din când în când Drag îi dădea mici bucăţele de carne şi-i vorbea. Apoi un fluierat scurt îl făcu pe şoim atent. Ucenicul lasă liber un porumbel sălbatic. Drag desprinse imediat lănţişorul de care era legat şoimul şi lăsă pasărea să-şi ia zborul urmărind porumbelul. După câteva minute se întorcea cu el în gheare. Era un şoim tânăr, care lua primele lecţii, ca de altfel întregul stol pe care-l avea acum Drag în mustru.

Spre primăvară, când păsările călătoare se întorceau, Drag cobora la vale, unde erau bălţi şi păduri de fag. Acolo şoimilor li se completa dresajul asmuţându-i împotriva păsărilor mari, a iepurilor şi altor animale mici.

Văzându-l pe Doja venind, Drag îşi dăscăli ucenicul şi-l lăsă să ducă treaba mai departe, iar el ieşi în calea lui.

— Gyuri dragă, să nu mai aminteşti cele petrecute între noi atuncea când am plecat din tabără, începu stingherit Drag.

— Înţeleg, – răspunse Doja, – dar nu pentru asta am venit!

— Aţi avut dreptate, dar poate că şi eu, în clipele acelea, aveam dreptate. Acum sunt gând în gând cu voi. M-ai întrebat dacă am vorbit cu căpitanul castrului. Da, am vorbit, a venit la mine pe dată ce s-a întors de la adunarea căpitanilor de castre care s-a ţinut în Alba regală. Mi-a povestit tot: oştire de ţară aproape nu se mai află, numai magnaţii cu banderiile lor. Ostaşii din castre sunt încă ai regelui, dar căpitanul castrului nu mai preţuieşte nimic în ochii puternicilor. Seniorul din apropierea castrului poate să-i poruncească ca unui supus al său. Aşa stau lucrurile, dragul meu Gyuri! În răul ăsta mare e şi-un bine, înţelegi? Numai dacă mulţimile acestea care se îndreaptă spre tabere vor căpăta arme! Mă tem că, văzând atâta norod, cei mari să nu se răzgândească!

— Nu, n-au cum să se răzgândească, îl asigură Doja. N-au niciun amestec, nici regele, nici seniorii. Tot ce se pune la cale se pune de către papa. Nu-ţi fie nicio teamă, baciule, vom ajunge la arme!

— Să dea dumnezeu! făcu Drag închinându-se.

— Căpitanul castrului n-a întrebat de mine?

— A întrebat şi de tine, cum să nu întrebe! Vorbim totdeauna despre tine, când ne întâlnim.

— Ia spune-mi ce gânduri are, ce gândesc ceilalţi căpitani de castre?

— Ceilalţi nu ştiu ce gândesc, că nu i-am întrebat. Însă eu cred că toţi gândesc cam tot aşa ca şi el. Mi-a spus că abia aşteaptă primăvara ca să plece. Vrea să părăsească castrul şi să se îndrepte şi el spre tabără. Eu i-am spus să stea locului, s-ar putea să fie nevoie de el pe valea asta… tu ce crezi?

— Bine i-ai spus. Când îl mai întâlneşti, tot aşa să-i vorbeşti. Şi să-i mai spui să dea de ştire şi celorlalţi ostaşi de-ai lui, să nu se mişte din loc nici spre tabere, nici la chemarea voievodului sau regelui. O să avem noi nevoie de ei!

— Înţeleg, Gyuri, aşa-i, o să fie nevoie de ei. Despre secuii din Moldova cred că n-ai auzit. Trec pe aici cârduri, cârduri, şi se îndreaptă spre Alba. Mulţi şi-au lăsat acolo case şi aşezări, i-a momit Martinuzzy. Spun că voievodul şi cancelarul le vor da şi lor drepturi de oameni liberi şi vor lua parte la alegerea unui nou comite. Au

trecut câteva sute până acum, vor să intre în oastea lui Zapolya!

— Oastea lui Zapolya! se întunecă Doja. Vom vedea!

— Da, şi mulţi ţărani liberi săcui se duc spre tabăra voievodului acum. I-a momit cu drepturi şi cu alegerea unui nou comite, după cum ţi-am spus. Dracul mai ştie ce vrea voievodul! Însă iobagii se îndreaptă toţi spre Ţara Ungurească. Merg în cete, au golit satele de pe valea Oltului: bătrâni, tineri, toţi şi-au pus nădejdile în ridicarea asta de ţară. Mulţi vorbesc şi despre tine. „Ne aşteaptă acolo căpitanul Gheorghe Doja!”. Răspund ei când sunt întrebaţi de cineva. Atunci grăbiţi spre tabere, nu mai zăboviţi! le-am spus eu.

— Bine-ai făcut! O să-i ajung din urmă, grăi Doja.

— Vezi bine, ei merg pe jos, şi până ajung acolo…

Drag se opri şi-şi înălţă privirea. Un şoim rotea deasupra. În jos, pe vale, se auzeau fluierăturile repetate ale ucenicului. Dar şoimul nu da ascultare poruncii. Bătrânul scoase un fluieraş şi chemă prelung. Pasărea începu să coboare, rotindu-se.

— Văzuşi în ce stare m-a adus magnatul?… Dracul acela de sârb mustăcios parcă ar fi fost prorocul Ieremia! şi ochii bătrânului se umeziră de lacrimi.

— Lasă, baciule Drag, o să plătească ei cu vârf şi îndesat! căută Doja să-i alunge mâhnirea.

— Mă bizui pe tine, Gyuri!…

— Ce-ai zice dumneata dacă într-o bună zi ţi-aş aduce pe cap femeia lui Grigorie cu doi copilaşi? Te-ar stingheri?… Aici, în văgăuna asta, ar fi apăraţi de prigoana magnatului, căci la nevoie le-ar lua apărarea şi comandantul castrului.

— Să mă stingherească? Doamne, nici vorbă de stingherească! Numai vezi că… mă gândeam… Drept să-ţi spun, mă gândeam să plec şi eu, aş vrea să mă mai întâlnesc o dată cu castelanul meu până nu închid ochii!

— Lasă asta pe seama noastră! La optzeci de ani nu-i uşor să încaleci un cal din fugă şi să mânuieşti o spadă. O s-o facă Valentin pentru dumneata, poate şi Iosif. Ştii, m-am gândit să-l iau şi pe Iosif cu mine, o să avem lipsă de tunari pricepuţi.

— Dacă trebuie, rămân, dar să nu-ţi închipui că n-aş putea încăleca din fugă, sau că mi s-ar părea spada prea grea! vorbi ţanţoş bătrânul şoimar.

Şoimul neascultător apăru iar, bătrânul îl simţi sus, deasupra capetelor lor. Acum nu mai era singur, se rotea în jurul unei păsări care căuta să scape dându-şi drumul în jos, ca un bulgăraş cu aripile strânse. Şoimul nu se lăsă însă înşelat şi începu şi el să coboare, sigur că peste câteva clipe pasărea îşi va relua zborul. Doja şi Drag urmăriră câtva timp goana celor două pasări cu toate şiretlicurile lor. Pasărea căuta să scape, cădea şi-şi lua zborul. Bătrânului şoimar i se făcu milă

de ea; duse fluierul la buze şi chemă de mai multe ori şoimul, dar acesta era însetat de sânge cald. Fluierul, în loc să-l potolească, mai tare îl întărâtă. Înciudat, el se repezi, prinse pasărea şi-i ciocăni de mai multe ori capul, apoi îi dădu drumul. Pasărea căzu nu departe de locul unde se aflau cei doi.

— Ticălosul! spuse Drag scrâşnit. Era sătul, n-a făcut-o decât să se răzbune pe mine. Toată domesticirea nu preţuieşte nimic când îi vine lui pofta de sânge.

Doja privea şoimul care se rotea deasupra, în învârtiri line. După câteva clipe se lăsă în jos, şi fiindcă Drag nu avea mănuşa pe mină, i se aşeză pe umăr, înfigându-şi ghearele în postavul zăbunului. Şoimul era aţâţat, neastâmpărat, batea din aripi şi pliscul coroiat şi-l purta ca pe un pieptene prin barba bătrânului.

— Hai, du-te şi sfâşi-o, grăi Drag către şoim.

Şoimul îşi luă din nou zborul; se înălţă în înaltul cerului şi de acolo căzu ca o săgeată asupra păsării. Peste puţin timp nu mai rămaseră din ea decât câteva pene şi fulgi.

Când se reîntoarseră acasă, Iosif le ieşise înainte. Era palid şi mergea puţin împleticindu-se, iar ochii sticloşi îi ieşeau din orbite. Purta pe el straie străine: o tunică strânsă pe corp din postav fin, albastru închis, pantaloni din piele de căprioară şi cizme de marochin gros, roşu. Era un om încă tânăr, înalt şi subţire. Două cute îi brăzdau partea de jos a feţei, pornind sub nările nasului. Chipul îi exprima bunătate, deşi pe faţă avea un zâmbet amar.

— Nu te-am văzut de când erai un copilandru, începu Doja, prinzându-i mâna. Când am fost rândul trecut pe aici, nu erai acasă.

— Plecasem după doftorul meu. Vezi unde a ajuns bătrânul? spuse Iosif şi făcu un gest larg cu mâna, arătând casa şi împrejurimea.

— Numai sănătate să fie, şi trece totul, răspunse şoimarul.

— Sunt bucuros că te văd. Trag nădejde că te vei mântui în curând de boala ta, îi mai spuse Doja lui Iosif.

— Trebuie! înţelegi, bădiţă Gyuri, trebuie! apăsă cuvântul tânărul, tremurându-i vocea.

— Numai tu să te ţii bine şi scapi, după cum mi-a spus bărbosul tău vraci, îl încurajă Doja.

— Trebuie! Înţelegi dumneata? Şi ochii tânărului i se umplură de lacrimi

— Hai, lasă, fii bărbat, trece. După cum spune vraciul, îţi mai trebuie zece zile şi-ai scăpat! spuse Doja, care credea că din cauza suferinţei pe care i-o pricinuia boala lăcrima tânărul.

— Ah!… nu la asta m-am gândit, spuse Iosif, fră- mântat de alte gânduri. Uită-te, îl vezi pe moşneagul acesta? Să fie alungat ca-un câine!? Pentru răzbunare trebuie să am viaţă şi sănătate! şi ochii îi străluciră şi se umeziră din nou.

— Îl vezi, Gyuri? Tot aşa o ţine de când a venit acasă. Cum scoate două vorbe din gură şi se uită la mine îi lăcrimează ochii! Ce sunt eu, măi băiete, orb, milog, neputincios? Slavă domnului, nu mai sunt ceea ce am fost, însă de întins mâna pe la poduri nu întind. Îmi câştig pâinea cinstit şi pot ajutora şi pe alţii. Închipuie-ţi, Gyuri, vrea să se furişeze în castel şi să pună foc, să-l provoace pe castelan la luptă. Nu-i asta nebunie curată?

— Hei, cinstiţi gospodari, – strigă călugărul, – se vede că nu vi-i foame de veniţi agale, parcă aţi înmormânta anul cel bun!

Tustrei intrară în casă. Pe masă, alături de blidul cu bujăimiţă şi ştergarul care învelea pâinea, se afla un teanc de foi groase, plin cu însemnări şi desene. Iosif dădu să strângă foile, însă Doja îl opri, căci deşi nu ştia latineşte îi erau cunoscute desenele.

— Te pricepi la meseria asta de tunar? îl întrebă Doja pe Iosif.

— Dacă mă pricep! De n-ar fi fost boala şi dorul de bătrân şi de casă, astăzi comandam o baterie. Am şi patentă de maestru, pot să ţi-o arăt, semnată de duce cu mâna lui! şi tânărul dădu să-şi caute patalamaua.

— Nu-i nevoie de dovadă, te cred! îl opri Doja.

— Mai am zece zile şi scap, am trecut peste cinci!

— Şi după asta ce faci?

— După asta?…

— Eu ţi-aş spune să mergi cu mine, avem nevoie de meşteşugul tău!

— Fratele meu, Valentin, e cu dumneata. Eu n-aş vrea să rămân mult timp pe aici. Dacă scap cu zile, plec înapoi la tunarii mei. Nu ştiu cum, dar am credinţa că eu voi scăpa… nu însă şi magnatul care şi-a bătut joc de părintele meu. Şi cuibul lui de năpârcă o să i-lfac praf, să nu rămână piatră de piatră!

— Cu asta n-ai făcut mare ispravă! răspunse Doja. Vino cu mine, nu mai sta şi te socoti. O să mai vorbim noi… poate şi de aceea ce-ţi arde inima.

— Încotro? Ce vrei dumneata să faci?

— Ţii să ştii dinainte? Să vedem odată norodul strâns în tabere, apoi om vedea noi ce-avem de făcut!… Înţelegi?

— Aaa! făcu Iosif.

— Prilejuri ca cel de acum nu se ivesc decât la un veac o dată şi nu trebuie să-l pierdem! Când ţi-am spus să vii cu noi, m-am gândit că vom avea nevoie de ştiinţa ta, ce zici?

— Merg cu voi, Gyuri baci, merg! se ridică Iosif înflăcărat, scânteindu-i ochii.

— Bine! Am ştiut că vei veni! Dacă termină bărbosul ăsta cu doftoriceala lui, treci muntele şi vino la mine. Pe magnatul tău lasă-l în pace acum, dăm noi peste el. Îi vine ticălosului rândul să dea seama de ceea ce-a făcut cu baciul Drag!

Cei trei se aşezară la masă. Călugărul ieşise afară, scotocise câte ceva prin pivniţa casei, şi acuma se întorcea cu un urcior în mână. Era pornit pe voie bună.

— Vă puseraţi la masă şi uitaraţi pe bietul călugăr, asta-i treabă creştinească? spuse el şi turnă rachiu în ulceluţe. Se ţine bine, dihania! rânji el către Iosif. Să nu te prind că pui rachiu pe buze c-o păţeşti cu mine! Lasă să bea taica părintele şi pentru tine. Numai bătrânul şoimar să nu uite urciorul cât oi sta pe aici, cum l-a uitat acum, să mă facă pe mine să mă duc după el.

— Bea, omule, cât îţi pofteşte inima. Noroc! închină Drag.

— Noroc!

— Peste zece zile n-o să-i mai sticlească ochii aşa şi-or să se dezumfle, nici nu o să-i mai dea lacrimile cu uşurinţă, îi spuse călugărul lui Doja. Aşadar v-aţi înţeles, merge şi el!

— De unde ştii? îl întrebă deodată Doja, surprins, căci nu fusese de faţă când vorbise cu Iosif.

— Vezi, aista-i vrăjitorie! rânji călugărul. El îşi umplu din nou ulceluţa cu rachiu, închinând: Dumnezeu binecuvânte oştile dreptăţii! Apoi se puse pe mâncat şi băut.

Şoimarul îl tot îmbia pe Doja să mănânce, dar acesta luă doar câteva îmbucături. Iosif se uita uimit la felul cum mânca doftorul lui şi mişca tot mereu ulceluţa de lut din faţa sa, ceea ce-l făcu pe călugăr să i-o ia din mână.

— Tu, lighioană, cu păcatul necuratului în tine, ai oala cu lapte, m-ai înţeles? îi spuse călugărul, oprindu-se din înfulecat.

— Vino cu foile tale să stăm de vorbă, îi spuse Doja şi se ridică de la masă, lăsându-l pe călugăr cu şoimarul.

Până seara, tânărul îi dezvălui lui Gheorghe Doja toată ştiinţa sa. Îi vorbi de tunuri de câmp şi bombarde pentru cetăţi, de atacuri asupra cavaleriei şi de cum trebuie împroşcate gloatele de pedestraşi. Felul cum întrebuinţează tunurile franţujii şi cum italienii. Nemţii deşi ştiu să le fabrice mai bine ca toţi, nu ştiu însă să se bată cu ele.

Doja îl asculta atent. Punea întrebări, se interesa de amănunte, cerea lămuriri în legătură cu cele auzite din gura lui Ian Klepka cu privire la tactica husiţilor în folosirea artileriei. Tânărul îşi dădea seama că pe Doja îl preocupa mult artileria şi de aceea căuta să-şi arate toată ştiinţa.

— Bine, văd că te pricepi, o să facem ispravă, băiatule! Parcă dumnezeu ţi-a dat gândul să te întorci acasă. Iosife, ascultă-mă pe mine, ori facem dreptate, ori pierim şi noi! Gândeşte-te bine, nu numai eu îmi pun nădejdea în tine! Mă înţelegi, Iosife?

Spre seară se opri în faţa casei o ceată de ostaşi secui, foşti lefegii în slujba domnului Moldovei, care mergeau spre Alba. Plecaseră cu gândul de a se înfăţişa în tabăra din Rákos, dar pe drum auziseră că

voievodul tocmeşte lefegii. Se întâlniră cu un crainic care citea oamenilor o proclamaţie a voievodului, prin care se făgăduia întoarcerea la vechile datini, la vechile drepturi şi în care se vorbea şi de scutirea de dări. Şoimarul căută să-i facă să rămână la prima lor hotărâre, dar secuii nu voiră să mai audă de asta. În Buda nu putea fi decât o tabără a regelui Ulászló, a lui Dobje-dobje. Oare nu din cauza lui părăsiseră ei căminele şi trecuseră în Moldova? Nu pleacă omul de la vatra lui de bine! Acum se întorc, o să vadă ei ce-i cu Dobje-dobje şi domnii care mănâncă ţara!

Şoimarul ridică din umeri, Doja tăcu. Nu voia să-şi dea numele în vileag, nici nu încercă să-i abată din cale. ,,Lasă-i să se ducă şi în tabăra voievodului. Când vor vedea că toate spusele crainicului nu se adeveresc, se vor gândi ce au de făcut", îşi spuse el.

A doua zi în zori, Doja îl părăsi pe şoimar, întorcându-se acasă. Bătrânul îl însoţi până după poala muntelui. La despărţire, îi mai spuse o dată:

— Fii fără grijă, trimite copiii la mine!

— Dumneata trimite-l pe Iosif, va trebui să grăbim plecarea, după cum văd. Apoi se îmbrăţişară înde lung:

,,Cine poate şti, s-ar putea să nu ne mai întâlnim în viaţă!" avu şi unul şi altul gândul.

CAPITOLUL V

1

Nevasta lui Grigorie se învârtea de colo-colo, ca o sfârlează. Hasan, şi el, se ducea la poartă, ieşea în drum, însă Grigorie parcă intrase în pământ de când plecase de acasă cu doi cai, cu samarele încărcate, spre castelul din Gurghiu. Ducea cele cuvenite pentru sesia iobăgească strămoşească, de care nu putea să se scape: muşchi afumaţi doi, slănini tot două, claponi graşi doi; apoi chiblele de ovăz şi banii cu care-şi răscumpăra munca, aşa după cum mijlocise părintele Graţian. Era ultimul drum la castel, ultima contribuţie pe care o mai da, gândea Grigorie, şi n-ar fi vrut ca, el plecat, Maria să aibă în urmă neplăceri cu slujitorii castelanului.

Femeia nu-şi mai afla locul atât din cauza întârzierii bărbatului său, cât şi din pricină că băiatul părea să fie tare bolnav. Îl lovise deodată boleşniţa, avea fierbinţeli mari, nu mâncase nimic toată ziua, iar ochii îi erau împăienjeniţi. Era copilul cel mai mărişor, Gyurika, favoritul lui Doja. El trebuie să-i ducă numele mai departe, după cum îi plăcea lui Doja să spună.

— Bade, bade, – se văicărea Maria, nevasta lui Grigorie, – dacă moare copilul, îmi iau lumea în cap!

Doja parcă ar îi fost de aceeaşi părere, tăcea şi-şi tot trecea mâna prin părul năclăit de sudori al copilului, ofta şi părea mai îngrijorat decât mama.

— Faceţi ceva cu băieţaşul! Eu nu mă pricep! Faceţi-i cât mai repede, se ruga Doja de Maria, de Ilina, de Hasan.

— Doamne! Ce-am putea face? Dacă cel puţin ar îi Grigorie acasă, se văicări femeia şi începu a plânge cu hohote.

Doja nu mai putu răbda, luă un ţol şi plecă spre grajd, să se culce în ieslea cailor. În casă îl părăseau puterile, iar acum, când vedea numai plâns şi îngrijorare, părea că tavanul cu grinzile groase se lasă asupra lui gata să-l strivească. În bătălii, vărsând sânge, semănând moartea

cu spada lui, inima parcă i se împietrea, dar vederea unei femei plângând şi chinul unui copil bolnav îi înmuiau inima şi-l făceau să se simtă mai neputincios ca o gâză.

Toată noaptea arse opaiţul în casa lui Doja, iar către ziuă sosi şi Grigorie. Scăpase cu fuga, singur, fără cai. Umblase toată noaptea pe coclauri ocolind drumurile bătute, de frică să nu fie ajuns din urmă şi întors la castel. Acolo, pivniţele gemeau de iobagii închişi; mai mulţi fuseseră agăţaţi în furci, alţii spânzuraţi şi leşurile lor se balăbaneau în bătaia vântului, atârnate de crengile copacilor din curtea castelului. Şi nu erau numai iobagi printre ei, ci şi ţărani liberi, ridicaţi de pe la casele lor din cauza bănuielilor.

Se zvonise că un oarecare Gavriş, un haiduc cu crucea cusută pe piept, ridică satele prin părţile Lechinţei, coboară pe câmpie şi are de gând să intre în secuime. Cu el ar fi câteva sute de oameni, toţi cu crucile pe piept, cruciaţi, care pârjolesc conacele şi chiar castelele pe care le întâlnesc în drum. Castelanul din Gurghiu, care se întorcea de la şedinţa Dietei ce se ţinuse în Alba regală, văzuse pe drum, în apropierea castelului său, lumea răscolită, satele răvăşite. Puhoiul de foc – i se spusese – se îndrepta spre Gurghiu, şi va intra în secuime. Înspăimântat, îşi strânse pe dată oamenii şi porni împotriva satelor iobăgeşti de pe domeniu, coborând dincolo de Reghin, în câmpie, până unde i se întindeau pământurile. Iobagii trebuiau îngroziţi ca să nu se alăture haiducului. De aceea castelanul ridică din fiecare sat câte doi-trei oameni mai răsăriţi împreună cu judele şi în unele locuri chiar şi pe popa satului.

Grigorie intrase ca şoarecele în capcană fără să-şi dea seama ce-l aşteaptă, şi de dat îndărăt nu mai putea da, căci porţile se încinseseră în urma lui. Cine intra era bun intrat. În curte, slujbaşii magnatului erau ocupaţi cu iscodirea celor ridicaţi şi cu chinuirea lor. Din satul lui Grigorie mai plecaseră în aceeaşi zi şi alţi iobagi spre castel, ducând cu ei dările. Erau şi ei acolo, aşteptându-şi rândul să fie cercetaţi. Erau întrebaţi dacă au auzit de Gavriş, nu cumva îl cunosc, n-au legături cu el? Sau dacă a trecut prin sat vreun recrutor, nu cumva au o ţidulă de cruciat?

Secuii nu auziseră de Gavriş şi cei ce erau în curtea castelului n-aveau ţidule de cruciaţi. Oamenii credeau că au scăpat uşor din încurcătură, însă seniorul luă mărturisirea drept credinţă şi supunere şi-i opri, înrolându-i în banderia şi garnizoana castelului, ca ostaşi împotriva cetelor lui Gavriş. Grigorie avusese şi el aceeaşi soartă. Castelanul nu-i amintise nimic de fratele Gheorghe şi nu se purtase mai aspru cu el. Doar intendentul îl întrebase într-o doară dacă nu cumva caii aduşi de el sunt furaţi, bineînţeles, furaţi de Gheorghe Doja. Grigorie tăcu, primi să intre iarăşi în oastea castelanului şi luă din mâna păstrătorului armelor o suliţă şi o spadă. Se arătă chiar

bucuros de cinstea care i se făcuse, de a fi pus mai mare peste zece călăreţi, dar gândul lui era la fugă.

A doua zi porni cu o mică oştire spre miazănoapte, în urmărirea cetelor haiducului. Gavriş ataca fulgerător, venea în goana năprasnică a cailor, dădea atacul şi pleca. El făcea începutul, iar iobagii continuau distrugerea. Chiar în ziua aceea, Gavriş atacase cetatea Lechinţei. Garnizoana se ţinuse însă bine şi Gavriş plecase tot aşa cum venise.

Era un act necugetat ca o sută cincizeci de oameni ai castelanului din Gurghiu să-l urmărească aşa departe. Ostaşii magnatului din Gurghiu poposiră într-un sat, iar noaptea, Grigorie reuşi să se strecoare şi să fugă spre casă.

Doja asculta cu mult interes spusele lui Grigorie. ,,Va să zică, Gavriş, nu se lasă! Oamenii aceştia vor strica totul, îşi spuse el îngrijorat. Dar dacă castelanului i-ar veni pofta să-l urmărească pe Grigorie? Ar veni aici, se înţelege, întâi aici, şi l-ar găsi pe el închis ca într-o cuşcă, între două coline, singur. ,,Ce neprevedere! se învinui Doja, gândindu-se la oamenii lui, toţi trimişi să cutreiere satele de prin văi şi munţi. Hm! asta mi-ar mai trebui!''

— Copilul cel mare trebuie ajutat în grabă, spuse Doja, căci îngrijorarea pentru boala copilului nu pierise o dată cu întoarcerea lui Grigorie. Du-te în sat, Grigorie, caută vreo babă care se pricepe. Dacă nu se îndreaptă până mâine, va trebui să-l iau cu mine pe cal şi să-l duc până la tatăl lui Valentin. Acolo este un călugăr care se pricepe, înţelegi, copilul e bolnav!

— N-are nimic copilul, nu-ţi face gânduri cu el, răspunse Grigorie, părând nepăsător în privinţa bolii copilului. Mai bine te-ai gândi ce ne facem dacă magnatul din Gurghiu trimite ostaşi după mine.

— De asta nu-ţi bate tu capul, du-te unde ţi-am spus, zise Doja şi se ridică de pe laviţă.

— Ce zici, să nu aduc oameni din, sat? Ne-ar putea ajuta în cazul unui atac!

— Nu, lasă oamenii. Du-te după vreo babă şi trimite-o pe Ilina afară.

Grigorie plecă fără nicio grabă. Era obosit şi, dacă era vorba numai de copil, apoi îşi bătea picioarele degeaba. El ştia cum sunt copiii: li se apleacă din te miri ce, bolesc o zi sau două şi după aceea zburdă ca iezii. Totuşi, îi făcu voia fratelui Gheorghe şi plecă după ce-i spuse mai întâi Ilinei c-o aşteaptă bădiţa în faţa grajdului.

Doja se gândi că nu trebuie să lase satul pradă furiei seniorului din Gurghiu. Chibzui bine şi-şi dădu seama că nici nu era nevoie de ajutorul iobagilor din sat. Cu Gavriş în coaste, magnatul nu va îndrăzni să pornească un atac. Însă, paza bună trece primejdia rea! Aşa că împreună cu Hasan, începu să pregătească apărarea.

— Ţine caii înşeuaţi! îi porunci lui Hasan. Poarta din dos să se

poată uşor da în lături, s-ar putea să ne calce duşmanii, Hasane, înţelegi? Tu tragi bine cu arcul… vei trage din podul grajdului, să nu te vadă nimeni că iei parte la luptă, înţelegi?

Hasan îşi plecă capul şi-şi apăsă palma dreaptă pe inimă.

— Bine, Hasane! Du-te în grajd şi pune şeile pe cai.

Dinspre casă venea Ilina, îmbrobodindu-şi năframa din mers, şi părea grăbită să audă ce vrea cu ea bădiţa Gyuri. Zveltă, voinică, ea se opri ostăşeşte în faţa lui. Doja o privi câteva clipe în ochi: ,,Mândră fată!'' îşi spuse el.

— Parcă m-ai chemat! grăi Ilina şi-şi lăsă ochii în jos. Iată-mă, sunt aici! spuse apoi fata ridicând capul.

— Te am chemat, dar mai întâi aş vrea să te întreb: ţi-e frică de focul armelor?

— Frică? Nu! Nu le-am auzit niciodată glasul. Cum să-mi fie frică?

— Ce-ar fi dacă le-ai auzi astăzi?

— Aş spune că mi s-a împlinit una dintre dorinţele mele!

— Bine, o să încercăm. Tu va trebui să ne ajuţi ca şi-un bărbat, o să înveţi cum să mânuieşti o armă de foc, nu-i cine ştie ce grozăvie, numai să nu-ţi fie frică!

— Cât despre frică, bădiţă Gyuri… se vede că nu mă cunoşti.

— Bine, bine, nu-mi plac cei ce-o fac pe voinicoşii înainte de vreme!

Doja scoase trei arhebuze dintre cele noi. Ilina luă una şi-l urmă pe Doja. ,,Are putere cât un voinic'', gândi el, văzând-o cum păşeşte cu uşurinţă. Căutară trei locuri potrivite şi aşezară arhebuzele acolo – erau trei poziţii bune. În bătaia arhebuzelor avea tot crângul din faţă, pe unde ar fi putut veni atacatorii. După ce aşezară armele, Doja aduse pulbere şi plumbi, apoi începu să-i explice fetei cum se încarcă, cum se potriveşte cremenea, cum se sloboade cocoşul.

— Lasă-mă pe mine acum, lasă-mă, bădiţă Gyuri! spuse nerăbdătoare Ilina.

Doja se dădu la o parte. Ilina începu cu multă băgare de seamă încărcarea arhebuzelor. Când totul fu gata, Doja îi arătă cum să ochească şi-i dădu ca ţintă un colţ de stâncă ce se afla la o depărtare de vreo sută de paşi. Ilina ochi ca un arhebuzier priceput; nu se grăbea, făcea mişcările după regulile trăgătorului. Doja numără încet şi văzu că fata ţinea bine minte sfaturile lui… apoi trase. Lovitura nu dădu greş, pulbere şi sfărâmături de piatră zburară din stâncă. Fata îl privi pe Doja, întrebându-l din ochi dacă-i mulţumii de felul cum a tras.

— Bine, fata moşului, o bătu Doja pe umăr, ca pe un recrut sârguincios. Acum pot să-ţi spun: vom pleca în curând şi tu vei merge cu noi. Vom avea în ceata noastră un arhebuzier mai mult. Dar până atuncea, astăzi cred c-o să-ţi faci ucenicia de luptător aici, la arhebuza

aceasta. Încarcă arma şi aşteaptă! Eu trec dincolo, la arhebuza a treia, pe Grigorie îl vom pune în mijloc… numai să vină odată din sat. Oare copilului nu i s-o face şi mai rău?

Într-un târziu sosi şi Grigorie; se reîntorcea din sat însoţit de părintele Graţian, de bătrânul jude şi de o babă gureşă. Doja le ieşi înainte.

— Când plecăm spre tabere, căpitane Gyuri? întrebă judele Adám Csuka, întinzându-i lui Doja mâna.

— Plecăm, plecăm! O săptămână, mult două, şi-am întins-o la drum. Câţi oameni din sat s-au înscris?

— Toţi cei cu cai buni, vreo douăzeci!

— Şi dumneata?

— Eu?! Vezi bine, eu oi fi în fruntea lor! Ştii ce, căpitane Gyuri, eu mi-am zis că n-ar fi rău să intrăm în ceata domniei tale, ce zici?

— De, ce să zic! Să mă mai gândesc! Va să zică, ţii morţiş să vii şi dumneata?

— Fără mine se poate? făcu judele.

— Îl auzi cum vorbeşte? Vrea să mă lase singur în sat, cu toate necazurile pe capul meu, se necăji părintele Graţian.

— Hai şi sfinţia ta, părinte Graţian, îi spuse glumind Doja şi prinzându-i mâna îl trase spre casă. Voia să audă cât mai repede, din gura babei, că băiatul nu are cine ştie ce boală rea.

— Hei, aş veni, aş veni… Nu vezi? Abia mă mai ţin picioarele! spuse părintele Graţian.

Baba cercetase copilul, îi scuipase de deochi, îi dăduse să bea apă de la şapte cărbuni stinşi. Când intrară ei, tocmai se pregătea să-i frece tot corpul cu oţet tare de mere.

— Vedeţi-vă de treburi, ce căutaţi? Lăsaţi boleşniţa să iasă afară din casă… cu umbrele voastre o împiedecaţi! se oţărî baba la ei când îi văzu intrând.

— Se face bine, mătuşă? întrebă Doja mai puţin îngrijorat acum.

— Ehe, ce întrebare! Păi boleşniţa a şi ieşit din el! Nu vă mai zbuciumaţi din pricina unui copil, lăsaţi-l să doarmă. Când va deschide ochii să-i daţi să mănânce lapte acru, să-i liniştească burta şi să-l scoată afară.

Doja căută în buzunar un ban de argint şi-l întinse babei, apoi spuse femeii lui Grigorie:

— Ai văzut? N-are nimic copilul, te-ai speriat parcă nu ştiu ce-ar fi avut.

Femeia îi răspunse printr-un zâmbet. Nu-şi putea stăpâni lacrimile şi nu îndrăzni să-i spună că el fusese cel mai speriat dintre toţi,

Ieşiră în curte. Părintele Graţian părea mirat. ,,Hasan înarmat, fata în apropierea arhebuzei, Doja încins cu spada. Ce-o fi?"

— Doamne, Gyuri, parcă aţi aştepta pe han-tătar! Ce-i drăcia asta?

spuse părintele apropiindu-se de arhebuză.

— Vrei să audă sfinţia ta ce-i? grăi Ilina. Să-i dau foc, bădiţă Gyuri?

— Dă-i! se auzi vocea lui Doja.

— Nu, nu, nu! ridică părintele Graţian mâinile în sus.

Sporovăiră împreună tot restul zilei, aşteptând; dar nu se arăta nimenea pe vale, nici pe poteca care venea de pe coasta colinei din faţă, pe care ar fi putut coborî cei de la castel pe care-i adăstau. Seara, părintele Graţian şi judele se reîntoarseră în sat; Doja şi Hasan statură de veghe. Toată noaptea, dar nu se întâmplă nimic.

A doua zi, către amiază, se văzu venind un grup de călăreţi spre sat. Se oprise mai întâi pe vârful colinei, apoi începu să coboare în goană. Când ajunse la terasa cu semănătura de toamnă, o luă în lungul ei, venind la vale. Hasan era mânios. Că ticăloşii îi vor îngropa cu copitele tot grâul. Grupul de călăreţi se apropia în goană; Doja îşi recunoscu oamenii,

Deodată, curtea se umplu de larmă, de zăngănit de arme, de nechezat de cai. Inima lui Doja tresăltă de bucurie. În sfârşit trecuseră zilele păcătoase de gânduri şi trândăvie, auzea iarăşi zgomotul plăcut al armelor, nechezatul cailor.

Ilina părăsise postul şi venise spre grupul lor; crezuse că sunt cei plecaţi cu Valentin. Nu erau ei, nu era nici baciul Bándy, nici Valentin. Dar oricum, erau oamenii lui Doja şi se învioră şi ea. Va veni şi Valentin, şi Bándy, ceata va începe să prindă din nou număr.

În timpul acesta se apropiau de casa lui Doja şi doi călăreţi cu patru cai. Grigorie îşi cunoscu de departe caii lui rămaşi la castel.

Unul dintre călăreţii oare aduceau caii lui Grigorie părea să fie un scrib. Era mai bine îmbrăcat şi purta la şold o sabie încovoiată. Celălalt aducea cu un ostaş de rând, din garnizoana castelului. Scribul, înainte de a saluta după cuviinţă, întrebă de Gheorghe Doja. Părea mirat, deoarece nu se aştepta să întâlnească atâţia oameni.

— Îl caut pe Gheorghe Doja, spuse el.

— Eu sunt! răspunse Doja.

— Dumneata eşti cu adevărat Gheorghe Doja? întrebă el uimit, văzându-l pe Doja cu nimic deosebit de ceilalţi, un ţăran ca oricare altul, încins cu spadă. El auzise atâtea vorbindu-se! Iată ce înseamnă gura lumii: face din ţânţar armăsar!

— După cum mă vezi şi te văd! spuse Doja, înţelegând ce-l făcuse să se mire atâta de el.

— Măria sa îţi trimite caii şi te pofteşte să vii la castel.

— Spune-i seniorului să aştepte… cândva, într-o bună zi, dacă voi avea timp, o să trec pe acolo.

— Măria sa îţi porunceşte să vii acum, cu mine, pentru aceasta m-a trimis! spuse scribul uluit de atitudinea lui Doja.

— Dumneata eşti sluga lui?

— Nu sunt slugă, sunt slujbaşul castelului, port catastiful naşterilor, morţilor. Aveţi în casă doi copii, un băiat şi-o fată!

— Bine le mai ştii socoteala!

— Cum să nu le ştiu? Sunt doar copiii noştri! Dojeştii au sesia iobăgeasca pe dealul Cârjeştilor, tot eu port şi cadastrul. Aveţi sesia înjumătăţită, aveţi şi o colibă în sat de care ar trebui să vă îngrijiţi. Când trecui pe acolo, mi-am aruncat ochii asupra ei, se dărâmă. Să nu treacă măria sa şi s-o vadă, că-i de rău… dacă folosinţa e a voastră, de drept proprietatea e a măriei sale şi trebuie să vă îngrijiţi de bunul stăpânului. Nu vă uitaţi că aveţi o curte aşa de mare ca asta în care staţi acum, că până la urmă tot în coliba din sat veţi ajunge!

Scribul avea chef de vorbă. Văzându-l pe Doja un ţăran ca toţi ţăranii, se gândi că n-ar strica să-şi dea ifose de om cu rosturi mari la castel. Vorbea despre Grigorie, dar i se adresa lui Gheorghe, şi se părea că urmăreşte ceva. Tocmai asta aştepta să afle şi Doja.

— Eu totuşi ţi-aş spune să vii la castel, începu din nou scribul. De fapt nici n-ar trebui să mă întorc fără dumneata. Nu-l face pe stăpân să se supere, şi vino cu mine. E foarte adevărat că dumneata eşti acum nobil, dar eu ştiu mai bine ca oricine şi pot să-ţi spun şi dumitale: există o diplomă dată de marele rege Andrei al II-lea. Prin diploma aceea se dau în veşnică stăpânire castelanilor Gyoroffy pământurile şi oamenii întinsului domeniu şi se mai spune în diplomă că, chiar dacă în veacurile următoare, unul dintre supuşi ar fi înnobilat, el trebuie să slujească şi mai departe castelul potrivit cu rangul pe care l-a căpătat. Aşa stau lucrurile cu dumneata, domnule Gheorghe Doja.

— Stăpânul tău ţi-a spus să-mi înşiri toată istoria asta, sau ai scornit-o din mintea ta?

— Eu ţi-o spun! Nu uita că fratele dumitale e iobag, înscris în catastiful castelului, şi nu uita c-a fugit de sub arme! vorbi cu ton ameninţător scribul, văzând că Doja nu-l ia în serios.

Dar când Doja vru să-l repeadă, auzi sunetul cornului anunţând întoarcerea cetei cu care plecase Valentin şi baciul Bándy. Îl lăsă pe scrib şi porni spre poartă. Toată curtea intră în fierbere. Hasan ieşi din grajd. Ilina dădu buzna pe uşă. Caii care se adăpau la vălău începură să necheze.

,,Dracul să mă ia, am nimenit într-o adevărată tabără de bandiţi! îşi spuse scribul. Ăstuia nu-i pasă de diploma regelui Andrei, cum nu-mi pasă mie!''

Grigorie luase cei doi cai şi-i dusese în grajd, ca să-i hrănească. Ostaşul castelanului nu deseălecase, ţinea calul scribului de frâu şi nu-şi mai lua ochii de la voinicii care începuseră să-şi frece cu şomoioage de paie caii. Mult i-ar fi plăcut să fie şi el printre ei, mai ales că nu era decât un iobag care-şi plătise la timp dările şi drept răsplată îl onorase castelanul cu cinstea de a-i fi ostaş.

Doja uitase de oaspetele său nepoftit. Stătea în poartă aşteptându-şi tovarăşii. Ilina era alături de el, nerăbdătoare să-l vadă pe Valentin sosind. Acum, de când fusese învăţată să mânuiască arhebuza şi primise îngăduinţa lui Doja să meargă cu el, se socotea ca făcând parte din ceată.

Scribul magnatului din Gurghiu se apropie de Doja:

— După cum văd, – începu el iscoditor, – măria ta te pregăteşti temeinic de război. Te pomeneşti că-ţi aduni aici toată oastea? Cred că te costă multe parale voinicii aceştia, sau poate merge fiecare pe ce poate pune mâna?

— Aşa fac! Şi mai retează şi gâtul câte unuia care-şi vâră nasul unde nu trebuie!..

— Și zi, cu măria sa castelanul n-ai timp să stai de vorbă? nu se dădu bătut scribul.

— Nu! răspunse răspicat Doja.

— Nici azi, nici mâine, niciodată? O să-i spun chiar aşa cum mi-ai spus. Însă te rog să mă crezi, diploma regelui Andrei există, o păstrăm la noi.

— Păstraţi-o bine să n-o mănânce şoarecii. Multe diplome au dat regii de pe timpuri. Unele, puţine, pentru a păstra şi drepturile oamenilor acestui pământ, pentru iobagi. Diplomele date ţăranilor au fost călcate în picioare de magnaţi, o să le vină rândul şi celor date seniorilor să fie călcate de picioarele noastre!

— Să-i spun şi asta înălţimii sale? întrebă cu ton ameninţător scribul.

— Spune-i tot ce vrei şi dă-mi bună pace!

Cavalcada voinicilor se apropia. Cel din frunte desfăşurase un steag, iar călăreţii chiuiau de răsuna valea.

„Vin parcă de la nuntă”, cugetă ostaşul care venise cu scribul, strunindu-şi deodată calul.

— N-are niciun rost să ne mai pierdem timpul, începu din nou scribul castelanului. O să-i spun înălţimii sale cele ce mi-ai grăit. Iar în gândul lui îşi spuse: „Dracul l-a pus pe işpan să-i trimită caii. Ce, credea că zvârle nada în calea lupului? Iată că nu s-a prins!”

— Dacă vrei să rămâi peste noapte aici, rămâi. Te-om găzdui cum vom putea, vorbi domolit Doja, gândindu-se că nu-l poate alunga în pragul nopţii.

— Mulţumesc măriei tale, mă duc la judele satului. Mai am şi alte socoteli, n-am venit numai la dumneata. Dar Grigorie rău a făcut că şi-a părăsit stăpânul şi a fugit!

Scribul plecă urmat de ostaşul care-l însoţea. Ceata lui Valentin descălecă în curtea casei. Grupul lui Doja se închegă iarăşi. Grajdul adăpostea acum aproape treizeci de cai şi mai erau şi vitele gospodăriei. În sala cea mare, şeile se aflau înşiruite pe lângă pereţi,

suliţele stăteau în colţurile de lângă uşă, spadele erau atârnate pe pereţi. Casa nu mai părea o casă de gospodari paşnici, ci un adevărat sălaş ostăşesc.

2

Morişca măcina ziua şi noaptea, fumul ieşea mereu din hogeacul cuptorului de copt pâine. Câţiva voinici frământau covată după covată. Ilina era neobosită, alerga de la cuptorul de copt pâine şi uscat pesmeţi la afumătoarea de carne. Pretutindeni o vedeai grăbind veselă şi nu rareori Valentin îi aţinea calea, oprind-o locului pentru a schimba două cuvinte:

— Frumoasă vreme mai e şi astăzi! spuse Valentin visător.

— Da, frumoasă! întărea Ilina.

— Va veni în curând primăvara!

— Bine-o face!

— Ilino!

— Da!

— Bine că te-am întâlnit, parcă aş fi vrut să-ţi spun ceva şi mi-a zburat din minte!

— Nu crezi că ar trebui să ne grăbim, trec zilele una după alta şi mai avem atâtea de făcut?

— Da, cum să nu! Ai mult de lucru? Ascultă, Ilino, ceva nu ţi-a rămas la inimă din noaptea aceea?

— Ce să-mi fi rămas?

— Mi-a spus nana Maria că, şi tu… înţelegi?… Însă… eu… aş vrea să aud din gura ta!

— Abia căzuşi de pe drum şi vrei să ştii toate! Dacă ţi-a spus nana Maria, ce să mai auzi şi din gura mea? Parcă ai fi un copil, vrei ca toată lumea să-ţi spună acelaşi lucru!

Tânărul încercă să-i cuprindă mijlocul, s-o sărute, dar Ilina se zbătu şi scăpă din mâinile lui.

— Aşaaa? No, lasă tu, sălbătăciune, te prind eu odată!

— Hai mai bine de-mi ajută. Pune şi tu mâna pe ceva, nu te foi de colo-colo fără nicio treabă!

— Nici pomeneală! Dacă eşti rea, trudeşte-te singură!

— Hai, zău, Valentine…

— Dacă mă laşi să te sărut, bine! Dacă nu, m-am întors pe călcâie

şi-am plecat!

— Pune mâinile la spate şi stai drept, cu ochii închişi. Te sărut eu, vrei?

— Hai, să-ţi fac voia…

Valentin îşi duse mâinile la spate, închise ochii, dar când Ilina se apropie, îi înconjură mijlocul cu braţele, o strânse şi-o înălţă de la pământ, începând s-o sărute pe buze, pe ochi, pe frunte. Fata se zbătu cât se zbătu, apoi se lăsă moale în braţele lui.

— Du-te, fugi din calea mea! spuse când Valentin îi dădu drumul din îmbrăţişare.

Din drumurile umblate, Valentin şi baciul Bándy aduseseră veşti îmbucurătoare; satele iobăgeşti trimiseseră fiecare câte un grup numeros spre tabere, iar cuvântul lui Doja, pe care el îl împrăştiase prin sate, pornise şi pe cei întârziaţi. Numai ţăranii liberi stăteau locului, momiţi de făgăduielile lui Martinuzzy. Oamenii lui Doja călcaseră întreaga regiune, până la hotarele Moldovei; pretutindeni întâlniseră oameni mergând spre tabere, călugări care agitau pentru cruciadă, târgoveţi porniţi şi ei. Lumea asupriţilor se trezise parcă dintrun somn adânc şi pornise, mergând încrezătoare în puterile ei, împânzind drumurile şi potecile.

Bándy căutase să afle şi urmele lui Werböczy, ale comitelui Kornis şi celorlalţi. Iscodise pe la conacele şi castelele de graniţă, dar nicăieri nici o urmă. Intrase chiar în castelul comitelui Kornis; se învârtise pe la cuhnii, pe la grajduri, iscodise pe unul şi pe altul, doar de-o afla ceva, însă tot nimic. Şi fiindcă bătrânul o făcea pe secuiul încăpăţânat şi nu pleca din curtea castelului, veni işpanul şi-l alungă.

A doua seară după sosirea lor, Valentin dădu amănunte asupra celor întâlnite în drum:

— Ceea ce m-a mirat, — începu el să povestească, — e că am întâlnit mulţi ţărani liberi trecuţi de partea voievodului în urma proclamaţiei pe care crainicii o citeau trecând prin sate. Se vorbea în proclamaţie că drumurile secuieşti vor fi libere de vămi, podurile de asemenea, dările cu care castelanii au împovărat pe ţăranii liberi se vor şterge ca nedrepte, oamenii nu vor mai plăti nimic decât ceea ce se cuvine, după datină, voievodului. Atunci crainicul înșiruia: un zlot pentru vistierie, la sfântul Gheorghe, altul la sfântul Dumitru, un bou de la patru porţi, juncanul de la două, atâta. Iar mai departe, obligaţiile ostăşeşti: două porţi vor da un om călare, fiecare poartă un ostaş pedestru, cu suliţă şi arc. Bătrânii sunt scutiţi, nevolnicii de asemenea Şi, în sfârşit, crainicul chema în numele voievodului pe toţi oamenii liberi în tabără, după sfântul Gheorghe, când stejarul va fi înfrunzit. Atunci toţi cei care sunt în stare să poarte o armă în mână şi sunt înscrişi, după pravilele străbune, printre secui, îşi vor alege corniţele, om pus să le apere drepturile, nu să le încalece!

— Ce-o mai fi însemnând toate vorbele astea? Măi, măi, să aibă asemenea gânduri voievodul?! rosti Bándy neîncrezător.

Doja rămase îngândurat.

— Politică, ce să fie! îşi dădu părerea Valentin.

— O fi, şi nu pare să fie rău! conveni Bándy.

— Gândurile lor pot ascunde cine ştie ce. Vorbele se spun şi se calcă, proştii ascultă şi cred! Şi fiindcă-l cunosc pe cancelar, trebuie să-i cunoaştem şi gândurile, înţelegeţi? De aceea îi vom scrie o scrisoare, o să-i spunem cum am iscodit după fugari, dar că nu le-am dat de urmă, şi că suntem încredinţaţi cum că ar fi fugit spre Buda, nu spre Moldova cum bănuia, vorbi Doja.

— O scrisoare? Pentru ce? Cred că n-are niciun rost, căpitane Gyuri. Eu aş zice să grăbim mai bine plecarea, să nu se apuce cine ştie ce prin văgăunile acestea. Drept să-ţi spun, nu mă simt bine aici, printre stânci, nu mai am picioare să mă caţăr ca o ciută neagră. Să ieşim mai repede la câmp deschis! se arătă nemulţumit baciul Bándy.

— Ba are rost! spuse Valentin. Are rost, cum să nu aibă. Îi întocmim o scrisoare şi mă duc eu cu ea ca să i-o duc. În drum mai iscodesc… iscodesc şi pe la curte. Nu-i aşa că în toată treaba asta se ascunde ceva, Gyuri baci? Nu aşteptă însă răspunsul lui Doja şi continuă: Cum de l-a apucat deodată dragostea faţă de secui? Aici trebuie să fie ceva şi n-ar fi rău dacă am afla. M-aş repezi şi până în satul Ilinei, la jude…

— O să-i dăm de veste cancelarului printr-o scrisoare, răspunde Doja, căutând să pună capăt discuţiei.

— Vezi bine! Iar eu plec în zori de zi să i-o duc. Mai iau un om cu mine ea să fim doi, dacă pier eu, el vine şi vă dă de ştire.

— Stai, că n-ai scris nici scrisoarea, unde te grăbeşti? se răţoi baciul Bándy.

— Scrisoarea nu-i mare lucru!

— Ba îi mare lucru! Trebuie bine ticluită, vorbi măsurat Doja. Dacă-i vorba să te duci tu, ţine minte că n-avem vreme prea multă de pierdut, doar cinci-şase zile şi te întorci acasă!

— Numai o noapte o să zăbovesc în Inău. Am unele vorbe de schimbat cu tatăl Ilinei.

— Ştiam! făcu baciul Bándy, râzând pe sub mustaţă.

— Ce ştiai? se răsti Valentin la Bándy, care-l tot sâcâia.

— Hei, ce crezi că noi n-avem ochi? răspunse şugubăţ Bándy.

— Trebuie bine ticluită scrisoarea, căută Doja să revină la ceea ce-şi pusese în gând. Nici acum nu ştim ce vor cu mine, trebuie să fim cu băgare de seamă.

— Tocmai! Eu aş zice să le dăm bună pace şi să ne vedem de drum, reîncepu baciul Bándy. Până ne întoarcem din Alba, cine ştie ce se mai poate întâmpla, iar timpul nu stă în loc. Bat vânturile din toate părţile,

e întrebarea cine rămâne pe picioare după vijelie, poate nici de nume să nu le mai auzim! Apoi mai e şi alta! Băiatul ăsta să se ducă n-ar fi cu cale, te pomeneşti că pun mâna pe el oamenii episcopului. Dacă-i vorba să se trimită o scrisoare, apoi numai eu aş putea să mă duc. Nimeni nu-şi pune mintea cu un bătrân ca mine!

— Dar Calist?! Pesemne dumneata ai uitat. Ce ţi-ar mai întinde ciolanele bătrâne, dădu din cap Valentin.

— Da, s-ar putea să ai dreptate, însă singur tot nu te las. Dacă-i vorba de trimis veste cancelarului, apoi merg şi eu. Mai ştii, poate am şi cu câteva vorbe să-i spun judelui din Inău!

— Văd eu bine că vă arde de ducă la amândoi, spuse Doja. Scrisoarea trebuie dusă. O să plecaţi împreună, iar tot drumul, căscaţi-vă ochii, desfundaţi-vă urechile. Treceţi şi pe la Ian Klepka, ar putea să vă spună ce se mai aude pe la curte, să nu ne trezim luaţi pe nepregătite. O zi puteţi rămâne şi la tatăl Ilinei, dar mai mult nu.

După cină, Doja, Valentin şi Grigorie stăteau pe laviţă, în faţa mesei pe care Valentin întinsese un sul de hârtie alb-gălbui. Valentin îşi tot potrivea penele, încercându-le pe o bucată de hârtie. Ilina intră cu două opaiţe aprinse şi le puse, unul în dreapta altul în stânga lui, apoi ocupă un loc pe capătul laviţei. Tăcută ca şi ceilalţi, privea pregătirile pe care le făcea Valentin. Tăcerea era aşa de mare, încât greierașul de sub vatră crezu că toţi ai casei au adormit şi începu să cânte; altul, ce-şi avea culcuşul sub o grindă din perete, prinse a-l îngâna: gri-gri-gri!

— Gata! se auzi deodată glasul lui Valentin.

Doja tuşi de două ori şi-şi strânse gândurile, încre- ţindu-şi puţin fruntea.

— Să zicem aşa: Mările domnule cancelar, eu Gheorghe Doja, după cum v-am trimis vorba…

— Nu aşa, bade Gyuri, îl întrerupse Valentin. Astăzi nu se mai scrie aşa. Lumea s-a schimbat şi pe la noi, acum oamenilor care poartă treburile ţărilor li se spune: excelenţă! Eu zic să începem după tipicul de astăzi, să nu râdă dalmatinul de dumneata. Deci să zicem: Excelenţă! Cavalerul Gheorghe Doja, în afacerea de stat cu care l-aţi însărcinat, vă comunică următoarele. Şi tot aşa, în limba latinească, după cum se cere. Ce zici, bădiţă Gyuri?

— Măi al naibii! Ai putea să ne tălmăceşti şi nouă ce înseamnă toate vorbele astea? se miră baciul Bándy.

— Ce să însemne? Până aici nu înseamnă nimic! spuse cu multă mândrie de sine Valentin.

— Păi dacă nu înseamnă nimic, pentru ce mai mânjeşti atâta hârtie de pomană? Scrie numai ce trebuie, pe un peticel, aşa după cum ai scris în Vinţ, şi nu face atâta risipă de parcă nu tu ai purta punga şi n-ai şti că în curând o să înceapă să sufle vântul în ea!

— Lasă-l să scrie cum crede că-i mai bine, trebuie să ne dăm şi noi

cu timpul, îi tăie Doja pofta de vorbă lui Bándy. Dacă nu se spune mare lucru cu atât mai bine! Numai să ai grijă, Valentine, să nu-l faci pe cancelar să creadă cumva că mă tem de el!

Valentin se aplecă asupra hârtiei întinzându-şi coatele pe masă. După ce scrise cuvântul Excelenţă, ridică hârtia, plecă capul şi privi literele dintr-o parte. După asta se aşternu din nou înflorind scrisul şi când desenul fu gata ridică hârtia din nou şi-o privi din depărtare.

„Grea muncă!" cugetă baciul Bándy.

Ilina stătea de o parte, pe colţul laviţei, cu mâinile în poală şi cu ochii ţintă pe faţa lui Valentin. Toţi priveau cu băgare de seamă munca tânărului, numai Grigorie, rezemat de speteaza laviţei, se gândea la necazurile lui.

După ce tânărul termină de scris titlul şi primele cuvinte introductive, ridică din nou capul şi-l privi pe Doja întrebător, aşteptându-i cuvântul.

— Scrie cam aşa! îi porunci Doja, şi începu să-i dicteze rar, ca să fie înţeles: Am scotocit toate văgăunile. Vânatul excelenţei voastre a ieşit spre pustă, îndreptaţi-vă hăitaşii într-acolo. Spre locurile acelea ne ducem în curând şi noi. De mai aflăm ceva, vom împărtăşi şi măriei tale cele aflate.

— Excelenţei Noastre, îl întrerupse Valentin.

— Bine, bine, excelenţei voastre, mormăi Doja.

— Nu-i rău! O să priceapă de îndată cancelarul despre ce-i vorba, că-i om deştept, întări Bándy.

— Vezi bine, căci doar aşa se scriu scrisorile care ascund taine, îşi spuse părerea Valentin.

— Dă-i drumul mai departe, îi porunci Doja şi începu să-i dicteze alte câteva cuvinte obişnuite în relaţiile cu cei mari. Valentin aşternea scrisul pe hârtie, traducând în latineşte.

După aproape două ore de chin, scrisoarea fu gata. Valentin o aşternu pe curat. Ceilalţi plecară la culcare. Ilina rămase să ridice opaiţele. Valentin o privea cu coada ochiului, însă nu-şi întrerupse scrisul. Fata stătea liniştită pe colţul laviţei, neîndrăznind nici să clipească din pleoape. Numai când Valentin împrăştie cenuşa pe hârtie, ea se ridică şi-l întrebă:

— Treci şi pe la tătucu?

— Nu trec pe la tătucă-tu. Mă duc drept la monseniorul de Kuty, ca să-i vând locul unde te ascunzi, să vină în grabă şi să te ridice, asta voi face, glumi Valentin.

— Bine faci! Îndeamnă-l cu vorbe, fă-l să vină încoa. Ce n-aş da să-l am în palmă!

— Nu mai spune! Îţi închipui poate că sfinţia sa vine singur, pune-ţi pofta-n cui. O să vină cu o oaste întreagă!

— Să poftească, nu mă tem! Ştiu să trag cu arhebuza mai bine ca

tine şi nici la mânuitul spadei nu mă întreci, iar dac-o fi şi o fi, o mână de ajutor tot o să-mi dai tu!

— Ei, aş! Şi dacă aş trece pe la tată-tău, ce-ai vrea să-i spun?

— Să-i spui să nu se grijească de sufletul lui Voicu că am eu grija asta, şi că n-o să-mi scape căpcăunul de episcop nici în gaură de şarpe de s-o ascunde!

Fata îşi luase avânt. Ar fi vrut să-l aibă în mână pe monseniorul de Kuty ca să-l supună la toate chinurile care-i trecuseră prin mintea ei frământată de gândul răzbunării. Tot vorbind, vocea începu să-i tremure, ochii să-i scapere scântei. Lui Valentin nu-i plăcea s-o vadă aşa, îl îngrozea atâta pornire răzbunătoare câtă arăta Ilina şi de aceea îşi făcu de lucru cu penele lui şi hârtiile împrăştiate.

Ilina se sprijini pe podul palmelor de marginea mesei, părea mai liniştită, vocea şi-o schimbă:

— Ascultă, Valentine, dacă treci pe la tătucu, ce vrei să-i spui?

— Ţie ce ţi-ar place să-i spum?

— De unde aş putea şti eu!

— Nu-mi cunoşti nici acum planurile? Dacă tu ai vrea să-i spun că are o fată, pe care i-aş cere-o, eu zic că n-ar fi rău!

— N-ar fi rău! încuviinţă zâmbind Ilina. Ar fi cam de timpuriu, atâta numai!

— N-ar fi de fel prea de timpuriu. De spus pot să i-o spun acuma, ca să-şi ia omul o grijă!

— De spus, poţi să i-o spui!

— Să i-o spun?

— Da, poţi să i-o spui, însă am socotelile mele. Până atunci trebuie să mai aştepţi.

— Aşa! Îmi umbli cu socoteli, aşteaptă numai! spuse Valentin prinzându-i mâinile şi dând să o îmbrăţişeze.

— Voinicos mai eşti! răspunse Ilina, întinzând braţele şi punând în felul acesta o depărtare bunişoară între ei, care nu dură însă decât foarte puţin, căci în curând fata se apropie şi-şi aşeză capul pe pieptul tânărului.

— Făgăduieşte-mi că cel puţin atuncea când eşti cu mine n-o să te mai gândeşti la căpcăunul de episcop. Ştii, când îţi răsare în minte, ţi se schimbă faţa, devii ca o arătare, ca o stafie. Îl urăşti atât de mult? Stăpâneşte-te!…

— Nu pot! Poate numai dacă aş afla că nu mai este în viaţă l-aş uita. Dar vreau să trăiesc, vreau ca să-i înfig unghiile în ochi… ca să-l sugrum cu mâna mea! spuse llina cu ochii în lacrimi.

3

Feciorul cel mare, al şoimarului sosi într-o zi pe înserate, şi oamenii fiind pe la grajduri, prin sala cea mare, nu-l putură vedea deeât a doua zi. De abia ieşise în curte şi voinicii făcură roată în jurul tunarului, minunându-se de hainele şi de armele lui. Cei mai îndrăzneţi încercară şi câteva glume, dar Doja le-o reteză scurt, din două priviri aspre. Unul însă mai năzdrăvan ca ceilalţi nu se astâmpără; ieşi în faţă şi, după cum văzuse că se provoacă cavalerii, se schimonosi şi el în faţa lui Iosif, stârnind râsul.

— Ei, hai să te văd, trage spada, voinice! îi spuse Iosif, trăgându-şi spada din teacă. O spadă lungă, mult mai subţire decât cele obişnuite şi cu chipuri gravate pe lamă, stârnind admiraţia voinicilor.

Spada glumeţului nu era la el. Alergă însă în fugă după ea şi, întorcându-se, strigă în gura mare:

— Loc, faceţi loc cavalerului Pungă-goală!

Toţi se dădură la o parte şt cei doi îşi încrucişară spadele. Voinicul se repezi la Iosif cu atâta înverşunare, încât acesta fu nevoit să facă doi paşi înapoi. Surprins, el începu jocul după toate regulile duelului cunoscute unui spadasin încercat. Iosif avea ţinută, ocolea cu sânge rece loviturile. Ostaşul lui Doja începu să se înfierbânte. Lovea cu ciudă şi mânios, scrâşnea din dinţi din cauza neputinţei de a-l atinge pe tunar. Iosif păstra calmul, numai faţa parcă i se făcuse mai pală, poate unde era privită în contrast cu faţa roşie ca racul a potrivnicului său. Lupta continua, unul înfierbântându-se şi înciudându-se, celălalt mai liniştit ca la început.

— Căpitane, îl pocnesc în cap! strigă omul lui Doja, înfuriat, uitând că totul nu-i decât un joc, şi fără să aştepte răspunsul lui Doja ridică spada ca pe un ciomag şi o repezi spre capul lui Iosif.

Spadele s-au lovit şi au scânteiat, s-a auzit un sunet de oţel care a pătruns inimile tuturora, iar când privitorii îşi plecară ochii, la pământ zăcea frântă spada tovarăşului lor. Omul îşi strângea pumnii între genunchi; dintr-un pumn izvora sângele.

— Ăsta-i dracul gol! icnea el.

Iosif ţinea spada în sus, deasupra capului; ea strălucea ca şi cum ar fi fost de argint, numai vârful era înroşit.

— N-am avut încotro, spuse Iosif. Nu sunt vinovat de mica împunsătură pe care i-am dat-o. Voinicul m-ar fi omorât dacă nu ocoleam lovitura şi nu-l împungeam puţin în podul palmei!

Nimic nu era mai preţuit în ceata lui Doja ca un bun luptător. Din ziua aceea, Iosif se bucura de respectul tuturor celor din ceată. Nu li se mai părea acum o cioară bălţată între ei, deşi purta aceleaşi haine cu care venise. Era socotit cavalerul lor, şi seara oamenii îl chemau în hambarul în care dormeau şi-l puneau să le povestească până târziu întâmplări din ţări străine, luptele dintre cetăţi, războiul cu franţujii, vitejiile pe care le-a făcut. Gheorghe Doja era comandantul, căpitanul, cel care se afla deasupra tuturor. Dar al doilea după Doja începuseră să-l privească acum pe Iosif, cu înfăţişarea şi măiestria căruia se mândreau.

4

Valentin şi baciul Bándy, ţinând valea Mureşului, se apropiau de Uioara. Luaseră drumul de pe vale, căci li se păruse mai potrivit: regiunea era mai populată, locurile mai umblate, aveau mai multe de văzut şi auzit. Ceaţa se ridicase şi începuse să fulguiască fulgi grei care se topeau când atingeau pământul. Mureşul se dezgheţase, apa tulbure curgea lin. Pe alocuri se strânseseră sloiuri de gheaţă, unele peste altele, astfel că apa se revărsa peste maluri, inundând crângurile.

Bătrânul Bándy călărea înaintea lui Valentin cu doi-trei paşi. Văzându-i aşa, oricine şi-ar fi închipuit că-s tată şi fiu. Un ţăran secui, om liber şi ostaş, ducându-şi fiul în tabăra voievodului. Pe drumuri, călătorii întâlniţi vorbesc numai despre chemarea lui Zapolya, despre alegerea noului comite, despre taberele din jurul Cetăţii de scaun şi, bineînţeles, despre cruciadă.

Ajunşi în drumul mare, cei doi întâlniră pâlcuri răzleţe de oameni pribegi cu cruci de postav roşu cusute pe umeri, care mergeau cântând un cântec tărăgănat, născocit de călugări. Dincolo de Vinţul de sus dădură peste un şir de care încărcate cu trunchiuri de stejar, lungi şi drepte, groase că abia puteau doi oameni să le cuprindă. Carele erau însoţite de oameni cu topoare pe umeri, iar câţiva ostaşi călări le urmau.

— Cine clădeşte, oameni buni? întrebă baciul Bándy.

— Nu clădeşte nimeni, cine să clădească! răspunseră de mântuială oamenii.

— Atuncea pentru cine atâta pădure?

— Dumneata de pe ce lume vii de nu ştii? Sunt ale nemţilor!

— Ale nemţilor? Şi care-s nemţii aceia?

— Parcă noi ştim! Cioplesc plute, caiace, ca să ducă eu ele la vale sarea din băişag. O trimit nemţii păgânului, ca să-şi săreze rişcaşul[1]!

— Mă, al naibii, zi aşa, o trimit păgânului ca să şi săreze rişcaşul!

[1] Rişcaş — pilaf. (N. A.)

Valentin îşi alătură calul de calul lui Bándy.

— Ce-o fi însemnând asta, măi băieţaş? îl întrebă baciul Bándy.

Valentin ridică din umeri, nu putea şti despre ce nemţi vorbeau oamenii, dar când vor ajunge în Uioara, se vor lămuri, o să întrebe, o să iscodească.

În marginea satului Casa Fugger începuse construirea năvilor lungi cu care urma să transporte sarea pe Mureş, pe Tisa şi apoi pe Dunăre până în schelele turceşti. Oamenii nu vorbiseră anapoda.

Mai mult ca o sută de meşteri bărdaşi ciopleau de zor trunchii de stejar, încheiau bărcile, le cătrăneau. Şase luntre lungi şi nu prea late, cu fundurile drepte, pluteau pe apă, priponite de mal. Ceea ce atrase mai mult mirarea călăreţilor noştri erau oamenii care ajutau cioplitorilor şi care aveau atârnaţi de picioare, cu lanţuri grele, bolovani de piatră. Erau vâslaşii condamnaţi la muncă pe galere, cumpăraţi de Fuggeri ca să tragă la vâsle, imediat ce apele râurilor se vor dezgheţa. Până la începerea transporturilor ajutau cioplitorilor şi încheietorilor, ca să nu mănânce de pomană pâinea lor amară.

Şi în băişag se lucra de zor. La gura ocnei se construiseră adăposturi lungi, încăpătoare. Sarea pe care o scoteau iobagii era depusă în aceste şandramale, aşteptând terminarea luntrelor ca să poată fi încărcată.

— Repede se mai mişcă şi se schimbă lumea, măi Valentine! N-au trecut nici două luni de când am trecut pe valea asta şi iată ce ne văd ochii!

— Da, aşa-i, se schimbă, răspunse într-o doară Valentin.

Începuse o adevărată vijelie. Fulgii grei de zăpadă erau învârtejiţi. Drumul era plin de băltoace, noroios, vântul le sufla zăpada în ochi, caii abia mai înaintau.

— Măi, ce vreme! Ce vreme! Eu aş zice să poposim în noaptea asta

aici, mâine până-n zori plecăm, pe la prânz suntem în Alba, şi poimâine ne înfăţişăm ăluia, cum i-ai spus?

— Excelenţei sale!

— Aşa, aşa, excelenţei sale! Oare o fi ştiind voievodul ce se petrece pe aici?

— Doar n-ai de gând să te duci dumneata şi să-i spui, răspunse Valentin.

— De ce nu, adică n-am dreptul? Auzi, sarea noastră să fie trimisă de nemţi păgânilor, ca să-şi săreze rişcaşul!

— Eu aş zice să tragem în sat, să ne odihnim şi să ne hrăniim caii, să ne uscăm puţin hainele de pe noi şi s-o întindem iarăşi la drum. Timpul o să se schimbe, nu trece un ceas de vreme şi vijelia parcă n-ar fi fost. Dacă plecăm în seara asta, până de către ziuă suntem în satul judelui, în Inău… o palmă de loc până în Alba. De data asta nici nu mai tragem la han, să mai cheltuim parale, hotărî Valentin. Ştii bine că de-o bucată bună de vreme am dat destui guldeni din pungă. De unde tot iei şi nu mai pui, se sfârşeşte de la un timp!

— Asta aşa-i, dar caii ce zic? Pe ei nu-i întreabă nimeni? Nu te gândeşti că şi ei sunt din carne şi oase? grăbi bătrânul.

— O să mergem pe îndelete, după ce i-am hrănit şi adăpat în satul de lângă băişag. Gândeşte-te şi dumneata, n-avem timp de pierdut.

— Fie cum spui! Măi Valentine, măi, mari lucruri se fac pe aici… atâta lemnărie! Zideşti o cetate cu atâţia trunchi… şi câţi oameni chinuiţi! Dracului i-ar fi trecut prin minte treaba asta, auzi… să ducă sarea noastră tocmai în ţara păgânului! Oare o fi adevărat sau numai vorbe de clacă?

Vremea de sfârşit de iarnă se linişti tot aşa de repede după cum se învolburase. Vântul mai sufla, dar cerul se înseninase. Pe deal se vedeau turnurile castelului regal care acum aparţinea voievodului, iar garnizoana făcea paza băişagului. Jos, pe vale, satul împărţit în mai multe aşezări: în partea de sus erau casele iobagilor plugari, cu garduri în jurul caselor şi cu coteţe prin curţi. La mijloc era o piaţă mare şi un han, acolo se ţinea şi târgul sării. În apropierea băişagului erau bordeiele abia ieşite puţin deasupra pământului, ale iobagilor băieşi. În ele nu era loc nici pentru familiile lor numeroase, aşa că nici vorbă să poată adăposti doi drumeţi. Băieşii îşi primeau săptămânal premânda[1], atâta pâine, atâta legumă, odată

[1] Premândă – hrană în natură, în alimente. (N. A.)

pe săptămână carne şi câţiva pitari pentru îmbrăcămintea cu care se înveşmântau când ieşeau din mină – în afund oamenii munceau goi. N-aveau pe lângă bordeie nici garduri, nici coteţe cu păsări sau porci, duceau viaţa cea mai urgisită. Cu pâinea pe care o primeau, abia îşi

puteau duce zilele.

Dar în afara aşezărilor iobăgeşti – plugari şi băieşi – mai ţineau de băişag alte două: una era mica colonie a băieşilor liberi, meşteri şi tăietori, oameni de meserie; iar a doua era colonia ceva mai numeroasă a navigatorilor, a aventurierilor, cum li se mai spunea. Ei erau acei ce conduceau micile nave până la Tisa şi Dunăre.

Meşterii băieşi şi tăietorii liberi mai toţi erau străini: boemi, nemţi, moravi, erau organizaţi în breaslă şi la fiecare început de an încheiaţi un protocol de muncă cu cămăraşul [1]. Condiţiile lor de muncă şi viaţă erau grele, dar erau neasemuit mai bune decât ale băieşilor iobagi. Ei primeau o plată în bani, care se schimba de la an la an, dar tot cam în jurul sumei de 20 dinari pentru 1000 drobi de sare. 1000 de drobi era norma stabilită pentru o lună de muncă şi, prin protocolul încheiat, băieşul era obligat s-o îndeplinească, răspunzând unul pentru altul de neîndeplinire. În afară de simbrie mai primeau anual 8—9 coţi de pănură – de aceea băieşilor liberi li se mai spuneau şi ,,pănurari". La angajare, ei mai primeau, cu toţii

[1] Cămăraş – administratorul minei, în cazul de faţă. (N.A.)

împreună, un butoi cu vin şi de fiecare câte un florin. Prin luptă reuşiseră să obţină şi alte foloase – spre pildă, cu prilejul sărbătorilor mari, cum ar fi: Crăciunul, Paştele, Rusaliile şi sărbătoarea tuturor sfinţilor, primeau de asemenea, cu toţii împreună, câte un butoi de vin, un bou pentru tăiat şi o sută de pâini. Iar când se întâmpla ca voievodul să-l înlocuiască pe cămăraş, cel nou venit avea şi el datoria să dea băieşilor un butoi de vin.

Navigatorii, aventurierii, erau şi ei organizaţi în breaslă. Unii dintre ei se pricepeau şi la construirea navelor pentru transportul pe Mureş şi Tisa. Nava era construită din lemn tare de gorun, avea o lungime până la 30 picioare, o lăţime de 15 picioare. Pe asemenea nave se puteau încărca până la 1000 drobi de sare, iar echipajul primea pentru un transport până la Semiedin între 40- 50 florini. Navigatorii erau oameni care-şi trăiseră viaţa pe ape, când ici, când dincolo. Mulţi dintre ei cutreieraseră lumea, navigaseră pe Dunăre până la Chilia, unii serviseră şi în flota de război a lui Matei. Acum, ajunseseră să ducă viaţa grea a cărătorilor de sare. Dar ceva din trecutul lor aventuros tot se mai vedea la ei. Iubeau libertatea, nu se lăsau cu uşurinţă îngenuncheaţi. Erau totdeauna gata de harţă şi împotrivire si în încăierările lor cu cei care încercau să-i nedreptăţească, mergeau uneori până la omor. Fiindcă erau greu de înlocuit, regele dăduse o diplomă prin care se hotăra că, în cazul când navigatorul ucigaş s-a refugiat în casa cămăraşului sau a preotului coloniei, să nu poată fi

urmărit. Mai târziu, cele cuprinse în diploma aceasta regală s-au extins şi asupra băieşilor, căci şi aceştia erau oameni greu de înlocuit. Măsura părea în aparenţă un privilegiu pentru ei, în realitate însă, ea era izvorâtă din interesul stăpânirii de a-şi asigura braţele de muncă. Sarea era o bogăţie aducătoare de venituri; un om oarecare, dacă era ucis, nu preţuia cât cele câteva mii de drobi de sare scoşi de băieşi sau transportaţi de navigatori.

Concesiunea către Fuggeri căzu deodată din senin pe capul celor ce-şi aveau viaţa legată de băişag. Fuggerii aduseseră băieşi noi ca să lucreze pentru ei, aduseseră alţi navigatori, cei mai mulţi dintre ei erau dintre acei condamnaţi la muncă pe galere. Atât printre vechii navigatori, cât şi printre băieşi, neliniştea era mare. Ce se vor face? încotro vor trebui s-o apuce? Cui trebuie să se adreseze pentru a li se respecta dreptul la pâine?

Starostele navigatorilor ţinuse cu oamenii breslei sale mai multe tururi – mai multe adunări. Erau în iarnă, râul era îngheţat, aveau vreme destulă să se sfătuiască; dar sfatul nu ducea la niciun rezultat. Unii fuseseră de părere să se încerce alungarea oamenilor trimişi de neguţătorii nemţi, dar comandantul care făcea paza băişagului puse oameni de strajă în jurul locului unde se lucrau navele şi ei nu îndrăzniră să atace pe oamenii aduşi de Fuggeri. Merseseră cu toţii la casa cămăraşului, se căinară, dar cămăraşul era şi el necăjit ca şi ei, aştepta din zi în zi ca omul Fuggerilor să-i ia locul; aşa că în afara cuvintelor mângâietoare nu le spuse prea multe.

Băieşii, meşterii şi tăietorii lucrau mai departe, căci producţia trebuia mărită, dar un nou legământ nu în- cheiaseră, deşi trecuse de mult sărbătoarea sfântului Ion, zi în care se încheiau astfel de legăminte, iar după câte auziseră, toate înlesnirile de care se bucuraseră înainte urmau să le piardă. În afara simbriei, Fuggerii nu erau dispuşi să mai dea nimic. E adevărat, în loc de 20 de dinari pentru 1000 de drobi primeau 25 de dinari, dar mărirea aceasta a simbriei nu acoperea nici în parte valoarea obiectelor şi alimentelor primite înainte. Din această pricină erau şi ei tot aşa de îngrijoraţi şi neliniştiţi ca şi navigatorii. Ţinuseră şi ei un tur, două, trei, dar omul Fuggerilor văzând că n-o poate scoate cu ei la capăt, s-a adresat comandantului însărcinat cu paza şi adunările băieşilor au fost oprite.

Corăbierii şi băieşii au hotărât atunci să ducă lupta împreună. Staroştii celor două bresle, folosindu-se de faptul că comandantul plecase spre Alba, au chemat la o adunare cele două bresle, la care veni şi omul Fuggerilor.

Când Bándy şi Valentin au ajuns în dreptul unui şopron în care se depozita sarea, văzură acolo peste o sută de oameni din cele două bresle strânşi laolaltă pentru a hotărî ce au de făcut în ţaţa noii situaţii în care erau puşi. Cu toţii vociferau, iar glasul omului Fuggerilor care

vorbea abia se mai auzea.

Baciul Bandy opri calul.

— Măi Valentine, – şopti el, când tânărul veni alături, – ce naiba se întâmplă în ţară, măi băiete? Lumea e în fierbere, până şi ăştia se frământă.

Valentin strânse genunchii, calul făcu câţiva paşi apropiindu-se de marginea şopronului Mulţimea izbucni deodată în strigăte şi înjurături la adresa Fuggerilor. Pesemne, omul Fuggerilor căuta să le arate că ceea ce a fost în trecut nu mai poate fi, că toate s-au schimbat şi că ei trebuie să primească mode condiţii pe care le impuneau neguţătorii nemţi. Dar oamenii nu se lăsau convinşi, se împotriveau, zbierau, înjurau.

Unul dintre staroşti se trudea să facă linişte, strigând tot mereu cu voce puternică:

— Fraţilor, fraţilor, ţineţi-vă gura! Iar apoi, scos din fire, începu şi el să înjure: Diavolilor, nu înţelegeţi de cuvânt, să nu vă mai aud gura!

—Noi plătim, noi dăm bani! începu din nou omul Fuggerilor, când spiritele se mai potoliră. Noi nu ne putem lua obligaţii care nu se mai întâlnesc nicăieri. N-avem nici vin, nici pănură, nici boi, nici pâine de dat; dar vă dăm bani, cu bani vă puteţi târgui. 1000 de drobi fac 25 de dinari… Iar corăbierii să aibă răbdare… O să vă tocmim, avem nevoie de cârmaci, avem nevoie de oameni care să cunoască apele; pentru tras la vâsle avem robii, pentru asta i-am adus. Nu mai plătim pentru un drum atâta cât se plătea, dar munca cea mai grea o fac oamenii noştri, vâslaşii noştri!

— Aţi robit oamenii, ticăloşilor! urlă unul.

— N-am, robit pe nimeni, am plătit cu bani buni!

— Noi n-avem inimă să vedem alături de noi oameni cu lanţuri şi butuci la picioare! strigă starostele corăbierilor.

—Nouă să ni se dea ceea ce ni s-a dat înainte, aşa după cum ne-a fost înţelesul cu cămăraşul, vorbi mai domol starostele băieşilor. Noi suntem oameni liberi, nu suntem iobagi!

—Nu sunteţi iobagi şi vreţi să trăiţi ca iobagii care lucrează alături de voi. Dacă sunteţi oameni liberi, grăiţi ca oamenii liberi; cine munceşte câştigă, cumpără şi trăieşte, nu aşteaptă premânda sau miluiala! Iar celui ce nu-i place, este liber să plece unde vrea, nu ca iobagul care-i legat de băişag, care nu poate să facă un pas dincolo de marginea băişagului.

Băieşii nu se lăsau convinşi, iar corăbierii nu se mulţumeau cu asigurările date. Aceştia din urmă ştiau una şi bună: dacă nu poate fi mai bine de cum a fost în trecut, cel puţin să nu fie mai rău, căci pe baza spuselor reprezentantului Fuggerilor şi celor văzute de ei, cădeau din lac în puţ, din rău în mai rău.

Începură sporovăielile, socotelile, unul socotea cât preţuieşte

pănura, altul vinul şi pâinea, altul îşi aducea aminte de cum era datina pe timpul lui Matei, când băieşii aveau dreptul ca o zi din lună să taie sare pentru ei şi s-o neguţătorească pe seama lor

— Da' cu schimbul banilor ce-i? puse deodată întrebarea starostele corăbierilor. Am auzit că se schimbă banii, că pentru un dinar n-o să mai poată cumpăra nicio găină, la asta nu v-aţi gândit?

— Asta-i treaba regelui!

— Mai bine, fraţilor, mergem cu toţii şi ne înscriem în Oastea Crucii! propuse unul dintre corăbieri.

— De bună seamă, de bună seamă! răspunseră ceilalţi. Vreţi să ne luaţi toată vlaga din oase, asta vreţi! îi dădea mereu cu gura starostele băieşilor.

— Sângele ni-l sugeţi, după cum sugeţi sângele iobagilor care trudesc cu noi, tâlharilor! se mai auzi un glas.

Hărmălaia şi înjurăturile izbucniră din nou.

— Mă, că sărat li-i sufletul! şopti către Valentin moşul Bándy. Hai s-o luăm din loc, să ne vedem de treburi, cine ştie ce s-ar mai putea să iasă de aici!

— Doar n-ai început să te temi! spuse Valentin dornic să afle cum se vor sfârşi lucrurile.

— La naiba, de cine să mă tem? Am plecat pe un drum, n-are niciun rost să ne pierdem timpul.

În şopron, larma deveni şi mai mare. Apoi, deodată, parcă cu toţii ar fi amuţit, nu se mai auzi niciun cuvânt. Prin capătul celălalt al şopronului intraseră mai mulţi ostaşi împreună cu birăul băişagului, omul însărcinat cu împărţirea dreptăţii în toate pricinile, în legătură cu sarea.

— Măria ta, domnule birău, se auzi glasul starostelui băieşilor, noi…

— Nimic! strigă birăul. Niciun cuvânt mai imult, staroste!

—Cum aşa? întrebară deodată, surprinşi de purtarea birăului, cei doi staroşti.

— Mai întâi aţi fost opriţi de a ţine asemenea tururi! Acum vin eu cu legea şi pentru ultima oară vă spun: grele pedepse cad asupra voastră dacă mai îndrăzniţi! Înţelegeţi? El îşi drese glasul tuşind de câteva ori, apoi începu să citească din pravila tăietorilor de sare – o diplomă veche dată de rege pe la 1435. Glasul lui răsuna piţigăiat în mijlocul oamenilor întărâtaţi. Birăul apăsa cuvintele, dar oricât se trudea nu putea reda greutatea celor citite:… *„În afară de acestea, tăietorii noştri să nu îndrăznească în viitor a ţine acea adunare pe care ei o numesc tur şi din care obişnuieşte a proveni pentru cămara noastră totdeauna pagubă, iar pe cei care împotriva prezentei oprelişti a noastre vor îndrăzni a chema la astfel de adunare, ca şi pe cei care ar lua parte la ea, comitele sau cămăraşul să-i poată aresta şi să-i poată lovi cu pedeapsa*

tăierii braţelor, cu scoaterea ochilor şi alte pedepse potrivite pentru aceasta, iar cu învoirea noastră să le poată cuprinde şi lua, pe seama măriei noastre, toate averile lor moştenite sau altele”.

— Oho! Asta a fost pe timpuri! sări starostele coră- bierilor.

Începură toţi deodată:

— Vezi de alţii, măria ta. Cine mai judecă cu asemenea pravile?

— Oho, – strigă unul, – nici puricele nu mai strănută astăzi ca pe vremea aceea!

— Da’ ce, îi vorba de rege aici? Aici îi vorba de neguţătorii nemţi! se răţoi la omul legii starostele coră- bierilor.

— Ţine-ţi gura, ţine-ţi gura, se auzea glasul piţigăiat al birăului. Mai scoate o vorbă şi te leg! M-ai înţeles?

Hărmălaia corăbieriior şi băieşilor începu mai tumultuoasă. Se vedea îndârjirea şi hotărârea lor de a nu ceda nici în faţa ameninţărilor cu străşnicia legii.

— Ia s-o luăm din loc, măi băiete, ne răcesc caii, îs asudaţi, uzi de ploaie, zise baciul Bándy temător.

Valentin dădu ascultare sfatului. Îşi struni calul şi amândoi porniră spre mijlocul satului, unde se afla hanul cu grajdul pentru cai.

— Mă gândeam e-o să-ţi vâri nasul unde nu-ţi fierbe oala, începu batonul Bándy. Altcum mi-ar fi plăcut să văd sfârşitul. Oare cum o să iasă până la urmă? O să se împace, cu nemţii sau n-o să se împace?

— Fii fără grijă, o să ştie ei, pănurarii, s-o scoată la capăt, răspunse Valentin şi porni calul în trap.

Ajunşi în piaţă văzură oameni abătuţi în jurul carelor. Aveau saricile pe umeri întoarse cu miţele în afară, stăteau rezemaţi de loitrele carelor, posomoriţi şi nemişcaţi, aşteptând parcă o nenorocire care trebuia să se abată asupra lor şi căreia hotărâseră cu toţii să nu i se împotrivească.

Sub streaşină hanului, mai mulţi neguţători cu şube lungi, cu căciulile trase pe ochi, stateau şi ei tot aşa de posomoriţi şi abătuţi ca şi oamenii de pe lângă care, aşteptau parcă de multă vreme pe cineva care întârzia să sosească.

Vederea celor doi călăreţi înarmaţi, cu înfăţişare de haiduci, puse pe unii neguţători fricoşi pe alte gânduri negre. După toate nenorocirile, s-ar mai putea să rămână şi fără pungi, cugetau ei.

— Ce-o fi cu oamenii aceştia, măi băieţaş? Mie nu mă prea miroase a bine! şopti baciul Bándy, apropiindu-se de Valentin. Aş zice să ocolim hanul. Dracu ştie ce se cerne pe aici!

— Nu te terne, baciule, cine ştie ce, li s-o fi întâmplat! Le-o fi murit starostele, mai ştii!?

Ei merseră drept spre grajdul din spatele hanului. Un rândaş le aţinu calea; părea tare uluit văzându-i.

— Ia ascultă, om bun, fân se găseşte pe la voi?

— Pe bani se găsesc de toate, răspunse omul strângând furcoiul în mâini şi privindu-l în faţă pe Valentin.

— Vezi bine că pe bani!

— Parcă aţi fi ostaşi, aşa săbii purtaţi la şold. Vă duceţi la oaste, sau sunteţi de cei ce bat drumurile? îi întrebă rânjind grăjdarul.

— Aşa-i, parcă aim fi cum spui. Ia dă-ne fân şi ovăz şi nu întreba prea multe ca să nu afli cumva cine suntem şi să-ţi pară rău mai apoi, se răsti la el Valentin.

— Întreb şi eu, umblă, multe feluri de oameni, muie glasul rândaşul şi-şi ridică puţin căciula de pe ochi, des- coperindu-şi fruntea netedă.

— Umblă… şi ce-i dacă umblă? Îţi calcă vârful opincilor?

— Nu, dar trebuie să plătiţi înainte, ca să-i duc jupânului banii. Câte cupe de ovăz vă trebuie, două sau patru?

— Dă-ne patru, şi dacă ai otavă bună, dă-ne otavă în loc de fân, ai înţeles? Te-aş mai întreba ceva: în coliba ta ai foc? Am putea să ne zvântăm hainele până pornim la drum?

— Păi, nu intraţi în han?

— Nu, nu prea ne plac neguţătorii! Nici când sunt mohorâţi şi abătuţi nu te poţi încrede în ei!

— Plătiţi banii înainte, pentru ovăz şi pentru otavă, nu vreau să am de furcă cu domniile voastre după ce vă hrăniţi caii. Daţ; banii să-i duc jupânului, să nu mi-i tragă din sâmbria mea.

—Ne crezi în stare să ne bucurăm de sâmbria ta?

—De, multe se întâmplă cu drumeţii care nu vor să dea ochii cu oamenii! rânji rândaşul.

— Hai, nu lungi vorba şi adă ovăzul şi otava. Unde să vârâm caii că să-i curăţăm puţin?

— Poate nici caii voştri nu vor să stea la un loc cu ceilalţi? rânji din nou rândaşul. Dacă-i aşa, vârâţi-i în poiata jupânului, nu-i decât o vacă stearpă acolo.

— Măi, da' gureş mai eşti! făcu baciul Bándy. Vorba ceea: am dat peste un tătar, m-aş lăsa de el, dar nu se lasă el de mine! Dacă întrebi atâtea, de bună seamă că ştii multe. Ia spune, omul lui dumnezeu, pe cine jelesc neguţătorii care stau sub streaşină hanului şi căruţaşii rezemaţi de căruţe?

— Hei, domnule, îşi jelesc zilele bune de altădată, când puteau neguţători cu sarea după plac, dar se pare c-a înţărcat bălaia. Sarea au luat-o nemţii, le-a vândut-o toată voievodului nostru!

— Ce tot spui tu, măi omule! se minună moşul Bándy.

— Păi aşa! S-a închis târgul, nu se mai vinde sare. Sarea, după cum se spune, se trimite turcului ca să-şi săreze rişcaşul. Nemţii au luat-o de la voievod… ei o scot, ei o duc. N-aţi văzut ce mai corăbii se încheie pe malul apei?

— Nu mai spune! Şi creştinii cu ce-şi vor săra pita?

— Treaba lor… Daţi-mi, rogu-vă, banii căci sunt om sărman, nu vă bucuraţi la munca mea, spuse rândaşul, trăgând cu ochiul hoţeşte către baciul Bándy. Cât despre partea mea, n-aude, n-a vede, să n-aveţi nicio teamă! În coliba mea vă puteţi usca hainele. Dacă vreţi, daţi ceva, dacă nu, prietenia preţuieşte bani de aur!

— Bine zici, uite un ban de argint pentru tine, îi făcu cu ochiul baciul Bándy, întinzându-i o jumătate de zlot de argint. Du şi jupânului banii, ca să nu-ţi oprească din sîmbrie.

Fuggerii opriseră vânzarea sării înăuntrul ţării. Tot ce scoteau din salină trebuia să ia calea exportului. Măsura fusese luată numai de câteva zile; lumea nu prea aflase, ştiau foarte puţin, mai mult cei interesaţi, neguţătorii. Aceştia trimiseseră o delegaţie să se plângă voievodului. Oamenii aşteptau întoarcerea ei, mai trăgeau nădejde. Căpitanul castelului şi vameşii erau alături de neguţători şi căruţaşi. Târgul de sare le aducea venituri bune, şi iată că deodată, din pricina Fuggeriior şi a voievodului, toate luaseră sfârşit.

Baciul Bándy îşi usca sumanul şi se tot mira. Valentin se gândea la Fuggerii de care auzise că îşi întindeau ghearele tot mai adânc în trupul ţării.

— Măi, măi, mare pacoste şi istoria asta cu sarea! Parcă n-ar fi fost lumea şi aşa împovărată până peste putere, cine ştie ce-o mai ieşi şi din asta, nu miai poate răsufla bietul creştin! Hm, de… Şi tot bodogănind, baciul Bándy se apropiase prea mult de para focului

— Vezi că-ţi pârleşti sumanul! îi atrase atenţia Valentin.

— Mare păcătoşenie, măi băiete, să ştii că se apropie sfârşâtul lumii, auzi… să le ia oamenilor şi sarea!

— Lasă să se adune cât mai multe. Sarea toată n-o poate scoate nimeni din fundul pământului; nici pământul nu-l poate duce din loc, nici pădurile, nici peştii din ape, nici fiarele din codru, nici aerul, nici apa… ţara rămâne! Oamenii se pot schimba, azi stăpâneşte unul, mâine altul, poimâine de… o veni şi unul mai de dai doamne!

Bătrânul lăsă sumanul în jos ca să-i poată privi faţa

— Ce tot îndrugi? De peşti şi de fiare îi arde omului necăjit? Ce-i cu tine, măi băiete, unde-ţi stau minţile? Eu spun una şi tu îndrugi o sută, şi dacă ar fi cel puţin cu rost!

Valentin în loc de răspuns mormăi:

— Aşa-i, aşa-i, îndrug o sută… Vezi-ţi de treabă şi lasă-mă să-mi văd şi eu!

Bătrânul tăcu şi-şi întoarse sumanul cu poalele în sus. Asta nu s-a imai pomenit ca Valentin să-i vorbească ursuz şi să-i răspundă anapoda.

Rândaşul intra şi ieşea mereu din colibă. Ar fi vrut parcă să spună ceva şi nu îndrăznea. Punea surcele pe foc, se mai învârtea în jurul vetrei, arunca câte o privire piezişă către Bándy, apoi ieşea şi iar intra,

parcă nu-şi afla locul.

— Omul ăsta se cam teme de noi, caută să ne di- buiască, îşi netezi mustaţa Bándy.

— Lasă-l să se teamă, pesemne unde te vede pe dumneata aşa de fioros, vorbi Valentin.

— Ba pe tine aşa de ursuz şi hărţăgos. Nici eu nu ştiu ce să mai cred, tot pe dos vorbeşti!

— De-ar răsări luna să ne vedem odată la drum, grăi Valentin morocănos.

— Ţi-a făcut cineva cu sucala, nu mai poţi sta locului, glumi baciul Bándy.

— De ţi-ar face şi dumitale, n-ar strica. Prea te lungeşti la vorbă.

Tot ciorovăindu-se, li se uscau sumanele. Caii mâncau ovăzul şi se odihneau. După vreo două ceasuri de la lăsarea nopţii apăru şi luna după creasta dealului, chiar deasupra turnului castelului, împrăştiindu-şi razele argintii pe întinsa vale, a Mureşului, făcând revărsările de ape să strălucească.

— A răsărit luna, spuse rândaşul intrând în colibă.

— Pe ea o aşteptam. Ai adăpat caii? Plecăm la drum, spuse Valentin.

— Plecaţi? întrebă omul cu un zâmbet viclean.

— Iată şi din partea mea un bănuţ de argint şi dumnezeu să-ţi ajute, îi ură Valentin.

Omul îi mulţumi şi începu să clipească cu înţeles. Bándy îi făcu rândaşului haiduceşte din ochi, ceea ce-i dădu curajul să întrebe:

— Cu bogătanii cum rămâne? şopti rândaşul. Mă pregătisem şi eu, aş fi plecat pe urmă după domniile voastre, m-am săturat să tot slugăresc. Au pungile groase, veniseră să cumpere sare, 10.000 de drobi.

Valentin era gata să-l suduie, dar bătrânul Bándy începu tot în şoaptă:

— Lasă-i naibii, ne-am răzgândit de data asta, nu i-ai văzut cât sunt de amărâţi? Suntem creştini, cum o să ne punem mintea cu nişte mâhniţi loviţi de soartă? Chiar dacă ar avea pungile pline, avem şi noi suflete omeneşti! Scoate mai bine caii şi-ţi vezi de furcoi şi de măturoi, dragul meu, mai trecem noi pe aici, când lumea va avea mai multă voie bună!

Rândaşul rămase cu gura căscată, ieşi şi scoase caii din poiată. Cei doi săriră în şa. Moşul Bándy, ca să întărească credinţa rândaşului că găzduise doi haiduci, îşi înfipse pintenii în burta calului şi-l struni; calul făcu un salt voinicesc, luând-o apoi din loc, în goana mare.

Pe vârful dealului, înconjurată de stejari ca să nu se vadă, era biserica schismaticilor. Pereţii bisericuţei nu erau mai înalţi de un stat de om şi erau construiţi din grinzi groase de gorun care durau de veacuri. Şindrila veche a acoperişului, puţin ţuguiat şi cu streşinile ieşite mult în afară, era îmbrăcată în muşchi verzui şi dădea impresia că bisericuţa a răsărit din pământ o dată cu stejarii bătrâni. Între trunchiurile a doi goruni era atârnată o toacă de lemn. Pe timpuri, bisericuţa iobagilor valahi avusese şi un clopot, dar monseniorul de Kuty trimisese oameni să-l ridice. I se păruse episcopului că îngâna diavoleşte cu sunetul lui, sunetul armonios al clopotului bisericii romano-catolice.

Când cei doi călăreţi intrară în sat, tocmai bătea toaca. Pe jude nu-l găsiră acasă. Uşa colibei era închisă cu un zăvor de lemn, fum nu ieşea pe coş. Un dulău mare, ciobănesc, ieşi în cale, se gudură, dar nu scoase niciun lătrat; bătea numai aerul cu coada stufoasă, frecându-se de carâmbii cizmelor lui Valentin.

În curtea judelui se afla un grajd bun pentru opt vite. Era mult mai ridicat decât coliba în care locuia judele şi părea temeinic clădit, cu pereţii mărginaşi din piatră. Judele avea o oarecare stare: mai multe vite, o vie pe deal şi câţiva stupi în livadă.

Cei doi călăreţi îşi vârâră caii în grajd, îşi potriviră straiele, îşi mai strânseră cingătorile de care le atârnau spadele. Valentin îşi lepădă şi sumanul şi cojocelul de miel care-i acopereau zalele. Bătrânul Bándy nu se lăsă mai prejos şi făcu şi el acelaşi lucru; peste cămaşa şi împletitura de lână, zalele străluceau. Era cam frig, nu-i vorbă, dar oamenii veniseră în peţit.

Sătenii erau cu toţii la biserică.

În faţa bisericuţei era strânsă toată suflarea omenească a satului, până şi bătrânii care abia se mai puteau ţine pe picioare se găseau acolo.

— Mare lucru trebuie că pun la cale de s-a strâns toată iobăgimea, cu mic cu mare! mormăi moşul Bándy.

— Dumneata nu vezi? întrebă Valentin.

— Ba văd, cum să nu văd! răspunse puţin supărat de tonul lui Valentin baciul Bándy.

— Vezi şi totuşi nu vezi. Uite-te mai bine şi spune-mi unde ai mai pomenit atâţia oameni purtând săbii la şold.

— Măi al naibii, bine zici! Uite spadele scurte de pe timpurile lui Matei. Unde ciorile le-au ţinut ascunse până acum? Valentine, dragule,

să ştii că ăştia iar pregătesc vreo răzmeriţă!

— Uite-te mai bine şi-ţi vei da seama ce se pregăteşte. Se gătesc de ducă, nu vezi pe umărul lor drept cusută crucea? Ăştia ne-o iau înainte, baciule!

Când sătenii strânşi în jurul bisericuţei îi văzură urcând poteca, avură o tresărire. Cei ce veneau erau oameni străini, necunoscuţi. Şi în afară de asta aveau zale şi curele late de care atârnau spade lungi, pinteni şi cizme. Cizme! Cizme nu poartă sătenii, cizme poartă numai duşmanii lor! Cine-or fi?

Dar se pare că judele i-a recunoscut. Uite-l cum grăbeşte în calea lor! Treaba lui. Câtă lume nu cunoaşte judele! Şi pe cei dinafara satului, pe care-i cunoaşte, numai necazuri are cu ei. De bună seamă, nici aceştia nu vin cu gânduri bune!

Oamenii se strânseră roată în jurul preotului, patru porniră hotărâţi în apărarea judelui. S-ar putea ca aceşti doi ostaşi, acum când totul îi gata de plecare, să le ridice judele, ca ei să nu aibă pe nimeni să-i conducă pe drumurile străine pe care pornesc.

Dar iată că judele le vorbeşte prietenos şi ei de asemenea se arată binevoitori. Îşi strâng mâinile şi se întreabă unul pe altul de sănătate. Doamne! Oare nu s-au întors din nou timpurile de vitejie când tot omul era ostaş? Cei patru se apropie şi ei, ascultă şi tac.

— Păi ăştia îs oamenii lui Doja! izbucneşte unul.

Popa vine şi el târându-şi opincile, îndesându-şi bine comanacul pe cap. E adus de spate din pricina bătrâneţii şi crucea care-i atârnă de gât i se bălăbăneşte în chip de talangă, căci e încovoiată ca un arc.

— Bine aţi venit, voinicilor! vorbeşte popa acum piţigăiat, dar limpede.

— Multă sănătate îţi poftim, părinte, îi răspunse Valentin, aplecându-se, chip ca să-i sărute mâna.

— Te ţii bine, moşule, câţi ani ai? întrebă baciul Bándy, uitând că el însuşi nu mai era de mult tânăr.

— Ani ai întrebat? Nu prea aud bine, eram cam de o seamă cu Iancu, că eu mă trag de prin părţile Hunedoarei. Dacă ţi-iaş spune c-am copilărit împreună, ce-ai zice? Fă socoteala: asta a fost pe la o mie patra sute douăzeci, eram copilandri amândoi pe timpul acela. Am fost şi după tătari împreună. Apoi am fost cu Iancu şi cu craiul ungurilor şi la apa mării celei negre, ne-am bătut cu turcii. I-am bătut, dar ne-au bătut şi ei pe noi, craiul a căzut în bătaia aceea. Mă luai cu vorba şi tu mă întrebaşi de ani, fă socoteala, or fi mai binişor peste o sută!

— Nu-s prea mulţi, grăi cu voie bună Valentin.

— Nu, dacă n-ar fi atâtea necazuri. Acum ne iau nu numai pâinea, ci şi sarea, poate aţi auzit!

— Auzit! răspunse Bándy oftind.

— Mare bătaie de la dumnezeu pe capul sărmanilor oameni! Pe episcopul ăsta papistaş îl ştiţi? Îi zice monsenioiul de Kutya[1], râse bătrânul, schimonosind numele episcopului. Dracul a mai auzit aşa nume la o faţă bisericească! Îmi zice într-o zi: ,,Bătrânule, nu mai batjocori pâinea şi vinul lui dumnezeu cu mâinile şi buzele tale spurcate de iobag!'' Ai mai auzit aşa ceva? Aşa

[1]Kutya în ungureşte înseamnă câine. (N.A.)

să vorbească cu un preot bătrân ca mine, de împărtăşania lui Hristos, domnul nostru, al tuturora? Da' pe Calist îl cunoaşteţi?

— Nu, nu-l cunoaştem, se prefăcu Valentin amintindu-şi de încăierarea din palatul episcopului, unde Calist fusese din gros burdujit.

— Un surcălău al episcopului, un câine spurcat, un nemernic! se mânie bătrânul, şi barba începu să-i tremure. Vine la mine în biserică şi zice: ,,O să te ard în cuibul tău de năpârcă, schismaticule! Tu îndemni pe iobagi să nu dea ascultare poruncilor noastre!''… Auzi, biserica mea, cuib de năpârci! Şi dacă ar fi drept, spuneţi voi, măi oameni buni, eu vă îndemn? se adresă el iobagilor.

— Doamne fereşte, adeveri judele pentru toţi. Ne îndeamnă gârbaciul şi nevoile.

— Să vă spună el, că văd că-l cunoaşteţi. I-au răpit fata. Asta-i treabă de episcop?

— Spune-le, părinte, şi de cei doisprezece, se vârî în vorbă unul dintre iobagii care se aflau alături de popă.

— Şi de cei doisprezece, vezi bine! Le-au tăiat capetele ca la câinii turbaţi, hei… Da' n-o să-l mai rabde mult pământul, o să ne socotim noi cu el! Zice Calist: ,,Urs bătrân, eşti iobag, ieşi la muncă! Cine te pune să faci umbră pământului seniorului atâţia ani! Mori, sau dacă nu, ieşi la muncă!''… Se cade asta? Vă întreb pe domniile voastre, ca ostaşi şi ca oameni străini, se cade asta?

— Asta nu se cade! răspunse încurcat baciul Bándy

— Vezi bine, da' toate vin de sus! Li se întorc minţile. Se înverşunează împotriva norodului, se ticăloşesc, da' nu de florile mărului, ci pentru o pricină: ca să se ridice norodul şi să pedepsească!

Lui Valentin îi plăcea vorbăria bătrânului, îl odihnea şi-i alunga urmele de mâhnire care-l stăpâniseră tot drumul.

— Când norodul îşi va face singur, cu mâna lui dreptate, apoi atuncea s-a sfârşit! spuse mai departe popa. Are să vie o ploaie de sânge şi după asta are să se aprindă pământul. Nouă coţi în afund o să ardă, să se pârjolească bine, după asta va cădea o ploaie din cer de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi şi pe urmă pământul va rodi din nou, şi bucate, şi dobitoace, şi oameni… Dar până atuncea, mai avem

de aşteptat un picuţ!

Baciul Bándy îşi tot făcea de lucru cu mustăţile, le tot mângâia şi netezea, iar ochii i se roteau pe sub sprâncene, iscoditori. ,,Mocneşte!" cugetă el. Bătrânul popă îi da mereu înainte înşiruind necazuri şi pedepse, îndemnuri şi nădejdi. Valentin îl asculta cu atenţie şi când îl întreba bătrânul câte ceva, sau punea el întrebări, o făcea cu multă bunăcuviinţă. Asta îi plăcea baciului Bándy, care nu-l scăpa nici pe el din ochi.

Bándy îl trase pe jude mai la o parte, îi citise în ochi nerăbdarea de a afla veşti de la Ilina, căci din ziua când se despărţise de Bándy şi Valentin în târgul din Alba, judele nu mai avusese nicio ştire de la fiică-sa; ştia doar atât, că se află în loc bun, la rudele lui Doja

— Fie-ta îi sănătoasă, – îi spuse tăinuit Bándy, – să nu-i porţi grijă. Mai mult pentru ea ne-am abătut pe la voi. Băiatul ăsta, Valentin, ar vrea să-ţi spună câteva vorbe, din partea lui şi din partea ei! făcu cu ochiul baciul Bándy, apoi schimbă vorba: Ia spune-mi şi mie, pentru ce s-au strâns oamenii aici? Nu-i sărbătoare după câte ştiu!

— Mâine pleacă spre tabără şase care cu cai şi pâna la cincizeci de oameni. Plecăm mai toţi bărbaţii din sat… Popa vrea să meargă şi el cu noi, ai mai auzit una ca asta?

— A mâncat ceapa ciorii, pesemne! se miră Bándy.

— Spune că vrea să moară pe câmpul de bătaie, să-l întâlnească în cer pe Iancu, tot îi dă într-una de câteva zile. Acum venise să sfinţească oamenii care pleacă şi carele cu care se duc în bătaie.

— Şi cu episcopul vostru ce aveţi de gând? iscodi Bándy.

— Să ne vedem mai întâi plecaţi…

— Fie-ta spune să-l lăsaţi pe seama ei.

— Nu se doreşte acasă? întrebă judele.

— Ei, s-o fi dorind, dar nu se poate. Ar pune din nou gheara pe ea! E în casa cu muierea lui Grigorie, fratele căpitanului Gyuri, nu-ţi fie teamă! Vrea să meargă cu noi spre tabere. Dacă nu ţi-i cu supărare, ţi-oi spune la ureche una: Valentin ăsta vrea să ţi-o ceară. Asa se cuvine, să ţi-o ceară şi tu trebuie să i-o dai, doar el a scapat-o din ghearele căpcăunului. Şi în afară de asta, îşi sunt dragi unul altuia… Noi nu putem pricepe lucrul ăsta, dar aşa se spune şi asta face mult! Despre fecior să n-ai grijă, îl cunosc cum îmi cunosc calul; altul mai bun nici că s-ar putea afla! Nu zic, şi fata îi de preţ, dar feciorul îi de neam, îi băiatul lui Drag! Poate i-ai auzit de nume, că-i din neamul vostru. Pe timpul lui Matei era cineva în ţară, era primul şoimar al regelui şi ostaş de frunte. E o mare cinste pentru tine, asta trebuie să recunoşti!

— Mulţumim dumitale, dar fata ce zice? întrebă judele puţin amuţit de vorbăria lui Bándy.

— Ce să zică tinereţea? Pară-ţi bine că păstrează datina şi te mai întreabă şi pe tine. Tu fă-te că nu ştii nimic, încheie cu înţeles baciul

Bándy, dăscălindu-l pe jude. Când o începe băiatul să-ţi spună ce l-a adus la tine, tu împotriveşte-te un picuţ, să i se pară mai preţioasă comoara! Mult mai staţi cu popa al vostru? îl întrebă deodată. Suntem rupţi de oboseală, de mâncat avem în desagii noştri, da' de odihnit n-avem unde.

— Doamne, cum îţi închipui! Aţi venit doar la casă de om. Străini să fiţi şi tot nu v-aş lăsa să vă mâncaţi merindea din desagi! Părinte, – strigă judele şi păşi spre grupul unde se afla şi Valentin, – eu zic să începi slujba. Mă reped până acasă cu oaspeţii noştri să-i găzduiesc, n-au dormit toată noaptea şi n-au mâncat nimic, nu-i mai ţine de poveşti.

Baciul Bándy o porni înainte spre sat. Îi lăsase pe cei doi în urmă ca să se lămurească în voie. Valentin ar fi început, dar aflându-se lângă tatăl Ilinei şi fiind vorba de el şi de Ilina, nu găsea cuvintele potrivite. Lumea se mişcă şi se frământă iar el să vorbească despre peţit. Nu i se părea de loc potrivit. Mai bine ar fi să se lase păgubaş de îngăduinţa judelui. Dar coborând drumeagul alături de bătrân îşi schimbă gândul.

— Ştii ce ne-am gândit, eu şi cu Ilina? spuse deodată şi pe neaşteptate Valentin. Ne-am gândit să ne luăm. Pentru asta am venit la dumneata, ca să-ţi spunem şi dumitale, să ştii!

— Dumnezeu să vă ajute! răspunse judele fără să pară surprins.

— Da, aşa-i! spuse Valentin şi se opri locului. Neştiind ce să mai facă de bucurie, prinse mâna judelui şi o duse la buze.

— Bine, foarte bine! murmură Bándy, care se oprise mai la o parte. Dumneata ai treabă şi noi ne grăbim, îi spuse judelui cu glas tare. Întoarce-te la oamenii dumitale, noi ne ducem la treburile noastre spre Alba.

— Ba la asta nu mă învoiesc, se împotrivi judele. Odihniţi-vă în casa mea şi dacă isprăvim ale noastre treburi, vom ospata împreună cu oamenii, aşa cum se cade. Mai e şi mâine zi de plecat la drum!

După amiază fu ospăţ mare la casa judelui. Ospăţ fără mireasă şi fără muieri. Tineri şi bătiâni închinau şi beau. Vinul era bun. Oamenii îşi uitaseră necazurile şi grijile; mâine-zi plecau la drum, la luptă. Astăzi se veseleau. Unii aveau un cuvânt de spus despre mireasă, despre jude, însă cei mai mulţi se întreceau în cuvinte de laudă despre mire şi mai ales despre Gheorghe Doja. Câţiva ţigani cu lăute cântau sub streaşină. Feciorii aprinseră un foc mare în curte şi încinseră jocul în jurul lui.

Când voia bună era mai în toi, apărură în faţa porţii trei călăreţi. Erau doi nobili mici de la curtea monseniorului de Kuty, care-l însoţeau pe intendent.

Sosirea oaspeţilor neaşteptaţi aduse nelinişte printre oameni. Ei ştiau din păţite că trimişii episcopului nu vin cu gânduri bune. Cei ce se aflau în casă ieşiră afară în curte, iar judele merse să-i întâmpine pe cei trei.

— Cine v-a spus că venim, de v-aţi adunat aici? se răsti intendentul la jude, care îi ieşise în întâmpinare, mirat de prezenţa unui număr atât de mare de iobagi în curte.

Oamenii văzură catastiful dărilor în mâna lui, dar tăcură. Nici judele nu răspunse. Dacă au venit pentru dări, apoi n-au avut de ce, dările sunt plătite până la sfântul Dumitru; până atunci oamenii nu mai datorează nimic. Doar cu muncile şi fânul care urmează să-l cosească de pe lunci, dar asta în vară, nu acum.

— Poftiţi în casă, îi îmbie judele.

— Adă masa afară, sub streaşină! Stăm afară! porunci intendentul, care se temea să intre gândind că între cei patru pereţi cu greu ar fi putut trage săbiile din teacă, dacă vor fi încolţiţi.

— Trebuie să vă schimbaţi banii, spuse el aspru. Regele a bătut alţi bani de argint. Am venit să-i strângem din tot satul, iar cu prilejul ăsta facem şi desocotirea dărilor.

Oamenii se uitară unul la altul. Auziseră ei despre o schimbare a banilor. Lumea vorbea şi se căina. Regele schimba des de tot banii săi de argint. Bătea alţii noi şi pentru zece bani vechi dădea opt de cei noi, care parcă totdeauna erau mai mici şi mai uşori. Dar dacă aşa-i porunca regelui, n-ai încotro, îşi are şi regele socotelile lui, pesemne. Destul că din schimbul banilor, oamenii ieşeau cu puţinul lor înjumătăţit: doi din zece lua regele, unul lua comitele, mai lua unul din zece şi stâpânul domeniului, căci el strângea de la supuşii săi banii vechi şi-i schimba cu noi, mai erau şi slujitorii mai mărunţi şi scriitorii vistieriei – aşa că, dacă omul vedea cinci din zece, era bun-bucuros.

— Şi să vă pregătiţi să plătiţi şi dările totodată. Mai întâi ne socotim cu cei ce au ţidule de cruciaţi. Nu pleacă nimeni până nu-şi plăteşte dările!

— Dările noastre sunt plătite, spuseră într-un glas cei adunaţi

acolo.

— Sunt, dar dacă nu vă mai întoarceţi, cine plăteşte? Cel care pleacă se socoteşte plecat pentru totdeauna şi de aceea trebuie să achitaţi tot ce datoraţi ca oameni strămutaţi. Noi vom preţui totul în bani: nonele, vitele, precum şi robotele. Plătiţi şi puteţi pleca, nu vă opreşte nimenea!

— Cum să dăm pe ceea ce-o fi? întrebă revoltat un iobag mai curajos. Bucatele nici nu-s semănate, fânul nici n-a dat colţul ierbii!

— Daţi în bani, daţi din găbănaşe. Fânul rămâne să-l dea muierile, de el vă îngăduim până la coasă.

Valentin şi baciul Bándy stăteau rezemaţi de uşorii uşii, ascultau şi ei cele spuse de intendent. Poate că cei trei slujbaşi ai episcopului nici nu-i observaseră, de vreme ce rămaseră foarte miraţi când Bándy se propti în fata lor, încovoindu-se puţin, sprijinindu-se pe mânerul spadei.

— Este o pravilă din bătrâni, începu baciul Bándy rar, cum îi era obiceiul când avea ceva straşnic de grăit. Măriile voastre, poate ştiţi, când gloatele sunt chemate în tabere, dările nu se mai strâng. Nimeni n-are dreptul să le mai ceară. Văd că stăpânul măriilor voastre face tocmai dimpotrivă. Asta nu-i cu lege, nici nu-i cinstit ce faceţi! Lăsaţi oamenii în pace, bucuraţi-vă că se mai găsesc dintre ei care să lupte pentru credinţă, că altcum ar intra păgânii şi ne-ar batjocori în casele noastre!

Bătrânul avea dreptate, aşa era! Ştiau şi cei doi nobili lucrul acesta. ,,Există o lege'', spuseseră ei episcopului. Dar monseniorul de Kuty nici n-a vrut să audă. El şi intendentul au rămas neclintiţi în hotărârea luată. Monseniorul de Kuty se gândise să-i împiedice pe iobagi să plece, iar dacă nu s-ar putea, să le ia din agoniseală şi ultima para. Prilejul îi era bun: acum când se schimbau banii, se putea vedea ce se află în punga fiecăruia, iar cel care nu vrea să plătească, nu pleacă. Episcopul răstălmăcise înţelesul legii celor doi nobili ca un adevărat fariseu spunând că, întrucât războiul e al bisericii şi papa stă în fruntea cruciaţilor, oamenii trebuie să plătească; iar cei ce nu pot, sau din răutate nu vor, să fie ţinuţi la muncile domeniilor episcopiei, contribuind în felul acesta la reuşita cruciadei.

— Războiul acesta nu-i războiul ţării, înţelegi dumneata? începu cu temătoare bunăvoinţă intendentul. Ştim şi noi de pravila despre care vorbeşti… ştim mai bine ca dumneata. Da, există o pravilă din bătrâni care spune precum dumneata ai arătat, însă acolo e vorba de războiul regelui, iar acesta de acum nu-i războiul regelui!

— Tocmai, fiindcă-i războiul vostru, al papei, oamenii nu numai că n-ar trebui să plătească pentru acest an abia început, ci ar trebui să-i scutiţi şi pe câţiva ani înainte… doar pleacă să lupte pentru biserică, pentru creştinătate, pentru papă şi episcopi! răspunse Valentin

înciudat.

Intendentul roti capul în jur, să vadă cine îndrăzneşte să-i vorbească cu asemenea cuvinte. Avea o faţă lungă ca de cal, mâncată de vărsat. Buza de sus îi era puţin crăpată, iar cea de jos atârna de i se vedeau dinţii galbeni, găunoşi. Se mâniase şi mânia îl făcuse şi mai hidos. Îşi dădu pe dată seama că înfruntarea nu putea veni decât de la tânărul ţăran care avea pieptul acoperit cu zale şi purta o spadă la şold. Figura lui Valentin i se păru cunoscută. Avu o tresărire şi era gata să se dea îndărăt, dar nu mai putea, prea sărise ca un cloncan. De tălmăcit legea, aşa cum încercase cu baciul Bándy, nu mai putea fi vorba: era doar intendentul monseniorului de Kuty, episcop de Alba, şi nu se putea lăsa înjosit.

— Puneţi mâna pe el! strigă intendentul.

Cei doi mici nobili n-aveau însă poftă de harţă. Stăteau ca şi când porunca ar fi fost adresată iobagilor, şi nu lor.

— Mişcaţi-vă odată, domnilor! strigă din nou intendentul şi şi trase sabia să dea un îndemn. Aşteptaţi poate să fiu din nou jignit în faţa iobagilor noştri de acest ţărănoi îmbrăcat în zale de furat?

Valentin n-avea nici el chef de harţa şi rămase pe loc.

— Zvârle arma din mână! se adresă intendentul lui Valentin, lovind furios cu latul săbiei în masă.

Unul dintre însoţitorii intendentului îşi trase sabia şi păşi spre Valentin.

— Stai binişor, măria ta, spuse Bándy, tăindu-i calea. Dacă ai ceva cu feciorul, grăieşte-mi mie!

— Spune-i, moşule, să dea arma. N-am venit aici ca să ne hărţuim cu ţăranii liberi ca domniile voastre, căci asta îmi închipui că sunteţi. Să-şi ceară iertăciune şi să nu se amestece în treburile noastre, asta vrea măria sa domnul intendent! glăsui împăciuitor micul nobil.

— Îa-i arma şi tâlharului acestuia bătrân! răcni intendentul, încurajat de atitudinea nebatăioasă a celor doi voinici şi, sărind din dosul mesei, păşi spre Valentin.

— Dacă mai faci un pas, te străpung, strigă Valentin scoţându-şi spada.

Al doilea nobil trase şi el spada, dar nu îndrăznise să înainteze. Intendentul făcu totuşi câţiva paşi înainte, încrezut în puterea autorităţii sale şi poate şi în spada pe care o avea în mână. Valentin nu atacă, el se îndreptă spre mijlocul curţii, unde ardea focul împrospătat cu vreascuri de către feciori.

Moş Bándy crezu la început că Valentin s-a cuminţit şi înţelege mai bine să se retragă decât să se încaiere provocând cine ştie ce încurcătură. Intendentul, încurajat de retragerea tânărului, vru să-şi arate voinicia şi porni după el. Valentin se puse în gardă şi-şi potrivea paşii ca să-l tragă pe intendent cu spatele in dreptul focului. Când ceea

ce plănuise în gând îi veni la îndemână, făcu doua mişcări iuţi şi-l răsturnă pe intendent cu dosul pe grămada de vreascuri arzânde. Apoi îi puse vârful spadei în dreptul inimii, ţinându-l aşa câteva clipe, până hainele de pe el se încinseră bine. Intendentul urla de răsuna curtea. Hainele de pe el se aprinseră, iar pantalonii de catifea scumpă îşi pierduseră turii.

Cei doi mici nobili nu mai ştiau ce să facă. Ar fi intrat poate şi ei în luptă, dar bătrânul Bándy le sta în cale cu spada lui lungă, gata să împungă şi pe necuratul. Judele alarmat sări în ajutorul intendentului, strigând către iobagi, suduindu-i, căci oamenii căscau gura şi râdeau. Trimise chiar în grabă pe unul dintre ei după o babă, pe altul după ulei de cânepă şi cârpe, iar când veni baba, puse de îl obloji pe intendent cum se pricepu mai bine.

— Scoate caii, Valentine! strigă moşul Bándy, stând tot cu spada trasă, gata să-i înfrunte pe cei doi care, la drept vorbind, erau bucuroşi că nu se repede la ei, necum să-l atace.

Doi flăcăi se desprinseră dintre iobagi şi intrară în grajd după Valentin, ca să-i ajute la pusul şeilor, şi împreună cu el scoaseră caii.

— Cum răsare luna, înhămaţi şi porniţi la drum, îi sfătui Valentin. Nu mai aşteptaţi ziua de mâine!

— Puneţi mâna pe ei, începură să strige într-o doară cei doi mici nobili.

Glasurile lor însă spuneau: ,,Vedeţi-vă de treabă, bine i-au făcut câinelui acestuia!'' căci nici ei nu-l înghiţeau de fel pe intendent.

Călăreţii o luară peste câmp spre cetate. Când satul rămase mult în urmă şi turnurile cetăţii voievodului începură să se vadă limpede în zare, baciul Bándy mai potoli goana calului şi se dădu lângă Valentin, clipind şiret din ochi:

— Să ştii că-i un făcut cu noi! Cum ne apropiem de sfinţia sa episcopul de Alba, cum o păţim. Numai de n-o avea judele nostru vreun necaz pe urma noastră.

— Nu te teme, la noapte mă întorc şi-i pornesc la drum, răspunse liniştindu-l Valentin.

— Aşa te-ai gândit?

— Aşa, moşule! Dii, murgule! şi Valentin dădu pinteni calului, care porni în galop peste câmpia dezgolită.

7

Valentin, baciul Bándy şi picherul Ian Klepka stăteau cu capetele deasupra zidului ce împrejmuia locul unde erau cuştile câinilor şi priveau spre piaţa oraşului. De coborât în oraş, după isprava din seara trecută, nu îndrăzneau să coboare. Stăteau acolo la adăpost de primejdie şi priveau forfoteala, aşteptând să treacă ziua, căci abia spre seară cancelarul putea să-i primească. Numai bine, până atunci poate se trezea şi picherul, căci era afumat de băutură.

Soarele încălzea binişor moleşindu-l pe Ian Klepka, făcându-l să-şi închidă ochii, aşa că dintre cele trei capete de pe marginea zidului, al lui părea capul unui mort.

În curtea cetăţii alergau ostaşi şi curteni înzorzonaţi. Se organiza o paradă militară pentru primirea condotierului Martini şi a mercenarilor săi întorşi victorioşi de la asediul Sibiului. Nu era chiar o primire triumfală, dar nici mult nu mai trebuia. Oştirea voievodului, arcaşii, călăreţii, banderiile magnaţilor aşteptau înşiruiţi cu toţii în lungul drumului. Ideea o avusese Martinuzzy şi ea fusese bună, căci pe lângă pilda de răsplată a eroismului pe care o da oştirii, mai făcea pe magnaţi să-şi dea seama de adevărul că voievodul mai are un sprijin de temut în Martini.

Şi în oraş era zarvă mare în ziua aceea. Sosise, însoţită de sumedenie de ostaşi şi slujbaşi, caravana cu carele vistieriei regelui. Se schimbau banii vechi de argint. Regele avea nevoie de bani, la fel şi magnaţii curteni care primiseră concesiunea strângerii banilor vechi, baterea celor noi şi a schimbului. Din operaţia aceasta, regele, curtenii şi în parte şi vistieria se îmbogăţeau cu jumătate din argintul ţării, iar târgoveţii, ţăranii şi micii nobili fără sprijin pierdeau jumatare din agoniseala lor.

Valentin şi baciul Bándy trăseseră la Ian Klepka, şi picherul fusese fericit să-i găzduiască. I se ivise prilejul să-şi plătească datoria. Si cum s-ar fi putut plăti mai bine deeât printr-un chef straşnic? Au băut toată noaptea. A băut baciul Bándy cu măsură, iar Ian Klepka fără nicio măsură. Valentin a lipsit câteva ceasuri – se dusese în satul judelui ca sâ-i pornească pe iobagi la drum şi să vadă ce-au mai făcut oamenii monseniorului de Kuty. De altfel, mare pagubă nu fusese lipsa lui la chef, căci tânărul nu ţinea la băutură: ,,E o slăbiciune nepotrivită pentru un ostaş!'' spunea Ian Klepka, dar de silit să bea nu-l silea.

Cancelarul era ocupat până peste cap. Dimineaţa luase parte la parada militară alături de voievod, după masă se închisese în cabinetul său de lucru cu reprezentantul Fuggerilor, care fusese şi el chemat la o serie de calcule nesfârşite în legătură cu schimbul banilor. Hotărârea regelui lovea greu ţărişoara Ardealului. Dar ce putea face? Nu sosise încă timpul nimerit de împotrivire sau de baterea de bani proprii. Socotelile cancelarului se învârteau în jurul despăgubirii

ţăranilor liberi, a micilor nobili, şi dacă va fi cu putinţă şi a unor magnaţi mai scăpătaţi, credincioşi politicii sale, căci Martinuzzy, din lăcomia regelui, voia să aibă un folos politic. Trebuia să se ştie de toată ţara, şi mai ales de ţăranii liberi, pe care începuse să-şi sprijine politica, că regele i-a pungăşii şi că voievodul îi despăgubeşte cu mărinimie.

Argintul de care dispunea vistieria voievodului şi cel ce se afla în cămările băilor exploatate de Fuggeri va acoperi suma necesară despăgubirilor. Fuggerii puteau fi mulţumiţi, vor primi noi concesiuni şi, punându-le în exploatare, silind puţin munca în cele vechi, vor ieşi mai avuţi din afacerea asta. Şi ca totul să fie bine, Martinuzzy însuşi asigură Fuggerilor şi braţele de muncă trebuitoare.

Cancelarul era încântat. Dacă ar fi putut, i-ar fi mulţumit regelui Dobje-dobje pentru neghiobia lui. ,,Din greşelile şi lăcomia altuia, un politician înţelept trage nu numai învăţăminte, ci şi foloase'', cugeta Martinuzzy. Într-adevăr, folosul ar fi putut fi mare, şi nu numai politic, ci şi economic. Multe dintre băile de argint stăteau în nelucrare sau se lucra prea puţin în ele. Fuggerii vor scoate acum atita argint, încât vor umple nu numai lăzile lor, ci şi vistieria voievodului.

Şi mai erau şi alte motive de mulţumire. Sosiseră veşti bune de la ambasada care se afla la Constantinopol. Trimişii se întorceau acasă. Un ispravnic, pornit înainte de omul cancelarului, îl informa printr-o scrisoare că voievodul şi casa lui se pot bizui pe prietenia sultanului. Era tot ce dorea Martinuzzy ca prim pas în relaţiile cu înalta poartă.

Ian Klepka nu se dezmeticise, abia se ţinea pe picioare, şi ceasul pentru a se înfăţişa cancelarului se apropia. Cei trei coborâră spre palat. Ostaşul de pază de la uşa lui Martinuzzy le făcu semn să intre, însă baciul Bándy se tot codea. Îşi trăgea mereu mustăţile potrivindu-şi-le şi-şi netezea pletele, părând că-şi pune în rânduială ţinuta. Însă nu era aşa. El se tot întreba şi socotea spunându-şi: ,,Dacă intră cu noi şi beţivanul ăsta de Ian Klepka, ce-o să zică cancelarul? Mai întâi, în faţa lui n-o să putem vorbi, căci cum am ţine în taină istoria cu Werböczy? Apoi o să ne creadă şi pe noi nişte beţivani în care nu poţi avea nicio încredere şi-o să ne privească ca atare.'' Dar Klepka, deşi afumat de băutură, se ţinea scai de ei, aşa că baciul Bándy nu mai avu încotro şi-i spuse:

— Ştii ce, meştere Klepka, eu aş spune să rămâi binişor pe laviţa asta şi să ne aştepţi, nu cumva să se supere măria sa că te-am amestecat şi pe dumneata în treburile noastre.

Ian Klepka nici nu vru să audă căci avea multe de spus cancelarului şi socotea prilejul bine venit. Ba chiar plănuise să-i povestească păţania sa cu monseniorul de Kuty şi să-i prezinte pe cei doi ca mântuitorii lui.

Până reuşi să-l facă să înţeleagă că trebuie să-i lase singuri cu

cancelarul, Bándy avu multă bătaie de cap. Îmbufnat şi mâhnit, Ian Klepka se lăsă pe laviţa de lângă perete, şi până cei doi îşi mai potriviră straiele şi-şi strânseră curelele, adormi buştean.

— Excelenţă, avem o scrisoare din partea nobilului Gheorghe Doja, se ploconi Valentin cum păşi în camera de lucru a cancelarului Martinuzzy.

Martinuzzy îi privi cu multă pătrundere: ,,A, da! îşi aminti el. Este tânărul acela care a încercat să-mi vorbească latineşte, în ziua când gloata gălăgioasă cerea eliberarea lui Doja''.

— O scrisoare de la nobilul Gheorghe Doja? păşi spre ei Martinuzzy. Ce face căpitanul vostru?

— Da, măria ta! O scrisoare de la căpitanul nostru! Mulţumim de întrebare: face bine! răspunse Bándy, strângându-şi căciula cu amândouă mâinile.

Cancelarul surise şi îl bătu pe umăr. Îşi dădea seama că are în faţă o lume apusă şi alta care se ridică. Ca să-l pună la încercare pe Valentin, întrebuinţa un grai nou.

Tânărul se ţinu bine şi-i răspunse în acelaşi grai, reuşind să atragă interesul cancelarului. Martinuzzy ceru amănunte cu privire la familia lui. Valentin aminti de tatăl său şi de păţania pe care bătrânul Drag o avusese cu magnatul, care-l alungase din casa şi de pe pământul său. El arătă că bătrânul îşi câştigase nemeşia drept răsplata pentru faptele de bravură săvârşite în luptele purtate de Matei Hunyadi.

— Dumneata eşti acela care s-a întors din Italia? îl întrebă deodată cancelarul.

— Nu, excelenţă, acela e fratele meu, Iosif, răspunse surprins Valentin. ,,Iată c-a aflat şi asta!'' îşi spuse el.

— Să mi-l trimiţi imediat ce vă reîntoarceţi acasă. Dumneata eşti în slujba domnului Gheorghe Doja?

— N-aş putea spune! Sunt cu el, atât. Între noi sunt alte rânduieli!

— Am şi eu nevoie de oameni tineri, puteţi veni împreună.

— Excelenţă, atât eu cât şi fratele meu plecăm spre tabăra din Rákos.

— Tabăra din Rákos? se încruntă Martinuzzy. Apoi desfăcu scrisoarea şi citi rândurile scrise de Valentin. Rămase câteva clipe tăcut, după care se aşeză pe scaun.

Complotiştii nu se aflau în Buda, avea informaţii sigure în privinţa aceasta. S-ar putea ca faptele arătate în scrisoarea lui Doja să nu fie adevărate. Trecuse atâta timp şi urmările complotului nu se vedeau. De nicăieri, niciun semn că fugarii ar lucra într-un chip sau altul. Îşi punea întrebare peste întrebare: ,,Dacă nu sunt în Buda, la curtea regelui, atunci unde sunt? Şi pentru ce n-au făcut niciun pas? Nu cumva sunt pe aici, pe aproape, sau poate numai la un pas dincolo de graniţa Ardealului? În sus, în jos, unde-or fi!''

— Moşule, – se adresă baciului Bándy, – du-te dumneata şi spune unui ostaş să te conducă la nobilul Bornemisza şi cheamă-l la mine.

Valentin înţelese intenţia lui Martinuzzy: voia să rămână singur cu el.

— Du-te fără teamă, te voi aştepta pe banca unde stă Ian Klepka, îi spuse lui Bándy.

Bătrânul ieşi fără să se ploconească, se vedea după felul cum îşi înfundase căciula pe cap că-i nemulţumit.

,,Ce-o fi vrând să-mi spună?" se întrebă Valentin.

— În latineşte, numai dumneata ai putut scrie această scrisoare, spuse cancelarul după ieşirea lui Bándy, privindu-l în ochi pe tânăr. Aşadar, cu siguranţă eşti în măsură să cunoşti adevăratele gânduri ale lui Gheorghe Doja. Spune-mi adevărul! Nu cumva urma celor despre care-i vorba în scrisoare a fost aflată, şi Gheorghe Doja, dintr-un sentiment de cavalerism rău înţeles, preferă să tacă, făptuind o mai mare greşeală, inducându-mă pe mine în eroare?

— Excelenţă! Cum v-aţi putea închipui una ca asta despre Doja! Jur pe sfânta cruce! Eu însumi am iscodit drumurile, castelele, graniţa, le-aş fi dat de urmă chiar dacă s-ar fi ascuns în fundul pământului!

— În cazul când i-aţi fi întâlnit, ce s-ar fi întâmplat?

— Asta n-aş putea să vă spun! Căpitanul Gheorghe Doja nu se găsea cu noi şi n-am fi putut face nimic fără voia lui.

— Ei v-ar fi plătit! i se uită în ochi Martinuzzy. Voi aveţi totdeauna nevoie de bani!

— Vă înşelaţi, excelenţă! Nevoie de bani avem totdeauna, aşa precum spuneţi, fiindcă noi n-avem pe nimeni care să adune pentru noi dări şi să ne muncească domeniile pe care nu le avem, dar de vândut nu ne vindem niciodată. Nu ştiu dacă oamenii aceia sunt duşmanii excelenţei voastre sau ai senioriei sale voievodului, dar că sunt duşmanii noştri, asta o ştiu!

— Bine! Te cred. Spune-i nobilului Doja că-i mulţumesc. Spune-i că de găsit tot îi voi găsi!

— Aşa gândim şi noi, excelenţă!

— Să-i mai spui să nu-şi piardă timpul pe acolo. Să nu se încurce prea mult cu cruciada lui Tamás Bakács, ai înţeles, tinere? Iar tu şi fratele tău să veniţi la mine pe dată ce vă întoarceţi, am nevoie de voi.

— Pot pleca, excelenţă?

— Da, însă trebuie să-l aştepţi pe Bornemisza. Îi trimit lui Doja un om; să aibă grijă de el, să-l predea lui Tamás Bakács. E un tânăr foarte preţios pentru arhiepiscop; a plătit pentru el un mare preţ de răscumpărare, aşa de mare încât aproape l-a îmbogăţit pe condotierul Martini.

Valentin ieşi. Bătrânul Bándy nu se reîntorsese. Tânărul nu ştia unde să-l caute, trebuia să aştepte, deşi ar fi dorit să se vadă cât mai în

grabă scăpat din palat. Se aşeză pe laviţa pe care aţipise Ian Klepka; picherul nu se vedea nici el. Un ostaş de gardă se plimba prin faţa lui Valentin cu paşi măsuraţi lovind cu coada alebardei pietrele. Era un om tânăr, îmbrăcat pompos. Avea coiful de aramă şi părea mândru de penajul său. Valentin urmări paşii ostaşului şi-şi dădu seama că omul voia să-şi alunge urâtul lovind cu coada alebardei tot a treia lespede de piatră, ochind mijlocul.

Bornemisza trecu pe lângă Valentin fără să-l privească. Poate nici nu-l zărise. Părea grăbit şi preocupat. Bándy venea şi el din capătul coridorului.

— Unde-i picherul Ian Klepka? întrebă Valentin când Bándy fu alături de el.

— Ne aşteaptă jos, la scară, s-a aşezat pe trepte şi stă cu capul descoperit, ca să se răcorească. Straşnică lighioană de om! Ce ţi-a spus? arătă Bándy cu ochii spre uşa cancelarului.

— Mai nimic. Bine că s-a isprăvit şi treaba asta, să ne putem întoarce acasă! Hai să mergem, ştii pe unde trebuie să ieşim?

— Da!

Când se aflau aproape de capătul coridorului care dădea spre ieşire se auziră chemaţi. Întorcându-se amândoi deodată, îl văzură pe Bornemisza făcându-le semne cu mâna să aştepte.

— Ce dracu' mai vor cu noi? ridică din umeri Bándy.

— Vor să ne dea în seamă un om. Aşa mi-a vorbit cancelarul.

Bornemisza venea râzând; iuţea pasul, iar pelerina pe care o avea pe umeri fâlfâia în urma lui.

— Voinicilor, vă dau în seamă o pasăre rară, răspundeţi cu capul pentru ea! O duceţi lui Doja, iar el o va preda lui Tamás Bakács, i-aţi auzit de nume?

— O pasăre! se minună Bándy. Are şi colivie?

— Nu, merge călare alături de voi, dar să aveţi grijă de ea ca de ochii din cap! Hai, veniţi după mine.

Bornemisza se îndreptă spre o clădire care servea drept închisoare nobililor. Paznicul îi ieşi înainte ploconindu-se.

— Du-te şi adă-l aici pe domnul Moise Hosza, porunci cu glas tare Bornemisza.

Oamenii lui Doja se uitară unul la altul. ,,Te pomeneşti c-o fi cel despre care tot vorbea Doja?'' spuneau privirile lor.

După puţin timp, tânărul Moise Hosza ieşi urmat de paznic. Era furios, ţinea pălăria în mână şi ameninţa cu ea.

— Ce mai vreţi de la mine? Când îi văzu pe cei doi, se îmbujoră. ,,S-a sfârşit, mă vor duce la spânzurătoare!'' gândi el, rămânând ţintuit locului.

— Domnule Moise, aceşti doi ostaşi te vor conduce în tabăra lui Doja. Cu el împreuna vei merge spre stăpânul dumitale, arhiepiscopul.

Află c-ai fost răscumpărat. Eu n-aş fi dat doi zloţi buni pentru dumneata. Tamás Bakács a dat o avere. L-a îmbogăţit pe Martini. Dar chiar dacă nu te-ar fi răscumpărat, tot îţi dădea libertatea cancelarul, ar fi plătit el lui Martini pentru dumneata… ţine foarte mult la vechii săi prieteni! rânji dezvelindu-şi dinţii Bornemisza.

— Lăsaţi glumele nepotrivite la o parte şi isprăviţi ce aveţi de isprăvit, sunt gata! grăi cu demnitate Moise Hosza.

— Vezi cum vorbeşti! Toţi se trudesc să-ţi facă pe voie şi dumitale tot gărgăuni îţi umblă prin cap. Oamenii aceştia te vor duce până la Gheorghe Doja, iar Doja te va conduce la stăpânul dumitale, arhiepiscopul, înţelege ce-ţi spun. Ne pare rău că nu putem să-ţi dăm călăuză şi zapis pentru Ţara Nicăieri, unde dumneata ai vrea să ajungi, dar ce putem face pentru dumneata, facem.

— Măria sa spune adevărul, se vârî în vorbă baciul Bándy. Pregăteşte-te de plecare, că suntem grăbiţi foarte. Îi chiar aşa precum spune măria sa, te ducem la Doja, căpitanul nostru.

Hosza îi privi pe toţi înmărmurit.

— Ai avut mare noroc, domnule Hosza. Dacă Martini n-ar fi aşa de lacom, astăzi fără îndoială ai fi în ţara pe care o cauţi şi ţi-o doreşti aşa de mult. Mirosise talianul că se poate obţine un preţ bun pentru dumneata, pentru asta te-a păstrat şi târât cu el. Cine dracu te-a pus să te amesteci cu târgoveţii din Sibiu? Ai făcut pe voinicosul pe zidurile cetăţii, o faci pe mofturosul aici, dracu te mai înţelege! grăi batjocoritor Bornemisza.

Un grăjdar aduse un cal înşeuat pentru Moise Hosza. De-abia atunci îşi dădu seama Hosza că spusele nobilului sunt adevărate. Era gata să pună piciorul în scară, însă Bornemisza îl opri:

— Primeşte din partea cancelarului banii ăştia, ca să ai pentru drum. Merindea oamenilor acestora viteji şi cinstiţi nu-i potrivită pentru o persoană aşa de însemnată ca dumneata, care, mâine-poimâine, poţi ajunge cancelar în Ţara Nicăieri! glumi iarăşi Bornemisza.

— Nu primesc banii lui! răspunse răstit Moise Hosza.

Aici baciul Bándy trebui să se amestece din nou:

— Primeşte banii, domnişorule, îl sfătui Bándy. Prind tare bine, crede-mă!… Are dreptate măria sa, cu pită uscată şi cu carne alumată, un domnişor ca dumneata nu se poate hrăni. Noi avem hrană de ostaşi… ia banii, omule, şi nu mai face mofturi, pară-ţi bine că este cine să ţi-i dea, că nu trebuie să ţi-i câştigi singur!

— Voi mânca şi eu ceea ce voi găsi, nu-mi trebuiesc banii lui spurcaţi, răspunse Hosza în timp ce vâra vârful cizmei în scară. Reuşi să se aşeze în şa, însă abia după două salturi.

— Ia dumneata banii şi ai grijă de el, îi spuse apoi Bornemisza baciului Bándy. Îi scrântit puţin, mai şopti el lui Valentin.

Dar picherul nu era acolo şi nu puteau pleca.

Ian Klepka aşteptase pe trepte cât aşteptase şi văzând că cei doi tovarăşi nu mai vin, porni să-i caute. Se dezmeticise, dar ştia că era numai o răcoreală trecătoare, trebuia sa caute cât mai în grabă să se dreagă de-a binelea. Ostaşul care făcea de pază pe coridor îi spuse că cei doi au plecat împreună cu Bornemisza spre grajduri. Spre grajduri? Dar tot acolo e şi închisoarea! Şi bătrânul picher o luă grăbit într-acolo, temându-se că li s-a întâmplat ceva prietenilor săi.

Alchimistul voievodului tocmai ieşea dintr-un iatac unde dusese băieşiţei o alifie pentru principesă. Nici nu se putea o întâlnire mai binevenită.

— Maestre, – îi spuse Ian Klepka, – mă cam doare capul, aş avea nevoie de câteva păhărele ca să mă dreg, ce zici? Ce-ar fi să bem împreună? Dar mai întâi îmi caut nişte prieteni.

— Meştere Ian, tocmai la asta mă gândeam şi eu! Am lucrat toată noaptea, ştii? M-am hotărât! Trebuie să-i fac voievodului aur. Îmi vând sufletul şi-i fac aur. Mi-a spus: ,,Meştere, am nevoie de aur, de aur mult, dă-ţi sufletul necuratului şi apucă-te de treabă. Dacă e nevoie dă-i şi sufletul meu, numai aur să iasă din oalele tale!" Acum însă, domnule Klepka, se naşte întrebarea: preţuieşte oare sufletul meu ceva în faţa necuratului sau nu? Dacă nu, toată strădania mea e în zadar, păcat de salamandre şi de timpul pierdut!

— Preţuieşte! Îţi spun eu că preţuieşte, încearcă, îl asigură Ian Klepka.

— Ei! Nu se ştie, nu se ştie! Asta numai un mare teolog ar putea-o şti! Mă tem că pentru treaba asta va trebui să-mi plătească voievodul cheltuielile până la Roma.

— Făgăduieşte-i şi sufletul meu şi nu mai sta la gânduri. De bună seamă sufletul meu preţuieşte mult în faţa necuratului, glumi Klepka.

Bătrânul îşi pregătea fuga. Nu mai putea scăpa de stăruinţele voievodului. Îi cerea să-i scoată din oalele lui aur, cât mai mult aur şi cât mai repede. Voievodul vrea să aibă aur în tezaurul lui, aur pe care l-ar putea duce în caz de primejdie. Bogăţiile pe care i le făgăduia cancelarul prin concesiunile făcute Fuggerilor nu i se păreau temeinice, aşa după cum nu i se părea temeinică nici politica acestuia. ,,Martinuzzy, fă ce ştii, eu însă ştiu una şi bună, fii bine cu toată lumea, şi ce-i în lada ta, e al tău!" spunea tot mereu Zapolya, când cancelarul îi făcea încurcate teorii politice şi economice.

— Ei, ereticule, te-ai răcorit, îşi îndreptă glumele Bornemisza asupra lui Klepka, cum îl văzu apropiindu-se. Mult mai ai până stingi rugul pe care l-au pârjolit pe Huss? Pocăieşte-te, bătrân ticălos, cât mai ai timp, dacă mori, o să-ţi iasă flăcări din mormânt.

Ian Klepka nu-şi punea mintea cu un nobil zevzec! asta era spusa lui. Îşi îndesă mâinile în buzunare şi se apropie de Bornemisza,

pufnind pe nas.

— Duhneşti ca un butoi. Nu te vârî în sufletul meu. Ce vrei?

— Ce ai de gând cu oamenii aceştia? Sunt prietenii mei, să nu te atingi de ei, că ai de furcă cu mine!

— Chiar cu dumneata? îl întrebă ironic Bornemisza.

— Chiar cu mine, s-o ştii! Haideţi acasă, se adresă deodată celor doi.

— Pe dumneata te aşteptam, domnule picher, grăi baciul Bándy. Plecăm la drum, nu mai avem de stat. Iată, trebuie să-l ducem şi pe domnişorul cu noi, aşa-i porunca măriei sale.

— Ei, vezi? Pe dumneata te aştepta. Te zburleşti fără să ştii despre ce-i vorba, căută să-l împace Bornemisza, căci bătrânul părea supărat foc pe nobil.

8

Baciul Bándy tăie trei felii de pâine, puse pe fiecare câte o bucăţică de slănină şi-l îmbie pe Moise Hosza să-şi aleagă una. Era tot ce-i putea da, iar de găsit ceva mai bun nu putea fi vorba.

— Mă rog frumos, cum ar trebui să-ţi spun eu dumitale, începu baciul Bándy clipind din ochi, uitându-se la Valentin, nu la Moise Hosza. Să-ţi spun domnule, poate te superi, să-ţi spun măria ta, nu prea ai înfăţişare…

— Spune-mi cum vrei, numai măria ta nu! răspunse Moise Hosza, neputându-şi da seama unde vrea bătrânul să ajungă.

— Aşa! Şi ce căutai dumneata în Sibiu? Acolo sunt nemţi, doar n-ai fi şi dumneata neamţ? Ştii că nemţii ne-au luat sarea, o vând păgânilor ca să-şi săreze rişcaşul, ce zici de asta?

Moise Hosza nu se mai putu stăpâni şi începu a râde.

— Ascultă, moşule, lasă iscodeala şi spune-mi ce vrei de la mine? Neamţ nu sunt şi habar n-am de sarea de care vorbeşti.

— Păcat, pari om învăţat!… Dar în Sibiu ce ai făcut?

— Am luptat împotriva mercenarilor voievodului care asediaseră cetatea. Acolo m-au prins şi numai dumnezeu ştie cum am scăpat de ştreang. Eşti mulţumit acum?

— Dumneata ai luptat în Sibiu? întrebă şi Valentin fără să-şi ascundă mirarea.

— Aproape trei săptămâni. Cetatea a căzut numai datorită trădării

fruntaşilor oraşului. De n-ar fi fost ei, cu uneltirile lor, rezistam mult şi bine. Voi n-aţi auzit? Acolo era să punem în scaun puterea dreptăţii!

— Puterea dreptăţii! Cum vine asta? Fă-mă să înţeleg! continuă să se mire Valentin.

Moise Hosza îl privi de sus: ,,Tânărul acesta şi-o fi închipuind poate că treburile lumii se orânduiesc de pe cal, ca pe timpul lui Arpád, cu spada în mână.'' gândi Moise Hosza şi începu desluşirile:

— A fost un început şi poate rămânea în fiinţă dacă voievodul nu trimitea mercenarii să-i ajute pe bogătani. După trei săptămâni de asediu, după ce tunurile au spart zidurile în mai multe locuri, cetatea a căzut. Trei zile a fost o grozăvie în oraş. Unii au fost spânzuraţi, multora li s-au tăiat capul, alţii au fost puşi în lanţuri şi familiile au fost nevoite să-i răscumpere cu bani grei. Eu aş fi avut aceeaşi soartă, dacă nu s-ar fi aflat că sunt trimisul arhiepiscopului Tamás Bakács. Asta m-a scăpat de ştreang. Am fost, după cum afirmă şi Bornemisza, răscumpărat.

— Şi dumneata zici că ai luptat acolo? Hm, nu mi-aş fi putut închipui, vorbi Bándy.

— Am luptat până în ziua când mercenarii au năvălit în oraş. Am tras cu arhebuza, am zvârlit bolovani de pe zid, am aruncat săgeţi la rând cu arcaşii… Pentru ce te miri aşa?

— De! făcu baciul Bándy, potrivindu-şi mustăţile şi părând neîncrezător. N-aş fi crezut una ca asta! Dumneata nu ştii să te ţii în şa, nu te supăra că ţi-o spun, dar când eşti pe cal, trebuie să-ţi potriveşti săltăturile după mersul lui: unu, doi, unu, doi, după cum păşeşte calul, altfel îi bai. Lasă că-ţi arăt eu când pornim, acum mânâncă. Îţi place pita noastră?

— De ce să nu-mi placă? Ce naiba sunt eu de vă uitaţi aşa la mine?

— Ei, nu te supăra, gândeam şi noi. Unui asemenea domnişor, cu asemenea straie pe el şi care nu ştie călări, cum o să-i placă pita noastră? De aceea am luat banii. Dacă ştiam că poţi mânca dintr-un blid cu noi, poate n-o făceam. Dar să nu-ţi pară rău, banii prind bine în punga omului. Dacă zici c-ai luptat ca un adevărat ostaş, o să ne înţelegem, nu-i aşa, Valentine?

— Spuseşi de arhiepiscop, poate că-l cunoşti mai de aproape, ştii dumneata ce vrea? îl iscodi din nou Bándy. Vrea cu adevărat să se războiască cu păgânii, sau ce vrea? Eu am auzit c-ar vrea să-i ia tronul lui Dobje-dobje, de aceea strânge norodul fără alegere, ca să-l ridice mulţimea pe scaunul lui Mateias.

— Da' dumneata ai putea să-mi spui ce vrea norodul? Că te văd mare tudos[1] şi meşter de întrebări; ocoli răspunsul Moise Hosza.

— Norodul, de, ar vrea să fie bine! Să fie cât mai puţini domni şi să domnească dreptatea! răspunse baciul Bándy.

— Vezi, asta vrea şi arhiepiscopul! i-o întoarse şi Moise Hosza.

— Mai ia o bucată de pâine şi slănină, se făcu Bándy că nu aude. Noi am mai mâncat şi în casa picherului. Norodul de, să se vadă strâns laolaltă, apoi om vedea ce vor unii şi ce vor alţii. Dumneata parcă îl cunoşti pe căpitanul nostru, pe Doja, mergem şi noi cu el cum se duc şi alţii. Drept să-ţi spun, nu ne prea arde de harţă cu păgânul, dar ne ducem. Măi Valentine, tu de ce taci? Du-

1 Tudos – ştiutor, în ungureşte. (N.A.)

te mai bine şi adă una din plosce, parcă pusese vin în ele judele. Dă-i domnişorului să tragă o duşcă, să se mai înzdrăvenească un picuţ.

Valentin aduse plosca. Tăcea şi-l privea pe Moise Hosza, îi cântărea vorbele şi gesturile.

— Vezi dumneata, acum au venit şi cu sarea, ne-au luat sarea. Ai mai auzit una ca asta? Ştii că încep să vândă oamenii ca pe vite pentru galere? Numai păgânii mai fac treburi de felul ăsta şi nu cu oamenii lor! Mare bătaia lui dumnezeu pe capul bietului norod! Zici că arhiepiscopul vrea să facă dreptate? De, s-ar putea, dar parcă mă îndoiesc!

— Arhiepiscopul vrea ca lumea să fie cum îi grădina lui dumnezeu, asta vrea! spuse Moise Hosza ca să-l înţeleagă mai bine baciul Bándy, şi faţa i se lumină de o mulţumire lăuntrică.

—Nu mai spune! Grădina lui dumnezeu! Ştie arhiepiscopul cum e grădina lui dumnezeu? Vezi, şi de asta mă îndoiesc! Eu ţi-aş spune altceva: dacă dumneata stai de vorbă cu arhiepiscopul să-i spui că oamenii vor mai bine să se isprăvească cu robia. Omul să ştie numai de dreptate. Spune-i că nimănui nu-i trece prin minte şi nici nu vrea să se plimbe cu Adam prin rai, cum spui că vrea arhiepiscopul.

Moise Hosza se opri din mestecat.

— Aşa să-i spui, continuă baciul Bándy. Să se lase omului sarea şi pâinea câştigată cu sudoarea frunţii, şi vita crescută cu trudă, şi atuncea o să fie bine în lume şi pace în ţară.

Moise Hosza gândi: ,,Cum s-ar putea să-i vâr în minte acestui bătrân ostaş secui frumuseţea ideii? Iată năzuinţele lor: pâine, sare, vita crescută cu trudă. Strădanie zadarnică, nici Gheorghe Doja nu putuse înţelege multe din plănuita republică a lui dumnezeu, darămite aceşti doi!''

— O să facem aşa fel ca să fie cât mai puţin rău în lume şi cât mai mult bine! spuse el, crezând că va pune capăt discuţiei cu Bándy.

— Nu-i vorbă de nicio grădină, moşule, nici de rai, îi vorba de lume, înţelegi dumneata? căută Valentin să-l lămurească şi el pe baciul Bándy. De lumea asta, care ar putea deveni ca o grădină a lui dumnezeu, dacă ar fi întocmită cum gândeşte dumnealui.

— Nu mă crede chiar aşa tare de cap, se arătă supărat Bándy. Nu

vezi că nu se potriveşte. Una vrea dumnealui şi arhiepiscopul şi alta vrea norodul. Dacă te apuci să faci ceea ce vrei tu şi nu ceea ce vrea norodul, iese cum a mai fost şi tot acolo suntem.

Tinerii se priviră între ei, apoi amândoi îşi îndreptară ochii spre Bándy.

— Ce vă uitaţi aşa la mine? Pe cine vrea dumnealui să fericească? După cât pricep eu, norodul vrea să-l fericească. Apoi s-ar putea să-l fericeşti nefăcându-i voia? Dacă vreţi să faceţi ceva pentru norod, apoi aplecaţi-vă urechile la şoaptele lui. Şi să faceţi ceea ce vrea el.

— Bine-ai spus, baciule Bándy! îl aprobă Valentin.

— Norodul nu ştie niciodată ce vrea, spuse cu autoritate de atotştiutor Moise Hosza. Nici dumnezeu n-a întrebat pe oameni când s-a apucat să zidească lumea!

— De aceea au ieşit lucrurile aşa de prost, zâmbi Valentin şi-i făcu semn cu ochiul baciului Bándy.

— După cum văd, pe aici se glumeşte şi în privinţa bunului dumnezeu! Multă libertate mai aveţi voi!

— Ne-o luăm, aşa suntem noi, ne luăm slobozenie! Nu găseşti şi dumneata că chiar dumnezeu ar mai trebui să întrebe şi pe oameni câteodată, să nu facă una şi alta după cum îl taie capul, fără vrerea oamenilor?

Hosza îşi rumega răspunsul. Ar fi vrut să-l uimească pe tânărul acesta care se părea că ştie câte ceva. Să-i vorbească de cartea domnului Morus ar îi fost o nerozie, n-avea nici priceperea, după câte se părea, nici bunăvoinţa să primească adevărul. Un exemplu din biblie ar fi mai nimerit:

— Moise a adus cuvântul lui Dumnezeu scris pe cele două table ale legii, tot aşa arhiepiscopul de Esztergom va aduce cuvântul lui dumnezeu pentru legea republicii lui dumnezeu! Oamenii trebuie să se supună! Aşa a fost şi la început, omul abia mai târziu a început să păcătuiască!

— Ceea ce înseamnă că omul va mai păcătui atâta timp cât ceea ce se face pentru el e împotriva voinţei şi firii lui!

— Dacă ar fi lăsat să facă după voinţa lui, astăzi ar face şi mâine ar desface, răspunse cu convingere Moise Hosza.

— Ba dimpotrivă! susţinu Valentin. Omul năzuieşte să desfacă ceea ce s-a făcut pe deasupra capului lui, împotriva voinţei sale.

— Aş vrea să mai stăm de vorbă, trag nădejdea că ne vom înţelege, începu Moise Hosza, aducându-şi aminte de discuţiile avute cu Gheorghe Doja.

— Eu trag nădejde că intrând în tabără, o să te luminezi dumneata singur, fără ajutorul nimănui. Eu nu sunt decât ostaş şi nu mă prea pricep, poate nici cât baciul Bándy. Ce zici, moşule?

— Zic să plecăm la drum, fiule!